

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ
ΠΡΟΛΟΓΟΣ Κ. ΒΑΡΝΑΛΗ

ΜΕΡΟΣ Α'.

ΤΟ ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΟ ΔΕΡΑΣ
Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΠΟΥ ΕΡΧΕΤΑΙ
ΤΟ ΧΡΕΟΣ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΙΝΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΝΑ ΚΑΘΟΡΙΣΕΙ ΤΙΣ ΙΔΕΕΣ ΤΟΥ
ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ

1. Η άποψη του «παραλογισμού».
2. Η άποψη της ιστορικής προσωποκρατίας.
3. Η θεωρία της «ηθικής αντινομίας».
4. Η ιδεαλιστική εξιδανικευτική άποψη.
5. Η εθνικιστική άποψη.
6. Η βιολογική φυλετική άποψη.
7. Η θεωρία του «πολιτισμού».
8. Η δημογραφική άποψη..
9. Η καπιταλιστική οικονομική άποψη.
10. Η γεωπολιτική άποψη.
11. Η κοινωνιολογική άποψη.

ΜΕΡΟΣ Β'.

ΠΕΡΑΝ ΑΠΟ ΤΟ ΧΑΟΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ

1. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.
 1. Η αγωνία της σημερινής στιγμής.
 2. Το μυστήριο του φυσικού κόσμου.

3. Το μυστήριο του κοινωνικού κόσμου.

2. Η ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

1. Πως γεννήθηκε η κοινωνιολογική σκέψη μέσα στην ιστορία.
2. Νέα κοινωνία, νέα σκέψη.

3. ΟΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

1. Νέα αντίληψη ζωής και νέοι στοχασμοί.
2. Η ανάπτυξη της ιστορικής επιστήμης.
3. Τα προβλήματα της ιστορικής γνώσης.
4. Οι κοινωνικές επιστήμες.
5. Οντολογικές και δεοντολογικές κοινωνικές επιστήμες .
6. Τα προβλήματα των κοινωνικών επιστημών.

4. ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

1. Η φιλοσοφία του ιστορικού γίνεσθαι..
2. Η επιστήμη του κοινωνικού γίνεσθαι και τα προβλήματα της.

5. ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ.

1. Τι είναι κοινωνική ιδεολογία..
2. Η διάσπαση της κοινωνικής ιδεολογίας.
3. «Εκάς οί βέβηλοι».

6. Η ΣΟΣΙΑΛΙΣΤΙΚΗ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ.

1. Η γέννηση της σοσιαλιστικής ιδεολογίας
2. Η διαμόρφωση της σοσιαλιστικής ιδεολογίας από το Μαρξ και τον Ενγκελς.
3. Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της σοσιαλιστικής ιδεολογίας.

7. Η ΑΣΤΙΚΟΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ.

1. Τα τρία στάδια της κεφαλαιοκρατικής οικονομίας. Το εμπορικό στάδιο.
2. Το βιομηχανικό στάδιο της καπιταλιστικής οικονομίας.
3. Ο αστικοδημοκρατικός πολιτισμός.
4. Το μπεριαλιστικό στάδιο του καπιταλισμού και ο κλονισμός της καπιταλιστικής οικονομίας και της αστικής κυριαρχίας.

8. Η ΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ

1. Η γέννηση του φασισμού.
2. Η οικονομική βάση του φασισμού.
3. Το οργανωτικό εποικοδόμημα του φασισμού.
4. Το πνευματικό εποικοδόμημα του φασισμού.
5. Μια τεράστια θεληματική σύγχυση.
6. Τα μορφικά γνωρίσματα της φασιστικής «ιδεολογίας» .
7. Το περιεχόμενο της φασιστικής «ιδεολογίας». Ο φασισμός, η πατρίδα και η φυλή.
8. Ο φασισμός και η οικογένεια.
9. Ο φασισμός και η θρησκεία.
10. Ο φασισμός και η φιλοσοφία και η επιστήμη.
11. Ο φασισμός και η τέχνη.
12. Γενικός χαρακτήρας της φασιστικής «ιδεολογίας».

9. Η ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΜΕΘΟΔΟ

ΜΕΡΟΣ Γ'.
 «ΚΑΙ ΕΠΙ ΓΗΣ ΕΙΡΗΝΗ»
 «ΚΑΙ ΕΠΙ ΓΗΣ ΕΙΡΗΝΗ»

Ο Δημήτρης Γληνός (δεξιά) και ο Κώστας Βάρναλης αριστερά.

Πρόλογος

ΣΤΗΝ ΠΙΟ ΚΡΙΣΙΜΗΝ ώρα της σύγχρονης ιστορίας. την ώρα που ένας αμαρτωλός κόσμος γκρεμίζεται κ' ένας καινούργιος ανεβαίνει. την ώρα, που ο παλιός ο κόσμος τα παράτησε όλα κ' ένα μονάχα πράμα στοχάζεται και ετοιμάζει: τον πόλεμο, δεν μπορούσε να εκδοθεί βιβλίο πιο χρήσιμο και διαφωτιστικό για τους φίλους της ειρήνης και της προκοπής της ανθρωπότητας από την «Τριλογία του Πολέμου» του σοφού κι αξέχαστου Δασκάλου κι Αγωνιστή, του Δημήτρη Γληνού.

Μέσα στην πνευματική σύγκριση, που σκόπιμα τη δημιουργούνε με τα όργανά τους οι υπεύθυνοι. μέσα στο πλήθος των ανοήτων και πλανερών θεωριών, που ζητάνε να δικαιολογήσουνε τον πόλεμο σαν «αναγκαίον κακόν» ή «αναγκαίον αγαθόν», η λαγάρη, η επιστημονική και τίμια σκέψη του Δασκάλου φωτίζει το πρόβλημα απ' όλες τις πλευρές και δείχνει το σωστό δρόμο της σωτηρίας από την Καταστροφή.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ του τόγραψε ο Δάσκαλος εξορισμένος στη Σαντορίνη, στις παραμονές του Βου Παγκόσμιου πολέμου, στα 1938. Είναι τόσο ζωντανό κι αληθινό, που νομίζει κανείς πως ο «πόλεμος που έρχεται», δεν είναι ο χτεσινός που ήρθε, παρά ο αυριανός που ετοιμάζεται ναρθεί.

Η «Τριλογία του Πολέμου» είναι μοναδικό βιβλίο στην ιστορία της ελληνικής Σκέψης. Μοναδικό για την επιστημοσύνη του, την τετράγωνη λογική του, το ρεαλισμό του και τη διαλεκτική του: τη διαλεκτική του ιστορικού υλισμού, που έξω απ' αυτόν καμιά γνώση των κοινωνικών φαινομένων δεν είναι μπορετή.

Ξετινάζοντας με τη σειρά τους μια - μια όλες τις ερμηνείες του πολέμου (την υπέρλογη, την προσωποκρατική, την ηθική, την ιδεαλιστική, την εθνικιστική, την εκπολιτιστική, τη βιολογική, την οικονομική) και κατεβάζοντας το θέμα από τη σφαίρα των αυθαιρέτων κι απατηλών εννοιών στο έδαφος της επιστήμης, ξεχωρίζει τις πραγματικές αιτίες, που γεννούνε και διαιωνίζουνε το κακό κι αποδείχνει πως μήτε «μυστήριο» είναι μήτε κι αναπόφευκτο. Αλλά κανένας άλλος τρόπος δεν

υπάρχει ν'αποτραπεί το κακό, κανένας άλλος από την αλλαγή των αντικειμενικών όρων της κοινωνικής συμβίωσης: δηλαδή με την κατάργηση της ταξικής κοινωνίας, που δεν μπορεί μήτε να διατηρήσει μήτε να μεγαλώνει την κυριαρχία της απάνω στους λαούς παρά με τον ακατάπαυτον πόλεμο.

Η ΟΕΥΤΗΤΑ, το βάθος, η σιγουριά της σκέψης του Δασκάλου. η αξιωσύνη ν' απλουστεύει τα μπερδεμένα ζητήματα. η αναλυτική και συνθετική του μαεστρία και η επιγραμματικότητα του ύφους του κάνουν το λόγο του και να πείθει και να γοητεύει. Ο Γληνός δεν είναι μονάχα μεγάλος Επιστήμονας, και μεγάλος Δάσκαλος, είτανε και μεγάλος τεχνίτης. Αλλά πέρα, απ' όλ' αυτά. είτανε και μεγάλος άνθρωπος της δράσης, δεν του έφτανε να ξέρει το σωστό, να το διδάσκει και να το διατυπώνει τέλεια παρά κι αγωνιζότανε να το πραγματοποιήσει. Στάθηκε σε μιαν ανοδική περίοδο της ιστορίας μας ο ρυθμιστής του πνευματικού ξαναγεννημού του έθνους. Στάθηκε ο φωτισμένος αρχηγός του εκπαιδευτικού δημοτικισμού. Χωρίς αυτόν δε θα γινότανε ποτέ η γλώσσα του έθνους γλώσσα της εθνικής παιδείας. Αυτός πραγματοποίησε τ' όνειρο τόσων προοδευτικών Ελλήνων του αιώνα μας, που φαινότανε πως θα μείνει μόνον όνειρο - αν και η Αντίδραση έκανε και κάνει το παν για να χαλάσει κι αυτό το λίγο που απόμεινε από τη μεγάλη προσπάθεια.

ΑΛΛΑ, ΣΑ ρεαλιστής, δε γελιότανε πως θα μπορούσε μ' ένα νόμο ν' αλλάξει την πνευματική πορεία του έθνους. Έπρεπε νάχει μαζί του και τα όργανα της Μεταρρύθμισης, τους δασκάλους που στην πλειονότητά τους είταν αντιδραστικοί ή απαισιόδοξοι. Για τούτο οργάνωσε συνέδρια των λειτουργών της λαϊκής παιδείας για να τους εξηγήσει τη σπουδαιότητα της μεταρρύθμισης κι ανάλαβε και τη διεύθυνση του Διδασκαλείου της Μέσης κι αργότερα της Παιδαγωγικής Ακαδημίας για να παρασκευάζει τα συνειδητά στελέχη της πνευματικής λύτρωσης του λαού από το βραχνά της αγλωσσίας.

ΕΔΩ ΠΡΕΠΕΙ να προσθέσουμε μιαν άλλη αρετή του Δασκάλου. Την αρετή του Αγορητή. Αν τα γραφτά του έχουνε το χάρισμα του ισορροπημένου λόγου των κλασσικών κειμένων («η αιτία να μην παράγει μήτε περισσότερο μήτε λιγότερο αποτέλεσμα απ' όσο περιέχει»), ο προφορικός του λόγος άστραφτε όλος από τη φλόγα και το πάθος της πίστης και της αλήθειας.

Αλλά για να συμπληρώσουμε το σκίτσο του Δασκάλου και Φίλου, ό,τι τα έκαμνε αναμφισβήτητον οδηγόν ψυχών και έργων είταν η δύναμη της προσωπικότητάς του. Η παρουσία του, σε κάθε περίπτωση, αποτελούσε εγγύηση της νίκης του σωστού.

Όσοι τον ακούσανε σα Δάσκαλο είτε στα επίσημα ιδρύματα είτε στ' ανεπίσημα (της εξορίας!) άθελά τους, πήγαινε η σκέψη τους στα λίγα επιγραμματικά, που λέει ο Θουκυδίδης για τον Περικλή, που τον ορίζει άξιον «γνώναι τα βέλτιστα και ερμηνεύσαι αυτά», δηλαδή άξιον να καταλαβαίνει το σωστό και να το εξηγεί.

Κι' αυτό το χάρισμα τόχε με το παραπάνου ο Δάσκαλος. Και το χάρισμα τούτο τόχει επίσης με το παραπάνου και το μνημειακό τούτο βιβλίο του.

Αθήνα 5-3-56
Κ. ΒΑΡΝΑΛΗΣ

Δ. ΓΛΗΝΟΥ: «Η ΤΡΙΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ»

«Οι μονόλογοι του ερημίτη της Σαντορίνης»

Α` μέρος.

ΤΟ ΧΡΥΣΟΜΑΛΛΟ ΔΕΡΑΣ

Ο πόλεμος που έρχεται

Το χρέος του σημερινού ανθρώπου να καθορίσει τις ιδέες του για τον πόλεμο.

Όλη η γη στέκεται τούτη τη στιγμή σε μια προσδοκία γεμάτη αγωνία και φρίκη. Ο αγέρας βουίζει από μια φοβέρα, όπως όταν έρχεται από μακριά ένας σίφουνας, ένα μαύρο μπουρίνι και έχει σκοτεινιάσει ο ουρανός και όλα τα πλάσματα της γης ανατριχιάζουν και δεν ξαίρουνε πού να κρυφτούν. Έρχεται ο πόλεμος!

Κάθε πρωί, κάθε μεσημέρι, κάθε βράδι από τα τυπογραφικά πιεστήρια, από τα τηλεγραφικά σύρματα, από τα κύματα του αιθέρα, σκορπίζεται στους λαούς το φριχτό μήνυμα: Έρχεται ο πόλεμος!

Και συνάμα από τα ίδια πιεστήρια με τις εφημερίδες, τα περιοδικά, τα βιβλία, αναμετριέται η συμφορά που πλακώνει, δείχνονται και αναριθμούνται τα τρομερά όπλα, της καταστροφής, οι κατακλισμοί του πυρωμένου σίδηρου και της φωτιάς, που πρόκειται να εξοντώσουν εκατομμύρια ανθρώπους, που είνε τούτη τη στιγμή ζωντανοί και γεροί και αγαπούν τη ζωή και οι περισσότεροι - τί λέω; όλοι και οι πιο δυστυχημένοι, δε θέλουν να τη χάσουν. Παλληκάρια απάνω στον ανθό της νιότης, μα και άντρες και γέροι και νέες κοπέλλες και γυναίκες και παιδιά και μωρά στις κούνιες τους ακόμη, σημαδεύονται από φριχτό θάνατο με ατσάλι, με μολύβι καφτό, με φωτιά, με αέρια αποπνιχτικά, που καίνε το πετσί ως το κόκκαλο. Πολιτείες που σήμερα ξεχειλίζουν από ζωή, κίνηση, χαρά και ομορφιά, ιδρύματα επιστημονικά, πανεπιστήμια, εργαστήρια, βιβλιοθήκες, θέατρα, μουσεία, μνημεία καλλιτεχνικά, όλα τα έργα του δημιουργικού ανθρώπινου μόχτου πρόκειται να γίνουνε μαύρα χαλάσματα και στάχτη. Η πείνα, η δίψα, το ξεσπίτωμα, η προσφυγιά, το κρύο, η αρρώστεια, η ορφάνια, η εξαθλίωση, όλη η μαύρη και φριχτή συνοδεία του πολέμου, ακολουθεί ξοπίσω.

Οι λαοί βλέπουνε κι' ακούνε τι γίνεται στις χώρες όπου σήμερα ο πόλεμος λυσομανάει, όπως στην Ισπανία και την Κίνα και ξαίρουνε πως η ίδια και χειρότερη τους περιμένει τύχη.

Και όμως από την άλλη μεριά καυχούνται μεγαλόφωνα και μεγαλόστομα και περήφανα οι οδηγοί των λαών για τα όργανα της καταστροφής, που έχουν ετοιμάσει, αναδαυλίζουν τα πάθη, τους εθνικούς εγωισμούς, τις εθνικές περηφάνιες, τα εθνικά μίσση και τις καταχτητικές ορμές, εξυμνώντας συνάμα υποκριτικά την ειρήνη, που στ' όνομά της και για χάρη της τάχα ετοιμάζουν το φριχτό μακελιό.

Και αναρωτιούνται οι λαοί, γιατί τους μέλλεται η σκοτεινή τούτη μοίρα; Γιατί δεν εχόρτασεν η γη με τα δέκα εκατομμύρια νεκρούς, που κατάπτε πριν λίγα χρόνια ακόμη; Και αναρωτιούνται ακόμη τα είκοσι εκατομμύρια οι πληγωμένοι, οι στραβοί, οι κουλοχέριδες, οι σακάτηδες του μεγάλου μακελιού, που εδώ και είκοσι χρόνια σέρνουνε το μαρτύριό τους απάνω στη γη, γιατί έγιναν τόσες θυσίες; Και

αναρωτιούνται κείνοι που έμειναν χρόνια και χρόνια μέσα στη ματωμένη λάσπη, χωμένοι βαθιά στη γη, ζωντανοί νεκροί με την ψείρα, τη βρώμα, την αποχτήνωση και την αγωνία του θανάτου, γιατί έγιναν όλες εκείνες οι θυσίες; Και αναρωτιούνται οι χήρες και τα ορφανά και οι έρμες μαννάδες και αδελφές, γιατί έδωκαν τον αγαπημένο τους στον αχόρταγο μακελάρη; Γιατί; Γιατί; Γιατί; Γιατί έγιναν καπνός όλα τα όνειρα για την ειρήνη; Και γιατί όλοι οι λόγοι οι παρορμητικοί και παρηγορητικοί, πως η θυσία εκείνη γινόταν για να ζήσουν ευτυχισμένα και ειρηνικά τα παιδιά των αδικοθανατωμένων, εδείχτηκαν μάταιη φλυαρία; Ποιοι θα δώσουν απάντηση σε τούτα τα ερωτηματικά; Οι φιλόσοφοι, οι κοινωνιολόγοι, οι πολιτικοί αρχηγοί, οι δημοσιογράφοι ή οι πολιτικοί;

Οι εκπρόσωποι των λαών, οι πνευματικοί οδηγοί τους, οι πολιτικοί ηγέτες τους νιώθουν την ανάγκη να μιλήσουν, να εξηγήσουν, να δικαιολογήσουν αυτό που πρόκειται να γίνει. Μα τα λόγια τους, οι δικαιολογίες τους, οι εξηγήσεις τους υπαγορεύονται από χίλιους κρυφούς υπολογισμούς και από σκοτεινά συμφέροντα και προθέσεις.

Οι λαοί, όμως, έμαθαν άραγες να είναι δύσπιστοι; Οι λαοί πρέπει να κατανοήσουν. Η σωτηρία, αν υπάρχει, βρίσκεται στο να νιώσουνε καλά οι λαοί τα αληθινά αίτια της απαίσιης συμφοράς που πρόκειται πάλι να ξεσπάσει.

Η σοβαρότερη ελπίδα βρίσκεται στη συνείδηση των μεγάλων λαϊκών ομάδων, αν ξυπνήσουνε, αν κατανοήσουνε και αν αποφασίσουνε να ενεργήσουνε σκόπιμα.

Γι' αυτό έχει χρέος ο καθένας σήμερα, να βάλει όλη του τη δύναμη για να εξακριβώσει τ' αληθινά αίτια του νέου παγκόσμιου πολέμου, που ετοιμάζεται. Έχει χρέος ο καθένας και περισσότερο απ' όλους οι πρωτοπόροι καθοδηγητές των λαϊκών μαζών, να νιώσουνε βαθιά τις αιτίες και να τις συνειδητοποιήσουνε στον εαυτό τους και στους άλλους. Γιατί απ' αυτή την συνειδητοποίηση μπορεί ίσως να πηγάσει μια μέρα η ριζική εκείνη αλλαγή, που μπορεί να σταματήσει για πάντα ετούτο το κακό.

Ας επιχειρήσουμε λοιπόν και μείς να κάνουμε το χρέος μας.

Ποια είναι τα αληθινά αίτια, που οδηγούνε μοιραία τους λαούς σ' έναν παγκόσμιο αλληλοσπαραγμό;

Η απάντηση σ' αυτό το ερώτημα δίνεται με τρόπους πολλούς.

Μα είνε τέτια η σύγχυση που κυριαρχεί, είνε τέτιο ακόμη το σκοτάδι που βασιλεύει στη σκέψη και κείνων ακόμη, που με κάποια ειλικρίνεια και με αγανάκτηση και πόνο προσπαθούνε ν' απαντήσουνε σ' αυτό, όπου πραγματικά η μεγάλη μάζα των λαών, αυτοί οι μελλοθάνατοι, που λαχταρούνε μια καθοδήγηση και μιαν ελπίδα, δε βλέπουνε πουθενά φως.

Ας προσπαθήσουμε στη σύγχυση αυτή να βάλουμε κάποια τάξη, να επισκοπήσουμε τις τυπικότερες αιτιολογίες για τον πόλεμο που έρχεται, τις σκόπιμες αοριστολογίες, τις υστερόβουλες εξηγήσεις, τα παραπλανητικά συνθήματα και μερικές από τις σπουδαιόφανες ερμηνείες, που προσφέρουν στους λαούς των οι σημερινοί αρχηγοί τους, θεληματικοί ή άθελοι παραπλανητές.

Η άποψη του «παραλογισμού».

Έχω μπροστά μου έν' άρθρο γραμμένο σε σοβαρή αριστερή γαλλική εφημερίδα, το «Εβρ», στις 6 του Σεπτεμβρίου του 1938 από το ντόχτορα Τουλούζ, με τον τίτλο «φαντάσματα του πολέμου».

Ο ντόχτορας Τουλούζ, είναι ένας ψυχίατρος φημισμένος αρκετά στον κλάδο του, έχει γράψει αρκετά βιβλία στην ειδικότητά του, έχει διευθύνει επιστημονικές βιβλιοθήκες, έχει κοινωνιολογικές ροπές και είν' ένας από τους αριστερούς διανοούμενους της σημερινής Γαλλίας με ανθρωπιστική διάθεση έντονη.

Τον παίρνω λοιπόν για τυπικό αντιπρόσωπο από μια κατηγορίαν ανθρώπους, που θέλουνε να κάμουνε στις κρίσιμες ετούτες στιγμές της ανθρωπότητας το χρέος τους απέναντι στο λαό τους και να τον διαφωτίσουνε για τα τραγικά προβλήματα, που απασχολούνε και απειλούνε τη ζωή του. Ανάλογα μ' αυτόν θα στοχάζονται, χωρίς άλλο, πολλοί άλλοι. Τι λέει λοιπόν ο Τουλούζ για τον πόλεμο που έρχεται;

Οι αιτίες που πρόκειται να οδηγήσουνε τους ανθρώπους στην αλληλοσφαγή είναι ολότελα φανταστικές, καθαρά «φαντάσματα». Χωρίς κανέναν αντικειμενικό λόγο οι σημερινοί άνθρωποι αντί να χαίρονται τη ζωή και να δημιουργούν, «ζούνε κλεισμένοι μέσα σε φρούρια, απ' όπου αλληλοβρίζονται και αλληλοερεθίζονται, ως την ημέρα όπου ένα τυχαίο περιστατικό, εκείνο που όλοι με φρίκη αναλογίζονται, θα τους επιβληθεί». Και το χειρότερο είνε, πως οι διαφορές, που θα χρησιμέψουνε για πρόφαση, «δεν έχουνε καμιά πραγματικήν υπόσταση». Οι διάφορες «ιδεολογίες» (εθνικοσοσιαλισμός, φασισμός, μπολσεβικισμός) δεν έχουνε κανένα νόημα. Πού βρίσκεται λοιπόν μέσα σ' αυτές τις νοοτροπίες, «ο ρεαλισμός, που τόσο εξυμνούν οι μεγάλοι λαοπλάνοι, του σημερινού καιρού;». «Το ελατήριο, που ρίχνει τυφλές τις μάζες καταπάνω σε άλλες μάζες ανθρώπινες, είναι μια μυστικόπαθη πίστη, που τους έχουνε επιβάλει και που δεν έχει καμιάν αντικειμενική βάση».

«Οι συντελεστές που καθορίζουνε τη στάση αυτή των ανθρώπων είναι καθαρά φανταστικοί, χωρίς αντικειμενικότητα, ένα απαίσιο παιχνίδι από συναισθηματικές αντίδρασες που θα μπορούσε να πάψει, αν ένας ξεϋπνωτιστής φουσούσε απάνω στα κλεισμένα βλέφαρα προστάζοντας: "Ξυπνήστε, δεν τρέχει τίποτα!". "Θα μπορούσε κανείς να διώξει αυτούς τους φοβερούς βραχνάδες, με ένα ξαναγύρισμα στο λογικό". "Ένα ξαφνικό φως θα έδειχνε στους ταλαιπωρημένους, εξαντλημένους λαούς, πως αυτές οι μοιραίες αλληλοσφαγές είνε τόσο λίγο ριζωμένες στη λογική της πραγματικότητας, όσο και ένας τυχαίος βραχνάς"».

Έτσι λοιπόν έχουμε διατυπωμένη εδώ τη θεωρία του «παραλογισμού» του πολέμου.

Ο πόλεμος, σύμφωνα με τούτη την αντίληψη, είναι κάτι παράλογο, που δεν έχει καμιά πραγματικήν αιτία. Πηγάζει από φανταστικά ολωσδιόλου αίτια, που επιτήδειοι αρχηγοί, λαοπλάνοι, καρφώνουνε στην ψυχή των λαών, δημιουργώντας μιαν ομαδικήν υποβολή, ένα μυστικισμό, που φέρνει τους λαούς στην αλληλοσφαγή και τον όλεθρο. Και όχι μόνο ο πόλεμος που έρχεται, παρά και όλοι οι πόλεμοι του περασμένου καιρού, δημιουργήθηκαν από τέτια φαντάσματα, πότε με περιεχόμενο τη θρησκεία, πότε μ' άλλα παρόμοια. Βέβαια, πίσω απ' αυτά τα φαντάσματα, κρύβονται και κάποια συμφέροντα, κάποιοι υπολογισμοί εκείνων που οδηγούνε τις μάζες στη

σφαγή, αυτά όμως δεν είναι οι πραγματικές αιτίες, αφού αρκεί ένας ξεϋπνωτιστής να διώξει τα φαντάσματα και τότε πόλεμος δε θα γίνει.

Το παράξενο είναι, πως αυτός ο ξεϋπνωτιστής δε βρέθηκε ποτέ ως τόρα.

Πώς δε σταμάτησε κανένας πόλεμος με τέτιαν απλή διαφωτιστική ενέργεια; Αυτό το ερώτημα θέτει στον εαυτό του και ο ντόχτορας Τουλούζ, αν και ο ίδιος θα μπορούσε να παίζει πολύ καλά το ρόλο του ξεϋπνωτιστή, που είναι και στην ψυχιατρική του ειδικότητα. Και το πιο παράξενο είναι ακόμη, πως ένας επιστήμονας που δε θα παραδεχόταν ούτε για το πιο απλό φαινόμενο του φυσικού κόσμου πως μπορεί να παράγεται χωρίς αιτίες, που να έχουνε την πηγή τους στην πραγματικότητα, δέχεται με τόση ευκολία, πως ένα από τα πιο σύνθετα, τα πιο πολύπλοκα, τα πιο δυναμικά και φοβερά και τεράστια στ' αποτελέσματά τους κοινωνικά φαινόμενα, όπως είναι ο πόλεμος, μπορεί να πηγάζει από φανταστικά και ανυπόστατα στην πραγματικότητα αίτια.

Η θεωρία αυτή, μια επιστημονικόφανη μορφή του ιδεαλισμού, που τη στηρίζει ίσως ο ντόχτορας Τουλούζ στην «ομαδική υποβολή», είναι φανερό πως δεν προσφέρει στον άνθρωπο καμιά πραγματική εξήγηση, ούτε τότε βοηθάει στο ελάχιστο, στο να κατανοήσει τις πραγματικές αιτίες του πολέμου και να τον οδηγήσει στην υπερνίκηση, στην κυριάρχησή τους. Είναι μια θεωρία άχρηστη, άρα ψεύτικη και λανθασμένη. Συγχέει τα σύμβολα, τα συνθήματα, τις ιδεολογίες με τις πραγματικές αιτίες. Και ούτε καν εξηγεί αυτά τα σύμβολα, τα συνθήματα, τις ιδεολογίες. Γιατί κι αυτές έχουνε τη ρίζα τους, την πηγή τους, τα ψυχικά και κοινωνικά αίτια της δημιουργίας τους. Γι' αυτό και παραλλάζουν κατά τις εποχές. Σήμερα δε θα μπορούσες να κινήσεις τους λαούς σε πόλεμο με θρησκευτικά συνθήματα. Γιατί αυτό; Γιατί η μορφή της ιδεολογίας, που γίνεται όπλο μαχητικό, έχει σχέση απόλυτη, είναι συνάρτηση στους πραγματικούς παράγοντες, που δημιουργούνε τον πόλεμο ανάμεσα σ' ορισμένες κοινωνίες.

Η θεωρία αυτή είναι μια άρνηση της επιστήμης και είναι πολύ παράξενο να διατυπώνεται από επιστήμονες που καλλιεργούνε τις θετικές επιστήμες και δεν αποδείχνουνε τίποτα άλλο παρά πως στις κοινωνιολογικές επιστήμες βασιλεύει ακόμα τόση αυθαιρεσία, όση βασιλεύε και στις φυσικές πριν να επικρατήσει σ' αυτές ο νόμος της φυσικής αιτιότητας, αντιστοιχούν δηλαδή σε μια πρωτόγονη διάνοηση.

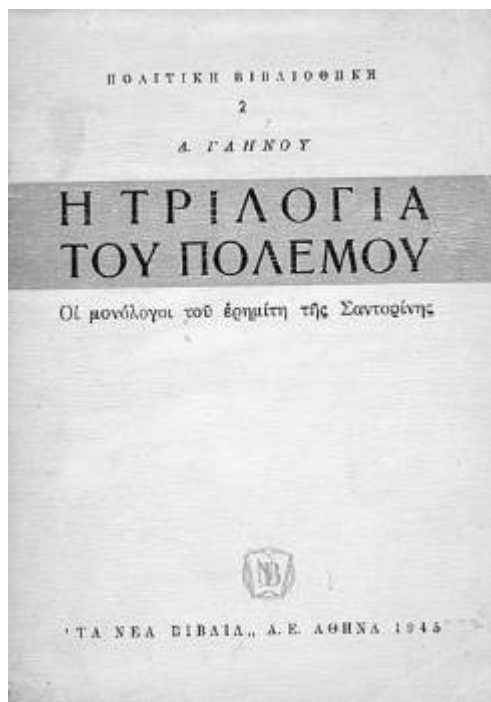
Η άποψη της ιστορικής προσωποκρατίας.

(Α' μέρος)

Ας προχωρήσουμε λοιπόν σε άλλη θεωρία, σε άλλη βαριατσιόνα απάνω στο ίδιο θέμα. Ξεκινάω και δω από ένα τυπικό παράδειγμα. Έχω μπροστά μου ένα άρθρο του Γουλιέλμου Φερέρο, δημοσιευμένο στο «Ελεύθερο Βήμα» στις 7 του Σεπτεμβρίου 1938 με τον τίτλο «Οπού ο φόβος του πολέμου δημιουργεί κίνδυνον πολέμου». Ο Γουλιέλμος Φερέρο έχει αμεσότερη σχέση με το πρόβλημα που εξετάζει. Τότε θεωρούνε σήμερα για μεγάλο ιστορικό και κοινωνιολόγο. Είναι Ιταλός, καθηγητής, εξόριστος από την Ιταλία, αντιφασίστας, φιλελεύθερος, οχτρός του Μουσολίνι.

Χρόνια τόρα πολλά, οι εφημερίδες και τα περιοδικά είνε γεμάτα από τα άρθρα του και τις μελέτες του. Περνάει για αυθεντία στα κοινωνικοπολιτικά προβλήματα του καιρού μας. Η γνώμη του πρέπει να έχει αρκετή βαρύτητα.

Αυτός λοιπόν λέει, πως πόλεμος θα γίνει, γιατί τότε φοβούνται αυτοί που κυβερνάνε τις δημοκρατίες και το φόβο τους αυτό τον αφήνουν να φαίνεται περισσότερο απ' ότι πρέπει και απ' αυτό οφελιούνται εκείνοι που κυβερνάνε τα απολυταρχικά και ολοκληρωτικά κράτη, όπως τα λένε σήμερα. Κι εκβιάζουν με τον τρόπον αυτόν ολοένα και περισσότερο τους άλλους, έτσι, που κάποια ημέρα, απάνω στο παιχνίδι αυτό του εκβιασμού, από κάποιο τυχαίο περιστατικό, θα ξεσπάσει ο πόλεμος. Ενώ αν οι κυβερνήτες των δημοκρατιών δε δείχνουνε, πως φοβούνται τον πόλεμο, οι άλλοι θα πάνε να εκβιάζουν και πόλεμος δε θα γίνει.

Η πρώτη έκδοση της «Τριλογίας του πολέμου», το 1945 από τις εκδόσεις «Τα Νέα Βιβλία»

Είνε λοιπόν ζήτημα κακού χειρισμού από τους πολιτικούς άντρες.

«Αυτή η αλλόκοτος κατάσταση αποδεικνύει άπαξ έτι, ότι δε θα είναι δυνατόν να αποκατασταθή η τάξις εις την Ευρώπην και να εξασφαλισθή σταθερά ισορροπία ειρήνης, χωρίς βαθείας μεταρρυθμίσεις των μεθόδων και του πνεύματος των κυβερνήσεων, αι όποιαι άρχουν της παλαιάς ηπειρου. Ο τρόπος, με τον οποίον κυβερνάται η Ευρώπη από το 1919, τόσον εις τα ολοκληρωτικά όσον και εις τα μη ολοκληρωτικά κράτη, μας έφευεν εις μίαν τόσον παράξενον και κινδυνώδη κατάστασιν. Εφ' όσον η Ευρώπη δεν κυβερνάται με κάπως περισσοτέρα λογικήν και σοβαρότητα, ο πόλεμος θα καθίσταται ολονέν πιθανότερος, παρά το γεγονός, ότι ουδείς λαός και ουδεμία κυβέρνησις τον θέλει διότι όλοι τον φοβούνται». Θ' αρκούσε λοιπόν «κάπως περισσοτέρα λογική», κάπως «περισσοτέρα σοβαρότητα» στους πολιτικούς άντρες, για να μη γίνει πόλεμος.

Μα τότε θα ρωτούσε κανείς με απορία, πώς γίνεται να λείπουν αυτές οι τόσο απλές, οι τόσο στοιχειακές ικανότητες, η λογική και η σοβαρότητα, από τους άντρες, που βέβαια εξαιρετικές προσωπικές ικανότητες τους φέρνουν επικεφαλής των λαών;

Μα ή αντίληψη αυτή του Ferrero είναι μια μορφή από μία γενικότερη θεωρία, που θα τη βρει κανείς με πολλούς τρόπους διατυπωμένη από ιστορικούς, φιλοσόφους, κοινωνιολόγους και από τους ίδιους τους πολιτικούς.

Κατά τη θεωρία αυτή, η πορεία που παρουσιάζουν τα γενικότατα και τα πιο σύνθετα κοινωνικά φαινόμενα, τα πολιτικά και ιστορικά γεγονότα, όπως είναι ο πόλεμος, η ειρήνη, η οργάνωση και η κατεύθυνση της ομαδικής ζωής, αυτό που με μια λέξη ονομάζουμε διακυβέρνηση των λαών, είναι εξαρτημένη και καθορίζεται τελειωτικά από την πνευματική και ηθική ποιότητα, από τις αρετές και τα ελαττώματα των αντρών που κυβερνάνε τους λαούς, είτε βασιλιάδες είναι αυτοί, είτε μεγάλοι πολιτικοί και στρατιωτικοί αρχηγοί. Τα πρόσωπα που κυβερνούν, δημιουργούν την Ιστορία. Και δεν πρόκειται πια για μόνους τους «ήρωες», τις μεγαλοφυίες, τους μεγάλους άντρες, τους εξαιρετικούς αρχηγούς, έναν Μέγα Αλέξανδρο, έναν Καίσαρα, έναν Μοχάμετ, έναν Κάρολο Μεγάλο, έναν Τσέγγις-Χαν, έναν Ταμερλάνο, έναν Λουδοβίκο ΙΔ', έναν Ναπολέοντα, πρόκειται γενικά για όλους τους κυβερνήτες. Και η θεωρία αυτή στον καιρό μας, που παρουσιάζονται και ενεργούν εξαιρετικές προσωπικότητες, όπως ο Λένιν, ο Στάλιν, ο Χίτλερ, ο Μουσολίνι, ο Κεμάλ Ατατούρκ, πάει να βρει μια καινούρια δικαίωση και να πιστοποιηθεί σα νόμος ιστορικός.

Τη θεωρία αυτή δεν είναι τώρα η στιγμή να τη συζητήσουμε και να την ελέγξουμε σ' όλη της την έκταση και να ιδούμε πόσο είναι αληθινή και κατά πόσο είναι μονόπλευρη. Ας τη δεχτούμε μάλιστα για μια στιγμή σα βάσιμη πέρα για πέρα, για να εχτιμήσουμε τα πορίσματά της.

Σύμφωνα με την αντίληψη τούτη, ο έσχατος λόγος των ιστορικών γεγονότων είναι η θέληση των κυβερνητών.

Κατά τη γνώμη του Φερρέρο λοιπόν, σήμερα τον πόλεμο λοιπόν όλοι τον φοβούνται, άρα δεν τον θέλουνε. Και όμως πόλεμος μπορεί να γίνει, γιατί θα λείψει λίγη λογική και σοβαρότητα από τους κυβερνήτες. Έτσι ένα τεράστιο και τρομαχτικό ιστορικό σύμβαμα, όπου συγκεντρώνει όλη τη δυναμικότητα των λαών και έχει απέραντα επακόλουθα γι' αυτούς, θα γίνει, χωρίς κανέναν κυβερνήτη να το θέλει. Άρα η θέληση των κυβερνητών δεν είναι ο έσχατος λόγος των ιστορικών γεγονότων. Να λοιπόν η θεωρία με μιας αναποδογυρισμένη. Μα και αν υποθέσουμε πως οι μισοί κυβερνήτες τον θέλουνε και οι άλλοι δεν τον θέλουν, ο πόλεμος θα γίνει (αν γίνει) ενάντια στη θέληση των μισών κυβερνητών και το συμπέρασμα είναι το ίδιο.

Η μονομέρεια της θεωρίας αυτής, η λανθασμένη βάση της είναι ολοφάνερη. Γιατί, για να είναι σωστή η αντίληψη του Φερρέρο, πρέπει να δεχτούμε ή ομαδική κι εξακολουθητική πλάνη ή πως οι κυβερνήτες είναι στερημένοι από μερικές από τις πιο βασικές ιδιότητες που πρέπει να έχει κάθε διαχειριστής σπουδαίου έργου, όπως είναι η λογική και η σοβαρότητα. Και πώς μπορεί να συμβιβαστεί μια τέτοια έλλειψη με την ανάδειξη των αντρών αυτών στην ηγεσία της τάξης που εκπροσωπούν, ανάμεσα στα

εκατομμύρια τους ομοεθνείς τους, στις ανώτατες κορυφές της πολιτείας, αφού δεν πρόκειται καν για κληρονομικούς κυβερνήτες; (1¹)

Οι κυβερνήτες βρίσκονται κει που βρίσκονται, γιατί κάποια ομαδική θέληση τους στηρίζει και η ομαδική αυτή θέληση αντιπροσωπεύει τα συμφέροντα της κυρίαρχης τάξης ή της κυρίαρχης μερίδας του λαού. Η θέληση των κυβερνητών, παρ' όλες τις δυναμικές διαφορές που μπορεί να παρουσιάζει, είναι πάντα στην κατεύθυνσή της ή συνισταμένη των ομαδικών συμφερόντων, που εκπροσωπούν. Κατά βάση καμιά ενέργεια των κυβερνητών δεν μπορεί να πηγαίνει ενάντια σε τούτα τα συμφέροντα. Και η επιλογή, που γίνεται ανάμεσα σε κείνους που αναλαμβάνουν να εκπροσωπήσουν τα συμφέροντα τούτα, έχει πάντα για αποτέλεσμα να φέρει στην επιφάνεια τους πιο ικανούς. Ένα λοιπόν τεράστιο φαινόμενο σαν τον πόλεμο, δεν μπορεί να είναι αποτέλεσμα πλάνης, κακής θέλησης, έλλειψης λογικής και σοβαρότητας, παρά πάντα το αποτέλεσμα από μian ανάγκην ακατανίκητη.

Και αν η θεωρία τούτη είχε μια κάποια φαινομενική βάση στις κληρονομικές μοναρχίες -που και τότες ακόμη είχαν ουσιαστικά λανθασμένη- είναι ολότελα αστήριχτη για τις δημοκρατίες ή τα επαναστατικά καθεστώτα, όπου οι νόμοι της επιλογής των πολιτικών αντρών λειτουργούν ανεμπόδιστα και όπου οι κοινωνικές τάξεις που άρχουν ή καταχτούνε την εξουσία, έχουν πάντα επικεφαλής τους τους καλύτερους αρχηγούς που μπορούν ν' αναδείξουν.

Η άποψη της ιστορικής προσωποκρατίας

(B' μέρος)

Στην ίδιαν άποψη, αν κι έχει κάποια γενικότερη βάση, μπορούμε να κατατάξουμε και την απόφαση που πήρε ή γενική σύναξη «της Μεγάλης ανατολής της Γαλλίας» ετούτες τις ήμερες (τέλη του Σεπτέμβρη του 1938), μπροστά στον κίνδυνο του νέου παγκόσμιου πολέμου, που από στιγμή σε στιγμή μπορούσε να ξεσπάσει.

Η Μεγάλη ανατολή της Γαλλίας είναι η περίφημη μασονική στοά, που έχει πίσω της μια μακρόχρονη Ιστορία και έχει εξασκήσει μια τεράστιαν επιρροή στην Ιστορική εξέλιξη της Γαλλίας από το 18ον αιώνα και δώθε. Αυτή συγκέντρωσε από τότες τα επαναστατικά αστικά και μικροαστικά στοιχεία, και μπορεί να πει κανείς, πως βρίσκεται πίσω απ' όλα τα μεγάλα γεγονότα της γαλλικής Ιστορίας από τη γαλλικήν Επανάσταση ίσαμε τον τελευταίο παγκόσμιο πόλεμο του 1914.

Έχει σημασία λοιπόν η απόφαση τούτη, γιατί και σήμερα αντιπροσωπεύει η μασονική στοά ένα μεγάλο μέρος από την τάξη που κυβερνάει τη Γαλλία. Τι λέει λοιπόν τούτη η απόφαση;

«Η σύναξη της Μεγάλης ανατολής της Γαλλίας, κρίνει περιττό να υπενθυμίσει στους δημοκρατικούς, πως ένας πόλεμος, προπάντων επειδή εγκαθιδρύει την κατάσταση πολιορκίας κ' εξαφανίζει όλες τις ελευθερίες και καταστρέφει συστηματικά τις χώρες

¹ Ο Φερέρο έχει άδικο. Μ' όλη την έλλειψη λογικής και σοβαρότητας ο πόλεμος δεν έγινε το Σεπτέμβρη του 1938, γιατί δεν τότες θέλησαν οι κυβερνήτες και μάλιστα ο Τσάμπερλαιν και ο Νταλαντιέ. Και αυτοί πάλι δεν τον θέλησαν, γιατί δεν τον ήθελαν οι κοινωνικές τάξεις που κυβερνούνε σήμερα στην Αγγλία και στη Γαλλία.

που πολεμούν, θα ισοδυναμούσε με μια σχεδόν ολική πισοδρόμιση του ευρωπαϊκού πολιτισμού».

«Γνωρίζοντας την αγωνία, που πιέζει όλους τους ανθρώπους μπροστά στους κινδύνους -του γενικού πολέμου, βεβαιώνει πώς ο πόλεμος δε λύνει κανένα πρόβλημα και καμιά Ιδεολογία δε θα μπορούσε να τότε δικαιολογήσει».

Η σύναξη διακυρίχνει επίσημα, πώς ο πόλεμος δεν είναι μοιραίος, γιατί η ειρήνη μπορεί να φυλαχτεί, αν ενωθούν όλες οι καλές θέλησες».

«Πως η συνεννόηση απάνω στα σημερινά προβλήματα, πρέπει να φτάσει σε μιαν ειρήνη εξακολουθητική βασισμένη στον ταυτόχρονο, προοδευτικό και επιτηρημένο αφοπλισμό».

«Πως το δικαίωμα των λαών να διαθέτουνε ελεύτερα τον εαυτό τους και να έχουνε την κυβέρνηση της εκλογής τους κι από την άλλη μεριά το δικαίωμα να προστατεύουνται οι μειονότητες αποτελεσματικά απέναντι σε κάθε καταπίεση από την πλειονότητα, πρέπει να είναι ή βάση σ' αυτή τη συνεννόηση, που ακόμη πρέπει να εξετάσει και το πρόβλημα για τις αποικίες και για τις πρώτες ύλες».

«Η σύναξη καταγγέλλει εξάλλου την υποκρισία πού κρύβει η πρόταση για "εξανθρωπισμό του πολέμου". Ο πόλεμος είναι πάντα ένα κακούργημα απέναντι στην ανθρωπότητα και αν ακόμη διαλέγει τα θύματά του από τους επιστρατεμένους».

«Το να δεχτείς την Ιδέα του πολέμου σημαίνει να παραδεχτείς χωρίς άλλο, πως θα είναι καθολικός και δε θα τον ξεφύγει κανένας».

«Πιστή στη μασονική θεωρία για την αλληλεγγύη ανάμεσα στους ανθρώπους και τους λαούς, η σύναξη διαδηλώνει πως είναι αντίθετη σε κάθε πολιτική, που έχει για αποτέλεσμα να διαμορφώνονται αντίπαλοι συνασπισμοί εθνών».

Αυτό το ντοκουμέντο είναι σημαντικό και συνάμα πολύ χαρακτηριστικό. Αναγνωρίζει, πως μια συνεννόηση ανάμεσα στα κράτη, που θα έχει γι' αποτέλεσμα μιαν εξακολουθητική ειρήνη, πρέπει να στηριχτεί απάνω στην αναγνώριση της ανεξαρτησίας για κάθε λαό, στο σεβασμό για τα δικαιώματα της κάθε μειονότητας, στο μοίρασμα των αποικιών και των πρώτων υλών, πάει να πει, που αναγνωρίζει, πως βασικές αιτίες του πολέμου είναι οικονομικά συμφέροντα και η τάση για να υποδολωθούν άλλοι λαοί και να γίνουν θύματα.στην εκμετάλλεψη.

Κάνει όμως τρία βασικά σφάλματα: Πρώτα - πρώτα εξαιρεί τους αποικιακούς λαούς, τους λαούς πού κατοικούνε στην Αφρική και την Ασία και απαρτίζουν τα καπιταλιστικά ιμπερία, από το «δικαίωμα για την αυτοδιάθεση και την ανεξαρτησία» αναγνωρίζοντας έτσι, πως οι αβησσυνοί λ.χ. οι κινέζοι ή οι Ιντιάνοι μπορεί να μοιράζονται ανάμεσα στους εκμεταλλευτές κυρίαρχους.

Δεύτερο, όπως φαίνεται από τούτη δω την εξαίρεση, αναζητώντας τα οικονομικά αίτια πού προκαλούν τον πόλεμο, δεν πηγαίνει ως το βάθος το τελικό, για να βρει, πως η κύρια αιτία είναι το οικονομικό σύστημα, που στηρίζεται απάνω στην εκμετάλλεψη και που έχει για αποτέλεσμα να μη γίνεται σεβαστή ή ανεξαρτησία των λαών. Και γι' αυτό το λόγο πέφτει τέλος στο τρίτο λάθος να εξαρτάει αυτή τη

συνεννόηση, άρα και την αποφυγή από τον πόλεμο και την επικράτηση της ειρήνης, από την «ένωση των καλών θελήσεων», όπου είναι μια αρλούμπα, μια φράση άδεια από κάθε νόημα.

Γιατί ετούτη η καλή θέληση δεν μπορεί να υπάρξει όσο υπάρχουν συμφέροντα, που δεν είναι βολετό να ικανοποιηθούνε μ' άλλον τρόπο παρά μόνο με την εντατική και ολοένα πλατύτερη εκμετάλλευση της εργασίας άλλων ανθρώπων.

Η καλή θέληση σε τέτια περίπτωση δε σημαίνει τίποτ' άλλο παρά συμφωνία ανάμεσα σε θεριά για τη μοιρασιά της λείας και τέτια καλή θέληση δε βγαίνει παρά μόνο από το φόβο για τα νύχια και τα δόντια του αντίπαλου. Όπου θα πει πως ο πραγματικός αποπλισμός είναι εντελώς αδύνατος. Ποια τίγρη θα δεχότανε να βγάλει τα νύχια της και τα δόντια της για να μοιραστεί «δίκαια» το σκοτωμένο αγρίμι, μ' ένα λεοντάρι ή μ' ένα λεόπαρδο; Γιατί αμέσως γεννιέται το ερώτημα: Πώς θα σκοτωνότανε τότες το αγρίμι; Ποιος θα κρατούσε τα τριακόσια εκατομμύρια τους Ιντιάνους υποδουλωμένα στους εγγλέζους; Και τα τετρακόσια εκατομμύρια τους κινέζους υποταγμένα στους ιάπωνες;

Ετούτο δείχνει ολοκάθαρα, πως αυτοί που συντάζανε τη διακήρυξη, είναι από κείνους, που βρίσκονται μέσα στο εκμεταλλευτικό οικονομικό σύστημα της κεφαλαιοκρατίας, πολιτικοί, στρατιωτικοί, υπάλληλοι, επιστήμονες και διανοούμενοι, που ζούνε από τη λειτουργία του και που σήμερα παίρνουνε τούτη την αρνητική θέση απέναντι στην πόλεμο, γιατί ο πόλεμος δε συμφέρει στο συγκρότημά τους, στη φραντσέζικη πλουτοκρατία. Γι' αυτό βρήκανε τώρα και κοπανίζουν τη χωρίς νόημα φράση, πως «ο πόλεμος δεν ξεδιαλύνει κανένα πρόβλημα». Πώς αυτό; Αφού ο πόλεμος έδωκεν ως τώρα πάντα την τελική διαμόρφωση στις σχέσεις των λαών; Και να που μπροστά στα μάτια τους ο πόλεμος, η φοβέρα του πολέμου, που είναι το ίδιο, έλυσε με το μαχαίρι το πρόβλημα για τις γερμανικές και άλλες μειονότητες στην Τσεχοσλοβακία. Ή φαντάζονται οι πονηροί αστοί, που κάμανε τη διακήρυξη τούτη, πως αν δεν ακουγόταν ο σιδερένιος βηματισμός των μηχανοκίνητων γερμανικών μεραρχιών ν' αντηχεί στα σύνορα της Τσεχοσλοβακίας και της Γαλλίας, θα είχαν ανακαλύψει οι καλοί γάλλοι πατριώτες πως είτανε σωστό να ενωθούν οι αυστριακοί και οι σουδήτες γερμανοί με τη Γερμανία και οι πολωνοί και οι ούγγροι να πάρουνε από την Τσεχοσλοβακία τα κομμάτια που εθνολογικά τους ανήκουν; Γιατί δεν αναγνώριζαν τα δίκαια τούτα, όταν την αποπλισμένη Γερμανία την κυβερνούσε η σοσιαλδημοκρατία; Και γιατί στα 1914 δεν έκαμαν οι κύριοι μασόνοι μια παρόμοια με τη σημερινή διακήρυξη; *Bellum est ultima ratio*.

Ούτε λοιπόν, εξήγηση για τον πόλεμο που έρχεται δίνει στους λαούς και η θεωρία τούτη τις προσωποκρατίας και της καλής θέλησης, ούτε τους διαφωτίζει σε τίποτα, ούτε καθοδηγεί την ενέργειά τους σε σκόπιμη δράση. Είναι άχρηστη θεωρία και αστήριχτη. Ένας πολιτικοκοινωνικός βερμπαλισμός.

Η θεωρία τούτη της ιστορικής προσωποκρατίας έχει για μόνο αποτέλεσμα την άσκοπη επίκληση στην καλή θέληση, στη φωτεινή διάνοια, στη λογική των πολιτικών αντρών για ν' αποφύγει ή ανθρωπότητα τον κίνδυνο της αλληλοσφαγής. Δε δείχνει ποια είναι τα πραγματικά αιτία, που γεννούν τον πόλεμο και πως μπορούνε τα αίτια αυτά να υπερνικηθούνε από τη συνειδητή δράση των ανθρώπων.

Η θεωρία της «ηθικής αντινομίας»

(Α' Μέρος)

Γι' αυτό άλλοι κοινωνιολόγοι και φιλόσοφοι στρέφονται προς κάτι βαθύτερο. Αναγνωρίζοντας πως ο πόλεμος είν' ένα κοινωνικό φαινόμενο, που δεν μπορεί να εξηγηθεί ούτε από την τύχη, ούτε από την ομαδική υποβολή, ούτε από λάθη ή κακή θέληση προσώπων, αναζητάνε καθολικότερα και ουσιαστικότερα αίτια.

Ο πόλεμος, λένε, είνε κάτι κακό, το πιο μεγάλο κακό. Η ζωή του ανθρώπου είνε το υπέρτατο και πολυτιμότερο αγαθό. Κανείς δεν έχει το δικαίωμα να την αφαιρέσει από τον άλλον, κανείς δεν έχει το δικαίωμα ν' αναγκάσει τον άλλον να θυσιάσει τη ζωή του. Η ηθική συνείδηση του ανθρώπου, που δημιούργησε το «ου φονεύσεις» σαν απεριόριστη ηθική επιταγή, σα «θείαν εντολή» τόσους αιώνες τώρα, δεν μπορεί ν' ανεχτεί την ομαδική θανάτωση ανθρώπων από ανθρώπους.

Η ηθική όμως αυτή συνείδηση, που ατομικά αποδοκιμάζει και καταδικάζει τον πόλεμο, δεν κατορθώνει να κυριαρχήσει, απάνω στην ομαδική ζωή. Και οι άνθρωποι που σαν άτομα ο καθένας τους σήμερα δε δέχεται να σκοτώσει το συνάνθρωπό του και να του αρπάξει τ' αγαθά του με τη βία, σαν ομάδα, σαν κράτος, χρησιμοποιούν τον πόλεμο για να λύσουν τις διαφορές τους και να κανονίζουν τα συμφέροντά τους, διαπράττοντας ομαδικά τα εγκλήματα, που ο καθένας ατομικά τ' αποδοκιμάζει. Και μάλιστα την καθαγιάζουνε τη βίαν αυτή, τη θεωρούνε σαν υπέρτατο χρέος, την εξυμνούνε σαν ηρωισμό και την τιμούνε σαν πράξη αγαθή, σαν ευεργεσία στην ολότητα και της αφιερώνουνε μνημεία, τιμές και δόξες. Και αυτή ακόμα η θρησκεία, που δίνει τη θείαν εντολή, το «ου φονεύσεις» και το «αγαπάτε αλλήλους» και το «αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν», ευλογάει με τους εκκλησιαστικούς της αντιπροσώπους τη βία τούτη και τα εθνικά όπλα, που είνε όργανά της και τιμάει τους φονιάδες και παρουσιάζει και το θεό ευλογητή και σύμμαχο τη βίας. Πώς μπορεί να εξηγηθεί ετούτη η αντινομία;

Η μόνη εξήγηση είνε να δεχτούμε πως ο άνθρωπος, ή από φυσικό του ή ξεπεσμένος ηθικά επάνω στη γη από την πρωταρχική ή υπερκόσμια αγαθότητα, είνε άγριος. Σπρωγμένος από τις υλικές ανάγκες και από τα πάθη του, είνε λύκος για τα συνάνθρωπο του.

«Υπάρχει πραγματικά στην καρδιά καθενός από μας ένα άγριο θηρίο που δεν περιμένει παρά την ευκαιρία για να εξορμήσει γεμάτο από επιθυμία να κάμει το κακό στους άλλους και αν αυτοί του εμποδίσουνε το δρόμο να τους αναποδογυρίσει. Από δω προέρχεται όλη η ευχαρίστηση της πάλης και του πολέμου», είπε ο Σοπενχάουερ.

Μόνο η βία του νόμου συγκρατεί τον άνθρωπο και η καλλιέργεια της ηθικής του συνείδησης. Η καλλιέργεια όμως αυτή, είνε κάτι που γίνεται με φοβερή δυσκολία και άργητα. Στους αιώνες που πέρασαν ως τώρα μπορεί να έχει κάνει κάποια πρόοδο ως προς την ατομική ηθική συνείδηση, καθυστερεί όμως τρομαχτικά ως προς την ομαδική ηθική συνείδηση, ενώ από την άλλη μεριά ή καλλιέργεια και το ξετύλιμα της διάνοιας κάτω από το σπρώξιμο των υλικών αναγκών, προχωρεί με βήματα γοργά και δίνει στον άνθρωπο την κυριαρχία απάνω στο φυσικό κόσμο, μα και τη δυνατότητα να πολλαπλασιάζει και να τελειοποιεί και να δυναμώνει στον υπέρτατο βαθμό τα μέσα της καταστροφής. Έχοντας λοιπόν στη διάθεσή του αυτά τα φοβερά μέσα της καταστροφής και σπρωγμένος από τις υλικές ανάγκες και τα πάθη του,

καταπατεί τις επιταγές της ηθικής του συνείδησης, βρίσκει τρόπο να συμβιβάσει, να δικαιολογήσει την ομαδική βία και τη χρησιμοποιεί ενάντια στους συνανθρώπους του για να ικανοποιήσει τις υλικές του ανάγκες και τα πάθη του. Αυτή λοιπόν η διάσταση ανάμεσα στην ηθική ποιότητα του ομαδικού ανθρώπου και τη διανοητική του καλλιέργεια από τη μια μεριά, στην ατομική ηθική συνείδηση από την άλλη μεριά είναι η αιτία που εξακολουθούν οι άνθρωποι να αλληλοσκοτώνονται. Αυτά λέει ετούτη η θεωρία. Οι πιο απαισιόδοξοι δέχονται πως η διάσταση αυτή θα είναι παντοτεινή και ο άνθρωπος τουλάχιστο σαν ομάδα, επειδή δεν υποτάσσεται στον καταναγκασμό ενός πανανθρώπινου κρατικού νόμου, θα είναι πάντα θερίο για τις άλλες ομάδες, τους αλλοεθνείς, τους αλλόφυλους. Οι αισιόδοξότεροι όμως αντιπρόσωποι της θεωρίας τούτης, δέχονται πως μπορεί να υπάρξει θεραπεία του κακού. Και άμεση μάλιστα.

Ποια θα είτανε λοιπόν η θεραπεία; Η καλλιέργεια και η τελείωση της ομαδικής ηθικής συνείδησης των ανθρώπων, έτσι που σαν οργανωμένες ομάδες, σαν έθνη, σαν κράτη, να μην ανέχονται τη βία και τον εξολοθρεμό των συνανθρώπων, να μη δέχονται να γίνουνε φονιάδες και να επιδιώκουνε με ειρηνικά μέσα να συμβιβάσουνε τις διαφορές τους για να ικανοποιούνε τις ανάγκες τους και να υπερνικούνε τα πάθη τους. Το να έρθει σε συστοιχία η ομαδική συνείδηση με την ατομική ηθική συνείδηση, θα λύσει το πρόβλημα του πολέμου.

Σύμφωνα μ' αυτά, η καλλιέργεια της ομαδικής ηθικής συνείδησης είναι το υπέρτατο χρέος όλων εκείνων, που μπορούνε να επιδράσουνε με το λόγο, με τη σκέψη, με την πέννα τους και με το παράδειγμά τους απάνω στους ομοεθνείς τους, ή και γενικότερα απάνω σε όλους τους ανθρώπους. Και το πρώτο βήμα θα είτανε ν' αρνηθεί ο καθένας, σαν άτομο έστω, να γίνει φονιάς και άρπαγας. Ν' αντιτάξει το υπέρτατο βέτο της ατομικής του συνείδησης στον καταναγκασμό τον ομαδικό, που τον σπλίζει το χέρι και τότε σπρώχνει να γίνει φονιάς. Αν όλοι το έκαμαν αυτό, ο πόλεμος θα ήταν αδύνατος, γιατί δε θα βρισκότανε μαχητές.

Αυτή είναι η ηθική άποψη για τις αιτίες του πολέμου και για τον τρόπο που θα υπερνικηθούν.

Αυτή η άποψη παρουσιάζεται χωρίς άλλο με μεγαλύτερη πληρότητα και βαθύτητα απέναντι στις άλλες θεωρίες του «αναίτιου και παράλογου» και της «ιστορικής προσωποκρατίας», που εξετάσαμε παραπάνω. Απάνω σ' αυτή την άποψη στηρίζονται προπάντων οι ιδεαλιστές «ειρηνόφιλοι», οι υπέρμαχοι «της ειρήνης με κάθε θυσία». Και γι' αυτό ζητάνε από τους θρησκευτικούς αρχηγούς όλων των θρησκειών, από τους φιλόσοφους, τους ηθικολόγους, τους κοινωνιολόγους, τους λογοτέχνες, από τους πνευματικούς ηγέτες κάθε απόχρωσης και κάθε ιδεολογίας, να συνενώσουνε τις προσπάθειές τους για τον ηθικό διαφωτισμό της ανθρωπότητας πιστεύοντας, πώω μ' αυτό το μέσο μπορούν να υπερνικηθούν τα άλλα αίτια, τα υλικά και κοινωνικά, που σπρώχνουνε τους ανθρώπους στην αλληλοσφαγή. Μα εδώ είναι και το αδύνατο σημείο της θεωρίας.

Για να πετύχει αυτό, που ζητάει ετούτη η θεωρία θα έπρεπε δυο πράγματα να είναι αληθινά: πρώτα - πρώτα, πως η ηθική συνείδηση είναι το πρωταρχικό καθοριστικό αίτιο στη διαγωγή των ανθρώπων και όχι επακόλουθο από τη διαμόρφωση ορισμένων αντικειμενικών όρων. το επακόλουθο αυτό γίνεται βέβαια έπειτα από ένα σημείο και καθοριστικό αίτιο. Κ' έπειτα θα έπρεπε να είναι βάσιμο το αίτημα πως η ομαδική

ηθική συνείδηση των ανθρώπων μπορεί να διαμορφωθεί και να γίνει ενεργητική με τον ηθικό διαφωτισμό.

Η θεωρία της «ηθικής αντινομίας»

(B` μέρος)

Δυο βαθιά και δύσκολα προβλήματα υψώνονται έτσι μπροστά μας και πρέπει έστω και σε γενικές γραμμές να τα εξετάσουμε για να εκτιμήσουμε τη βασιμότητα και την αποτελεσματικότητα της ηθικής θεωρίας για τα γενεσιουργά αίτια και τα θεραπευτικά μέσα του πολέμου.

Ας επιχειρήσουμε ν' αναλύσουμε τα προβλήματα αυτά με τον πιο απλό τρόπο που μπορούμε, αφού εδώ δεν πρόκειται να κάνουμε ειδική φιλοσοφική ή επιστημονική διερεύνηση γι' αυτά.

Από πού πηγάζει αυτό, που ονομάζουμε ηθική συνείδηση του ανθρώπου; Πώς διαμορφώνεται, πώς φτάνει στην εννοιακή σύλληψη του περιεχομένου της;

Οι θεωρίες εδώ είναι πολλές, μα μπορούμε να τις αναγάγουμε σε δυο βασικές: Στην ηθική ετερονομία και στην ηθική αυτονομία. Κατά την πρώτη, το περιεχόμενο της ηθικής συνείδησης δίνεται στον άνθρωπο απ' έξω από την υπέρτατη ηθική δύναμη και βούληση, που διακυβερνάει τον κόσμο, από το θεό. Ο θεός ο ίδιος δίνει στο Μωϋσή τον ηθικό δεκάλογο και ο Μωϋσής τότε φέρνει στους ανθρώπους. Ο ενανθρωπισμένος θεός ο ίδιος κηρύχνει στους ανθρώπους το «αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν». Έτσι η ηθική συνείδηση πηγάζει από μίαν άμεση αποκάλυψη, που δίνεται στον άνθρωπο έτοιμη «άνωθεν» με το στόμα των μεγάλων προφητών, σταλμένων από το θεό ή με το στόμα και τα έργα του ίδιου του Θεού. Αυτό όμως δεν αρκεί για να τη μεταβάλει σε πραγματικότητα; Τι χρειάζεται γι' αυτό; Ο ηθικός διαφωτισμός; Γιατί, όμως, και ο λόγος των προφητών και ο λόγος του ίδιου του Θεού αποδείχτηκε ανίσχυρος χιλιάδες χρόνια τώρα;

Σύμφωνα πάλι με τη θεωρία της ηθικής αυτονομίας, η ηθική συνείδηση μπορεί να έχει δυο πηγές. Ή είναι έμφυτη στον άνθρωπο, βαλμένη σαν ιερή σπίθα μέσα του από την πρώτη στιγμή που βρέθηκε απάνω στη γη κ' έχει τις ρίζες της στο υπερφυσικό, στο μεταφυσικό στοιχείο, που βρίσκεται μέσα του και απαρτίζει το καθαυτό είναι του. Στο βαθύτατο είναι του ανθρώπου είναι ριζωμένος Ο ηθικός νόμος. «Πράττε έτσι, που οι βασικές αρχές, οπού κερνούν την ενέργειά σου, να μπορούν να είναι νόμος για όλη την ανθρωπότητα». Ο ηθικός αυτός νόμος έχει πάλι την απώτατη καταγωγή του το «θεό» ή το «υπερκόσμιο πνεύμα» ή την «παγκόσμια ηθική τάξη». Αρα στο τέλος - τέλος και τούτη η ηθική αυτονομία καταντάει ετερονομία και πάλι γεννιέται το ερώτημα, γιατί ο ηθικός αυτός νόμος εμποδίζεται να κυριαρχήσει και στην ομαδική ζωή; Η άλλη αντίληψη της ηθικής αυτονομίας παραδέχεται πως η ηθική συνείδηση διαμορφώνεται απάνω στη γη με το πέρασμα των αιώνων, την πάλη του ανθρώπου για την ύπαρξή του και για την καλύτερη των όρων της ζωής του. Είναι αποτέλεσμα από μια μακροχρόνια πείρα. Αυτό το τελευταίο πιστεύουν όσοι ακολουθούν το δρόμο του ηθικού εμπειρισμού.

Ο άνθρωπος, ζώντας και ενεργώντας αδιάκοπα μέσα στις συνθήκες της ζωής, που διαμορφώνονται από το φυσικό περίκοσμο του και την επίδραση του ανθρώπου

απάνω σ' αυτόν, αλλάζοντας αδιάκοπα με την επενέργειά του και το φυσικό περίκοσμο και τον ίδιο τον εαυτό του, συγκεντρώνει και αποταμιεύει την πείρα του, διορθώνει αδιάκοπα τη δράση του σύμφωνα με την πείραν αυτή και φτάνει σιγά - σιγά στην εννοιακή σύλληψη της πείρας του, που βγαίνει από ορισμένες συνθήκες της ζωής του.

Και ένα μέρος από την πείραν αυτήν, αυτό που αναφέρεται στη διαγωγή του απέναντι στους συναθρώπους του, που αποξαρχής ζει μαζί τους σαν ομάδα, είναι αυτό που ονομάζεται ηθική συνείδηση του ανθρώπου.

Για να διαμορφωθεί λοιπόν μια ορισμένη ηθική συνείδηση χρειάζεται να προηγηθεί η διαμόρφωση ορισμένων αντικειμενικών συνθηκών της ομαδικής ζωής, που απ' αυτή θα πηγάζει. Στην εργασίαν αυτή εκείνο που είναι πρωταρχικό είναι να υπάρξουν οι αντικειμενικές συνθήκες αυτής της ζωής. Η διαμόρφωση της ηθικής συνείδησης είναι το επακόλουθο.

Από τις θεωρίες λοιπόν, που προσπαθούν να εξηγήσουν την καταγωγή της ηθικής συνείδησης, εκείνες που δέχονται την πρωταρχικότητά της δεν μπορούν να εξηγήσουν ικανοποιητικά την αντινομία, που υπάρχει ανάμεσα στον ηθικό νόμο, το δοσμένο από το Θεό ή ριζωμένο στη μεταφυσικήν υπόσταση του ανθρώπου και στην πραγματική διαμόρφωση της ζωής του απάνω στη γη. Γι' αυτό καταφεύγουν σε άλλες βοηθητικές εκδοχές για κάποιο ξεπεσμό του ανθρώπου από την πρωταρχική του τελειότητα. Ή λένε, όπως ο Πλάτωνας, πως κάθε ψυχή από κάποιο δικό της λάθος, ενώ πετούσε στον ουράνιο κόσμο των ψυχών και της αληθινής ουσίας, βάρυνε κ' έπεσε πάνω στη γη, δέθηκε με την ύλη και τώρα χρειάζεται αγώνας μεγάλος και μακροχρόνιος για να ξαναπέσει στο φως με τη βοήθεια του νου. ή πιστεύουν σ' ένα «προπατορικό αμάρτημα», που έδιωξε τον άνθρωπο από τον ηθικό παράδεισο και μ' όλη την εξαγορά της αμαρτίας αυτής από το θεάνθρωπο, χρειάζεται πάλι μεγάλος αγώνας για να εξαγοράσει ο καθένας χωριστά την ηθική του τελείωση και τη σωτηρία του. Και γενικότερα τοποθετώντας προς τα πίσω ή προς τα ψηλά, στον υπερβατικό κόσμο του πνεύματος, την ηθική τελειότητα που προϋπάρχει από τον ερχομό του ανθρώπου στη γη, προσπαθούν να εξηγήσουνε το «κακό» με την ύλη, με την καταναγκαστικήν ένωση της άυλης και θείας ψυχής προς την αδράνεια, τη βαρύτητα, την αντίσταση, τη ροπή προς τα κάτω του σωματικού στοιχείου. Και η καταναγκαστική τούτη ένωση όμως παραμένει πάντα ένα μυστήριο ανεξήγητο. Γιατί ή πρέπει να μετατεθεί στη βούληση ενός πανάγαθου θεού, που από μιαν ακατανόητη ιδιοτροπία έγινε τόσο κακός απέναντι στο ανώτατο πλάσμα του. ή πρέπει ν' αποδοθεί στο λάθος ή στην αμαρτία μιας αγνής ψυχής, που μένει πάντα μυστήριο, γιατί ενώ είταν αγνή, αμάρτησε και αναγκάστηκε να ενωθεί με το σώμα. Όλες ετούτες οι ανθρωπομορφικές μεταφορές δεν εξηγούνε την αντινομία.

Η θεωρία της «ηθικής αντινομίας»

(Γ' μέρος)

Η θεολογική ή μεταφυσική ηθική δεν έχει πραγματικά καμίαν ικανοποιητικήν εξήγηση για το κακό, ούτε και για τον πόλεμο.

Η εμπειρική θεωρία για τη γένεση της ηθικής συνείδησης είναι η μόνη, που και ικανοποιεί και μπορεί να δείξει το δρόμο της πραγματικής σωτηρίας. Σύμφωνα μ'

αυτήν, καθώς είδαμε, η ηθική συνείδηση είναι δημιούργημα της βιοτικής πείρας του ανθρώπου απάνω στη γη. Δεν είναι πρωταρχικό αίτιο, είναι αποτέλεσμα. Η βασική ροπή για τη συντήρηση, την αναπαραγωγή της ζωής και την ενεργητική επιβολή του εγώ, η επιδίωξη με μια λέξη της ευτυχίας και της απολύτρωσης και οι αντιστάσεις, που προβάλλονται από το φυσικό και τον ανθρώπινο περίκοσμο διαμορφώνουν τις σκόπιμες ενέργειες, που η εννοιακή σύλληψή τους και το ρίζωμά του στον ανθρώπινο στοχασμό και στ' ανθρώπινα ψυχόρμητα απαρτίζουν την ηθική συνείδηση. Έτσι έχουμε την απάντηση στο πρώτο αίτημα, που θέσαμε παραπάνω, αρνητική για κείνους, που υποστηρίζουνε τη θεωρία της καταγωγής του πολέμου από την αντινομία ανάμεσα στην ατομική και την ομαδική συνείδηση. Η ηθική συνείδηση, ατομική και ομαδική, είναι συνάρτηση ορισμένων αντικειμενικών όρων και των βασικών ροπών και αναγκών του ανθρώπου κ' εξαρτιέται από τους όρους αυτούς. Αρα, όπου παρουσιάζεται να ναυαγεί η ηθική συνείδηση, να μη μπορεί να επιβληθεί στη διαμόρφωση της ζωής, σημαίνει, πως οι αντικειμενικοί όροι είναι αντίθετοι. Κι όλα τα θεωρητικά κηρύγματα ναυαγούν. Η ηθική συνείδηση πραγματώνεται παντού, όπου συνταιριάζει με τις ανάγκες και τα συμφέροντα μιας κοινωνικής ομάδας ή ολότητας.

Κι έτσι παίρνουμε αρνητική απάντηση και στο δεύτερο ερώτημα. Ο διανοητικός διαφωτισμός δεν αρκεί για να μετατρέψει σε πραγματικότητες τις επιταγές της ηθικής συνείδησης. Η προσπάθεια πρέπει να στραφεί αλλού. Στη δημιουργία των αντικειμενικών όρων, που θα καταστήσουνε δυνατή την πραγμάτωσή της.

Μένει όμως πάντα ένα ερώτημα ανοιχτό: αν δεν υπάρχουν οι αντικειμενικοί όροι για την πραγμάτωση της ηθικής συνείδησης, πώς αυτή δημιουργείται; Η απάντηση στο ερώτημα τούτο θα δοθεί, αν το διατυπώσουμε καλύτερα. Πώς γίνεται να υπάρχουνε τόσες παραλλαγές στην ηθική συνείδηση και στη διαγωγή των ανθρώπων; Γιατί αναμφισβήτητα ούτε η ηθική συνείδηση ούτε η διαγωγή των ανθρώπων είναι ενιαία. Ο στρατηγός, που οδηγεί το στρατό του στη σφαγή, πιστεύει πως επιτελεί μian υπέροχην ηθική πράξη και καυχιέται γι' αυτήν.

Δεν υπάρχει λοιπόν μια ηθική. Υπάρχουν κ' εφαρμόζονται πολλές ηθικές. Και τούτο γιατί και η κοινωνία, που είναι ο φορέας και της ατομικής και της ηθικής συνείδησης, δεν είν' ενιαία. Από τον καιρό που διαφοροποιήθηκε η δουλειά, οι ικανότητες των ανθρώπων και η κοινωνική τους τοποθέτηση, άλλοι είναι οι κανόνες διαγωγής, που ανταποκρίνονται στις ανάγκες και στα συμφέροντα της μιας ομάδας ή τάξης και άλλοι οι κανόνες διαγωγής, που ανταποκρίνονται στις ανάγκες και στα συμφέροντα της άλλης. Ο,τι είναι καλό για τον αριστοκράτη, για το φεουδάρχη, για το μεγαλοβιομήχανο, είναι κακό για το σκλάβο, το δουλοπάροικο, τον προλετάριο. Εκεί, λοιπόν, είναι η πηγή των ηθικών αντινομιών.

Γι' αυτό το λόγο οι ηθικοί κανόνες του «ου φονεύσεις», ου «κλέψεις» δεν αρκούν για να μην υπάρχουν άνθρωποι, που ο φόνος και η κλοπή τούς συμφέρει και γίνεται κανόνας της διαγωγής τους.

Γι' αυτό το λόγο, αν και χιλιάδες τόρα χρόνια, η πιο έντονη μορφή για την υποβολή και επιβολή της ηθικής συνείδησης, η θρησκεία, εύχεται στις εκκλησίες «υπέρ της ειρήνης του σύμπαντος κόσμου» και διδάσκει το «αγαπάτε αλλήλους». Και το «αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν», όχι μόνο δεν μπόρεσε μ' αυτό να εμποδίσει κανένα πόλεμο, παρά και με μian ολοφάνερην αντίφαση στον εαυτό της

και προκάλεσεν η ίδια φοβερούς πολέμους για αιώνες και σήμερα ακόμα ευλογάει και υποβοηθάει και τους καταχτητικούς ακόμη πολέμους.

Οι στοχασμοί αυτοί μάς δείχνουν, πως αν αφήσουμε κατά μέρος τη θεωρία της αποκάλυψης και του έμφυτου των ηθικών νόμων, που στο βάθος αφήνουν το πρόβλημα άλυτο και είναι άρνηση εξήγησης, η διαμόρφωση της κάθε ηθικής συνείδησης προϋποθέτει την ύπαρξη ορισμένων αντικειμενικών όρων, που απ' αυτούς πηγάζει.

Κ' η πραγμάτωση πάλι του περιεχομένου της κάθε ηθικής συνείδησης έχει για απαραίτητη προϋπόθεση τη διαμόρφωση τέτιων όρων, που να γίνεται μορετή και απαραίτητη αυτή η πραγμάτωση.

Όλα τα ηθικά κηρύγματα του κόσμου δεν μπορούνε να σταματήσουνε τον πόλεμο αν δεν αρθούν οι αντικειμενικές αιτίες, που τότε δημιουργούν και όσο ευγενικά και αν είναι τα λόγια των ηθικολόγων της ειρήνης πρόκειται να μείνουν λόγια μάταια. Και επειδή παρεκτρέπουνε τα πλήθη από την αναζήτηση των αληθινών αιτιών, που δημιουργούνε τον πόλεμο, γίνονται, θεληματικά ή άθελα, οι ρομαντικοί ετούτοι ειρημιστές, όργανα εκείνων που έχουνε συμφέρον να παραμείνει ουσιαστικά αμετάβλητη η σημερινή βαρβαρότητα, γιατί μ' αυτήν είναι δεμένα τα προσωπικά προνόμιά τους στη ζωή.

Ποιες είναι όμως αυτές οι αντικειμενικές αιτίες; Αυτό ελπίζουμε να μας το δείξει στο τέλος η έρευνά μας. Στο μεταξύ ας προχωρήσουμε σε άλλη ερμηνευτική βαρατισιόνα πάνω στο ίδιο θέμα.

Η ιδεαλιστική εξιδανικευμένη άποψη

(Α' Μέρος)

Οι απόψεις που εξετάσαμε ως τώρα ξεκινάν από την αντίληψη, πως ο πόλεμος είναι κάτι κακό, μεγάλο κακό και ολέθριο και αδικαιολόγητο, που γίνεται είτε από παραλογοισμό, είτε από αδυναμίες, λάθη, πλάνες, είτε από ηθική κατωτερότητα του ομαδικού ανθρώπου. Σε τούτο όμως δεν είναι σύμφωνοι όλοι. Απεναντίας υπάρχουνε θεωρητικοί των κοινωνικών φαινομένων και του πολέμου, που θεωρούνε τον πόλεμο σαν κάτι απαραίτητο στη ζωή, σαν ένα νόμο της ζωής και μάλιστα ένα νόμο που εξυπηρετεί τη ζωή, την ανεβάζει σε ανώτερα επίπεδα και κάνει τον άνθρωπο, τα έθνη, τους πολιτισμούς καλύτερους. Ο πόλεμος είν' ένα είδος καθαρτήρια φωτιά της ζωής, που τρώει τις σκουριές, χτυπάει τις αδυναμίες, καλύτερεύει την ποιότητα του ανθρώπινου υλικού και φέρνει στην επιβίωση ολοένα πιο διαλεχτούς ανθρώπους και πιο ανώτερους πολιτισμούς. Από μια τέτια βασική αντίληψη ξεκινάν έξι θεωρίες για τον πόλεμο, συγγενείς αναμεταξύ τους: η ιδεαλιστική εξιδανικευτική, η εθνικιστική, η βιολογική φυλετική, η άποψη του πολιτισμού, η δημογραφική μαλθουσιανική και η οικονομική καπιταλιστική άποψη.

Η ιδεαλιστική εξιδανικευτική άποψη παίρνει για επιστημονικό αντιστύλι τη βιολογική και ηθοπλαστική σημασία του μαχητικού ένστιχτου. Ο άνθρωπος, λέει, τείνει ολοένα στο ανέβασμα της ζωτικότητάς του. Και δεν υπάρχει τίποτα, που ανεβάζει περισσότερο τη ζωτικότητα από τον ανταγωνισμό, τον αγώνα, την πάλη, την

αμάχη. Αυτό γίνεται σε όλα τα επίπεδα του ζωϊκού κόσμου και της ανθρώπινης ενέργειας.

Ο άνθρωπος έχοντας να υπερνικήσει εμπόδια, να εκμηδενίσει αντιστάσεις, που απαντάει στη δράση του, βάζει όλη του τη δύναμη, γυμνάζει τις ικανότητές του και με το να τις γυμνάζει, τις τελειοποιεί, τις αυξάνει. Αλλιώς, χαλαρώνεται, αποκοιμίζεται, γίνεται μαλθακός, πλαδαρός, αδύνατος, ξεπέφτει. Γι' αυτό πρέπει να ζει επικίντυνα. *Vivere pericolosamente.*

Να ζει επικίντυνα! Να ένα σύνθημα αντρίκιο, που δημιουργεί αρετή. Η αντρεία είναι από τις ευγενικές, τις πιο ηθοπλαστικές αρετές. Αυτή δημιουργεί τους ήρωες, τον ηρωικό άνθρωπο. Και η υπέρτατη μορφή του ηρωισμού είναι η αυτοθυσία, η θυσία και αυτής της ζωής για σκοπούς ευγενικούς. Και από όλους πάλι τους σκοπούς, που μπορεί να θέσει ο άνθρωπος στη ζωή του, ο υπέρτατος είναι να βάλει ολόκληρο τον εαυτό του στην υπηρεσία της ολότητας και να φτάσει στον ανώτατο ηρωισμό να θυσιάσει τον εαυτό του για το σύνολο. Μα η μορφή εκείνη του αγώνα, που θέτει σ' ενέργεια όλη την ανθρώπινη ζωτικότητα και οδηγεί στην υπέρτατη θυσία, την ολότελα ανεγωιστική, είναι ο πόλεμος. Ο πόλεμος λοιπόν είναι εξυψωτικός, η πιο εξυψωτική μορφή της ζωής, ανδροπλαστικός, δάσκαλος αρετής, δημιουργός ανωτέρων ανθρώπων, Και γι αυτό ούτε θα λείψει ούτε πρέπει να λείψει ποτέ.

Ο φιλειρηνισμός είναι η κραυγή της αδυναμίας, του μικρόψυχου εγωισμού, της φιλαυτίας, είναι ιδανικό των προβάτων. Είναι μια ουτοπία εξευτελιστική για τον άνθρωπο. Μια αιώνια ειρήνη θα είχε γι αποτέλεσμα τη σωματική και ηθική μαλάκυνση, το σωματικό και ηθικό ξεπεσμό της ανθρωπότητας.

Γι αυτό οι άνθρωποι τίμησαν και δόξασαν πάντα τους πολεμιστές, τους ήρωες. Τους εθάμασαν, γιατί αντιπροσωπεύουν την αιώνια μορφή του ηρωισμού. Είναι αληθινά πρότυπα ανθρώπων. Και απόδειξη ακόμη, πως οι πόλεμοι είναι μια υπέρτατη εσωτερική ανάγκη, είναι που οι άνθρωποι δε μπορούν να ζήσουν ειρηνικά για πολλά χρόνια. Οι νέοι στην ευγενικότατη ορμή της ζωής θέλουν να πολεμήσουνε, να θυσιαστούνε. Ο αγώνας, η σκληρότητα δημιουργεί τον υπεράνθρωπο.

Να είστε σκληροί και δυνατοί. Τα συνθήματα του Νίτσε είναι δημιουργικά της ανώτερης αρετής. Όσοι δεν τ' ακολουθούν είναι γεννημένοι σκλάβοι και τους πρέπει να γίνουν σκλάβοι, αγελόζωα, οδηγημένα από τους δυνατούς, που θα κυριαρχήσουν απάνω στη γη.

Ο πόλεμος λοιπόν δεν είναι κακό, είναι αγαθό. Οι άνθρωποι και οι λαοί πρέπει να ετοιμάζονται αδιάκοπα γι αυτόν και να είναι έτοιμοι. Να είσαι πάντα έτοιμος! Έτοιμος για τη μεγάλη θυσία, έτοιμος για την υπέρτατη χαρά της νίκης. Οι σπαρτιάτες, οι ρωμαίοι πρέπει να είναι τα ιδανικά μας πρότυπα.

Τούτη η αντίληψη για τον πόλεμο δεν αναζητάει τα αίτια παρά μέσα στη φύση του ανθρώπου. Τον ανάγει σε ένα βασικό ένστιχτο. Όπως τραγουδάει ο άνθρωπος, όπως παίζει, όπως δημιουργεί τέχνη, όπως αναζητάει τη γνώση και τις αιτίες των πραγμάτων, όπως πιστεύει στο θεό, έτσι και έχει το ορμέφυτο να σκοτώνει τους συνανθρώπους του. Η έσχατη συνέπεια της θεωρίας τούτης θα είτανε: «ο πόλεμος για τον πόλεμο», όπως άλλοι λένε: «η τέχνη για την τέχνη, η επιστήμη για την επιστήμη».

Τη θεωρία τούτη την ακούμε μεγαλόστομα να εξαγγέλλεται από τους υποψήφιους κοσμοκράτορες και κατακτητές του κόσμου. Από τη στιγμή, που ο φιλοσοφικός κήρυκας του γερμανικού ιμπεριαλισμού, ο Νίτσε, έρριξε τούτες τις κραυγές στον κόσμο ως τη σημερινή στιγμή, που ο Χίτλερ και ο Μουσσολίνι οδηγούνε τους λαούς των στη μάχη με τα συνθήματα αυτά, η ανθρωπότητα ξαφνιασμένη αναμετράει, πού μπορούν να οδηγήσουνε τους λαούς τέτιες προσταγές.

Σε μιαν απέραντη αλληλοσφαγή χωρίς τέλος, σ' έναν κατακλυσμό φωτιάς, σε μιαν εξόντωση εκατομμυρίων ζωντανών και νέων ανθρώπων, σε μια κόλαση, όπου δε θα μείνουν στο τέλος παρά οι λίγοι υπεράνθρωποι απάνω στα ερείπια των πολιτισμών. Ο νόμος της ζούγκλας θα κυριαρχήσει για να επιζήσουνε μόνο τα σαρκοβόρα θεριά, οι τίγρεις, οι ύαινες, που μην έχοντας πια τίποτα να φάνε, θα φάνε τον ίδιο τον εαυτό τους. Στην άποψη αυτή μπορεί να προστεθή: Αφ' ού οι Ηρωες θα πολεμήσουν στην πρώτη γραμμή «με το χαμόγελο στα χείλη» θα σκοτωθούν κι έτσι μετά το πόλεμο θα μείνουν «τα πρόβατα», φαύλος κύκλος.

Μα δεν είνε μόνο τούτη η άποψη, άποψη του όλεθρου, που δείχνει την «ηρωική» θεωρία του πολέμου λανθασμένη. Τη δείχνει λανθασμένη και αυτή η ιστορία της ανθρωπότητας. Γιατί ο άνθρωπος σα ζώο κοινωνικό μάχεται με το λογικό του για να κυριαρχήσει απάνω στα ένστιχτά του, να τα ρυθμίσει, να τα θέσει σε λειτουργία με τέτιο τρόπο, όπου να εξυπηρετούν και να ανεβάζουν τη ζωή χωρίς να την εκμηδενίζουν.

Η εθνικιστική άποψη.

(B` Μέρος)

Όλη η ανθρώπινη ιστορία μας δείχνει, πώς ο άνθρωπος αγωνίζεται για τη συντήρηση της ζωής. Η θεωρία αυτή αρνιέται τον άνθρωπο στο καλύτερο μέρος του εαυτού του, στις πιο ευγενικές τάσεις του και θέλει να εξιδανικέψει και να δικαιώσει εκείνο, που αντιμάχεται ολότελα στο βασικό του ορμέμφυτο, στη διατήρηση και καλύτερευση της ζωής.

Πολιτισμός σημαίνει τη ρύθμιση των ενστίχτων με τέτιο τρόπο, που και αυτά τα ανταγωνιστικά ένστιχτα να εξυψώνουνε τη ζωή. Και υπάρχουνε τόσες μορφές ευγενικού ανταγωνισμού και αυτοθυσίας ακόμη στην υπηρεσία της εξύψωσης του πολιτισμού και όχι της εξόντωσης της ζωής, σε όλα τα επίπεδα της ειρηνικής διαβίωσης, όπου δε θα λείπει ποτέ από τον άνθρωπο η ευκαιρία να καλλιεργεί την αρετή, την παλληκαριά, την αυτοθυσία ωφελώντας τους συνανθρώπους του και όχι σφάζοντάς τους. Η θεωρία αυτή είνε άρνηση του ανθρωπισμού, δικαίωση της βαρβαρότητας. Γι' αυτό κι εκείνοι ακόμα που παρορμούν τους λαούς στον πόλεμο, με την εξιδανίκεψη του πολέμου, ωστόσο αισθάνονται την ανάγκη να μιλάνε και για την ειρήνη, να εξυμνούνε και την ειρήνη, να λένε πως ετοιμάζονται για τον πόλεμο για να εξασφαλίσουνε την ειρήνη.

Όπου αν αυτά τα κηρύγματα δεν είνε καθαρή υποκρισία, είνε μια άρνηση της θεωρίας τους για τον πόλεμο, μια αντίφαση, που δείχνει πόσο βασικά είνε λανθασμένη η θεωρία τους.

Η ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΨΗ

Η εξιδανικευτική άποψη του πολέμου βρίσκεται σε ριζική αντίθεση με την ηθική συνείδηση των ανθρώπων. Έχει πέραση σε στιγμές που άλλα αίτια, οικονομικά προπάντων, δημιουργούνε καταχτητική διάθεση, ιμπεριαλιστική εξόρμηση, όπως γίνεται σήμερα στην Ιταλία και στη Γερμανία και στην Ιαπωνία. Χρησιμοποιεί κι' εκμεταλλεύεται την ορμή των νέων για δράση, για επιβολή, για νίκη και τους σπρώχνει προς το πολεμικό ιδανικό. Η βάση της όμως είναι στενή. Δεν πείθει τις πλατιές μάζες, ούτε τους ώριμους άντρες. Πολύ πλατύτερη βάση και ιστορική δικαίωση έχει η εθνικιστική άποψη του πολέμου.

Όσοι την εκπροσωπούνε, δέχονται τον πόλεμο σαν κάτι αιώνιο συνυφασμένο με τη ζωή, σαν κάτι αναγκαίο και του δίνουν μια αιτιολογία, που ανταποκρίνεται σ' ένα ομαδικό συναίσθημα πολύ δυνατό, στην αγάπη της πατρίδας.

Το συναίσθημα αυτό είναι αλήθεια μια πραγματικότητα ιστορική, ένα φαινόμενο κοινωνικό με μακρόχρονη ιστορία. Από τον καιρό που διαμορφώθηκε η πρωτόγονη ομάδα, η πατριαρχική γενιά, η φυλή, στηριγμένη σε αιματοσυγγένεια, σε τοπική συμβίωση και προπάντων σε κοινή πηγή ζωής, δηλαδή σε μια οικονομική ενότητα, είτε δάσος ήταν αυτό, είτε κοινό κοπάδι και βοσκή, είτε γη καλλιεργημένη, είτε συνοικισμός και αργότερα μια πολιτεία, μια συμβιωτική γενικά κοινότητα, με κοινά οικονομικά συμφέροντα και με κοινό οργανωτικό και πνευματικό εποικοδόμημα εκφρασμένο σε κοινή λατρεία, σε κοινούς θεούς, σε κοινή ιδεολογία, σε μια ομαδική συνείδηση και από τον καιρό που η συμβιωτική αυτή κοινότητα βρέθηκε σε αντίθεση με άλλες κοινότητες, αντίθεση, που η βασική αιτία της ήταν η χτήση και η νομή των υλικών αγαθών, από τότες ο πόλεμος γίνεται σταθερό φαινόμενο κοινωνικό.

Η συμβιωτική κοινότητα, με την αλλαγή του τρόπου της ζωής, με την αλλαγή των μέσων που παράγουν τα υλικά αγαθά, αλλάζει μορφή, από κυνηγετική και νομαδική φυλή, γίνεται γεωργικοποιμενικός συνοικισμός μόνιμα εγκαθιερωμένος σε ορισμένη εδαφική περιοχή και φτάνει να γίνει πολιτεία περιτειχισμένη με μια έχταση γη τριγύρω της, με τα χωράφια και τις βοσκές, ή και με συνθετότερη οικονομία εμποροβιοτεχνική. Και τότες διαμορφώνεται στη συνείδηση των ανθρώπων η έννοια της πατρίδας, της πατρικής γης, της ιερής μητέρας και υψώνεται το σύνθημα: «Εἰς οἰωνός ἀριστος, ἀμύνεσθαι περί πάτρης».

Μα η αγάπη της πατρίδας δεν έχει μόνο αυτό το περιεχόμενο το αμυντικό, πλαταιίνεται μαζί με την οικονομική επέχταση σε καταχτητικό ιδανικό. Όταν η στενή πατρίδα γίνεται κράτος, γίνεται *imperium*, περιλαμβάνει στα μέσα της και την υποδούλωση άλλων λαών με τον πόλεμο.

Με οικονομική βάση τη δουλοχτησία, δημιουργιέται η αρχαία πόλη, το άστυ (η Αθήνα, η Σπάρτη), η πατρίδα που είναι: «μητρός τε και πατρός και των άλλων προγόνων απάντων τιμιώτερον, σεμνότερον και αγιώτερον». Μα συνάμα δημιουργιέται και το κράτος των Αθηνών και της Σπάρτης, και το περσικό κράτος και το κράτος του Μεγάλου Αλεξάνδρου και των διαδόχων του και το ρωμαϊκό *imperium*. Αργότερα στο μεσαίωνα, με βάση τη φεουδαρχική οικονομία, δημιουργούνται νέες πατρίδες, μα και τα φεουδαρχικά ιμπεριαλιστικά κράτη του Καρόλου του Μεγάλου, το άγιο γερμανικό κράτος, τα κράτη των Λουδοβίκων και Αψβούργων και των αγίων Τσάρων της Ρωσίας.

Και στους νεώτερους χρόνους και προπάντων στο δέκατο ένατο αιώνα, που η αστική οικονομία έχει για επακόλουθο στο οργανωτικό και πνευματικό οικοδόμημα τη διαμόρφωση μιας νέας συμβιωτικής ολότητας, του έθνους και του εθνικού κράτους, το ιδανικό του έθνους, της εθνικής ολότητας, της εθνικής ανεξαρτησίας και αυτοτέλειας, της εθνικής τιμής, της εθνικής επιβολής, της εθνικής επικράτησης παίρνει μια τεράστια ψυχοκινητική δύναμη, κυριαρχεί μπορεί να πει κανείς απόλυτα σε πλατύτατες λαϊκές μάζες και δίνει στον πόλεμο, είτε με τη μορφή του απελευθερωτικού και του αμυντικού πολέμου, είτε με τη μορφή και του καταχτητικού πολέμου, μιαν αφετηρία μ' εξαιρετική δυναμικότητα. Με ιδεολογική βάση την εθνική πατρίδα, γίνονται οι περισσότεροι απελευθερωτικοί και καταχτητικοί πόλεμοι των τεσσάρων τελευταίων αιώνων. Μα τι είναι το έθνος;

Το έθνος είναι η ολότητα των ανθρώπων που έχουνε κοινή βιολογική καταγωγή, υποθετική ή πραγματική συγγένεια αίματος, να πούμε, και συνείδηση αυτής της συγγένειας, που έχουνε κοινή ιστορία και ιστορική συνείδηση και κοινά γνωρίσματα πολιτισμού και μέσα σ' αυτά, τις περισσότερες φορές, κοινή γλώσσα και θρησκεία και κοινή περιοχή γης. Αυτή η συνειδητή ολότητα, το έθνος, υψώνεται τώρα σε μιαν αξία απόλυτη, που διαποτίζει και καθαγιάζει κάθε φανέρωμα της ομαδικής ζωής, παίρνει τη θέση και τη δύναμη μιας νέας θεότητας. Ο εθνικισμός αντικατασταίνει την ψυχοκινητική δύναμη της θρησκείας και δημιουργιέται ένας εθνικός μυστικισμός, αντίστοιχος με το θρησκευτικό.

Τα οικονομικά αίτια, που σφυρηλατούν την εθνική ενότητα, ο οικονομικός εθνικισμός, σα βάση για την κατάκτηση μιας εσωτερικής αγοράς ή την αφετηρία για το άνοιγμα ξένων αγορών, αν και δεν παρουσιάζεται στο προσκήνιο, ενεργεί έντονα και προβάλλει και εξυψώνει τα συνειδητά στοιχεία της βιολογικής συγγένειας, της κοινής ιστορίας, του κοινού πολιτισμού, της κοινής συνείδησης.

Ό,τι είναι εθνικό, είναι άγιο. Άρα και ο εθνικός πόλεμος, που με τη γενική στρατολογία και σήμερα μάλιστα με την εκούσια ή ακούσια συμμετοχή στον πόλεμο όλου του πληθυσμού και του μάχιμου και του άμαχου αγγίζει ως τα βάθη, συνεπαίρνει, αναταράζει, συγκλονίζει την ύπαρξη όλων των ανθρώπων, από την κούνια του μωρού ως το κρεβάτι των ασπρομάλληδων γέρον και των αρρώστων απόμαχων της ζωής και σκεπάει τον εσωτερικό ανταγωνισμό των κοινωνικών τάξεων, τονίζοντας στο έπακρο τον εξωτερικό ανταγωνισμό προς τα άλλα έθνη, που κατ' αρχήν είναι εχτροί και υποψήφιοι για οικονομική εκμετάλλευση ή οικονομικοί αντίπαλοι. Γι' αυτό και βρίσκεται σήμερα ο εθνικός μυστικισμός στο αποκορύφωμά του.

Η εθνικιστική άποψη

(Γ' Μέρος)

Τα Έθνη, λένε, σαν απόλυτες αξίες, είναι και αιώνιες, υψώνονται πάνω από τους τόπους και τους καιρούς και λησμονιέται η ιστορική δημιουργία τους και η ιστορική τους σχετικότητα. Το έθνος και το εθνικό κράτος, με τη σημερινή του μορφή, σα συγκέντρωση τοπική, συγκέντρωση οικονομική και συγκέντρωση οργανωτική, πνευματική, ιδεολογική και ηθική, σαν πυρήνας πολιτισμού, το «εθνικού πολιτισμού», σαν ακτινοβολία οικονομική και πνευματική, παρουσιάζεται σαν κάτι αιώνιο και το όργανο για τη διαμόρφωσή του, τη συντήρησή του, την ανάπτυξη και την ακτινοβολία του, είναι ο πόλεμος σαν ultima ratio.

Έτσι ο πόλεμος έχει για πηγή του, βασική αιτία και δικαίωσή του το έθνος. Για το έθνος πρέπει να θυσιάζουν οι πολίτες τα πάντα και αυτή τη ζωή τους και δεν είναι καλύτερος θάνατος, παρά ο θάνατος για την πατρίδα, το υψηλότερο ιδανικό. Ο πόλεμος για την πατρίδα, με οποιαδήποτε μορφή, είναι ο «αληθινός πόλεμος», der wahre Kriege, που είπε ο Φίχτε σε στιγμή πατριωτικής έξαρσης και απελευθερωτικού οργασμού της γερμανικής πατρίδας ο άγιος πόλεμος.

Ο πρώτος και ο έσχατος λόγος του πολέμου είναι η σωτηρία της πατρίδας, η τιμή και η δόξα της πατρίδας, η αχτινοβολία της πατρίδας. Ωστόσο η ιστορική πραγματικότητα αναιρεί ριζικά και τούτη τη θεωρία. Γιατί αν ο πρώτος και ο έσχατος λόγος του πολέμου είναι η εθνική ανεξαρτησία, η εθνική αυτοτέλεια και αυτοκυριαρχία και η ανώτερη ανάπτυξη του έθνους και του εθνικού πολιτισμού μέσα στα σύνορα της πατρίδας, θα έπρεπε πρώτα - πρώτα να μην υπάρχουνε πόλεμοι πριν να υπάρχουν έθνη και έπειτα θα έπρεπε, από τη στιγμή που πετυχαίνουν οι «εθνικοί σκοποί», να λείπει κάθε αιτία για πόλεμο και θα έπρεπε ακόμη παράλληλα με την αγάπη της πατρίδας να προβαίνει και το μεγάλωμα του γενικού σεβασμού της εθνικής ιδέας, ο σεβασμός στις πατρίδες των άλλων.

Και αν ακόμη ο εθνικισμός θα μπορούσε να χρησιμέψει για να εξηγήσει τον εσωτερικόν ιμπεριαλισμό, την απορροφητική τάση, που δείχνουν όλα τα εθνικά κράτη να θέλουν να αφομοιώσουν ολότελα κάθε μειονότητα αλλοεθνή που βρίσκεται μέσα στα σύνορά τους, παραμένει όμως αδιανόητη και ανεξήγητη, από εθνική αφετηρία, η ιδέα του καταχτητικού πολέμου. Ο καταχτητικός πόλεμος, με οποιαδήποτε μορφή, ξεπερνάει αμέσως την αιτιότητα του εθνικού πολέμου, την αναιρεί ριζικά και δείχνει, πως πέρα από την ιδέα της εθνικής πατρίδας βρίσκονται τ' αληθινά αίτια των πολέμων.

Με την εθνική αιτιότητα του πολέμου παρουσιάζονται σαν αδικαιολόγητα τα εννιά δέκατα από τους πολέμους, που έγιναν ως τώρα και αυτός ο πόλεμος που σήμερα κρέμεται σαν τρομερή φοβέρα απάνω στην ανθρωπότητα και αν ο Εχτορας είχε δίκιο να πει στον Πάτροκλο το «εις οίωνος άριστος αμύνεσθαι περί πάτρης», ποια δικαιολογία είχαν ο Αχιλλέας; Τα μάτια της ωραίας Ελένης; Και αν οι Σαλαμινομάχοι είχανε δίκιο από εθνική άποψη αναμελώντας τον παιάνα: «Ιτε παίδες ελλήνων, ελευθερούτε πατρίδα», ποιαν εθνική δικαιολογία είχε ο Ξέρξης;

Μα ας μην αναζητήσουμε μακρινά ιστορικά παραδείγματα, ας πάρουμε για ζωντανό παράδειγμα τη σημερινή Ιταλία.

Η Ιταλία έχει συμπληρώσει, με τον τελευταίο παγκόσμιο πόλεμο, ολοκληρωτικά την εθνική της ανεξαρτησία, αυτοτέλεια και αυτοκυριαρχία και έχει μπροστά της ελεύτερο το δρόμο για την ανάπτυξη του εθνικού της πολιτισμού. Ωστόσο όχι μόνο ταυτόχρονα με την εθνική της ολοκλήρωση άρπαξε και περίλαβε μέσα στο κράτος της λαούς και χώρες, που δεν της ανήκουνε, που δεν έχουνε καμιά εθνολογική, εδαφική και ιστορική σχέση μαζί της, όπως τα Δωδεκάνησα και τη Λιβύη, μα και οργάνωσε, μπορεί να πει κανείς, συνωμοτικά και δολοφονικά, έναν άγριο, ξετσιπίωτο, βάρβαρο καταχτητικό πόλεμο ενάντια στην Αβυσσηνία, κατασπάραξε, έπνιξε με ασφυξιογόνα αέρια έναν εθνικά ανεξάρτητο λαό κ' ετοιμάζεται για παρόμοιες εξορμήσεις και προς άλλα μέρη του κόσμου. Ποια εθνική αιτιολογία μπορεί να δικαιώσει έναν τέτοιον πόλεμο; Το imperium αναιρεί την εθνότητα και είναι η πιο

τρανή απόδειξη, πως τα πραγματικά αίτια του πολέμου είναι πολύ πιο πέρα από την ιδέα της πατρίδας γενικά και της εθνικής πατρίδας ιδιαίτερα, πως και αυτό το έθνος είναι κατά έσχατο λόγο δημιούργημα μέσα στο οργανωτικό και πνευματικό εποικοδόμημα από αιτίες άλλες, που βρίσκονται σ' άλλο επίπεδο και το επίπεδο αυτό είναι το οικονομικό. Ο εθνικισμός ξεπερνώντας τον εαυτό του φτάνει στην αυτοαναίρεσή του.

Γι' αυτό και το υπέρτατο σύνθημα του εθνικισμού «το απόλυτο δικαίωμα των λαών για αυτοδιάθεση», στο στόμα των ιμπεριαλιστών κυβερνητών, μετατρέπεται σ' ένα κολοσσιαίο ψέμα. Το χρησιμοποιούν εκεί που τους συμφέρει, το καταπατούν εκεί που δεν τους συμφέρει.

Η Γερμανία σήμερα με σύνθημα το δικαίωμα τούτο ζητάει να διαλύσει το τσεχοσλοβακικό κράτος, να περιλάβει τους γερμανούς σουδήτες στο γερμανικό κράτος και ίσως αργότερα και όλους τους άλλους γερμανούς, που βρίσκονται σε γειτονικά της κράτη, μα ταυτόχρονα ζητάει να της εκχωρηθούν αποικίες, δηλαδή να υποτάξει άλλους λαούς και συνάμα αποβλέπει σε μian οικονομική και πολιτική υποδούλωση των εθνών της κεντρικής, της ανατολικής και της νοτιοανατολικής Ευρώπης με τη θεωρία του «ζωτικού χώρου».

Η Ιταλία με το στόμα του Μουσσολίνι υποστηρίζει τα δίκαια των εθνοτήτων, που είναι προσαρτημένες στο τσεχοσλοβακικό κράτος και ζητάει να γίνει σεβαστό το απόλυτο δικαίωμα των λαών για την αυτοδιάθεσή τους, μα ταυτόχρονα δεν εφαρμόζει την ίδια αρχή στους έλληνες των Δωδεκανήσων, στους γερμανούς του Μπρέννερ, στους Γιουγκοσλαύους της Ιστρίας, στους άραβες της Λιβύης, που δέκα χρόνια πολέμουσαν για την ανεξαρτησία τους και στους αβυσσηνούς, που και σήμερα ακόμα μάχονται ενάντια στον ξένο κατακτητή και χύνουνε το αίμα τους για τη λευτεριά τους.

Ο σημερινός εθνικισμός λοιπόν, που συμβολίζει στο ιδεολογικό επίπεδο ορισμένη μορφή οικονομικών συμφερόντων και συγκεκριμένα το στάδιο της μετάβασης από τη φεουδαρχική στην καπιταλιστική οικονομία και προπάντων το στάδιο της καπιταλιστικής ανάπτυξης και εκβιομηχάνισης, είναι το ιδεολογικό σύνθημα όχι, όμως, και το ριζικό αίτιο ορισμένης μορφής πολέμων, που μπορούμε να τους χαρακτηρίσουμε σαν εθνικοαπελευθερωτικούς πολέμους, και πολέμους εθνικής συγκέντρωσης.

Δεν αρκεί όμως πια για σύνθημα των ιμπεριαλιστικών πολέμων. Γι' αυτό πλάθονται τώρα καινούρια συνθήματα απάνω σε καινούριες βάσεις. Αυτά θα τα ιδούμε παρακάτω. Ωστόσο η ανάλυση που κάναμε έδειξε πως και η εθνικιστική άποψη του πολέμου δεν εξηγεί ούτε όλους τους πολέμους, ούτε τ' αληθινά αίτια και εκείνων των πολέμων, που γίνονται κάτω από εθνικιστικά συνθήματα. Γι' αυτό και δεν παρέχει καθοδηγητική γραμμή στους λαούς, που θα ήθελαν σήμερα, γνωρίζοντας τα πραγματικά αίτια των πολέμων που έρχονται, να δράσουνε σκόπιμα για την υπερνίκησή τους.

Η βιολογική φυλετική άποψη

(Α' Μέρος)

Η εθνικιστική δικαίωση του πολέμου δεν φτάνει πια για να δικαιολογήσει την κατακτητική εξόρμηση. Γι' αυτό στις μέρες μας παρουσιάστηκε σαν επίσημη κρατική ιδεολογία, πρώτα στη Γερμανία και τώρα τελευταία στην Ιταλία, η θεωρία της ράτσας.

Ο κεντρικός πυρήνας της θεωρίας αυτής είναι, πως αποξαρχής μερικές ράτσες είναι από φυσική διάπλαση και από τις διανοητικές και ψυχικές γενικά ικανότητές τους ανώτερες από τις άλλες. Οι ράτσες αυτές αν έμειναν αγνές, χωρίς να διασταυρωθούν και ν' ανακαταωθεί το αίμα τους με άλλες κατώτερες φυλές και να γίνουνε "μιγάδες", είναι και τώρα οι πρωτοπόρες στον πολιτισμό και σαν τέτιες έχουνε διπλά δικαιώματα.

Πρώτα - πρώτα να πάρουνε τα πιο σκληρά μέτρα για να προφυλάξουνε την αγνότητά τους κ' έπειτα να κυριαρχήσουνε απάνω στις κατώτερες φυλές, που μόνες τους όχι μόνο δεν προάγουν τον πολιτισμό, παρά γίνονται και εμπόδιο στη ζωή των ανώτερων και στην ανάπτυξή τους, κρατώντας χώρες πλούσιες σε πρώτες ύλες και χρήσιμες για τον πληθυσμό των ανώτερων φυλών.

Η αντίληψη αυτή, χωρίς να έχει πάρει στα περασμένα την τόσον ωμή και καθαρή διατύπωσή της, δεν είναι καινούρια. Μπορεί να βρει κανείς την αρχή της και στο αρχαίο εκείνο: «Πας μη έλλην βάρβαρος», καθώς και στην πραγματική διαγωγή που έδειξαν στη διαδρομή της ιστορίας όλες οι κατακτητικές φυλές απέναντι σε κείνες που κατάχτησαν και στον τρόπο, που ζήτησαν να δικαιώσουν τα προνόμιά τους οι άρχουσες τάξεις σ' όλες τις εποχές. Η θεωρητική όμως διατύπωση της αρχής αυτής στους νεώτερους χρόνους ξεκινάει προπάντων από το γάλλο κοινωνιολόγο Γκομπινό, που πριν εκατό τόσα χρόνια στο βιβλίο του για τις ανθρώπινες φυλές έδωσε την πρώτη ξεκάθαρη μορφή σε τούτη την άποψη.

Λίγο αργότερα η άποψη αυτή βρήκε δυνατό αντιστόλι στη δαρβίνεια θεωρία για τον αγώνα της ζωής, που είναι γενικός νόμος του ενόργανου κόσμου κ' έχει για αποτέλεσμα την επιλογή και επιβίωση των πιο δυνατών, των καλύτερα προικισμένων για να υπερνικούνε τα κάθε λογής εμπόδια που παρουσιάζει το γεωφυσικό περίγυρο της ζωής τους και τα άλλα ενόργανα όντα. Και η αντίληψη του Hermpert Spencer για τη «διαφοροποίηση» που είναι ο νόμος της καθολικής εξέλιξης, χρησιμεύει επίσης για βάθρο στη φυλετική θεωρία. Οι ανθρώπινες φυλές είναι ριζικά διαφοροποιημένες σύμφωνα με το νόμο της εξέλιξης, άρα και προικισμένες με διαφορετικές ικανότητες, που τις ξεχωρίζουν σε ανώτερες και κατώτερες φυλές.

Τη θεωρία τούτη την αγκάλιασαν στην αρχή όλα τα αντιδημοκρατικά στοιχεία, που είτανε πρόμαχοι της παλιάς φεουδαρχικής αριστοκρατίας και των προνομίων της, όπως ο Γκομπινό. Την πήραν όμως και οι εκπρόσωποι της μεγαλομπουρζουαζίας, που ήθελε είτε να κρατήσει ή να δημιουργήσει προνόμια, όπως λ.χ. στην Αγγλία, για να μη δοθεί το δικαίωμα της καθολικής ψηφοφορίας, είτε και για να στηρίξει σ' αυτή τα δικάια της για την αποικιακή της πολιτική, π. χ. το δικαίωμα της Αγγλίας να κυριαρχεί και να εκμεταλλεύεται τα τριακόσια εκατομμύρια τους ιντιάνους.

Στο τέλος του δέκατου ένατου αιώνα ο εγγλέζος Huston Stewart Chamberlain διακήρυξε, πως η ανώτερη ράτσα στη γη είναι η γερμανική και έδωσε έτσι έν' απάντεχο γερό στήριγμα στην πολιτική του Μπίσμαρκ και στις κοσμοκρατορικές φιλοδοξίες του Γουλιέλμου του Β', του αυτοκράτορα της Γερμανίας. Μα οι γερμανοί

είχαν ακούσει και πριν το κήρυγμα τούτο από το φιλόσοφο Φίχτε, που στις αρχές του 19ου αιώνα κήρυξε την κοσμοϊστορική αποστολή της γερμανικής φυλής.

Οξύτερη μα και γενικότερη και πιο αόριστη μορφή πήρε αργότερα η θεωρία τούτη με τους φιλοσοφικούς αφορισμούς του Νίτσε για τον υπεράνθρωπο και τα αγελόζωα. [Και στον τόπο μας ακόμη παρουσιάστηκε η φυλετική θεωρία μέσα στα έργα ενός υπάλληλου και συνέταιρου των καταστημάτων Ράλλη μπρόδερς της Αγγλίας, που απόχτησε τα πλούτη του από την εκμετάλλευση των ιντιάνων αγροτών και κούληδων, του χιώτη «αριστοκράτη» κ. Πέτρου Βλαστού ή Ερμονα].

Στις ημέρες μας όμως η βιολογική φυλετική θεωρία έγινε σύνθημα επίσημο των «ολοκληρωτικών κρατών», της εθνικοσοσιαλιστικής Γερμανίας και της φασιστικής Ιταλίας. Στη Γερμανία, που πρώτη διακήρυξε το σύνθημα τούτο, η κομματική ψευτοεπιστήμη βάλθηκε ν' αποδείξει, πως υπάρχει μια φυλή ξεχωριστή, προικισμένη με ανώτερη σωματική και ψυχική διάπλαση, ξανθός και γαλανός homo nordicus, ο βόρειος τύπος της λευκής ομοφυλίας. Ο τύπος αυτός διατηρήθηκε δήθεν αγνός και άμιχτος στη βόρειαν Ευρώπη και ιδιαίτερα στη Γερμανία. Απ' αυτόν επήγασαν οι ανώτεροι πολιτισμοί, που δημιουργήσεν ως τώρα ο άνθρωπος, ο αρχαίος ελληνικός, ο ρωμαϊκός, ο μεσαιωνικός γερμανικός και ο τωρινός, που φέρνει τη σφραγίδα των αγγλοσαξωνικών φύλων.

Για να διατηρηθεί λοιπόν αγνός ο τύπος αυτός, που μέλλει να γίνει φορέας και στο μέλλον του ανώτερου ανθρώπινου πολιτισμού και να σώσει την ανθρωπότητα από τον κατακλυσμό των ασιατικών και αφρικανικών φυλών και των μεσογειακών «μιγάδων», είνε ανάγκη, πρώτα- πρώτα, να ξεκαθαριστεί η Γερμανία από τους σημίτες, που την είχανε μολύνει. Διωγμός λοιπόν άγριος των εβραίων, εξόντωσή τους από παντού, γιατί οι εβραίοι, οι «βρωμεροί Juden», όχι μόνον εμόλυναν τη γερμανική φυλή και τη γερμανική σκέψη με τη διαλυτική πανούκλα του μαρξισμού και του διεθνισμού, όχι μόνον ενόθεψαν τη γερμανική επιστήμη κατέχοντας σπουδαίες θέσεις στα πανεπιστήμια και γενικά μέσα στο διανοητικό κόσμο της Γερμανίας, όχι μόνο δηλητηρίαζαν την οικονομική ζωή της Γερμανίας, παρά και σ' όλον τον κόσμο άπλωναν την αποσυνθετική επίδρασή τους, κατέχοντες σπουδαία κλειδιά στην παγκόσμια οικονομική ζωή, στο τραπεζιτικό και εμποροβιομηχανικό κεφάλαιο και, δημιουργώντας τις δημοκρατοκομμουνιστικές ιδέες, δεν έχουν άλλο σκοπό παρά να εξοντώσουν όλους τους εθνικούς πολιτισμούς και να μεταβάλλουν όλη την ανθρωπότητα σε χυδαίο αγελόζωο.

Έτσι ο αντισημιτισμός ξαναφέρνοντας πίσω το μαύρο μεσαίωνα, όταν οι φεουδάρχες εξόντωναν τους εβραίους σαν πρώτους φορείς της αστικής οικονομίας, διαπερνάει τώρα σαν κολλητική αρρώστια, όλες τις χώρες όπου το εβραϊκό στοιχείο έχει κάποια επιρροή στην οικονομική ζωή και παρουσιάζεται σαν εμπόδιο στη διευθυνόμενη οικονομία με καπιταλιστική βάση, το τελευταίο καταφύγιο του καπιταλισμού. Έτσι ξαναζωντάνεψαν στις ημέρες μας οι μεσαιωνικοί διωγμοί και εξολοθρευμοί των εβραίων, χαρακτηριστικό σημάδι των καιρών.

Δεύτερο αποτέλεσμα της θεωρίας είνε η υποχρεωτική στείρωση, που επιβάλλεται σε όσους κρίνονται πως για λόγους σωματικής ανικανότητας και αναπηρίας ή αρρώστιας, δε θα δημιουργήσουνε γερούς αντιπροσώπους της γερμανικής φυλής.

Μα η τρίτη και πολύ σημαντική ακολουθία, που βγαίνει από τη θεωρία της ράτσας, είναι πως η ανώτερη αυτή γερμανική φυλή έχει δικαίωμα όχι μόνο να εξοντώσει ή να καθυποτάξει τις κατώτερες φυλές για να τις εμποδίσει ν' απειλούν την ύπαρξη και το ξάπλωμα του βόρειου τύπου, παρά και να τις χρησιμοποιήσει ίσα ίσα σα σκλάβους για την πλέρια ανάπτυξή του. Έτσι θεμελιώνεται το δικαίωμα για να καταχτηθούν και να μετατραπούν σε «είλωτες» οι «κατώτεροι άνθρωποι», που μέσα σ' αυτούς δεν είναι μόνο οι μισοάγριοι και απολίτιστοι της Αφρικής, της Αυστραλίας, της Ασίας παρά και αυτοί οι μεσογειακοί κι ανατολικοί ευρωπαίοι και φυσικά κι' εμείς οι Έλληνες.

Οι Ιταλοί παρουσιάζονται τώρα διεκδικώντας και αυτοί τα δικαιώματα της ανώτερης φυλής και η φασιστική ψευτοεπιστήμη καταγίνεται τώρα, ν' αποδείξει την νορντική καταγωγή και τη φυλετική αγνότητα της πανσπερμίας, που κατοικεί την ιταλική χερσόνησο από τις Άλπεις ως τη Σικελία.

Και δεν υπάρχει αμφιβολία, πως πολύ γρήγορα ανάλογες «επιστημονικές» ανακαλύψεις θα γίνουν σ' όλες τις χώρες, όπου η φασιστική ή εθνικοσοσιαλιστική δικτατορία απλώνεται με τη μορφή του «ολοκληρωτικού κράτους». Σε λίγο θ' ανακαλύψουνε τη φυλετική τους αγνότητα και υπεροχή οι πολωνοί, οι ούγγροι, οι ρουμάνοι, οι γιουγκοσλαύοι, οι βούλγαροι, οι έλληνες, οι ισπανοί του Φράνγκο, οι πορτογάλοι του Σαλαζάρ, οι βραζιλιανοί του Βάργκα και ποιος ξέρει πόσοι άλλοι ακόμη.

Μα και οι ιάπωνες θ' ανακαλύψουνε από τη δική τους πλευρά και θ' αναγνωριστούνε σαν το αντίστοιχο του Homo nordicus μέσα στην κίτρινη ομοφυλία και έτσι θα δικαιώσουνε βιολογικοφυλετικά την κατάκτηση της Κίνας και όλης της ανατολικής Ασίας.

Μα και μιαν άλλη εξέλιξη επιφυλάσσεται, χωρίς άλλο, σε τούτη τη θεωρία. Όταν οι οικονομικοπολιτικοί όροι θ' αρχίσουν να σπρώχνουνε και να συμπιέζουνε τους μικρούς λαούς, που πρόκειται ν' απορροφηθούν οικονομικά και πολιτικά από τον ιμπεριαλισμό των ολοκληρωτικών κρατών, θ' αρχίσει ν' ανακαλύφεται και ν' αποδείχεται και η «φυλετική συγγένεια» των λαών αυτών προς τον homo nordicus και με τη συγγένειαν αυτή θα σκεπάζεται ιδεολογικά με μια χρυσοκέντητη πορφύρα η υποδούλωση των λαών αυτών στους μεγάλους ιμπεριαλιστές.

Η Βιολογική Φυλετική άποψη

(B' Μέρος)

Την αριστοκρατία των τάξεων έρχεται τώρα ν' αντικαταστήσει η αριστοκρατία των φυλών. Υπάρχουν φυλές αριστοκρατικές και φυλές πληβείες. Οι πρώτες προορισμένες να κυριαρχούν, οι άλλες να δουλεύουν, να είνε σκλάβες. Σ' αυτό το ενθουσιαστικό πόρισμα καταλήγει η αποκορύφωση του πολυπαινεμένου «πολιτισμού», που απειλείται από την κομμουνιστική βαρβαρότητα.

Απάνω σε μια τέτια φυλετική σύγκρουση προσπαθούνε πολλοί να στηρίξουν και τον πόλεμο που έρχεται, χαρακτηρίζοντάς τονε σαν μια νέα μεγάλη διαμάχη ανάμεσα στα

γερμανικά και τα σλαβικά φύλα της κεντρικής και της ανατολικής Ευρώπης. Αυτή η σύγκρουση ανάμεσα στα γερμανικά και στα σλαβικά φύλα είχε μια πολύ παλιά ιστορία.

Οι σλαύοι είναι το τελευταίο μεγάλο κύμα, που έρχεται από την Ασία και κινάει κατά τη Δύση περνώντας τις ασιατικές και τις ανατολικοευρωπαϊκές στέπες. Οντας ακόμη στο ποιμενικό νομαδικό στάδιο της εξέλιξής τους, ξεχύνονται από τον έκτον αιώνα μετά χριστό κατά τη Δύση και ανάμεσα στη Βαλτική θάλασσα και το Δούναβη, χτυπούν απάνω στους γερμανούς, που από αιώνες πριν κατέχουν την κεντρική Ευρώπη. Τα πιο προχωρημένα φύλα τους, οι πολωνοί, οι τσέχοι, οι σλοβάκοι, οι κροάτες, οι σλοβένοι, οι ρουτένοι συμπλέκονται με τους γερμανούς σ' ένα μακρόχρονο αγώνα και αρχίζει μια παλίρροια ανάμεσα στην κεντρική και ανατολική Ευρώπη. Πότε φέρνει τους σλαύους ως την καρδιά της Γερμανίας την Πρωσία και τη Σαξονία και ως το Ρήνο και πότε φέρνει τους γερμανούς ως τη Λευκορωσία και την Ουκρανία. Οι νοτιότεροι σλαύοι πέρασαν το Δούναβη και ξεχύθηκαν στη Βαλκανική χερσόνησο, έπιασαν τα παράλια της Δαλματίας και κατέβηκαν ως το Μωριά.

Απάνω σ' αυτό τον αγώνα οι βόρειοι και οι δυτικοί σλαύοι πήρανε την καθολική θρησκεία και το λατινικό αλφάβητο (πολωνοί, τσέχοι, σλοβάκοι, κροάτες), οι ανατολικοί και νότιοι και μερικοί πολωνοί πήρανε την ορθόδοξη ανατολική θρησκεία από το Πατριαρχείο της Κωνσταντινούπολης και το βυζαντινό αλφάβητο του Κύριλλου και του Μεθόδιου.

Συνάμα, με το πέρασμα του καιρού, κατακάθισαν στις χώρες αυτές οι σλαύοι και έγιναν γεωργοποιημένες και πέρασαν στη φεουδαρχική οικονομία. Οι δυτικοί σλαύοι από την επαφή τους με τους γερμανούς και από τη γερμανική κυριαρχία, που τους κράτησε για αιώνες πολλούς ενσωματωμένους στο κράτος των Αψβούργων και στα κράτη των Πρώσων και των Σαξόνων, όχι μόνο δέχτηκαν βαθιά την επίδραση του γερμανικού πολιτισμού, παρά και παρακολούθησαν την οικονομική εξέλιξη των γερμανών περνώντας μαζί τους, λίγο - πολύ, στην αστική και καπιταλιστική οικονομία στο δέκατο ένατο αιώνα και στις αρχές του εικοστού. Αυτό όμως είχε για αποτέλεσμα να ξυπνήσει την εθνική τους συνείδηση και έτσι, ύστερα από τον παγκόσμιο πόλεμο, όλοι αυτοί οι δυτικοί σλάβοι ζήτησαν και πέτυχαν την εθνική τους ανεξαρτησία και ίδρυσαν κράτη δικά τους. Η Πολωνία, η Τσεχοσλοβακία, η Γιουγκοσλαβία, ενσωματώσανε τους σλαύους αυτούς. Συνάμα, οι ανατολικοί σλαύοι, μεγαλορώσοι, μικρορώσοι, λευκορώσοι, ουκρανοί, ανατρέποντας, με την επανάσταση του 1917 και τη φεουδαρχία την ξεπερασμένη οικονομικά και πολιτικά απ' όλη τη Δύση, μα και την αδύναμη ακόμη αστική τάξη τους, πέρασαν στην κολλεχτιβιστική σοσιαλιστική οικονομία και ίδρυσαν την Ένωση των Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών, που προβαίνει στο γοργότατο εκβιομηχανισμό και την εντατική εκμετάλλευση της τεράστιας χώρας, που απλώνεται από τη Βαλτική και τον Εύξεινο Πόντο ως τον Ειρηνικό ωκεανό και σκεπάζει τα ένα έχτο της γης, διαθέτοντας μεγάλες ποσότητες απ' όλες σχεδόν τις πρώτες ύλες.

Αυτή η εξέλιξη των σλαβικών φυλών δημιουργεί νέα προβλήματα και αφορμές για μια καινούρια, φοβερότερη απ' όλες τις προηγούμενες, σύγκρουση ανάμεσα στους γερμανούς και τους σλαύους.

Οι γερμανοί, όντας σήμερα στο στάδιο του υπερεκβιομηχανισμού, σπρώχνονται ακατάπαυτα στον ιμπεριαλισμό για να βρουν πρώτες ύλες και καταναλωτικές

αγορές. Ο δρόμος όμως από τη Δύση τούς είναι κλεισμένος. Εξορμάνε λοιπόν προς τις ανεξάντλητες πηγές πρώτων υλών, που κατέχουν οι σλαύοι, οι ούγγροι, οι ρουμάνοι και περνώντας από τα Βαλκάνια και την Τουρκία θέλουν να περάσουν στην Ασία. Στο δρόμο τους απαντάνε πρώτα -πρώτα τους τσέχους, στημένους εκεί σαν προπύργιο απέναντι στο προχώρημα των γερμανών κατά την Ανατολή. Πρέπει λοιπόν να υπερπηδήσουν το εμπόδιο. Να η αφορμή του σημερινού πολέμου, που φοβερίζει την ανθρωπότητα.

Μα και αν το υπερπηδήσουν το εμπόδιο αυτό και διασπάσουν την Τσεχοσλοβακία (όπως και το πέτυχαν χωρίς πόλεμο το Σεπτέμβρη του 1938 στο Μόναχο) τι θα γίνει παρακάτω; Και αν οι πολωνοί και οι γιουγκοσλαύοι (καθώς και οι Ούγγροι) κυβερνημένοι από τις φεουδαρχο-καπιταλιστικές ολιγαρχίες τους, απόλυτα εχθρικές προς την κομμουνιστική Σοβιετική Ένωση και σύμφωνα με το αντικομμουνιστικό και αντισημιτικό πρόγραμμα των γερμανών εθνικοσοσιαλιστών, μπουνε θεληματικά ή με το στανιό στην περιοχή της οικονομικοπολιτικής επιρροής της Γερμανίας και σταθούν γεφύρι στο προχώρημα των γερμανών κατά την ανατολή, δε θα δημιουργηθεί παρακάτω η σύγκρουση με τους ανατολικούς σλαύους και δε θα γίνει ο πόλεμος ανάμεσα στους γερμανούς και τους σλαύους της Σοβιετικής Ένωσης;

Στη σύγκρουση αυτή η φυλετική θεωρία θα παίξει το ρόλο της. Οι σλαύοι χαρακτηρίζονται από τους θεωρητικούς του γερμανικού φασισμού για ασιάτες, που έχουν ανακατωθεί με μογγόλους, τατάρους και κάθε λογής ασιατική πανσπερμία. Είναι μιγάδες της χειρότερης μορφής, φορείς της «ασιατικής βαρβαρότητας» και γι' αυτό πρέπει να υποδουλωθούν στους καθαρούς άριους, τους γερμανούς. Μα παρόμοιο ρόλο πρόκειται να παίξει η θεωρία της ράτσας σ' όλους τους ιμπεριαλιστικούς πολέμους, που έρχονται. Και απέναντι στους γάλλους θα λειτουργήσει ετούτη η θεωρία, όπως και απέναντι στους βαλκάνιους και απέναντι σ' όλους τους ασιατικούς και αφρικανικούς λαούς. Η θεωρία της ράτσας είναι το σύνθημα των νέων κατακτητικών πολέμων του φασιστικού και εθνικοσοσιαλιστικού ιμπεριαλισμού, όπως λ.χ. η θρησκεία του Αλλάχ ήτανε το σύνθημα των κατακτητικών πολέμων της αραβικής φεουδαρχίας.

Στον επιστημονικό έλεγχο της φυλετικής θεωρίας καταγίνονται οι ανθρωπολόγοι και οι βιολόγοι των δημοκρατικών λαών και της Σοβιετικής Ένωσης. Αυτό βέβαια δε θα την εμποδίσει να παίξει τον ιστορικό ρόλο της, γιατί φορέας της είναι οικονομικά συμφέροντα ανυπερνίκητα. Οι θεωρίες είναι μαχητικά όπλα, συνθήματα, που ανάβουν στη συνείδηση των λαών για να γίνουνε ψυχοκινητικές δυνάμεις.

Ο επιστημονικός έλεγχος της θεωρίας διαπιστώνει πως όλα τα ανθρωπολογικά, τα εθνολογικά και τα ιστορικά δεδομένα αντιστρατεύονται στην αντίληψη πως υπάρχουνε σήμερα φυλές καθαρές, χωρίς φυλετικό ανακάτωμα και πως οι τέτιες τάχα φυλές έχουν υπεροχή σωματική ή ψυχική και είναι οι μόνες ικανές να δημιουργήσουν πολιτισμό.

Είναι σωστό βέβαια, πως βιολογικά έχουνε δημιουργηθεί στη μακροαίωνη προϊστορική ζωή της ανθρωπότητας διάφορες φυλές, που παρουσιάζουν διαφορετικά σωματικά γνωρίσματα. Μα οι φυλές αυτές με τη μετακίνηση, που τις ανάγκαζαν να κάμουν οι όροι του φυσικού τους περιγύρου και οι ανάγκες της ζωής τους, άρχισαν ν' ανακατεύονται από πολύ νωρίς, μέσα στους χρόνους της βαθιάς προϊστορίας και σ'

όλη τη διαδρομή των ιστορικών χρόνων, έτσι που σήμερα δε μπορεί καμιά φυλή να υποστηρίξει, πως είναι καθαρή από κάθε ανακάτωμα αιμάτων.

Περισσότερο από όλες τις ιστορικές φυλές θα μπορούσαν να θεωρηθούν για καθαρές ή λιγότερο ανακατωμένες οι άγριες και μισοάγριες φυλές της κεντρικής Αυστραλίας, της Γης της φωτιάς, οι μπουσμάνοι, οι νάνοι της Αφρικής, οι Εσκιμώοι και άλλοι παρόμοιοι.

Ποιος όμως μπορεί γι' αυτό να τους αναγνωρίσει και για προικισμένους με ανώτερες ικανότητες για τον πολιτισμό; Αν έρθουμε στις ιστορικές φυλές, ποια μπορεί να διεκδικήσει καθαρότητα, ύστερ' από τις άπειρες επιδρομές, που έχουν διαπεράσει απ' άκρη σ' άκρη την Ευρώπη, την Ασία και την Αφρική;

Η Βιολογική Φυλετική άποψη

(Γ' Μέρος)

Οι ίδιοι οι Γερμανοί οι σημερινοί έχουνε ρουφήξει τόσο ξενικό αίμα, που μόνο μια τέλεια παραποίηση και διαστροφή των ιστορικών δεδομένων μπορεί να τους βγάξει για καθαρόαιμους. Μα αν πάρουμε για τελευταίο παράδειγμα από φυλετικό ανακάτωμα τους λαούς της βόρειας και της νότιας Αμερικής, όπου όχι μόνο οι εγχώριες φυλές και οι νέγροι στη νότια Αμερική απορροφήθηκαν σε μεγάλο βαθμό, παρά και με τη μετανάστευση ανακατώθηκαν όλες οι φυλές της Ευρώπης και οι σημίτες, ποιος μπορεί να υποστηρίξει, πώς το ανακάτωμα αυτό δημιούργησε κατωτερότητα για τον πολιτισμό, αφού η βόρεια Αμερική βρίσκεται στην πρώτη γραμμή της ανθρώπινης πρωτοπορίας; Οι περισσότεροι από τους πολιτικούς άντρες και τους διανοούμενους της νότιας Αμερικής είναι μιγάδες.

Γι' αυτό δεν μπορεί καν να θεωρηθεί βιολογικά αποδειγμένο, πως η ανάμειξη δημιουργεί καμιά κατωτερότητα, απεναντίας η διασταύρωση είναι γνωστό πώς τις περισσότερες φορές δημιουργεί νέους τύπους, ικανότερους για τη ζωή.

Όλοι οι κατακτητές ανακατώθηκαν με τους καταχτημένους. Τι απόγιναν οι ειλώτες της αρχαίας Σπάρτης; Τι απόγιναν οι εκατοντάδες χιλιάδες δούλοι της αρχαίας Ελλάδας; οι κάρες και οι σκύθες και τ' αλλά φύλα τ' ασιατικά, πού το δουλεμπόριο και ο πόλεμος έφερνε στην Ελλάδα; Τι απόγιναν τα εκατομμύρια οι δούλοι της Ιταλίας και όλου του ρωμαϊκού κράτους; Όλοι αυτοί έγιναν ένα, ανακατώθηκαν με τους κατακτητές και τους αφεντάδες τους και δημιούργησαν μαζί με τα γερμανικά φύλα, τους γότθους, τους ούνους και όλους τους άλλους επιδρομείς, τα σημερινά έθνη που κατοικούν όλη την Ευρώπη.

Όπως είναι σήμερα διαμορφωμένα τα έθνη κανείς λαός και κανένα άτομο δε θα μπορούσε να υποστηρίξει και ν' αποδείξει την ανόθευτη καταγωγή του από μια ορισμένη φυλή. Ο Πωλ Ριβέ αναφέρει σχετικά με το ζήτημα τούτο ένα πολύ νόστιμο ιστορικό.

Ο μαρκήσιος ντε Πομπάλ, πρωθυπουργός της Πορτογαλίας, παρουσιάστηκε μια μέρα μπροστά στο βασιλιά του φορώντας ένα κίτρινο σκούφο και κρατώντας στο κάθε χέρι από άλλον ένα. Στο βασιλιά, που τον κοίταζε ξαφνιασμένος: «Εβγαλες, λέει, Μεγαλειότατε, προσταγή όλοι οι πορτογάλοι, που έχουνε συγγενή ή πρόγονο εβραίο,

να φορούνε, από δω και μπρος, κίτρινο σκούφο. Γι' αυτό λοιπόν και εγώ, για καλό και για κακό, φόρεσα κίτρινο σκούφο και προνόησα να φέρω κι ένα για τη Μεγαλειότητά σου κ' έναν άλλον για το μεγάλο ιεροεξεταστή».

Έπειτα τι θα πάρουμε για κριτήριο της ανωτερότητας; Τη σωματική διάπλαση; Μα είνε γνωστό, πως φυλές μικρόσωμες έδειξαν αντοχή στις βιολογικές περιπέτειες, αρετές πολεμικές και γενναιοψυχία, περιφρόνηση στο θάνατο και ικανότητες μεγάλες πνευματικές.

θα πάρουμε για κριτήριο τη δημιουργία πολιτισμού στην ιστορική διαδρομή ενός λαού; Μα τότες είναι πάλι γνωστό, πως φυλές όχι άριες, οι κινέζοι, οι αιγύπτιοι, οι ασσύριοι, οι βαβυλώνιοι, οι αζτέκοι της Αμερικής δημιούργησαν σπουδαίο πολιτισμό υλικό και πνευματικό. Ολ' αυτά αποδείχνουν περίτρανα πως είναι όλως διόλου άτοπο και επιστημονικά ασύστατο να διαστρέφουμε τα πορίσματα των βιολογικών επιστημών για να τα χρησιμοποιούμε σαν αποδεικτικά μέσα για τις κοινωνικές θεωρίες.

Η ανθρώπινη κοινωνία δημιουργεί όρους ζωής εντελώς ξεχωριστούς μέσα στον κόσμο των ενοργάνων όντων. Οι βιολογικοί νόμοι διασταυρώνονται μέσα στην ανθρώπινη κοινωνία με άλλους νόμους, που δημιουργούν οι συμβιωτικοί όροι της ανθρώπινης κοινότητας.

Τα οικονομικά και κοινωνικά καθεστώτα παίζουν τον πρωταρχικό ρόλο στη διαμόρφωση της ανθρώπινης ζωής. Και οι αρετές και οι ικανότητες, που δείχνουν οι λαοί και οι φυλές, έχουν άμεση σχέση με τους όρους της συμβίωσής τους, το οικονομικοτεχνικό καθεστώς και τις παραγωγικές σχέσεις.

Οι εσωτερικοί ανταγωνισμοί ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις και οι εξωτερικοί ανταγωνισμοί ανάμεσα στις φυλές και τα έθνη, η αδιάκοπη προσπάθεια του ανθρώπου να καλυτερέψει τους όρους της ζωής του, οι πνευματικές και ηθικές ικανότητες, που ξεδιπλώνονται και τελειοποιούνται απάνω σ' αυτό τον αγώνα, οι οργανωτικοί θεσμοί που δημιουργούνται, το πνευματικό εποικοδόμημα, η παράδοση, οι νέες ψυχοκινητικές δυνάμεις που διαμορφώνονται, όλ' αυτά απαρτίζουν συνθήκες καινούριες, που δίνουν ολωσδιόλου άλλη μορφή στη βιολογική εξέλιξη της ανθρωπότητας, διαφορετική από τις βιολογικές συνθήκες του ζωικού κόσμου. Γι' αυτό βλέπουμε, πως λαοί φυλετικά διάφοροι σε ορισμένα στάδια της εξέλιξής τους, κάτω από ορισμένες οικονομικοκοινωνικές συνθήκες, δημιουργούν ανώτερες μορφές πολιτισμού και σε παρόμοιες συνθήκες παρόμοιους πολιτισμούς μ' όλη τη φυλετική διαφορά τους.

Και γι' αυτό ακόμη, όσο γενικεύονται στους νεότερους χρόνους με την επικοινωνία των ανθρώπων απάνω στη γη, οι συνθήκες της ζωής τόσο βλέπουμε όλους τους λαούς να μπαίνουνε στον κύκλο ομοιόμορφου πολιτισμού και να δείχνουνε παρόμοιες ικανότητες για τη συντήρηση και την προαγωγή του. Έτσι λόγου χάρη οι γιαπωνέζοι, περνώντας από τη φεουδαρχία στην αστική οικονομία, αφομοίωσαν όλα τα δεδομένα του επιστημονικοτεχνικού αστικού πολιτισμού της Δύσης και τώρα βρίσκονται στην πρώτη γραμμή της εξέλιξής του. Το ίδιο βλέπουμε να γίνεται στις μέρες μας και με τους τούρκους και άλλους ασιατικούς λαούς. Οι λαοί και οι φυλές που κατοικούν την απέραντη Σοβιετική Ένωση, κάτω από την επίδραση της κολεχτιβιστικής οικονομίας, περνάνε σήμερα γοργά στην πρωτοπορία της ανθρωπότητας.

Επιστημονικά λοιπόν, δε στέκεται η θεωρία της ράτσας. Όλα τα δεδομένα της ανθρώπινης ιστορίας την αναιρούν. Και όμως υπάρχει, κηρύχεται, φουντώνει στις ημέρες μας και γίνεται όχι μόνο δίδαγμα δήθεν «επιστημονικό», παρά και ιδεολογία επίσημη, δόγμα και πίστη ομαδική στους λαούς των ολοκληρωτικών κρατών. Γιατί αυτό; Γιατί είνε όπλο μάχης, σύνθημα πολεμικό στην ιμπεριαλιστική εξόρμηση των γερμανών και των Ιταλών.

Η Βιολογική Φυλετική άποψη

(Δ' Μέρος)

Οι κυρίαρχες τάξεις και οι κατακτητές απανέκαθεν αιστάνθηκαν την ανάγκη να στηρίζουνε την κυριαρχία τους, την κατάκτησή τους, τα προνόμιά τους σε μια ανώτερη καταγωγή. Θεοί, ημίθεοι, ήρωες, έπρεπε να είνε οι πρόγονοι και οι γενάρχες των κατακτητών και των κυρίαρχων. Τα δικαιώματά τους είχανε «θεία» καταγωγή και κύρωση, μα και συνάμα πήγαζαν από κληρονομική υπεροχή σωματική και πνευματική, από ευγένεια και καθαρότητα αιματική, από ανώτερη ράτσα.

Σε μια τέτοια από τη φύση ποιοτική διαφορά θέλησε να στηρίξει και αυτός ο Αριστοτέλης τη διάκριση ανάμεσα σε δούλους και λεύτερους. Ο άνθρωπος «φύσει ελεύθερος».

Όταν όμως ο χριστιανισμός (και πριν απ' αυτόν η στωική φιλοσοφία), απάνω στην αποσύνθεση της δουλοκτητικής οικονομίας, θέλησε να χτυπήσει στη ρίζα της τούτη τη δήθεν φυσική διαφοροποίηση των ανθρώπων, κήρυξε πως όλοι οι άνθρωποι είνε παιδιά του θεού και αδέρφια συναμεταξύ τους και πως δεν υπάρχει λεύτερος και δούλος, έλληνας και βάρβαρος, παρά όλοι είναι το ίδιο μπροστά στο θεό. Η φεουδαρχική οικονομία, που εγκαθιδρούσε τους καινούριους δεσπότες, έσβησε τούτο το δόγμα και το αντικατέστησε με την ευγένεια, που έχει την πηγή της και την καθιέρωσή της από τον ίδιο τον θεό («ελέω θεού βασιλεύς»), στηρίζεται σε μια διαφορά ράτσας και γι' αυτό είναι κληρονομική και κρατάει με κληρονομικό δικαίωμα τα προνόμιά της.

Μα και όταν η αστική τάξη αποσυνθέτοντας τη φεουδαρχική κοινωνία ήθελε πάλι να χτυπήσει στη ρίζα της τούτη την τάχα από φυσικού διαφοροποίηση, ύψωσε το σύνθημα της «ισότητας και αδελφοσύνης» ανάμεσα στους ανθρώπους, που αναιρεί κάθε διαφορά και κάθε προνόμιο.

Τώρα όμως η θεωρία της ράτσας γίνεται προκάλυμμα του καπιταλιστικού ιμπεριαλισμού, ζητάει να καθαγιάσει τα δικαιώματα όχι μιας κοινωνικής τάξης, παρά ενός ολάκερου λαού με όλες του τις κοινωνικές τάξεις, για να δημιουργήσει δικαιώματα υπεροχής απάνω στους άλλους λαούς.

Τώρα γίνεται η ανακάλυψη, πως ο χριστιανισμός και η γαλλική επανάσταση, που έφεραν τα διδάγματα εκείνα για ισότητα και αδελφοσύνη των ανθρώπων, είτανε δημιουργήματα της ίδιας καταραμένης φυλής των εβραίων, που και σήμερα με το διεθνισμό και το μαρξισμό -άλλο έργο των εβραίων- ζητάει να παραλύσει την εξόρμηση των ανώτερων φυλών και να εξοντώσει τον «πολιτισμό» (τον πολιτισμό που καίει τα επιστημονικά και τα λογοτεχνικά βιβλία, που διώχνει τον Αϊνστάιν και

που κάνει να φαίνονται αθώα παιχνίδια τους διωγμούς και τα μαρτύρια της ιερής εξέτασης).

Ο ρατσισμός ή φυλετισμός είναι το αποκορύφωμα του εθνικισμού και συνάμα η κατάλυσή του. Γιατί δεν είναι πια κάθε «έθνος» υπέρτατη αξία, σεβαστή και ανέγγιχτη στα δικαιώματά της. Δεν έχει κάθε έθνος το δικαίωμα της ανεξαρτησίας και της αυτοδιάθεσης. Αυτά τα δικαιώματα τα έχουνε μόνο τα έθνη, που ανήκουνε στις καθαρόαιμες ράτσες. Οι «άριοι», οι «βόρειοι», οι καθαρόαιμοι γερμανοί στην Ευρώπη και το ίδιο οι καθαρόαιμοι «κίτρινοι», οι, νορντικοί της Ασίας, οι γιापωνέζοι, γιατί κι αυτοί σήμερα όντας στην ίδια στιγμή της ιμπεριαλιστικής εξόρμησης με τους ιταλούς και τους γερμανούς, συμμαχούνε μαζί τους.

Η θέση βέβαια των ιταλών κατά την καθαρή γερμανική φυλετική θεωρία είναι λιγάκι σκοτεινή και κωμικοτραγική. Μα από συμμαχικό χρέος και φιλοφρόνηση, προς το παρόν οι γερμανοί κλείνουν τα μάτια και αφήνουν τους ιταλούς να στηρίζουν και αυτοί «επιστημονικά» την καθαρόαιμη καταγωγή τους και τον άριο φυλετισμό τους. Αν οι ιταλοί βγουν από τον άξονα Βερολίνου - Ρώμης - Τόκιο, θα πάψουν φυσικά ιδιοστιγμίες να είναι καθαροί άριοι για τους γερμανούς και θα γίνουν άθλιοι μιγάδες μεσογειακοί.

Η θεωρία της ράτσας είναι ο τρόπος που θα υπερνικηθεί η θεωρία της εθνότητας, για να δικαιωθεί η υποδούλωση των κατώτερων «εθνών».

Έτσι λοιπόν, σύμφωνα με τη βιολογική - φυλετική θεωρία, ο πόλεμος σαν όργανο επιλογής βιολογικής είναι κάτι απαραίτητο, στη ζωή των λαών, κάτι αιώνιο. Τέλος στον πόλεμο δεν πρόκειται να υπάρξει, γιατί και όταν ακόμα θα κυριαρχήσουν απόλυτα σ' όλον τον κόσμο δυο τρεις καθαρόαιμες και ανώτερες ράτσες και θα έχουν υποτάξει όλους τους άλλους λαούς, θα είναι ανάγκη να είναι πάντα έτοιμες για πόλεμο και να πολεμούν για να προστατεύσουνε την κυριαρχία τους η καθεμιά, είτε απέναντι στην αντίπαλη ανώτερη ράτσα, είτε απέναντι στην ενδεχόμενη ανταρσία των σκλάβων. «Πόλεμος πάντων πατήρ». Αυτή είναι η λογική συνέπεια της θεωρίας της ράτσας.

Και όμως η ιστορική της συνέπεια σίγουρα δεν πρόκειται να είναι αυτή. Γιατί, όπως η έρευνά μας απόδειξε, η θεωρία τούτη, ούτε αληθινή είναι, ούτε πραγματική αφορμή, ούτε καν πρόσχημα στάθηκε για όλους τους πολέμους. Παρουσιάζεται τώρα κάτω από ορισμένες οικονομικοπολιτικές συνθήκες. Παίζει τον ίδιο ρόλο, που έπαιζαν άλλα συνθήματα δυναστικά, θρησκευτικά, εθνικά, σε άλλους καιρούς. Η διάρκειά της είναι χρονικά περιορισμένη. Είναι φαινόμενο δευτερόγενο και η πρωταρχική και αληθινή αιτία, που σπρώχνει τους λαούς στον πόλεμο, είναι τα οικονομικά συμφέροντα.

Στην πραγματικότητα ο φυλετικός υπερεθνικισμός, που αναιρεί τον εθνικισμό, ανοίγει το δρόμο στο διεθνισμό, χωρίς να είναι αυτή η πρόθεσή του, όπως η πρόθεση του εθνικισμού δεν είτανε να γεννήσει τον υπερεθνικισμό. Η λογική πορεία, που είναι ευθύγραμμη, δεν συμπίπτει με τη διαλεχτική πορεία της πραγματικότητας, που είναι αντιθετική.

Η θεωρία του «Πολιτισμού»

Α` Μέρος

Η θεωρία της ράτσας, όσο και αν προσπαθεί να πάρει μια βάση πλατειά και βαθειά και να παρουσιαστεί σαν ένας αιώνιος νόμος του ενόργανου κόσμου, που εξυπηρετεί την ποιοτική καλυτέρευση της ανθρωπότητας, βοηθάει να επικρατήσουν οι ανώτεροι τάχα και καλύτερα προικισμένοι εκπρόσωποι της ανθρωπότητας, ωστόσο παρουσιάζεται στα μάτια πολλών ιδεαλιστών, σαν αρκετά υλιστική και αρκετά ωμή, ώστε να μη βρίσκει ολοκληρωτική δικαίωση μπροστά στο «πνεύμα».

Γι' αυτό χρειάζεται μια θεωρία πνευματικότερη, μια ρομφαία αρχαγγελική, που ανοίγει το δρόμο στο πνεύμα και βοηθάει να ξεσκεπάζονται ολοένα ανώτερες μορφές του στα μάτια της ανθρωπότητας. Ο πόλεμος πρέπει να είναι το όργανο πνευματική επιφοίτησης.

Η θεωρία αυτή θα διδάξει, πως ο πόλεμος είναι η μορφή της πάλης, που έχει για σκοπό και αποτέλεσμα να ξεκαθαρίζονται και να θάβονται οι γερασμένοι πολιτισμοί και να έρχονται στο φως και να διατρέχουν τον κύκλο τους οι νέοι, ανώτεροι και πνευματικότεροι πολιτισμοί.

Η οργανική αυτή θεωρία για τους λαούς και τους πολιτισμούς δεν είναι καινούρια. Διατυπώθηκε και στην αρχαιότητα από τον Αριστοτέλη και στους νεώτερους χρόνους από πολλούς.

Η θεωρία αυτή παρομοιάζει τους λαούς με τον ανθρώπινον οργανισμό. Όπως ο κάθε άνθρωπος ατομικά διατρέχει την παιδική, τη νεανική, την αντρική και γεροντική ηλικία και πεθαίνει, έτσι και οι λαοί και οι πολιτισμοί έχουν την παιδική, τη νεανική, την αντρική και τη γεροντική ηλικία τους και πεθαίνουν. Γένεση, ακμή και παρακμή. Έτσι λ.χ. οι αρχαίοι ανατολίτικοι πολιτισμοί, ο κινέζικος, ο ιαπωνέζικος, ο ασσυριακός, ο βαβυλωνιακός, ο αιγυπτιακός, έπειτα, οι μεσογειακοί, ο φοινικικός, ο ελληνικός και ο λατινικός, αργότερα ο μεσαιωνικός γερμανικός και τώρα ο δυτικός πολιτισμός.

Στη σχηματοποίηση αυτή των πολιτισμών και στη διαδρομή τους που παρομοιάζεται με τη διαδρομή των ενόργανων όντων, ανακαλύφεται ένας νόμος που ή σταματάει σ' αυτό το οργανικό ξετύλιγμα ή του βρίσκουνε και ένα βαθύτερο νόημα, την αντικειμενική υποστάτωση της ιδέας, που διατρέχει τα στάδιά της ως το ξαναγύρισμα στον απόλυτο εαυτό της.

Είπε στη βάση της η θεωρία της ιστορίας του Χέγκελ (Hegel), που με κάπως παραλλαγμένη μορφή ξανανιώνεται και στις ημέρες μας.

Ο Χέγκελ βέβαια σταματούσε στο φεουδαρχικοαστικό κράτος του καιρού του και έβλεπε στην αυτοκρατορική Γερμανία το τέλος αυτής της «αντικειμενικοποίησης του πνεύματος», όπως έβλεπε στη δική του φιλοσοφία το τέλος της επιστροφής της ιδέας στον εαυτό της.

Οι σύγχρονοι γερμανοί βλέπουνε τώρα στο τρίτο Ράιχ, μια καινούρια κοσμοϊστορική αποστολή. Αυτό το τρίτο Ράιχ διαλύοντας το δυτικό πολιτισμό που βρίσκεται σε αποσύνθεση, έρχεται να φέρει έναν καινούριον ανώτερο πολιτισμό, τον εθνικοσοσιαλιστικό. Ο δυτικός αστικοδημοκρατικός πολιτισμός, που τον

εκπροσωπούν οι «πλουτοκρατικές δημοκρατίες», η Αγγλία, η Γαλλία, η Αμερική, αυτός γέρασε, βρίσκεται σε ξεπεσμό. Ο καινούριος πολιτισμός του τρίτου γερμανικού Ράιχ, ο εθνικοσοσιαλιστικός βρίσκεται στην αρχή του. Αυτός πρόκειται να ξαναοργανώσει όλον τον κόσμο, όλη την ανθρωπότητα. Τρία εμπόδια βρίσκει μπροστά που στο βάθος είναι ένα. Τα εμπόδια αυτά είναι ο ιουδαϊσμός, κατακάθι από την αποσύνθεση των μεσογειακών πολιτισμών, ο δημοκρατισμός, κατακάθι από την αποσύνθεση του αστικοδυτικού πολιτισμού και ο κομμουνισμός, δημιούργημα της αποσύνθεσης των ασιατικών πολιτισμών. Στο βάθος και οι τρεις είναι το ίδιο. Γιατί η αποσύνθεση αυτή καταντάει στον αναρχικόν ατομικισμό, ενώ ο εθνικοσοσιαλισμός και ο φασισμός υψώνουν απάνω απ' όλα το κυρίαρχο κράτος, ενσάρκωση του πνεύματος, υποστάτωση της ιδέας του «ανθρώπου πολίτη». Σ' αυτό το «Κυρίαρχο Κράτος» χρεωστούν να υποταχτούν κάτω από μίαν αυστηρή ιεραρχική τάξη και πειθαρχία τα άτομα.

Η προσωπικότητα παίρνει την υπόστασή της από τη συμμετοχή της και την υποταγή της σ' αυτή την ιεραρχημένη ολότητα. Το νόημα της προσωπικής λευτεριάς βρίσκεται στην υποταγή στην κυρίαρχον ολότητα.

Τα εμπόδια που βρίσκει μπροστά του ο νέος πολιτισμός πρέπει να παραμεριστούν. Για να παραμεριστούν δεν υπάρχει άλλο έσχατο μέσο από τον πόλεμο. Γι' αυτό και ο πολίτης του νέου αυτού κράτους πρέπει νάνε προπάντων στρατιώτης και η πολιτεία στρατόπεδο. Η αρχαία Σπάρτη ξαναζεί. Η ζωή και για τους άντρες και για τις γυναίκες είναι μια θητεία, μια αδιάκοπη προετοιμασία για την υπέρτατη αυτή στιγμή της επιβολής και της νίκης. Έτσι ο πόλεμος, η προετοιμασία για τον πόλεμο, είναι το υπέρτατο χρέος του πολίτη. Ο πόλεμος είναι το μέσο για την επιβολή του νέου πολιτισμού. Και τέτοιοι είναι πάντα οι πόλεμοι, ανταγωνισμοί ανάμεσα σε νέους και παλιούς πολιτισμούς, πάλι για να επικρατήσει πάντα τελικά ο ανώτερος και πνευματικότερος.

Αυτή είναι η άλλη βαριατσιόνα που εξηγεί και καθαγιάζει τον πόλεμο γενικά και τον πόλεμο που έρχεται σήμερα και φοβερίζει την ανθρωπότητα, ειδικότερα.

Ποιο είναι το αληθινό της νόημα, και το επιστημονικό της περιεχόμενο;

Στη βάση και αυτής της θεωρίας υπάρχει μια επιστημονικά ασύστατη παρομοίωση και αναλογία, μια μεταφορά από τη βιολογία στην κοινωνιολογία, η παρομοίωση της κοινωνίας με ανθρώπινο ή γενικότερα μ' έναν ζωικό οργανισμό. Η παρομοίωση αυτή σε διάφορες στιγμές και από πολλές αφορμές παρουσιάστηκε στην ιστορία. Μα μπορεί να πει κανείς, πως πάντα χρησιμοποιήθηκε για να στηρίζει την έννοια μιας διαφοροποιημένης ιεραρχίας των κοινωνικών αξιών και των κοινωνικών τάξεων, για να δικαιώσει την κυριαρχία των κυριάρχων, ή εκείνων που θέλουν να κυριαρχήσουν. Η παρομοίωση αυτή παρουσιάζει δυο πλευρές, μια στατική και μίαν εξελικτική.

Η στατική λέει, πως όπως ανάμεσα στα όργανα ενός ζωντανού οργανισμού υπάρχει μια διαφοροποίηση στη λειτουργία και συνάμα μια υποταγή στη σκοπιμότητα, στην «ιδέα» του συνόλου, άρα μια ιεραρχία και μια αναγνώριση της υπεροχής στις κατευθυντικές λειτουργίες (χέρια, πόδια, στομάχι, καρδιά, νευρικό σύστημα, εγκέφαλος), όπως όλα τα όργανα υποτάσσονται στο κεφάλι, έτσι και μέσα στην κοινωνία, που είναι ένας οργανισμός μεγάλος, χρειάζεται απαραίτητα μια ιεράρχηση και μια υποταγή στον εγκέφαλο, δηλαδή στην άρχουσα τάξη.

Μ' αυτή την παρομοίωση ο Μεκίνιος Αγρίππας γύρισε πίσω τους επαναστατημένους πληβείους από το «ιερόν όρος» στη Ρώμη και τους έπεισε να δεχτούνε την υποταγή τους στους πατρικούς. Και όπως το «σύνολο» του σωματικού οργανισμού, η «ιδέα» του οργανισμού, υπάρχει πριν από τα μέλη και κυριαρχεί την ύπαρξη και τη διαμόρφωσή τους, έτσι και η «ιδέα» του κοινωνικού οργανισμού, το «κράτος», υπάρχει πριν από τα άτομα και κυριαρχεί την ύπαρξη και τη διαμόρφωσή τους για να εξυπηρετούν με σκοπιμότητα το σύνολο. Κ' έτσι ανανεώνεται η αριστοτελική αυτή αντίληψη στις ημέρες μας από τους κοινωνιολογικούς εκπρόσωπους της σημερινής κυριαρχίας, όπως είνε λ.χ. ο αυστριακός κοινωνιολόγος Οτμαρ Σπαν. Η εξελικτική πάλι μορφή της θεωρίας λέει πως, όπως οι οργανισμοί διατρέχουνε απαραίτητα τα στάδια της παιδικής, της νεανικής, της αντρικής και της γεροντικής ηλικίας, έτσι και οι κοινωνικοί οργανισμοί και οι πολιτισμοί διατρέχουν ανάλογα στάδια και πεθαίνουν, αφού εκπληρώσουνε την αποστολή τους.

Και οι δύο πλευρές της θεωρίας ξαναζούνε τώρα μέσα στον εθνικοσοσιαλισμό και το φασισμό. Γιατί και αυτοί σε τούτο αποβλέπουν, να στηρίξουν την κυριαρχία των παλιών ή των νέων κυριάρχων στο εσωτερικό και να επιβάλουν την κυριαρχία της ολότητάς των στο εξωτερικό.

Δε θ' αργήσει σίγουρα να πάρει η θεωρία τούτη τη μορφή. Οι γερμανοί είνε ο εγκέφαλος της ανθρωπότητας. Οι άλλοι λαοί θα είνε τα μέλη της. Θα δουλεύουν και θα υποτάσσονται στην κυριαρχία των γερμανών. Η μεταφορά και η παρομοίωση, που είνε στη βάση ετούτης της θεωρίας, μολονότι φαίνεται τόσο λογική, επιστημονικά είνε ασύστατη και απαράδεκτη.

Η θεωρία του «Πολιτισμού»

(Β' Μέρος)

Βέβαια υπάρχουν λαοί που ήρθανε στην ιστορία και χάθηκαν, λογουχάρη οι αιγύπτιοι, οι ασσύριοι, οι βαβυλώνιοι. Υπάρχουν όμως λαοί που ήρθανε στην ιστορία και εξακολουθούν να υπάρχουνε και να δρουν, αν και διατρέξανε διαδοχικά πολλούς πολιτισμούς. Οι κινέζοι λ.χ. πότε εΐταν παιδιά, νέοι, άντρες και γέροι; Σήμερα ο κινέζικος λαός περνάει σε μια καινούρια αναγέννηση, προσαρμόζεται στα δεδομένα του αστικού πολιτισμού, αγωνίζεται για τη λευτεριά του και ορμάει για τη δημιουργία ενός καινούριου κόσμου. Μα μήπως οι γιαπωνέζοι, που σήμερα αναγνωρίζονται και από τους εθνικοσοσιαλιστές σαν το αντίστοιχό τους στην ανατολική Ασία, μήπως δεν είχανε διατρέξει τα ίδια στάδια με τους κινέζους και δεν εΐτανε και αυτοί «γερασμένοι» και σε αποσύνθεση πριν ογδόντα μόνο χρόνια;

Εΐταν γέροι οι Έλληνες τον καιρό που υποτάχτηκαν στους ρωμαίους; Μα τότες πώς κατόρθωσαν να αφομοιώσουν το ανατολικό ρωμαϊκό κράτος και να δημιουργήσουνε ολόκληρο πολιτισμό, το βυζαντινό; Εΐτανε γέροι όταν υποτάχτηκαν στους τούρκους; Μα τότες πώς ξαναβγήκαμε νέοι στα 1821 και διατρέχουμε σήμερα μια καινούρια ιστορική πορεία και μάλιστα είμαστε έτοιμοι τώρα, καθώς διακηρύχνεται, να δημιουργήσουμε έναν «τρίτο» πολιτισμό; Μα και οι ίδιοι οι γερμανοί πότε εΐτανε νέοι, πότε άντρες και πότε θα γίνουν γέροι; Αν εΐτανε νέοι τον καιρό που πολεμούσαν με τον Καίσαρα, ή αργότερα, όταν πλημμύριζαν και γκρέμιζαν το δυτικό ρωμαϊκό κράτος, τότε θα εΐτανε σίγουρα άντρες, όταν εδημιούργησαν το μεσαιωνικό

πολιτισμό και το άγιο ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ κράτος. Πρέπει λοιπόν να δεχτούμε, πώς είναι γέροι τώρα, που ξεκινάνε για την κατάκτηση του κόσμου; Μα αυτοί δα υποστηρίζουν πως τώρα ίσα - ίσα βρίσκονται απάνω στο άνθισμα και στη σφριγηλή εξόρμηση της νεαρής τους ηλικίας.

Η βιολογική λοιπόν αυτή παρομοίωση εφαρμοσμένη στους λαούς, αποδείχεται ιστορικά ολότελα αστήριχτη. Οι παρομοιώσεις και οι αναλογίες στην επιστήμη είναι πάντα απατηλές. Γιατί η κάθε περιοχή της πραγματικότητας έχει δική της νομοτέλεια, που πρέπει να τη μελετάμε ξεχωριστά και να βρίσκουμε την ιδιοτυπία της. Η ανθρώπινη κοινωνία είναι ένα ιδιότυπο φαινόμενο, ένα καινούριο παράγωγο της ζωής και οι νόμοι που διακυβερνούν την ύπαρξή της και την ανάπτυξή της πρέπει να μελετιούνται ξεχωριστά. Μα η βιολογική τούτη παρομοίωση παρουσιάζεται ακόμα περισσότερο ασύστατη και στη στατική της μορφή, όταν παρουσιάζει την οργανική διαφοροποίηση των κυττάρων ενός ζωικού οργανισμού και μάλιστα του ανθρώπινου, με τις λειτουργίες που επιτελούν τα άτομα μέσα στην κοινωνία. Γιατί τα άτομα της κοινωνίας δεν παρουσιάζουν καμιά οργανική διαφοροποίηση, όπως τα κύτταρα του οργανισμού, και η λειτουργία τους μέσα στην κοινωνία εξαρτιέται ολωσδιόλου από εξωτερικά περιστατικά, όπως είναι λογουχάρη οι σχέσεις ιδιοκτησίας και η τύχη της καταγωγής.

Αν ένα επιτήδειο χέρι ανταλλάξει κρυφά μέσα στην κούνια τους το μωρό ενός εγγλέζου ανθρακωρύχου με το κανακάρικο ενός λόρδου, είναι πάρα πολύ πιθανό, πως το παιδί του εγγλέζου ανθρακωρύχου θα γίνει υπουργός της Αγγλίας και ο γιος του λόρδου καρβουνιάρης στα βάθη της γης. Ας αφήσουμε, που δεν αποκλείεται και ο ίδιος ο γιος του καρβουνιάρη και αν δεν αλλάξει κούνια, να γίνει πρωθυπουργός. Βλέπε Χίτλερ και Μουσολίνι. Δεν υπάρχει λοιπόν βιολογικός προκαθορισμός της κοινωνικής λειτουργίας στ' άτομα μιας κοινωνίας, όπως υπάρχει στα κύτταρα ενός οργανισμού.

Μια αλλαγή στις σχέσεις ιδιοκτησίας αλλάζει ακόμη και το ρόλο τον κοινωνικό, που παίζουν ολάκερες τάξεις, όπως λ.χ. έγινε με την αστική τάξη, όταν πήρε την εξουσία από τη φεουδαρχία και με την εργατική τάξη στη Σοβιετική Ένωση σήμερα, και εκτός απ' αυτό, ανεξάρτητα από τις σχέσεις ιδιοκτησίας, κάθε άτομο μπορεί να εξυπηρετήσει οποιαδήποτε κοινωνική λειτουργία, αρκεί να μορφωθεί κατάλληλα. Και ακόμη η κοινωνική εξέλιξη τείνει να μεταβάλει κάθε άτομο κοινωνικό σε δυναμικό φορέα όλων των κοινωνικών λειτουργιών. Κάθε πολίτης σε στενότερο ή πλατύτερο κύκλο, μέσα στο επάγγελμά του, στην κοινότητά του ή στην πολιτεία, μπορεί και σήμερα ακόμη και αργότερα πολύ περισσότερο να εχτελέσει μια διευθυντική λειτουργία.

Μα και ως προς τους πολιτισμούς η βιολογική παρομοίωση είναι το ίδιο άτυχη. Γιατί και οι πολιτισμοί είναι δεμένοι με ορισμένες αντικειμενικές συνθήκες προπάντων οικονομικές. Και όπου δημιουργούνται αυτές οι συνθήκες, παρουσιάζονται και παρόμοιοι πολιτισμοί και η διαδρομή τους δεν έχει καμιά σχέση με ηλικίες παρά μόνο με την αλλαγή των αντικειμενικών όρων. Έτσι λ.χ. βλέπουμε στους πρωτόγονους λαούς, τους άγριους και μισοάγριους της σημερινής εποχής, να παρατείνονται χρονικά τα όρια των πρωτόγονων μορφών του πολιτισμού ως τις ημέρες μας, όσο οι αντικειμενικές συνθήκες της ζωής τους μένουν ανάλλαχτες και οι πολιτισμοί αυτοί παρουσιάζονται σαν απολιθωμένοι, χωρίς κανένα γνώρισμα ηλικίας,

ενώ σε άλλους λαούς πάλι, έχουμε το γοργότατο πέρασμα από μια μορφή πολιτισμού στην άλλη, χωρίς πάλι τα γνωρίσματα της «ηλικίας».

Πρόκειται λοιπόν για θεωρία, που χωρίς βάσεις αντικειμενικές χρησιμοποιεί, καθώς είπαμε, την παρομοίωση για όπλο μαχητικό. Έτσι και τώρα που χρειάζονται οι κυρίαρχες τάξεις σε ορισμένες χώρες μια θεωρία, που να δικαιώνει και να καθαγιάζει και να διαιώνίζει τα προνόμιά τους και να τους δημιουργήσει νέα, χρησιμοποιούν την οργανική θεωρία του πολιτισμού και εσωτερικά, για να συγκρατήσουνε στην υποταγή την εργατική και την αγροτική τάξη και εξωτερικά, για να κηρύξουνε πως είνε φορείς ενός καινούριου πολιτισμού, που δικαιωματικά έρχεται ν' αντικαταστήσει τους γερασμένους πολιτισμούς των χωρών, που θέλουνε να υποτάξουν.

Έτσι δημιουργείται ένα νέο ωραίο σύμβολο, μια «ιδανική» σκοπιμότητα, που θα σκεπάσει με χρυσοκέντητη πορφύρα τις σχέσεις της εκμεταλλευτικής οικονομίας, που θέλουν να εδραιωθούν και να επεκταθούν. Και ο πόλεμος υψώνεται σα δημιουργός του ανώτερου πολιτισμού. Ο Άρης χειραγωγεί την Αθηνά.

Κοντά σε τούτες τις γενικότερες θεωρίες, που δικαιώνουνε τον πόλεμο, απαντούμε και δύο άλλες μερικότερες, η μια είνε η άποψη του υπερπληθυσμού και η άλλη είνε η καπιταλιστική οικονομική άποψη.

Η άποψη του υπερπληθυσμού έχει πάλι δυο πλευρές, τη δημογραφική και τη μαλθουσιανική. Και οι δυο πλευρές συγγενεύουν με τη βιολογική θεωρία.

Είνε αληθινό, πως η αύξηση του πληθυσμού στάθηκε μια από τις αιτίες, που δημιούργησαν τις μετακινήσεις των λαών από την προϊστορία ακόμη. Όπως γίνεται και με τα ζώα, που όταν πληθαίνουν πολύ σ' έναν ορισμένο χώρο γης, έχουμε για αποτέλεσμα πως οι τροφές, που δίνει το περίγυρο, δε φτάνουν πια για να διατρέψουνε το υπερπληθισμένο είδος. Το ίδιο γίνεται και όταν οι τροφές λιγοστεύουνε από άλλη αιτία φυσική, ξερασιά, παγωνιά, πλημμύρες, αρρώστιες στα ζώα που χρησιμεύουνε για τροφή κτλ. Όταν οι άνθρωποι αναζητούσαν τις τροφές τους, ζωικές ή φυτικές, έτοιμες στο άμεσο γεωφυσικό περίγυρό τους, δάσος, στέππη, λίμνες, ακρογιαλίες, έρχονταν μια στιγμή, που οι τροφές αυτές δεν επαρκούσανε για να θρέψουνε το πλήθος. Και τότες οι άνθρωποι ή πέθαιναν από υποσιτισμό ή πείνα, ή σκότωναν τα πιο αδύνατα μέλη της ομάδας, γέρους, παιδιά και προ πάντων κορίτσια, ή ξεκινούσαν κατά μάζες, ή αναζητούσαν παραπέρα έδαφος παρθένο. Αυτό το τελευταίο γινότανε και αργότερα και στο ποιμενικό νομαδικό στάδιο και στο γεωργικό και στο εμποροβιοτεχνικό. Οι μεγάλες μετακινήσεις των λαών, οι επιδρομές, ο αποικισμός και φυσικά ο πόλεμος, που πηγάζουν από τις μετακινήσεις αυτές, εκεί έχουνε την αιτία τους. Είνε μια μορφή του αγώνα για την ύπαρξη και ανάγεται στα οικονομικά αίτια των πολέμων. Τούτη λοιπόν η ανάγκη εξακολουθεί να υπάρχει και σήμερα μολονότι οι λαοί πέρασαν πια, σχεδόν όλοι, στο στάδιο της μόνιμης εγκαθίδρυσής τους σ' ένα ορισμένο έδαφος, δημιούργησαν παράδοση και τίτλους ιδιοκτησίας εθνικής απάνω στο έδαφος αυτό και όλη η γης είνε μοιρασμένη και ξεχωρισμένη με σύνορα εθνικά. Χώρος λοιπόν για μεγάλες ομαδικές κατακτητικές κινήσεις δεν υπάρχει σήμερα, τουλάχιστο στα πιο πυκνοκατοικημένα μέρη της γης.

Η νεότερη μορφή της ειρηνικής μετακίνησης ομάδων για λόγους δημογραφικούς είνε σ' όλο το δέκατον ένατον αιώνα και στον εικοστό, η μετανάστευση και ο αποικισμός. Ωστόσο και τούτες οι μορφές κατάντησαν σήμερα σχεδόν

ανεφάρμοστες. Με τη σημερινή μορφή της ανταγωνιστικής οικονομίας όλες οι χώρες και εκείνες ακόμη που έχουν απέραντες έχτασες ακαλλιέργητες, όπως η νότια Αμερική, η Αυστραλία, η Σοβιετική Ένωση, η Τουρκία και οι αποικίες της Αφρικής, έκλεισαν ερμητικά τα σύνορά τους στη μετανάστευση. Η βόρεια Αμερική, που για έναν αιώνα ήταν το καταφύγιο του υπερπληθυσμού της Ευρώπης και της Ιαπωνίας, μετά τον παγκόσμιο πόλεμο δεν αφήνει πια μετανάστες παρά με το σταγονόμετρο. Η ανεργία που επακολουθεί τις μεγάλες οικονομικές κρίσεις του καπιταλισμού έφερε τούτο το αποτέλεσμα και όξυνε το πρόβλημα. Στην Παλαιστίνη, όπου επιχειρήθηκε ομαδική μετανάστευση και εγκατάσταση των εβραίων, δημιουργήθηκε κατάσταση τραγικής αναρχίας μ' όλη την επιβολή της Αγγλίας.

Και μ' όλα αυτά, κατά παράδοξη αντινομία, χώρες που πάσχουν από στενότητα στο έδαφος και ζούνε με μεγάλη οξύτητα το δημογραφικό τους πρόβλημα, όπως λογουχάρη η Ιταλία, που διακηρύχνει, πως το έδαφός της δεν μπορεί να θρέψει τα σαράντα δύο εκατομμύρια του πληθυσμού της, ακολουθούν ωστόσο πολιτική υπερπληθυσμού, καλλιεργώντας με κάθε τρόπο την πολυτεκνία, επιβάλλοντας το γάμο στους αγάμους, βραβεύοντας και ενισχύοντας τους πολύτεκνους, παρέχοντας επιδόματα γάμου και γενικά καλλιεργώντας μ' όλα τα μέσα την αύξηση του πληθυσμού τους. Και φυσικό αποτέλεσμα αυτού του υπερπληθυσμού δεν μπορεί να είναι άλλο παρά πόλεμοι καταχτητικοί, όπως λογουχάρη ο αβησσυνιακός.

Μα η αντινομία τούτη ολοφάνερη και στην Ιταλία και στη Γερμανία μάς δείχνει πως το δημογραφικό πρόβλημα δεν είναι η πραγματική αιτία των σημερινών πολέμων, πάρα πολύ περισσότερο μια πρόφαση γι' αυτούς. Γιατί αν αυτή ήταν η αληθινή αιτία, το πρώτο μέτρο που έπρεπε να παρθεί θα ήταν ο περιορισμός στις γεννήσεις, ο καθαρός ευγονισμός, η διδασκαλία στο λαό των μέσων που παρεμποδίζουν την πολυτεκνία. Ενώ βλέπουμε, πως ετούτοι ίσα-ίσα οι λαοί, οι ιταλοί και οι γερμανοί, αποβλέποντας σε μια επικράτηση με την υλική δύναμη και με πολυάριθμο στρατό, πασκίζουν με κάθε τρόπο να αυξάνουν τα στρατολογικά τους αποθέματα. Και συνάμα δε βλέπουμε να στέλνουν κατά μάζες τον υπερπληθυσμό τους στα καταχτημένα εδάφη, λ. χ. στην Αβησσυνία. Γιατί αυτό;

Η αληθινή λοιπόν αιτία της καταχτητικής εξόρμησης είναι άλλη και αυτή χρησιμοποιεί ίσα-ίσα για επιβοηθητικό μέσο την αύξηση του πληθυσμού. Το ζωτικό χώρο που ζητάνε για τους λαούς των, τότε ζητάνε σαν κυρίαρχοι και εκμεταλλευτές και όχι σαν άποικοι ή μετανάστες. Η μαλθουσιανική πάλι πλευρά ετούτης της άποψης, λέει πως η γη δεν μπορεί να διαθρέψει απεριόριστο αριθμό από κανένα ζωικό είδος.

Γι' αυτό είναι, να πούμε, ένας φυσικός νόμος, όταν υπερπληθαίνονται τα άτομα από ένα είδος, να κινητοποιούνται ορισμένα αίτια, που θα επιφέρουν τον όλεθρο ενός μεγάλου αριθμού από αντιπροσώπους αυτού του είδους και θα ξαναδημιουργήσουν το ισοζύγιο ανάμεσα στα μέσα της διατροφής και τον αριθμό των ατόμων του είδους αυτού. Τα αίτια αυτά είναι προπάντων τρία: πείνα, αρρώστια, πόλεμος.

Έτσι ο πόλεμος παίρνει χαρακτήρα ενός φυσικού νόμου, μιας αυτόματης ασφαλιστικής δικλείδας, που κάθε τόσο μπαίνει σ' ενέργεια ανεξάρτητα από τη θέληση των ανθρώπων. Έτσι παρουσιάζεται ο πόλεμος σαν ένας νόμος ευεργετικός, που εξολοθρεύει τα περισσεύματα και μάλιστα τα πιο αδύνατα μέλη της ομάδας και εξασφαλίζει τη ζωή των υπόλοιπων. Για να μη λειτουργούν τα αίτια τούτα, πείνα,

αρρώστια, πόλεμος, θα έπρεπε, σύμφωνα με τη μαλθουσιανική άποψη, να παίρνονται συστηματικά μέτρα για περιορισμό του υπερπληθυσμού και προπάντων να περιορίζονται οι γεννήσεις.

Μα και τούτη η άποψη, που μπορεί να είναι αληθινή σε ορισμένες μερικότερες περιπτώσεις, μέσα σε περιορισμένα τοπικά και χρονικά όρια, όταν γενικεύεται είναι επιστημονικά λανθασμένη. Γιατί μέσα στην ανθρώπινη κοινωνία λειτουργούν δυο φαινόμενα, που εμποδίζουν να παρουσιαστούν ετούτα τα επακόλουθα του υπερπληθυσμού.

Το ένα είναι η αδιάκοπη τελειοποίηση των τεχνικών μέσων, που φέρνουν αύξηση της παραγωγής όχι μόνον σε έκταση παρά και σε ένταση. Με τα μέσα, που διαθέτει και σήμερα μόνο ο άνθρωπος, είναι βέβαιο πως η επιφάνεια της γης μπορεί να διαθρέψει ικανοποιητικά και πλούσια τριπλάσιο ή τετραπλάσιο πλήθος ανθρώπων απ' όσους ζούνε σήμερα απάνω στη γη.

Και όμως, από άλλα αίτια που πηγάζουν από το σημερινό οικονομικό σύστημα, το μέγιστο μέρος από τους ανθρώπους, που ζούνε απάνω στη γη, περνούνε μιαν άθλια ζωή, υποσιτίζονται, κακοπερνούν, ενώ από την άλλη μεριά καταστρέφονται συστηματικά τεράστια ποσά από προϊόντα, ρίχνονται στη θάλασσα, καίγονται και αχρηστεύονται και γίνεται συστηματικός περιορισμός της παραγωγής σε ορισμένα είδη διατροφής μόνο και μόνο για να κρατιούνται ψηλά οι τιμές των προϊόντων αυτών. Έτσι όμως γίνονται απρόσιτα σε κείνους, που τα έχουν απόλυτη ανάγκη.

Αυτή η παράλογη, η εντελώς ακατανόητη και απάνθρωπη αντινομία, που κρίνει και καταδικάζει τελειωτικά το σημερινό σύστημα της εκμεταλλευτικής οικονομίας δείχνει συνάμα πόσο είναι ασύστατη και η μαλθουσιανική αντίληψη και πως αλλού είναι τα αίτια των σημερινών πολέμων.

Μα κ' ένα δεύτερο κοινωνικό φαινόμενο αντιστρατεύεται στη μαλθουσιανική θεωρία, ο αυτόματος περιορισμός των γεννήσεων στις μεσαίες και ανώτερες τάξεις. Μόλις η στάθμη της ζωής ανεβεί, οι οικογένειες δε γεννούν παρά πια ένα ή δυο παιδιά και πολλές μένουν ολότελα άτεκνες. Το φαινόμενο τούτο, που φανερά δεν έχει σχέση με το μαλθουσιανισμό, αφού ίσα-ίσα παρουσιάζεται στις πιο εύπορες τάξεις, το έχουμε σήμερα στην Αγγλία, στη Γαλλία ολοφάνερο. Στη Γαλλία μάλιστα ο πληθυσμός σταθερά ελαττώνεται αντί ν' αυξάνει.

Έτσι λοιπόν και η δημογραφική άποψη και από τις δυο της πλευρές αφήνει ανοιχτό το πρόβλημα και δε μας εξηγεί ικανοποιητικά τ' αληθινά αίτια των σημερινών πολέμων.

Η Καπιταλιστική Οικονομική άποψη.

Μένει ακόμα να εξετάσουμε από τις θεωρίες που δικαιώνουν τον πόλεμο και τείνουν να τον παρουσιάζουν σα μιαν απαραίτητη και ωφέλιμη λειτουργία της ζωής, την άποψη ορισμένων καπιταλιστικών οικονομικών κύκλων, που αν και δεν είναι πλατύτερα γνωστή και δεν υψώνεται σα σύνθημα μαχητικό, ωστόσο υπάρχει.

Είναι γνωστό, πως το καπιταλιστικό σύστημα παρουσιάζει σα φαινόμενο συνυφασμένο με την υπόστασή του τις περιοδικές οικονομικές κρίσεις. Τις κρίσεις

αυτές, που πρώτος ο Καρλ Μαρξ τις διαπίστωσε, τις μελέτησε, τις ανάλυσε και τις εξήγησε επιστημονικά, για πολύν καιρόν τις αρνιούνταν οι αστοί οικονομολόγοι, ώσπου η πραγματικότητα τους ανάγκασε να τις παραδεχτούν, χωρίς όμως και να δέχονται την εξήγηση που τους δίνει ο μαρξισμός. Γι' αυτό έχουνε δημιουργηθεί ένα πλήθος θεωρίες για τις κρίσεις, που όλες κινιούνται μέσα στο χάος και τη θεληματική ή άθελη σύγχυση.

Η βασική αιτία για τις κρίσεις αυτές, είναι η αντίφαση που υπάρχει ανάμεσα στην κοινωνική λειτουργία της παραγωγής και στην ατομική ιδιοκτησία των μέσων της παραγωγής. Αφού η βασική αντίφαση και η αναρχία της παραγωγής που την παρακολουθεί, έχει για αποτέλεσμα τις κρίσεις σχετικής υπερπαραγωγής και υποκατανάλωσης, που δημιουργούν εκατομμύρια ανέργους, εξαθλιώνουν μεγάλες μάζες, προλεταριοποιούν τα μεσαία στρώματα και συγκλονίζουν όλο τον οικονομικό και κοινωνικό μηχανισμό του καπιταλισμού. Απάνω σ' αυτές τις κρίσεις ο πόλεμος παρουσιάζεται σαν διπλό καταφύγιο και θεραπευτικό μέσο.

Πρώτα - πρώτα οι εξοπλισμοί, που έφτασαν στις ημέρες μας σ' αφάνταστο σημείο έντασης, δημιουργώντας υπερεργασία για ένα πλήθος από βιομηχανίες πολεμικές, απορροφάν μεγάλα ποσά πρώτες ύλες, ρίχνουνε τεράστια κεφάλαια στην παραγωγή, παρμένα από τους προϋπολογισμούς των κρατών, δημιουργούν εργασία για εκατομμύρια χέρια και αποθηκεύουν προϊόντα, που δεν προορίζονται για την κατανάλωση.

Αυτός, λοιπόν, ο συντελεστής δεν αφήνει να ξεσπάσει η οικονομική κρίση.

Ακόμη περισσότερο ο πόλεμος εξυπηρετάει την καπιταλιστική οικονομία, όταν γίνεται σε χώρες που δεν έχουνε δική τους πολεμική βιομηχανία και αγοράζουνε κατά μεγάλα ποσά τα πολεμοφόδιά τους από τις βιομηχανικές χώρες. Έτσι λ.χ. σήμερα ο πόλεμος στην Ισπανία και πολύ περισσότερο στην Κίνα έδωκε δουλειά στις πολεμικές βιομηχανίες και απορρόφησε πρώτες ύλες από όλες τις παραγωγικές και βιομηχανικές χώρες. Όταν πάλι ξεσπάει ο πόλεμος στην ίδια τη βιομηχανική χώρα και απασχολεί πλήθος εργατικά χέρια στο στρατό και φέρνει συνάμα ένταση της βιομηχανικής παραγωγής.

Έτσι λοιπόν ο πόλεμος και στο στάδιο της προετοιμασίας του και στο στάδιο της δράσης του παρουσιάζεται σαν ένα φαινόμενο ενεργητικό από οικονομική άποψη, μια οικονομική λειτουργία χρήσιμη και σαν τέτοια απαραίτητη.

Η άποψη όμως αυτή είναι φανερό πως, προσπαθώντας να δικαιώσει τον πόλεμο, οδηγεί στην καταδίκη της καπιταλιστικής οικονομίας. Σύμφωνα μ' αυτήν ο πόλεμος είναι αναγκαίο θεραπευτικό μέσο της καπιταλιστικής οικονομίας. Θεραπεύει όμως ένα κακό με ένα άλλο χειρότερο. 'Η πρέπει να πεινάει και να εξαθλιώνεται ένα μεγάλο μέρος ανθρώπων ή πρέπει να σφάζεται. Και το χειρότερο είναι που συμβαίνουνε και τα δύο μαζί. Γιατί δεν εξουδετερώνει απόλυτα τις οικονομικές κρίσεις ο πόλεμος, μόνο τις αμβλύνει προσωρινά, ή τις μεταθέτει λίγο χρονικά και ξεσπούν ύστερα απ' αυτόν χειρότερες και ο πόλεμος ο ίδιος συνοδεύεται από φριχτή εξαθλίωση του πιο αδύνατου αμάχου πληθυσμού.

Σύμφωνα με τούτη τη θεωρία, αν η καπιταλιστική οικονομία, η ατομική ιδιοκτησία των μέσων της παραγωγής και η ιδιοποίηση των προϊόντων της, είναι κάτι που δε

μπορεί ριζικά ν' αλλάξει, θα είναι και ο πόλεμος αιώνιο κι απαραίτητο συνοδευτικό της φαινόμενο. Δεν προϋποθέτει όμως η θεωρία ούτε αποδείχνει, πως η κρίση γεννάει τον πόλεμο. Τα αίτια του πολέμου μένουν έτσι ανεξάρτητα και μπορεί να είναι οποιαδήποτε άλλα.

Η θεωρία αυτή δεν εξηγεί τον πόλεμο, τον αποδέχεται όμως και τον επιδοκιμάζει σαν κάτι που συμφέρει στην καπιταλιστική οικονομία. Έτσι αφήνει το πρόβλημα των αιτίων του πολέμου ανοιχτό, γιατί αν απόδειχνε η θεωρία και παραδεχότανε, πως οι οικονομικές κρίσεις του καπιταλισμού γεννάν τον πόλεμο, οι λαοί θα είχανε το δικαίωμα να συμπεράνουνε, πως πρέπει ν' αλλάξει το οικονομικό σύστημα για να μη γίνονται πολέμοι. Κ' ένα τέτοιο συμπέρασμα, που θα είτανε πολύ σωστό, δε συμφέρει διόλου στους οικονομολόγους του καπιταλισμού, ούτε στους ίδιους τους καπιταλιστές.

Η γεωπολιτική άποψη.

(Α' Μέρος)

Όλες οι θεωρίες και οι απόψεις, που εξετάσαμε ως τώρα, δε μας οδήγησαν σε βάσιμα και θετικά πορίσματα. Ούτε μας έδωκαν τα πραγματικά, τα πρωταρχικά αίτια που δημιουργούν τον πόλεμο σ' όλους τους καιρούς και σ' όλους τους τόπους, ούτε μας έδειξαν ένα δρόμο, που θα μπορούσε να οδηγήσει την ανθρωπότητα στην οριστική της απολύτρωση από τη μεγάλη τούτη συμφορά.

Δεν εξαντλήθηκαν όμως ακόμη οι βαριατσιόνες απάνω στο θέμα. Πριν να μπούμε στην τελευταία άποψη, έχουμε να κοιτάξουμε ακόμη τη γεωπολιτική θεωρία του πολέμου, που περισσότερο απ' όλες τις παραπάνω έχει την αξίωση να στηριχτεί σε αντικειμενικά δεδομένα και να θεωρηθεί για επιστημονική.

Η γεωπολιτική, ένας νεώτατος επιστημονικός κλάδος, που πηγάζει από τις γεωγραφικές και ιδιαίτερα τις ανθρωπογεωγραφικές έρευνες, επιδιώκει να εξηγήσει όλη την ανθρώπινη ιστορία και τη διαμόρφωση της ανθρώπινης ζωής προπάντων από τις συνθήκες του φυσικού περιέκτου, που μέσα σ' αυτόν ζει ο άνθρωπος.

Πώς οι συνθήκες του φυσικού περιέκτου επηρεάζουν βαθιά τη ζωή όλων των οργανισμών, που ζούνε μέσα σ' αυτό, είτε φυτά είτε ζώα, είναι ένα πόρισμα διαπιστωμένο της βιολογικής έρευνας. Όλος ο αγώνας για την ύπαρξη γίνεται ανάλογα με τις συνθήκες αυτές, που κάθε αλλαγή τους έχει βαθιά αποτελέσματα στη ζωή των ενόργανων όντων, και η ανθρώπινη λοιπόν ζωή στις συνθήκες του γεωφυσικού περιέκτου χρωστάει όχι μόνο τη διαμόρφωση των φυλών, παρά και όλες τις σημαντικές αλλαγές, που έγιναν στη διαδρομή της ανθρώπινης ιστορίας απάνω στη γη, σύμφωνα με τούτη τη θεωρία.

Μελετώντας τη μορφή, που έχει μια χώρα (βουνά, κάμπους, κοιλάδες), τα νερά (θάλασσες, πηγές, ποτάμια, λίμνες), τη βλάστηση (δάση, στέπες, βοσκές, βλάστηση καρποφόρα), το ζωικό περίγυρο (άγρια ζώα, κυνήγι, ήμερα ζώα, ψάρια), τη σύσταση που έχει το έδαφος και το υπέδαφος (πέτρα, χώμα, μέταλλα, κάρβουνο, πετρέλαιο κλπ.), την ατμοσφαιρική κατάσταση και τη μετεωρολογία κάθε τόπου, τους φυσικούς δρόμους ή τα εμπόδια της συγκοινωνίας (κάμποι, στενά, βουνά, ποτάμια, θάλασσες),

έχουμε μπροστά μας το σύνολο από τις βασικότερες συνθήκες που διαμορφώσανε και διαμορφώνουνε τη ζωή των ανθρώπων.

Ο άνθρωπος κινημένος από το ένστικτο της ζωής και τις ανάγκες, που δημιουργούνται για τη διατήρηση και την αναπαραγωγή της, δένεται και είναι εξαρτημένος στενά από το περίγυρο, όπου και μόνο μπορεί να βρει τα μέσα για να ικανοποιεί τις ανάγκες του.

Μα και η ίδια η σωματική και η ψυχική διάπλαση του ανθρώπου επηρεάζεται βαθιά από τις συνθήκες του φυσικού περιγυρου, που δημιουργούνε τις βασικότερες διαφοροποιήσεις ανάμεσα στους λαούς. Ευνοϊκές συνθήκες φυσικού περιγυρου τραβάνε τους ανθρώπους να μείνουνε σ' αυτό, να μονιμοποιήσουνε την κατοχή τους, να διώξουν εκείνους, που αδιάκοπα έρχονται προς τις καλύτερες συνθήκες. Κακές συνθήκες του φυσικού περιγυρου αποδιώχνουνε τους ανθρώπους, τους αναγκάζουν να μετακινηθούν ομαδικά και ν' αναζητήσουν αλλού καλύτερους όρους ζωής.

Μα και οι δρόμοι της μετακίνησης αυτής καθορίζονται πάλι από τις φυσικές συνθήκες. Ψηλά βουνά, θάλασσες πλατιές είνε εμπόδια, κάμποι, ποτάμια, στενές θάλασσες είνε δρόμοι μετακίνησης. Έτσι η ιστορία της ανθρωπότητας ακολουθεί καταπόδι αυτές τις φυσικές συνθήκες. Γι' αυτό ορισμένες χώρες συγκεντρώσανε στην ιστορική πορεία μεγάλο πλήθος από ανθρώπους, έγιναν κέντρα πολιτισμού και άλλες έμειναν μακριά από το θέατρο της ανθρώπινης ιστορίας.

Γεωπολιτικές συνθήκες εξηγούν λ.χ. τη διαμόρφωση του ασσυριακού, του βαβυλωνιακού, του αιγυπτιακού πολιτισμού, τις προαιώνιες και αδιάκοπες μετακινήσεις των λαών από την Ασία προς την Ευρώπη, τη συγκέντρωση γύρω από τη Μεσόγεια θάλασσα, την ανάπτυξη γύρω απ' αυτήν όλων των μεγάλων πολιτισμών της αρχαιότητας. Γεωπολιτικές συνθήκες εξηγούν και τον κινέζικο και τον ιντιάνικο πολιτισμό και γενικά όλη την ανθρώπινη ιστορία και στην αρχαιότητα και στο μεσαίωνα και στους νεώτερους χρόνους.

Σύμφωνα με τη γεωπολιτική θεωρία, οι πόλεμοι είνε ένα απαραίτητο επακόλουθο από την κίνηση των ανθρώπων γύρω από τις γεωπολιτικές συνθήκες. Και για να μείνουμε στο σήμερα, που μας ενδιαφέρει άμεσα, γεωπολιτικοί λόγοι καθορίσανε στους τελευταίους αιώνες την εμποροβιομηχανική και τη ναυτική εξέλιξη και την εξόρμηση της Αγγλίας προς την ανατολική Ασία, την Αφρική και την Αυστραλία και την Αμερική, το ξάπλωμα της Γαλλίας στη βόρεια και κεντρική Αφρική και στην Ινδοκίνα και οι ίδιες συνθήκες σπρώχνουνε την Ιταλία να κυριαρχήσει στη Μεσόγειο και να ιδρύσει ένα αφρικανικό imperium.

Κι οι γεωπολιτικές συνθήκες οδηγούν αναγκαστικά σήμερα στις συγκρούσεις που προετοιμάζονται.

Η γεωπολιτική άποψη.

(Μέρος Β')

Στην ανθρώπινη ιστορία σημαντικότατο ρόλο έπαιξαν ως τώρα τα ανθρώπινα κύματα, που έρχονται από την Ασία προς την Ευρώπη. Έλληνες, Λατίνοι, γερμανοί, γότθοι, ούννοι, σλαύοι, μογγόλοι, τάταροι, ξεκίνησαν διαδοχικά από τα βάθη της Ασίας και

περνώντας από τον πλατύ διάδρομο ανάμεσα στα Ουράλια όρη και στην Κασπία θάλασσα και τον Καύκασο, ξεχύθηκαν στους κάμπους της Σκυθίας και τράβηξαν ή προσπάθησαν να τραβήξουν δυτικά, ή περνώντας το Δούναβη κατεβήκανε στη βαλκανική χερσόνησο και δυτικότερα στην ιταλική ή μένοντας στα βορεινά του Δούναβη εσκέπασαν τη βόρεια και δυτική Ευρώπη. Ο κυματισμός αυτός από την ανατολή στη δύση που βαστάει σαράντα τόσους αιώνες, δεν έπαυε ακόμη. Τα κύματα των λαών ή κατακάθιζαν στη μέση του δρόμου ή τραβούσαν πάρα πέρα και από τον Ατλαντικό ωκεανό πήδηξαν στην Αμερική ή προσκρούοντας απάνω σ' εμπόδια αναδρόμιζαν πίσω. Και σήμερα ακόμη έχουμε μπροστά μας αυτό το σάλο.

Οι Γερμανοί κατακαθισμένοι στη χώρα τους βρήκαν εμπόδιο στην παραπέρα μετακίνησή τους κατά τη Δύση. Ή, λοιπόν, θα σπάσει το εμπόδιο αυτό ή θα αναδρομίσουν το ξεχειλίσμα της ζωής τους προς τα πίσω, στους πλούσιους κάμπους της ανατολικής Ευρώπης. Εκεί βρίσκουνε τώρα κατακαθισμένο το μεγάλο κύμα των σλαύων, μογγόλων, τατάρων. Τα δυο κύματα, αυτό που αναδρομίζει και αυτό που στέκεται και αναφουσκώνει με ορμή για να ξεχειλίσει κατά τη Δύση και την Ανατολή, πρόκειται να χτυπηθούνε.

Οι γεωπολιτικές λοιπόν συνθήκες καθαρίζουνε το δρόμο στους λαούς και τους οδηγούν στη σύγκρουση. Από κει θα πηγάζει ο καινούργιος μεγάλος πολιτισμός. Η θεωρία αυτή στηρίζεται χωρίς άλλο σε πολλά αντικειμενικά δεδομένα. Παραβλέπει όμως κάτι πολύ σημαντικό. Πως ο άνθρωπος δε στέκεται παθητικά απέναντι στο φυσικό του περίκοσμο, όπως γίνεται με τα φυτά και τα ζώα. Όλοι οι φυσικοί οργανισμοί εκτός από τον άνθρωπο, είναι υποχρεωμένοι ν' ακολουθούνε τους δρόμους που τους ανοίγει ο φυσικός περίκοσμος. Δεν έχουνε τα μέσα ν' αντιδράσουνε σ' αυτόν, ν' αλλάξουνε τις συνθήκες. Κάνουνε το πολύ μια παθητική επιλογή των όρων της ζωής τους.

Μα ο άνθρωπος με την τεχνική, που δημιούργησε στην πορεία της εξέλιξής του αντιδρά, μεταλλάζει τους όρους του περιόσμου, μετατρέπει ακαλλιέργητες χώρες σε καλλιεργημένες, κόβει δάση, ανοίγει δρόμους, ενώνει θάλασσες, γεφυρώνει ποτάμια, υπερπηδάει θάλασσες, τρυπάει βουνά, ξεραίνει βαλτότοπους, αλλάζει ως ένα σημείο και αυτές τις μετεωρολογικές συνθήκες του περίγυρου. Ο άνθρωπος με την τεχνική υπερνικάει τον πρωταρχικό ρόλο του φυσικού περιόσμου. Γι' αυτό η τεχνική παίζει σημαντικότατο ρόλο στη διαμόρφωση της ζωής του. Βέβαια είναι σωστό, πως ο πειθαναγκασμός για την ανάπτυξη της τεχνικής καθορίζεται στην αρχή και από τα δεδομένα του φυσικού περίγυρου. Ύστερα όμως η τεχνική γίνεται ανεξάρτητη και η εξέλιξή της καθορίζεται πια, κατά κυριότητα λόγο, από αίτια οικονομικοκοινωνικά.

Για τούτο η θεωρία του γεωπολιτικού ντετερμινισμού έχει βέβαια κάποιες βάσεις επιστημονικές και πρέπει να μην ξεχνιέται ο γεωπολιτικός συντελεστής στη διαμόρφωση της ανθρώπινης ζωής. Δεν μπορούμε όμως, όταν πρόκειται για τον άνθρωπο και την ανθρώπινη κοινωνία, να πιστεύουμε στον απόλυτο γεωπολιτικό ντετερμινισμό.

Στις ίδιες χώρες και με το ίδιο φυσικό περίγυρο η τεχνική και η οικονομική εξέλιξη δημιουργεί τις πιο διαφορετικές συνθήκες ζωής με το πέρασμα των αιώνων. Η Αγγλία, η Γαλλία και η Γερμανία άλλαξαν ολότελα μορφή και επιρροή στην ιστορική ζωή από την αλλαγή των οικονομικοτεχνικών όρων. Οι γεωπολιτικοί λοιπόν όροι πρέπει να εξετάζονται πάντα σε συνδυασμό με τους οικονομικοτεχνικούς, που αυτοί

οι τελευταίοι παίρνουν ολοένα μεγαλύτερη σημασία, όσο περισσότερο ο άνθρωπος με την ανάπτυξη της τεχνικής και την κυριαρχία απάνω στη φύση, γίνεται πιο ανεξάρτητος, αντιδρά ριζικότερα και αποτελεσματικότερα στο φυσικό του περίκοσμο και δημιουργεί αυτός πια τους αντικειμενικούς όρους της ζωής του. Μπορούμε λοιπόν να πούμε για να εχτιμήσουμε σωστά τους γεωπολιτικούς όρους, πως όσο ανεβαίνουμε στην προϊστορία η σημασία τους είναι μεγαλύτερη, όσο κατεβαίνουμε στους ιστορικούς χρόνους, η σημασία τους γίνεται μικρότερη και πρωταρχικό ρόλο παίζουν ολοένα περισσότερο οι οικονομικοτεχνικοί όροι.

Τώρα πια είναι φανερό, πως βρισκόμαστε σ' έδαφος πιο στερεό, πλησιάζουμε ολοένα και περισσότερο προς την επιστημονική ανάλυση των δεδομένων της ανθρώπινης ζωής και μπορούμε να καθορίσουμε ασφαλέστερα τους πραγματικούς όρους που δημιουργούν και τον πόλεμο και να διαγράψουμε την προοπτική για την υπερνίκησή του. Ας εξετάσουμε λοιπόν και την τελευταία βαριατσίονα απάνω σ' αυτό το τεράστιο πρόβλημα του ανθρώπου και του ανθρώπινου πολιτισμού.

Η κοινωνιολογική άποψη.

(Μέρος Α')

Η έρευνα που κάναμε ως τώρα μας έδειξε πως μερικές από τις απόψεις ή τις θεωρίες που διατυπώνονται για τα αίτια των πολέμων είναι ολότελα ασύστατες, άλλες πάλι έχουνε μια σχετική αξία. Είδαμε από πού πηγάζει η κάθε μία και πως στο τέλος αφήνουν όλες ανοιχτό το πρόβλημα για τ' αληθινά αίτια του πολέμου και δεν ανοίγουνε καμιά προοπτική για την υπερνίκησή του. Μένει ακόμη να εξετάσουμε μια θεωρία για τον πόλεμο, που φαίνεται ικανοποιητικότερη από τις άλλες, δίνοντας συνάμα σ' όλες αυτές τη σωστή αξία τους.

Από τον καιρό που οι προϊστορικοί άνθρωποι οργάνωσαν τις πρώτες επιδρομές στο δάσος της γειτονικής φυλής για να της αρπάξουνε το κυνήγι της ή μετακινήθηκαν ομαδικά για να τη διώξουνε από τη βοσκή της, ως σήμερα που οι σιδερόφραχτες μηχανοκίνητες μεραρχίες και τα πετάμενα φρούρια περιχύνουνε με φωτιά και σίδηρο και με φαρμακερά υγρά κι αέρια τους πληθυσμούς των γειτονικών ή των μακρινών χωρών, ποτέ σχεδόν δεν ομολόγησαν οι άνθρωποι φανερά και ξάστερα τους σκοπούς των. Ποτέ δεν είπαν: «Ερχόμαστε να σας πάρουμε τ' αγαθά σας, ερχόμαστε να σας αναγκάσουμε να δουλεύετε σεις για μας».

Πολεμήσανε για «τα μάτια της ωραίας Ελένης» και για την «τιμή του Μενέλαου», πολεμήσανε για «τα ιερά των θεών και τους τάφους των προγόνων», πολεμήσανε για «τη δόξα και την τιμή του βασιλιά», πολεμήσανε για «τη δόξα και το μεγαλείο της πατρίδας», πολεμήσανε για «την πίστη την άγια ή τη σημαία του προφήτη», πολεμήσανε «για τη δικαιοσύνη και τη λευτεριά». Και οι πιο ειλικρινείς, οι Αργοναύτες, είπανε μια φορά και έναν καιρό με ποιητική αλληγορία πως πήγανε στην Κολχίδα για το «Χρυσόμαλλον Δέρας». Και όμως «το χρυσόμαλλο δέρας» στάθηκε πάντα η βασική αίτια όλων των πολέμων. Όλοι οι πόλεμοι με οποιαδήποτε συνθήματα και με οποιαδήποτε ψυχοκινητικά σύμβολα και αν παρουσιάστηκαν, έχουνε για βασικό τους κίνητρο την αύξηση ή την εξασφάλιση της νομής υλικών αγαθών.

Οι πνευματικές και οι ηθικές αξίες, που σχεδόν πάντα υψώνονται για σύμβολα και ως ένα σημείο γίνονται προσχήματα ή και αφορμές για τους πολέμους, αν και παρουσιάζονται πάντα για πρωτογενή αίτια για να κινούν τα πλήθη, κρύβουν πάντα στο βάθος το βασικό εκείνο κίνητρο, θρησκευτικά συνθήματα που παράγουν πόλεμο, δυναστικά συνθήματα που παράγουν πόλεμο, εθνικά συνθήματα που παράγουν πόλεμο, φυλετικά συνθήματα που παράγουν πόλεμο, είνεαι σχηματισμοί παράγωγοι στο οργανωτικό και συνειδησιακό εποικοδόμημα, που έχουνε γι' αρχική τους αφετηρία υλικά συμφέροντα. Αυτά τα ίδια τα συμφέροντα, σχεδόν ποτέ δεν παρουσιάζονται στο προσκήνιο σαν άμεσες αιτίες και αφορμές των πολέμων.

Ο πόλεμος σαν ομαδικό κοινωνικό φαινόμενο, δημιουργήθηκε από τον καιρό, που ο άνθρωπος από την κατάσταση της πρωτόγονης κοινοκτησίας ή της ανυπαρξίας της ιδιοκτησίας, πέρασε στον καταμερισμό της δουλειάς, στην ιδιοκτησία των μέσων και στην ιδιοποίηση των προϊόντων της παραγωγής και στην κοινωνική διαφοροποίηση.

Από τότες δημιουργήθηκαν δυο ειδών αγώνες, εσωτερικοί ταξικοί και εξωτερικοί καταχτητικοί, ανταγωνιστικοί και απολυτρωτικοί πόλεμοι. Ο πρωτόγονος πόλεμος είχε πάντα δυο ειδών αποτελέσματα: α) την ιδιοποίηση υλικών αγαθών από τους μαχητές και την υποταγή ανθρώπων, που χρησίμευαν είτε για άμεση τροφή (ανθρωποφαγία), είτε για όργανα δουλειάς και μέσα παραγωγικά, όπως μερικά κατοικίδια ζώα· β) την απόκρουση, το διώξιμο των καταχτητών και την αντικατάσταση τους από άλλους κυρίαρχους.

Οι πρωτόγονες αυτές μορφές στην ιδιοποίηση αγαθών και παραγωγικών μέσων, όσο και αν άλλαζαν με το πέρασμα του καιρού, έμειναν ως τις ημέρες μας βασικά οι ίδιες. Δεν είνε εδώ έργο μας να παρακολουθήσουμε τις μετατροπές αυτές, που έγιναν στο πέρασμα της ιστορίας.

Στη σημερινή «πολιτισμένη» ανθρωπότητα, αν εξαιρέσουμε τη Σοβιετική Ένωση, η ιδιοποίηση αυτή των υλικών αγαθών παρουσιάζεται πρώτα σαν ιδιοκτησία στα μέσα παραγωγής (αγροί, βοσκές, μεταλλεία, πετρελαιοπηγές, δάση, ζώα, λίμνες, εργοστάσια, αυτοκινητόδρομοι, βαπόρια, αεροπλάνα, σπίτια) και δεύτερο σαν οικειοποίηση της υπεραξίας που δημιουργεί η δουλειά των μισθωτών. Η οικειοποίηση της υπεραξίας γεννά την παγίωση και συσσώρεψή της σε μέσα παραγωγής και σε κεφάλαια και η χρησιμοποίηση της παγιωμένης ή συσσωρευμένης υπεραξίας γεννάει την παρακάτω εκμετάλλεψη και νέα υπεραξία. Η οικειοποίηση της υπεραξίας είνε εσωτερική και εξωτερική, δηλαδή γίνεται μέσα στην περιοχή της κοινωνικής ολότητας ή και έξω απ' αυτήν.

Εσωτερική ιδιοποίηση υπεραξίας γίνεται με την εκμετάλλεψη των εργατών και των αγροτών του τόπου, εξωτερική οικειοποίηση γίνεται με τη μορφή της αποικιακής κατάκτησης και μισοαποικιακής οικονομικής εκμετάλλεψης (δάνεια, προνόμια οικονομικά σε ξένες χώρες, προνομιακές εμπορικές ανταλλαγές, προνομιακές επιχειρήσεις). Οι σημερινοί δούλοι ονομάζονται εργάτες, φτωχοί αγρότες και αποικιακοί και μισοαποικιακοί λαοί. Οσοι κατέχουν τα μέσα παραγωγής και εκμεταλλεύονται την εργασία των άλλων, έχουν την ακατανίκητη τάση να κρατήσουνε και ν' αυξήσουνε τα όσα έχουν. Οσοι είνε θύματα στην εκμετάλλεψη, έχουν την ακατανίκητη τάση να πάψουν να είνε. Από τη σύγκρουση αυτήν ανάμεσα σε αντίθετες τάσεις γεννιούνται δυο ειδών πόλεμοι: οι εσωτερικοί, με τη μορφή της πάλης των τάξεων και της επανάστασης και οι εξωτερικοί, με τη μορφή των

ανταγωνισμών γύρω από την απόκτηση πρώτων υλών και αγορών, με τη μορφή των κατακτητικών και απολυτρωτικών πολέμων. Η καπιταλιστική μορφή της εκμετάλλευσης, που μέσα σ' αυτή ζει σχεδόν όλη η σημερινή ανθρωπότητα, βρίσκεται σήμερα στην υπέρτατη έντασή της.

Η ανάπτυξη του καπιταλισμού στους δυο τελευταίους αιώνες είχε ένα διπλό αποτέλεσμα στο οργανωτικό εποικοδόμημα της κοινωνίας, πρώτο τη διαμόρφωση των εθνικών κρατών, που έγινε και γίνεται ακόμη με μια σειρά από εθνικοαπελευθερωτικούς και εθνικοσυγκεντρωτικούς πολέμους· και δεύτερο τη διαμόρφωση των ιμπεριαλιστικών κρατών. Η βιομηχανική ανάπτυξη και η συσσώρευση τραπεζιτικού κεφαλαίου δημιουργεί την ακατανίκητη ροπή να βρεθούν αγορές που να προμηθεύουν τις πρώτες ύλες σε χαμηλή τιμή και αγορές που να απορροφούν τα βιομηχανικά προϊόντα σε όσο μπορεί ψηλότερη τιμή. Αυτή η ροπή μπορεί πάλι να ικανοποιηθεί με δυο τρόπους: με τη δημιουργία μεγάλου αποικιακού κράτους και με τη δημιουργία σφαιρών οικονομικής επιρροής. Αυτά τα δυο, αποικιακό κράτος και σφαίρες οικονομικής επιρροής, αποτελούν το νεώτερο, το καπιταλιστικό imperium, το «ζωτικό χώρο», όπως τον ονομάζουν σήμερα τα φασιστικά κράτη. Από τις μεγάλες βιομηχανικές χώρες τέτοιο imperium δημιουργήσανε πρώτα-πρώτα η Αγγλία, η Γαλλία και η βόρεια Αμερική (ετούτη η τελευταία προπάντων με τη μορφή σφαιρών επιρροής στην κεντρική και νότια Αμερική, την Κίνα κλπ.). Αυτοί οι τρεις ιμπεριαλισμοί είνε αρκετά «φτασμένοι», αρκετά «ικανοποιημένοι», αρκετά «κορεσμένοι», «χορτάτοι».

Στα τελευταία τριάντα χρόνια μπήκανε στην περίοδο του ιμπεριαλισμού διαδοχικά η Γερμανία, η Ιαπωνία, η Ιταλία. Ετούτοι οι ιμπεριαλισμοί βρίσκονται στα πρώτα τους βήματα, είνε ακόρεστοι, ανικανοποίητοι ακόμη πεινασμένοι.

Στην εξόρμησή τους προηγήθηκε ο γερμανικός ιμπεριαλισμός, μα μόλις άρχισε να γίνεται επικίνδυνος στον αγγλέζικο και το γαλλικό και στο ρούσικο φεουδαρχικόν ιμπεριαλισμό, που βρισκότανε στο στάδιο της αποσύνθεσης, έγινε ο πρώτος παγκόσμιος πόλεμος του 1914-1918. Γύρω από τον κεντρικό άξονα του πολέμου εκείνου, που είνε η αντίθεση ανάμεσα στον αγγλέζικο και γαλλικό από τη μια και το γερμανικό ιμπεριαλισμό από την άλλη μεριά, περιπλέχτηκαν οι εξορμητικές τάσεις του γιαπωνέζικου και του ιταλικού ιμπεριαλισμού, τα συμφέροντα του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού και μια σειρά από εθνικοαπελευθερωτικούς αγώνες, προπάντων στην κεντρική και νοτιοανατολική Ευρώπη (Βαλτικές χώρες, Πολωνία, Τσεχοσλοβακία, Ρουμανία, Ουγγαρία, Γιουγκοσλαβία, Ελλάδα, Βουλγαρία, Τουρκία, Αρμενία) και έδωκε τη μορφή της παγκοσμιοτήτας σε κείνον τον πόλεμο. Ετσι, τα καθαρά ιμπεριαλιστικά κίνητρα του πολέμου εκείνου, βρήκαν ευκαιρία να σκεπαστούν κάτω από τα καλοπρόσδεχτα, τα ιερά ψυχοκινητικά σύμβολα της «δικαιοσύνης», της «δημοκρατίας», της «ελευθερίας», της «απολύτρωσης των καταδυναστευμένων λαών», της «παγκόσμιας και αιώνιας ειρήνης».

Ο πόλεμος όμως εκείνος και οι συνθήκες, που τον επακολούθησαν, δεν έλυσαν το βασικό πρόβλημα, δηλαδή την ικανοποίηση των ανικανοποίητων ιμπεριαλισμών της Ιταλίας, της Ιαπωνίας και της Γερμανίας. Η συνθήκη των Βερσαλλιών έγινε με τη βασική σκέψη να γονατίσει με τέτοιο τρόπο τη Γερμανία που ή να κοπούν ριζικά οι ιμπεριαλιστικές ροπές της, ή για πολλές δεκαετηρίδες να γίνει τόσο αδύνατη, που να είνε ακίνδυνη για τις μεγάλες ιμπεριαλιστικές χώρες και να μπει κάτω από την εκμεταλλευτική επιρροή τους. Γι' αυτό της πήρανε τις αποικίες, την απόπλισαν, της

πήρανε για εγγύηση ορισμένα εδάφη, την εμποδίσανε να ενωθεί με την Αυστρία, τη εβάρυναν με κολοσσιαίες οικονομικές υποχρεώσεις, την έκλεισαν μέσα σ' ένα σύστημα κρατών γύρω της, που να χρησιμεύουν για φραγμός στη νέα εξόρμησή της. Ωστόσο όλα τούτα τα μέσα δείχθηκαν ανίκανα να συγκρατήσουν την εσωτερική οικονομική δυναμικότητα της Γερμανίας και είχαν μόνο για αποτέλεσμα να δημιουργήσουν και στα μεσαία και στα εργατικά ακόμη στρώματα του γερμανικού λαού το αίσθημα της αδικίας και μιας αποπνιχτικής επιβολής και έτσι να υποβοηθήσουν το γερμανικό καπιταλισμό να ανατρέψει τη σοσιαλδημοκρατία, που δε στάθηκε ικανή να μετατρέψει την οικονομία της Γερμανίας σε κολλεχτιβιστική, να προσεταιριστεί τα μεσαία αστικά και τ' ανώτερα εργατικά στρώματα και να συγκεντρώσει, γύρω από τη νέα ιμπεριαλιστική του εξόρμηση, με τα εθνικοαπελευθερωτικά και τα κοσμοκρατορικά συνθήματα του εθνικοσοσιαλισμού, την ολόκληρη σχεδόν των γερμανών μέσα και έξω από τη Γερμανία.

Η Κοινωνιολογική άποψη

(B' Μέρος)

Είκοσι χρόνια μετά το νικημό της και την ταπεινή της συνθηκολόγηση βρίσκεται σήμερα η Γερμανία πιο ενωμένη, πιο εξοπλισμένη, πιο δυνατή από τότες, με αυξημένη όλη την ψυχοδυναμική τάση της για να δημιουργήσει νέο *imperium*. Και η πραγματοποίησή του άρχισε με το κουρέλιασμα της συνθήκης των Βερσαλλιών. Συνάμα, εφαρμόζοντας τη διευθυνόμενη οικονομία με καπιταλιστική και εθνικοσοσιαλιστική βάση, κατόρθωσαν να στρέψουν όλες τις οικονομικές δυνάμεις στην πολεμική προετοιμασία. Τ' αποτελέσματα δε θ' αργήσουν να φανούν.

Το ίδιο έμεινε ανικανοποίητος με τη συνθήκη του πολέμου εκείνου ο ιταλικός ιμπεριαλισμός. Ο ιταλικός λαός έμεινε με την εντύπωση πως μολονότι νικητής, δεν ανταμείφθηκε ανάλογα με τη συμβολή του στη νίκη. Γι' αυτό βρήκε και στην Ιταλία ο καπιταλισμός βάση και πλατιά λαϊκοκινητικά συνθήματα για να συνεπάρει μεγάλες μάζες από τα μεσαία και τα εργατικά στρώματα στο φασιστικό κίνημα. Ο φασισμός, όπως και ο εθνικοσοσιαλισμός, είναι στο βάθος του κίνημα ιμπεριαλιστικό. Στο εσωτερικό με τη βία, με την κατάργηση της λευτεριάς, με τη μερική και σε πολλά απατηλή ικανοποίηση των οικονομικών αιτημάτων της εργατικής τάξης και της αγροτιάς, εξουδετερώνουν και οι δυο κάθε αντίδραση στα ιμπεριαλιστικά σχέδια, γεννάνε πόθους και ελπίδες καταχτητικές, εκμεταλλεύονται τα εθνικιστικά ιδανικά, που τα αποκορυφώνουνε στο φυλετικό φανατισμό και την έπαρση της φυλετικής υπεροχής και με το όνειρο το αυτοκρατορικό και την ελπίδα δημιουργίας αλλόφυλων σκλάβων, που θα δουλεύουνε για τους γερμανούς και τους ιταλούς, μαγνητίζουνε τα πλήθη, για να τα σπρώχνουνε σε θυσίες.

Στο έργο αυτό ως τα σήμερα πέτυχαν ο φασισμός και ο εθνικοσοσιαλισμός. Ο φασισμός και ο εθνικοσοσιαλισμός είναι στην ουσία τους ιμπεριαλιστικός εθνικοκαπιταλισμός. Η δικτατορία τους είναι η εθνικοκαπιταλιστική δικτατορία. Έτσι δημιουργήθηκε η ιταλική αυτοκρατορία, καταχτήθηκε η Αβησσυνία και ετοιμάζονται νέες καταχτήσεις ή δημιουργία σφαιρών οικονομικής επιρροής και για την Ιταλία, όπως και για τη Γερμανία. Το ίδιο *απαράλλαχτα* γίνεται και στην Ιαπωνία, που τώρα καταχτάει την Κίνα. Οι τρεις λοιπόν ανικανοποίητοι, οι πεινασμένοι ιμπεριαλισμοί εξορμούνε για το χορτασμό τους.

Συνάμα χρησιμοποιούν με θαυμαστήν επιδεξιότητα το αντικομμουνιστικό σύνθημα. Υψώνοντας το φάσμα του κομμουνισμού και στα δικά τους πλήθη και στα μάτια των άλλων λαών, παρουσιάζουν τον εαυτό τους για πρόμαχο του «πολιτισμού» που κιντνεύει από το βάρβαρο κομμουνισμό (του πολιτισμού, που καταβρέχει τους άοπλους αβησσυνούς με υπερίτη) και έτσι και στερεώνουν εσωτερικά την εθνικοκαπιταλιστική διχτατορία και δημιουργούνε συμπάθειες και αποκοιμίζουν όλες τις χώρες, και τις άλλες τις αντίπαλες, τις ιμπεριαλιστικές κ' εκείνες ακόμη, που πρόκειται να πέσουνε κάτω από την οικονομική τους εκμετάλλεψη. Γιατί παντού η αστική τάξη και γενικά οι κυρίαρχες τάξεις προτιμούνε φυσικά το φασισμό από τον κομμουνισμό. Το φασισμό τότε θεωρούνε φυσικό τους σύμμαχο και προασπιστή, τον κομμουνισμό φυσικό τους οχτρό.

Έτσι δημιουργήθηκαν καθεστώτα φασιστικά στις περισσότερες από τις μικρές χώρες της Ευρώπης. Και τα συντηρητικά κόμματα της Αγγλίας και της Γαλλίας, που παραλύουν μπροστά στο φάσμα του κομμουνισμού ανέχονται παντού το φασισμό και την επέχτασή του, όσο δεν τους προσβάλλει άμεσα το δικό τους imperium.

Τα όσα έγιναν στην Ισπανία, όπου οι συντηρητικές τάξεις της «δημοκρατικής» Αγγλίας και της «δημοκρατικής» Γαλλίας φανερά συμπάθησαν και υποβοήθησαν την εξόντωση της δημοκρατίας στην Ισπανία και την επιβολή της φασιστικής τυραννίας, παρ' όλο τον άμεσο κίντυνο, που δημιουργεί γι' αυτές τις δυο χώρες η εγκαθίδρυση του φασισμού και της ιταλογερμανικής επιρροής στην Ισπανία, δείχνει πόσο βαθιά, πόσο απόλυτα επηρεάζει το ταξικό συμφέρον την πολιτική των κυρίαρχων και πόσο επιδέξιος και αποτελεσματικός είναι ο χειρισμός του αντικομμουνιστικού συνθήματος από τις νεοϊμπεριαλιστικές χώρες.

Το ίδιο αποδείχνει και η στάση των συντηρητικών τάξεων της Αγγλίας και της Γαλλίας στο ζήτημα της Τσεχοσλοβακίας. Οι γάλλοι συντηρητικοί προτιμήσανε την πολιτική ήττα και την ηθική εξουθένωση της χώρας τους από τους διχτάτορες, από τον κίντυνο να ιδούν να επικρατούν αριστερά στοιχεία στην ηττημένη Γερμανία και Ιταλία και να ιδούν νικήτρια μαζί τους τη Σοβιετική Ένωση. Το ταξικό συμφέρον παντού και πάντα υπερνικάει το λεγόμενο «εθνικό συμφέρον».

Από πού πηγάζουν λοιπόν οι κίντυνοι του σημερινού παγκόσμιου πολέμου. Από την εξόρμηση των ανικανοποίητων ιμπεριαλισμών. Η εξόρμηση του γερμανικού ιμπεριαλισμού, που τραβάει για την οικονομική και πολιτική υποδούλωση των χωρών της κεντρικής και της νοτιοανατολικής Ευρώπης και που θέλησε να συντρίψει το πρώτο μεγάλο εμπόδιο, την Τσεχοσλοβακία, έφερε τον κόσμο τις ημέρες ετούτες μπροστά στον πόλεμο.

Η Γερμανία όμως νίκησε, πέρα για πέρα, πέτυχε ολοκληρωτικά τους σκοπούς της χωρίς να γίνει πόλεμος. Η Τσεχοσλοβακία θυσιάστηκε παρ' όλες τις «συμμαχίες» και τα «σύμφωνα», γαλλοτσεχικό, σοβιετοτσεχικό, ρουμανογιουγκοσλαβοτσεχικό, που την επροστάτευαν. Κολοβώθηκε, εκμηδενίστηκε, οικονομικά και πολιτικά, απορροφήθηκε από τη Γερμανία. Γιατί ο αγγλογαλλικός ιμπεριαλισμός, επειδή δεν εχτίμησε τον κίντυνο τόσο μεγάλο ώστε να κιντνεύει έναν πόλεμο, που θα είχε για πολύ πιθανό επακόλουθο την έκρηξη κομμουνιστικής επανάστασης, τουλάχιστο στις νικημένες χώρες, υποχώρησεν ολοκληρωτικά, χωρίς καν να σώσει τα προσχήματα και με την καλοπρόσδεχτη, από τα πλήθη αιτιολογία, πως το έκαμε τάχα για να «σώσει την ειρήνη», από λόγους δηλαδή φιλανθρωπικούς.

Ετούτη εδώ είναι η θεωρία, που μας δίνει ο διαλεκτικός υλισμός και για τον πόλεμο γενικά και ειδικότερα για τον πόλεμο που σήμερα φοβερίζει την ανθρωπότητα. Η θεωρία τούτη έχει την αξίωση, πως βρίσκει τα αληθινά αίτια των πολέμων, πως δε σταματάει στα διάμεσα, στα προσχήματα, στα συνθήματα, στους δευτερογενείς σχηματισμούς, που παρουσιάζονται στο οργανωτικό και πνευματικό εποικοδόμημα της κοινωνίας. Έχει την αξίωση πως εξηγεί επιστημονικά όλους τους πολέμους, που έγιναν ως τώρα με οποιεσδήποτε μορφές και οποιεσδήποτε αιτίες και αφορμές.

Δεν αρνιέται, πως οι δευτερογενείς σχηματισμοί παίζουνε πολλές φορές ένα σπουδαίο ρόλο στον ανταγωνισμό ή σ' ένα πόλεμο. Υποστηρίζει όμως, πως πάντα το απώτατο και το πρωταρχικό αίτιο είναι η αναζήτηση, η διατήρηση, η εξασφάλιση, ή η αύξηση της νομής υλικών αγαθών. Κι αυτό το αίτιο είναι αληθινά ένα έσχατο αίτιο συνυφασμένο με αυτή την ύπαρξη του ανθρώπου, το φυσικό του ορμέμφυτο για τη συντήρηση και την καλύτερευση της ζωής. Και φτάνοντας σ' αυτό, έχουμε μια επιστημονικά ικανοποιητική εξήγηση, που δεν αφήνει ανερμήνευτο κανένα φαινόμενο και μας ανάγει στο πρωταρχικό αίτιο.

Ταυτόχρονα όμως γεννιέται το ερώτημα: Μήπως και με τούτη τη θεωρία φτάνουμε στο πόρισμα, πως ο πόλεμος είναι κάτι αιώνιο, αφού το βασικό ορμέμφυτο για τη διατήρηση και την καλύτερευση της ζωής δεν πρόκειται ποτέ να πάψει να ενεργεί και θα έχει για επακόλουθό του τον πόλεμο; Σε τούτο το ερώτημα τι έχει ν' απαντήσει τούτη η θεωρία;

Η απάντηση είναι πολύ καθαρή. Το φυσικό ορμέμφυτο για τη συντήρηση και την καλύτερευση της ζωής δεν πρόκειται ποτέ ν' αδυνατίσει ή να πάψει, η εξέλιξη όμως της ανθρώπινης κοινωνίας μπορεί να καταργήσει τον πόλεμο σαν μέσο για την ικανοποίηση του ορμέμφυτου.

Η κοινωνιολογική άποψη.

(Γ' Μέρος)

Το κύριο μέσο για τη διατήρηση και καλύτερευση της ζωής είναι να ικανοποιούνται για όλα τα άτομα, που αποτελούν την κοινωνία και οι πρωταρχικές ανάγκες (υγεία, τροφή, κατοικία, ντύσιμο αναπαραγωγή της ζωής) και οι παράγωγες, πνευματικές και ηθικές. Ο άνθρωπος προσπαθώντας να ικανοποιήσει τις ανάγκες αυτές και μάλιστα τις πρωταρχικές, στην αρχή- αρχή της ύπαρξής του απάνω στη γη, που οι ανάγκες αυτές είχανε την απλούστερη μορφή τους, τις ικανοποιούσε με τα έτοιμα μέσα που του έδινε το φυσικό περίγυρο. Και όσο τα μέσα αυτά επαρκούσανε, γιατί η φύση τα έδινε πλούσια στην ακατέργαστη μορφή τους (καρποί, βλαστοί, κρέας ζώων) στους λιγιστούς ανθρώπους, ο άνθρωπος ζούσε σε μια πρωτόγονη κοινοχτημοσύνη και πάλευε μόνο με τα φυσικά εμπόδια.

Όταν τα μέσα αυτά λιγότεψαν είτε από φυσικά αίτια, είτε γιατί οι άνθρωποι πλήθυναν, άρχισαν οι αγώνες για την απόκτηση των μέσων, η έγνοια για την αποθήκευσή τους, για τον πολλαπλασιασμό τους με την ανθρώπινη δουλειά και για την επεξεργασία τους, για να προσαρμόζονται καλύτερα στις ανάγκες τους.

Έτσι δημιουργήθηκε η τεχνική κι αυτή έφερε σιγά - σιγά τη διαφοροποίηση της δουλιάς. Σ' αυτό το στάδιο δημιουργήθηκε η ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής και η ιδιοποίηση των μέσων κατανάλωσης και η κοινωνική διαφοροποίηση.

Οι δυνατότεροι, οι αρχηγοί, πήρανε την ιδιοκτησία και ξεχώρισαν από τους χειρώναχτες. Η οικονομική και η κοινωνική διαφοροποίηση δημιούργησαν τους ανταγωνισμούς. Από 'κείνη τη στιγμή αρχίζει ο πόλεμος ανάμεσα στις φυλές και τα γένη, αργότερα ανάμεσα στις εγκαθιδρυμένες μόνιμα γεωργοποικμενικές ολότητες, αργότερα ανάμεσα στις πολιτικές.

Η εξέλιξη της τεχνικής και η δημιουργία αυτών των παραγωγικών σχέσεων δημιούργησε τις οργανωμένες ολότητες και τις μορφές της οργανωμένης οικονομίας και κοινωνίας. Αυτές οι μορφές πέρασαν ως τώρα τρία μεγάλα στάδια: το δουλοκτητικό, το φεουδαρχικό, και το καπιταλιστικό που μέσα του ζούμε ακόμη. Η μετάβαση από τη μια μορφή στην άλλη έγινε από τις αντίθετες που διαμορφώνονται ανάμεσα στον τρόπο της παραγωγής και της κατανομής των αγαθών, ανάμεσα στις παραγωγικές δυνάμεις και στις παραγωγικές σχέσεις. Οι μεταβολές αυτές σ' όλη την πορεία τους και την ιστορική διαδρομή, συνοδεύονται από αγώνες και πολέμους ταξικούς εσωτερικούς και εξωτερικούς. Και οι αγώνες και οι πόλεμοι γίνονται, γιατί από τη μια μεριά η εγκαθίδρυση της ατομικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής και η ιδιοποίηση των προϊόντων της εργασίας από τους κατόχους των μέσων παραγωγής στερεί το μέγιστο μέρος των ανθρώπων από τα προϊόντα του μόχτου των και από την άλλη μεριά υπάρχει ανισότητα και διαφορά στην κατοχή των μέσων της ζωής από την άνιση κατανομή των απάνω στη γη και τη διαφορά στο στάδιο της εξέλιξης, που διατρέχουν οι διάφοροι λαοί. Είναι λοιπόν φανερό, πως, για να σταματήσουν οι ανταγωνισμοί και οι πόλεμοι εσωτερικοί και εξωτερικοί, πρέπει να πραγματοποιηθούνε δυο όροι βασικοί.

Ο πρώτος είναι να πάψει η ατομική ιδιοκτησία των μέσων της παραγωγής και η οικειοποίηση από τους κατόχους ενός μεγάλου μέρους από την εργασία των άλλων ανθρώπων, να πάψει δηλαδή το εκμεταλλευτικό σύστημα, η εκμετάλλεψη ανθρώπου από άνθρωπο με οποιαδήποτε μορφή.

Κι ο δεύτερος είναι να περάσουν όλοι οι λαοί σε τούτο το στάδιο εξέλιξης, το σοσιαλιστικό οικονομικοκοινωνικό σύστημα και να γίνει μια παγκόσμια κατανομή των πρώτων υλών έτσι, που όλοι οι λαοί να έχουν εκείνο που τους λείπει και να δίνουν εκείνο που τους περισσεύει.. Μόνο αν η ανθρωπότητα φτάσει σε κείνο το σημείο της εξέλιξης θα σταματήσουν οι πόλεμοι. Γιατί αλλιώς οι αντίθετες και οι ανταγωνισμοί δεν μπορούν να σταματήσουνε. Κάθε άλλη διαρρύθμιση ή συμφωνία που διατηρεί ανεξέλεγκτο το εκμεταλλευτικό σύστημα και την οικονομία του κέρδους, της οικειοποίησης της υπεραξίας τη σκλαβιά των περισσότερων ανθρώπων με οποιαδήποτε μορφή, διατηρεί τα σπέρματα των ανταγωνισμών και των πολέμων, της βίας και της αρπαγής, της τυραννίας και της βαρβαρότητας.

Κάθε άλλη διαρρύθμιση ή συμφωνία απάνω στη βάση της εκμεταλλευτικής οικονομίας δεν μπορεί παρά να είναι προσωρινή ανακωχή, προπαρασκευή νέων πολέμων και αγώνων.

Ειρήνη δε θα υπάρχει παρά πόλεμος και προετοιμασία πολέμου, πόλεμος με κανόνια και πόλεμος οικονομικός, πόλεμος κηρυγμένος και πόλεμος ακήρυχτος.

Τα όνειρα των ειρηνιστών θα μείνουν όνειρα όσο δεν προσανατολιστούν σε τούτη την ανελέητη πραγματικότητα και οι λαοί που δε θέλουν ν' αλληλοσφάζονται, που αγαπούνε τη ζωή και θέλουν να τη χαίρονται σαν το ύψιστο αγαθό, πρέπει να ξέρουνε, πρέπει να ιδούν καθαρά, ποιος είναι ο μόνος δρόμος της σωτηρίας και να μην παραπλανιούνται από καμιά πλευρά.

Και για να ξαναγυρίσουμε στην πραγματικότητα τη σημερινή, ας θέσουμε το ερώτημα. Αποσοβήθηκε τάχα οριστικά ο πόλεμος με τη συμφωνία του Μονάχου;

Ύστερα απ' όσα καταδείξαμε, το ερώτημα μετατρέπεται σε τούτο: μπορούνε να ικανοποιηθούν οι ανικανοποίητοι ιμπεριαλισμοί χωρίς πόλεμο;

Αυτό δεν τόλμησε να το πει ούτε ο αγαθοπότης κ. Τσάμπερλαιν τη στιγμή, που ενθουσιασμένος γύρισε από το Μόναχο με το φωτοστέφανο του σωτήρα της ειρήνης. Μίλησε για εξασφάλιση της ειρήνης για μια γενιά. Και όμως, είναι άραγες και τούτο αληθινό;

Την απάντηση μας τη δίνουνε πρώτα-πρώτα οι δυο πόλεμοι, που γίνονται κι όλες, ο κινεζοϊαπωνικός και ο ισπανικός. Ή δεν είναι αυτοί πόλεμοι και δε θυσιάζονται εκατομμύρια ζωές γι' αυτούς;

Τη δεύτερη απάντηση μας τη δίνει το περιστατικό, που αμέσως ύστερ' από τη συμφωνία του Μονάχου και την αμοιβαία υπόσχεση της Αγγλίας και Γερμανίας να μην πολεμήσουνε ποτέ πια στο μέλλον και οι δυο χώρες εξαγγείλανε αύξηση των εξοπλισμών τους.

Πώς λοιπόν θα ξετυλιχτεί η κατάσταση παρακάτω στο άμεσο αύριο και στο μετέπειτα; Είναι φανερό, πως οι νέοι αυτοί και τόσο δραστήριοι και τόσο καλά οργανωμένοι ιμπεριαλισμοί, που είναι σήμερα αναμφισβήτητα πιο καλά οργανωμένοι από τους εγκαθιδρυμένους και χορτάτους της Αγγλίας, της Γαλλίας, της Αμερικής, βρίσκονται ακόμη στα πρώτα τους βήματα. Στην πορεία τους θα συναντήσουνε χωρίς άλλο εμπόδια. Πρώτα - πρώτα εμπόδια από τις χώρες, που πρόκειται να κατακτηθούν ή να πέσουνε κάτω από την οικονομική τους εκμετάλλεψη. Είναι όμως βέβαιο, πως σ' αυτό το επίπεδο, ο δρόμος τους διευκολύνεται, γιατί οι κυρίαρχες τάξεις στις μικρές χώρες, μπροστά στον κίνδυνο του κομμουνισμού, είναι προετοιμασμένες να δεχτούνε, με μια οποιαδήποτε μορφή που θα περιφρουρεί και θα εξασφαλίζει την κυριαρχία τους, την οικονομική και πολιτική εξάρτησή τους από τις ιμπεριαλιστικές χώρες. Αυτό λίγο πολύ γίνεται σ' όλες τις χώρες της κεντρικής και νοτιοανατολικής Ευρώπης, Βαλτικές, Τσεχοσλοβακία, Ουγγαρία, Γιουγκοσλαβία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Ελλάδα. Η Πολωνία χωρίς άλλο, προτιμάει στο κάτω κάτω τη γερμανική επιρροή για ν' αντιμετωπίζει τον κίνδυνο από τη Σοβιετική Ένωση.

Μπορούμε λοιπόν να δεχτούμε, πως αν οι δυτικοί ιμπεριαλισμοί, όπως είναι πολύ πιθανό, δεχτούνε ν' αφήσουν ελεύθερη δράση στη Γερμανία στη Νοτιοανατολική Ευρώπη, η κατάχτησή τους από τη Γερμανία στις χώρες αυτές θα γίνει μ' επέχταση της οικονομικής και πολιτικής επιρροής χωρίς πόλεμο.

Όταν όμως ετούτο συντελεστεί θα γεννηθούν αμέσως αιτίες πολέμου από τρεις πλευρές: α) από τη Σοβιετική Ένωση που θα κιντυνεύει άμεσα, β) από τους Αγγλους,

αν η Γερμανία επιχειρήσει να περάσει από την Ευρώπη στην Ασία παίρνοντας τα Δαρδανέλλια κάτω από τον έλεγχο της και την Τουρκία μέσα στον κύκλο της οικονομικής επιρροής της γ) από την Ιταλία αν η Γερμανία προχωρήσει πολύ στην απορρόφηση της Γιουγκοσλαβίας και της Ελλάδας και θελήσει να βγει στη θάλασσα είτε στην Αδριατική, είτε στο Αιγαίο.

Έπειτα, αν η Γερμανία πάρει ειρηνικά τις παλιές της αποικίες, ή κ' ένα μέρος απ' αυτές, όπως είναι πολύ πιθανό, για πόσον καιρό θα κρατήσει η ναυτική της συμφωνία με την Αγγλία; Δε θα αποβλέψει σε ένα υπερθαλάσσιο imperium; Άμεσος κίντνος για την Αγγλία.

Αυτά με την προϋπόθεση πως η Γερμανία δε θα στραφεί καθόλου προς τη Δύση και θα αφήσουν ολότελα ανενόχλητη τη Γαλλία και στην Ευρώπη και στο αποικιακό κράτος της. Πώς όμως θα γίνει παρακάτω η ιμπεριαλιστική ικανοποίηση της Ιταλίας; Θα περιοριστεί στην Αβησσυνία; Τι απαιτήσεις θα προβάλλει στη Μεσόγειο, στην Αφρική, στην Ασία; Σκοτεινά ερωτηματικά. Έπειτα η κατάκτηση της Κίνας από την Ιαπωνία δε θα γεννήσει καμιά σύγκρουση με την Αγγλία, την Αμερική, τη Σοβιετική Ένωση;

Η ερχόμενη δεκαετία έχει να λύσει όλα ετούτα τα προβλήματα του συμβιβασμού των ιμπεριαλισμών. Θα γίνουν όλα αυτά χωρίς πόλεμο;

Η Κοινωνιολογική άποψη.

(Δ' Μέρος)

Το πρόβλημα λοιπόν συγκεντρώνεται αμεσότερα σε τούτο: θα μπορέσουν οι παλιοί και νέοι ιμπεριαλισμοί να ξαναμοιράσουν αναμεταξύ τους τον κόσμο δίχως πόλεμο; Πολύ απίθανο. Και όμως πολλοί πιστεύουνε, πως αυτό μπορεί να γίνει και τώρα ακόμη, αν σε μια παγκόσμια διάσκεψη τεθούν κάτω και συζητηθούν τα οικονομικά προβλήματα, το μοίρασμα των πρώτων υλών και των αγορών της κατανάλωσης.

Αυτό υποστηρίζεται από πολλές πλευρές και στη Γαλλία, ιδιαίτερα από τους σοσιαλιστές, το Marcel Deat, τον Henri Clere, τον Paul Elbel κλπ., που ο σοσιαλισμός τους συγκεντρώνεται, καθώς φαίνεται, στο να υποβοηθήσουνε την οριστική επικράτηση του κρατικοκαπιταλισμού σε παγκόσμια κλίμακα.

Και αν όμως ακόμη υποθέσουμε, πως ετούτο γίνει, θα εξακολουθήσουν να υπάρχουν εθνικές διευθυνόμενες κλειστές οικονομίες ή θα ξαναγυρίσει ο ελεύτερος ανταγωνισμός με τις παγκόσμιες οικονομικές κρίσεις; Μπορεί να εγκαθιδρυθεί παγκόσμια διευθυνόμενη οικονομία με καπιταλιστική βάση, με έξι ιμπεριαλισμούς κυρίαρχους σ' όλες τις άλλες χώρες, κάτω από αποικιακή ή μισοαποικιακή εκμετάλλευση;

Τέλος μένει ένα μεγάλο ερωτηματικό: Τι θα γίνει η Σοβιετική Ένωση; Θα υποκύψει ή θα διασπαστεί χωρίς πόλεμο και θα μεταβληθεί σε ιμπεριαλιστική, με ανατροπή του κομμουνισμού, θα εγκαθιδρυθεί κ' εκεί κρατικοκαπιταλιστική οικονομία; Και ποια θα είναι τότες η σφαίρα επιρροής ετούτου του καινούριου ιμπεριαλισμού;

Όλα ετούτα τα ερωτηματικά δείχνουνε πόσο απίθανο είναι ν' αποφύγει η ανθρωπότητα τον πόλεμο στα ερχόμενα χρόνια. Και αν όμως υποθέσουμε, πως όλα τούτα τα προβλήματα θα κατορθωθεί να λυθούν ειρηνικά, μπορεί κανείς να υποθέσει, πως αν μείνουν σ' όλη τη Γη έξι ή επτά ιμπεριαλιστικές χώρες, που άμεσα ή έμμεσα θα εκμεταλλεύονται όλες τις άλλες, θα κατορθώσουν ν' αποφύγουν ειρηνικά τις προστριβές αναμεταξύ τους, τις εσωτερικές οικονομικές κρίσεις των, την αδιάκοπη εχτατική ανάγκη της εκμετάλλεψης, τις εσωτερικές ανταρσίες των υποδουλωμένων ή τους ταξικούς αγώνες; Με άλλα λόγια, μπορεί να νοηθεί, πως θα σταματήσουν όλοι οι εσωτερικοί κ' εξωτερικοί ανταγωνισμοί με βάση την εκμεταλλευτική οικονομία με ατομική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής;

Ή θα δεχτούμε, πως παράλληλα θα γίνεται ειρηνικά η γενική μετατροπή του συστήματος σε κρατικοκαπιταλιστικό και από κρατικοκαπιταλιστικό σε κρατικοσοσιαλιστικό;

Μια παγκόσμια διευθυνόμενη οικονομία, που θ' αποφεύγει τις οικονομικές κρίσεις και τους εσωτερικούς και τους εξωτερικούς ανταγωνισμούς, προϋποθέτει τη μετατροπή της ατομικής ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής σε κοινοχτημονική οικονομία. Εδώ βρίσκεται η πραγματική ουσία του προβλήματος.

Η οικονομία που στηρίζεται στο κέρδος και στην εκμετάλλεψη της εργασίας ανθρώπων κλείνει μέσα της αντιθέσεις, που οδηγούνε με καταναγκασμό σε ανταγωνισμούς και σε πολέμους. Μόνο μια οικονομία που θα ρυθμιστεί απόλυτα σε κοινοχτημονική βάση, που δε θα είναι οικονομία κέρδους και εκμετάλλεψης, που θα παράγει όσο χρειάζεται το σύνολο και θα κατανέμει την παραγωγή ανάλογα με τις ανάγκες όλων εκείνων που συμμετέχουνε σ' αυτή, μόνο αυτή μπορεί να κόψει σύρριζα τις αιτίες των ανταγωνισμών και των πολέμων. Η κατάργησή τους προϋποθέτει την κατάργηση του καπιταλισμού. Αν όλο αυτό το κολοσσιαίο προτσέσο μπορεί να συντελεστεί χωρίς πολέμους και επαναστάσεις, τότες μόνο μπορεί να είναι βάσιμη η ελπίδα, πως ο πόλεμος οριστικά θα διαγραφεί σαν μέσο διακανονισμού των διαφορών.

Ο πόλεμος άρχισε στους προϊστορικούς χρόνους με την εγκαθίδρυση της ιδιοκτησίας των μέσων που παράγουνε τα υλικά αγαθά (γης, ζώων, ανθρώπων, εργαλείων, μηχανών) και θα τελειώσει όταν θα εγκαθιδρυθεί σ' όλη τη Γη η κοινοχτημοσύνη των μέσων της παραγωγής.

Έτσι θα κλείσει ο πύρινος κύκλος της εκμετάλλεψης, της αρπαγής, της αιματοχυσίας, του ολέθρου και της βαρβαρότητας και θα βασιλέψει ειρήνη απάνω στη Γη, ειρήνη και λεφτεριά και δικαιοσύνη. Οι παλιοί Αργοναύτες ξεκίνησαν για ν' αρπάξουνε το Χρυσόμαλλο Δέρασ! Από τότες όλοι οι λαοί μάχονται και σφάζονται γι αυτό. Εκείνοι που θα κατορθώσουνε να εξαφανίσουνε το «Χρυσόμαλλο Δέρασ» από τη Γη, θα είναι οι Αργοναύτες που θα σώσουνε την ανθρωπότητα από τον πόλεμο. Ποιοι θα είναι αυτοί;

Επίλογος πρώτος. 10 του Σεπτεμβρη 1939. Τόσο γρήγορα! Ούτ' ένας χρόνος δεν πέρασε και άναψεν ο πόλεμος.

Β' Μέρος της Τριλογίας του Πολέμου, με τίτλο: «ΠΕΡΑΝ ΑΠΟ ΤΟ ΧΑΟΣ, Κοινωνία και Κοινωνική σύνθεση».

B' ΜΕΡΟΣ

Η κοινωνική προβληματικότητα.

Η αγωνία της σημερινής στιγμής.-- Ποτέ η ανθρωπότητα δε μίλησε για τον εαυτό της τόσο πολύ όσο σήμερα. Γιατί ποτέ ως τώρα τα προβλήματα της ζωής δεν έγιναν τόσο ζωντανά, τόσο άμεσα, τόσο περίπλοκα, τόσο εναγώνια και τόσο δυσκολονόητα για τους πολλούς, όσο σήμερα εδώ που ζω, σ' ένα μικρό κι απόμερο ειρηνικό χωριό όπου για αιώνες και αιώνες κύλησε η ζωή με τις καθημερινές μικροέγνοιές της και τις μικροχαρές της, το όργωμα της γης, τη βροχή και την ανεβροχιά, το κριθάρι, το σταφύλι, την ντομάτα, τη γίδα, το πουλερικό και το ψάρι, τη φτώχεια και την αρρώστια, τα γερατειά και το θάνατο, την καμπάνα της εκκλησιάς, το σταυροκόπημα και το αγιομνήσι του τάδε αγίου, το γάμο, τη γέννηση και τα βαφτίσια και το μικρό χαιρέκακο κουτσομπολιό για τη ζωή του άλλου, υπάρχουν άνθρωποι που νοιάζονται σήμερα για τους κινέζους, που τους σφάζουν οι γιαπωνέζοι, για το Μαντζουκού και την Καντώνα που καίγεται, για τις μάχες που γίνονται στον Έβρο της Ισπανίας, για τα ταξίδια της ομπρέλας του κ. Τσάμπερλαιν, για τα διαγγέλματα του Ρούζβελτ και για το Στάλιν, που δολοφονιέται από τις εφημερίδες κάθε δυο-τρεις βδομάδες. Υπάρχουν άνθρωποι, που στριφογυρίζουνε τη νύχτα στο στρώμα τους και που ξυπνούνε χαρούμενοι ή λυπημένοι για τις νίκες του Χίτλερ και για τους λόγους του Μουσολίνι. Έχουν όλοι αυτοί ένα αόριστο, μα ζωντανό συναίσθημα, πως όλα τούτα έχουν σχέση και με τη δική τους ζωή, με το ψωμί που τρώνε, με την έγνια του σήμερα και του αύριο, με τα νιάτα τους και με τα γερατιά τους.

Και σ' όλη τη γη, γίνεται το ίδιο. Η παγκοσμιότητα της ζωής, η καθολική αλληλοεξάρτηση της ανθρώπινης μοίρας, ποτέ δεν είχε παρουσιαστεί τόσο άμεσα, μα και τόσο τραγική στ' αποτέλεσμά της, στη συνείδηση τόσων ανθρώπων.

Και για τούτο ο άνθρωπος, ποτέ δεν είχε αισθανθεί τόσο βαθιά και έντονα την ανάγκη να νιώσει τη μοίρα του, να ξεδιαλύνει το σκοτεινό μυστήριο που κυβερνάει τη ζωή του.

Σε άλλους καιρούς του εξηγούσεν η θρησκεία απλά και νοητά και ικανοποιητικά το μυστήριο ετούτο. Η θέληση του θεού κυβερνούσε του καθενός τη μοίρα. Κ' η συμφορά, η πείνα και ο πόλεμος, η αρρώστια και ο θάνατος, όπως και οι σεισμοί και οι αναβροχιές και οι πλημμύρες, είτανε όλα θέληση του θεού, για να τιμωρήσει τον άνθρωπο για τις αμαρτίες του και να τον οδηγήσει στην αιώνια σωτηρία ή στην αιώνια κόλαση.

Τώρα όμως τη θεία βούληση την αντικαταστήσανε τόσες άλλες βούλησες ανθρώπινες, που από πολύ μακριά παρεμβαίνουνε και ρυθμίζουν τη ζωή του! Προχτές ακόμη ο απλοϊκός χωριάτης κιντύνεψε ν' αφήσει τ' αλέτρι του και τη γίδα του και τη γυναίκα του και τα παιδιά του και να τρέξει αρματωμένος με σίδερα, με μαχαίρια, με ντουφέκια, με μπόμπες, να φορέσει αντιασφυξιογόνες προσωπίδες και να σκοτώνει άλλους ανθρώπους, μακρινούς και άγνωστους και να σκοτωθεί κι αυτός, χωρίς να νιώθει το γιατί, χωρίς να το θέλει, χωρίς να έχει φταίξει σε τίποτε. Του είναι τόσο δύσκολο να ιδεί το χέρι του θεού σ' αυτή την ακατανόητη πορεία της ζωής! Πού να βρει τώρα ο άνθρωπος τη λύση σε τούτο το μυστήριο;

Ο παπάς του χωριού δεν ξαίρει να του ειπεί περισσότερα, απ' όσα ξαίρει και ο ίδιος ο χωριάτης, ο δάσκαλος του χωριού, ο γιατρός, ο φαρμακοποιός, τον αντιμετωπίζουν μ' ένα σεντόνι χαρτί με μαύρα γράμματα και πολλές εικόνες. Εικόνες όπου βλέπει ανθρώπους αρματωμένους, σιδεροφορεμένους, κανόνια πελώρια ή αεροπλάνα, κάστρα, καράβια με στόματα πύρινα, που σκορπίζουν θάνατο. Παντού, παντού το δρεπάνι του χάρου με χίλιες μορφές. Και το μυστήριο μένει μυστήριο.

Μα μήπως εκείνοι, που στέκονται ψηλότερα, που γεμίζουν τα χαρτιά με τα μαύρα γράμματα, που μιλάνε τις νύχτες από τα αιθέρια κύματα, μπορούν ή θέλουν να ξεδιαλύνουν τα μυστήρια; Οι σκοτεινές προθέσεις γίνονται σκοτεινότερες. Το ψέμα ποτέ δεν είχε τόσα στόματα, τόση στεντόρεια φωνή, τόση αναισχυντία. Η συστηματική αποπλάνηση ποτέ δεν είχε τόσα όργανα, τόση δύναμη, τόση πειθώ. Και οι σοφοί στα εργαστήρια της σκέψης τους, οι λογοτέχνες, οι άνθρωποι της τέχνης και του στοχασμού, ποτέ δεν είχαν τόσο ανήμποροι να δώσουν μια εξήγηση μια παρηγοριά στον άνθρωπο για τη σκληρή και σκοτεινή και ακατανόητη μοίρα του.

Η κοινωνική προβληματικότητα

(ΜΕΡΟΣ Β')

Το μυστήριο του φυσικού κόσμου.. Όσο πιο επιταχτική και άμεση γίνεται για τον άνθρωπο η ανάγκη ετούτη τόσο πιο δύσκολο γίνεται να ξεδιαλύνει κάτι μέσα στο χάος, που τον περιτυλίγει απ' όλες τις μεριές. Η καταχνιά κατεβαίνει στο νου, όπως κυλάει σήμερα εδώ που κάθομαι, σαν θολό αγέρινο ποτάμι από το λαιμό του βουνού και σκεπάζει τον κάμπο εδώ αντίκρυ μου και κρύβει τ' άσπρα σπίτια των χωριών του κάμπου, τα χωράφια και τα ψηλά καμπαναριά μέσα στην άσπρη θολούρα της και σε λίγο δε βλέπω τίποτα γύρω μου, μόνο ακούω τις μακρινές φωνές των παιδιών και τα κοκόρια, που λαλούνε μέσα στο πούσι.

Την καταχνιά ετούτη, τα άσπρο πούσι, τη βροχή, το χαλάζι, την μπόρα, τον ήλιο που φεγγοβολεί και γαληνεύει την ψυχή και το μαύρο σκοτάδι, που κρύβει τόση φοβέρα, τα ταξίδια των άστρων στον ουρανό, τ' αστραπόβροντα και τη βουή του αγέρα, τη μανιασμένη θάλασσα, το φούσκωμα του ποταμιού, την αρρώστια και το θάνατο, όλα τα μυστήρια του φυσικού κόσμου, τα αντίκρυσε το ανθρώπινο μυαλό χιλιάδες χρόνια τώρα και προσπάθησε να τα εξηγήσει. Κι απάνω στην αγωνία του για να ξεδιαλύνει τα μυστήρια ετούτα, πέρασε σιγά - σιγά ο άνθρωπος, με τη βοήθεια του μυαλού του μα και με τη βοήθεια του χεριού του, από την ανθρωπομορφική εξήγηση των φυσικών φαινομένων στην ανακάλυψη της φυσικής αιτιότητας. Και σήμερα σπρώχνοντας ολοένα το μυστήριο μακρύτερα, κυριαρχεί με τη γνώση του απάνω στις φυσικές ενέργειες ολοένα σε μεγαλύτερη έχταση. Γιατί ο υλικός κόσμος, παρουσιάζοντας άμεση αντίσταση στην ενέργεια του ανθρώπου, δίνοντας αποτελέσματα αντίθετα από τις προσδοκίες του, όταν ο άνθρωπος αντικρίζει τον υλικό κόσμο με ατελή γνώση και με λανθασμένη αιτιοκρατία, κάνει να μετατραπεί το αυτονόητο σε προβληματικό, γεννάει την απορία, τη θέληση της γνώσης. Η γνώση υπηρετεί, την ανάγκη του χειρισμού και της δημιουργίας των πραγμάτων, που χρειάζεται άμεσα στη ζωή του ο άνθρωπος. Η απορία και η θέληση της γνώσης, γεννιέται στον άνθρωπο από την αντίσταση, που βρίσκει στην ενέργειά του, στη θέληση της ζωής, από την επιτυχία ή την αποτυχία της δράσης του.

Έτσι από τα δύο μεγάλα μυστήρια που περιτυλίγουνε τον άνθρωπο, το μυστήριο του φυσικού κόσμου και το μυστήριο της κοινωνικής ζωής, το ένα, το μυστήριο του φυσικού κόσμου, ξεδιαλύνεται σιγά - σιγά από τη συστηματοποιημένη γνώση.

Κι αυτός όμως ο φυσικός κόσμος ούτε έγινε μυστήριο από την πρώτη στιγμή, ούτε έγινε στο σύνολό του. Οι ανάγκες της ζωής, οι δυσκολίες στην ικανοποίησή τους, η πάλη για την απόκτηση των υλικών αγαθών, η δημιουργία του εργαλείου, η ανάπτυξη της τεχνικής, ο καταμερισμός της δουριάς και η κοινωνική διαφοροποίηση, που τον παρακολουθεί, είνε οι αντικειμενικοί όροι για να γίνεται κι εδώ ολοένα το αυτονόητο μυστηριακό και προβληματικό.

Η προβληματικότητα του φυσικού κόσμου και η βαθμιαία κατάχτησή του με τη γνώση, είνε ένα φαινόμενο κοινωνικό, μια λειτουργία κοινωνική, εξαρτημένη από ορισμένες κοινωνικές προϋποθέσεις. Οπου δεν υπάρχουν οι προϋποθέσεις για την εξέλιξη της προβληματικότητας, εκεί σταματάει και το μυστήριο και η ορμή για τη γνώση, έτσι οι πρωτόγονοι λαοί μένουνε για χιλιετηρίδες αποκοιμισμένοι απάνω στην απλοϊκή ανθρωπομορφική αντίληψη του φυσικού κόσμου. Μα όχι μόνο οι πρωτόγονοι. Και η ιστορική ανθρωπότητα έμεινε, για χίλια εφτακόσια πάνω κάτω χρόνια, αποκοιμισμένη απάνω στο μαλακό προσκέφαλο της αριστοτελικής φυσιογνωσίας. Γιατί στο διάστημα αυτό οι κοινωνικοί όροι είχανε σταματήσει την ανθρώπινη ενέργεια απάνω σε μια ορισμένη τεχνική. Η αγία Γραφή και ο Αριστοτέλης έδιναν στους κατοίκους της Ευρώπης την απάντηση σε όλα, από την κοσμογονία ως τη σχέση του σώματος με την ψυχή και την τύχη τους μετά το θάνατο.

3. Το μυστήριο του κοινωνικού κόσμου.

Η κοινωνική όμως ζωή και η προβληματικότητά της, η σχέση του ανθρώπου με τους συνανθρώπους του στο στενότερο και στο πλατύτερο περίγυρο, στην οικογένεια, στη γενιά, στη φυλή, στην πολιτεία και με τους αλλόφυλους, οι συνήθειές του, οι κοινωνικοί καταναγκασμοί, όλο εκείνο το δίκτυο της αλληλεξάρτησης και αλληλοεπίδρασης, που περιτυλίγει τον άνθρωπο από την πρώτη στιγμή που θα γεννηθεί ως τη στιγμή που θα πεθάνει και κανονίζει όλες τις πράξεις του, αυτό στάθηκε πολύ περισσότερο καιρό στην περιοχή του αυτονόητου. Εδώ το μυστήριο άργησε να γεννηθεί. Το αυτονόητο άργησε να γίνει προβληματικό.

Γιατί όλοι ετούτοι οι δεσμοί και οι θεσμοί, έχοντας ανάγκη για τον καταναγκαστικό χαρακτήρα τους από μίαν υπερανθρώπινη καθιέρωση, έδωσαν στην ανθρωπομορφική εξήγηση χαρακτήρα πολύ πιο μόνιμο. Τα δαιμόνια, τα πνέματα, οι ηρωοποιημένοι πρόγονοι, οι θεοί, η θεία βούληση υποκατάστησαν το αυτονόητο. Η θεία βούληση κανονίζει τη διαγωγή και τη μοίρα του καθενός και ενσαρκώνεται στη μορφή της επιταγής, του κανόνα, του δίκιου.

Για να δημιουργηθεί η απορία και η προβληματικότητα για τη σύσταση της κοινωνίας, για την ύπαρξή της, για την πηγή του κοινωνικού καταναγκασμού, του έθιμου, του δίκιου, των νόμων, του ηθικού χρέους, πρέπει και εδώ να προϋπάρξουν οι κατάλληλοι κοινωνικοί όροι. Και οι όροι αυτοί είνε ορισμένες αντιθέσεις, ορισμένοι ανταγωνισμοί, που πρέπει να φτάσουν σε αρκετή ένταση, σε αρκετή οξύτητα για να κάνουν αισθητό τον καταναγκασμό. Μόνο, όταν γεννηθούν οι όροι για να υπερνικηθεί ορισμένη μορφή καταναγκασμού, γεννιέται η απορία για την ύπαρξή του, η αμφιβολία για την πηγή του, η κριτική σκέψη και η αναζήτηση.

Ο πρωτόγονος άνθρωπος, προσπαθώντας να κάνει μυτερή ή κοφτερή τη στρογγυλή πέτρα, ή να της ανοίξει μια τρύπα για να της περάσει ένα στυλιάρι και να την κάνει όπλο και εργαλείο, προσκρούει απάνω στις ιδιότητές της και αναγκάζεται να τις προσέξει και να τις μάθει. Αναζητώντας ολοένα την πιο σκληρή πέτρα, για να πετύχει καλύτερα το σκοπό του, φτάνει να βρει τη σιδερόπετρα και το μέταλλο και δουλεύοντάς το κι αυτό μαθαίνει τις ιδιότητές του. Έτσι μπαίνει λίγο - λίγο στους νόμους της φυσικής αιτιότητας και με την αδιάκοπη προσπάθειά του και με τις απορίες που του γεννούν οι αποτυχίες του, καταχτάει τη γνώση παράλληλα με την ανάπτυξη των αναγκών της ζωής του.

Με τον ίδιο τρόπο όταν φτάσει σε μια σύγκρουση κοινωνική και ζητήσει να ξεφύγει τους καταναγκασμούς, που τον πιέζουν, ή να καλυτερέψει τους θεσμούς που του κανονίζουν τη θέση του και το φέρεσίμο του απέναντι στους συνανθρώπους του, αναγκάζεται να σκεφτεί απάνω στην πηγή του καταναγκασμού, να κρίνει τους κοινωνικούς θεσμούς, να απορήσει. Τότε και μόνο τού γεννιέται η προβληματικότητα της κοινωνικής ζωής και η ανάγκη να βρει την εξήγηση, που εξυπηρετεί τις προθέσεις του.

Ωστε και η σκέψη απάνω στα κοινωνικά φαινόμενα, όπως και η σκέψη απάνω στα φυσικά φαινόμενα, είναι κι αυτή ένα κοινωνικό φαινόμενο, μια λειτουργία συναρτημένη με άλλους όρους, που μόνο η ύπαρξή τους γεννάει την προϋπόθεση για τη δημιουργία αυτής της σκέψης.

Η κοινωνιολογική σκέψη.

Πώς γεννήθηκε η κοινωνιολογική σκέψη μέσα στην ιστορία.-- Τέτιοι όροι δημιουργήθηκαν π.χ. στην αρχαία Ελλάδα στον 5ο αιώνα π. Χ., όταν μέσα στις αρχαίες δημοκρατίες η πάλη των κοινωνικών ομάδων έθεσε το πρόβλημα για την καταγωγή του ηθικού καταναγκασμού, το πρόβλημα για την καταγωγή και το κύρος των ηθικών προσταγών, για την καταγωγή και το κύρος των θεσμών, των νόμων και αυτής της πολιτείας. Το έθεσαν το πρόβλημα οι σοφιστές καταπιάστηκε με τη λύση του ο Σωκράτης και το επροχώρησαν ο Πλάτωνας στην «Πολιτεία», τον «Πολιτικό» και τους «Νόμους» και ο Αριστοτέλης στα «Πολιτικά» του, ως μια συνθετική έρευνα για τη σύσταση της πολιτείας. Οι Στωικοί και οι Επικούρειοι επλάτυναν αόριστα και γενικά τα όρια της πολιτείας, ως σε μια πανανθρώπινη κοινωνία, ως την κοσμοπολιτεία.

Και αυτή την αντίληψη της κοσμοπολιτείας επεξεργάστηκε ο χριστιανισμός, υψώνοντάς την ως την έννοια της πολιτείας του θεού απάνω στη γη. Η πολιτεία αυτή, η χριστιανική εκκλησία, έχει για τέρμα της να περιλάβει όλη την ανθρωπότητα, όλα τα παιδιά του Θεού και να δημιουργήσει απάνω στη γη, σε αντίθεση με την κοσμική εξουσία της βίας και της ύλης και τα εφήμερα κράτη των κοσμικών αρχόντων, τους όρους μιας ευτυχισμένης ζωής, μέσα στο νόημα της υποταγής στη θεία βούληση και τη θεία πρόνοια. Μιας ζωής, που θα είναι η προετοιμασία της αιώνιας ζωής, μέσα στους κόλπους του Θεού στον παράδεισο. Έτσι ο χριστιανισμός, δίνοντας στην ανθρωπομορφική εξήγηση του κοινωνικού προβλήματος τη συνθετική τούτη μορφή,

αποκοίμισε την απορία και την προβληματικότητα και έλυσε το μυστήριο για πολλούς αιώνες.

Νέα κοινωνία, νέα σκέψη.-- Η ανάπτυξη όμως των οικονομικών όρων πέραν από τη φεουδαρχική οικονομία, η εμποροναυτική και βιοτεχνική ανάπτυξη των ιταλικών δημοκρατιών και γενικά της πόλης, που δημιούργησε την αστική τάξη από το δωδέκατον αιώνα μετά Χριστό, οι σταυροφορίες, οι αναζητήσεις και ανακαλύψεις νέων δρόμων για τη ναυτιλία και για το εμπόριο, οι ανακαλύψεις νέων χωρών, οι τεχνικές εφευρέσεις και γενικά η δημιουργία νέων συνθηκών, που δυναμώνοντας την αστική τάξη την έφεραν αντιμέτωπη προς την καθιερωμένη κοινωνική ιεραρχία της φεουδαρχίας, τα επαναστατικά και τα πνευματικά κινήματα, που παρακολούθησαν τους ανταγωνισμούς αυτούς, ξαναγέννησαν την απορία και την προβληματικότητα σχετικά με τα κοινωνικά φαινόμενα, όπως ξαναγέννησαν και την προβληματικότητα σχετικά με τα φυσικά φαινόμενα.

Και τότες ξαναζωντάνεψε πρώτα-πρώτα η παλιά αριστοτελική θεωρία της πολιτείας μέσα στα πλαίσια της ίδιας της καθολικής εκκλησίας, η θεωρία που παραλληλίζει την πολιτεία μ' ένα ζωντανό οργανισμό. Και ακόμη παρουσιάζονται και τα πρώτα σπέρματα της θεωρίας του κοινωνικού συμβολαίου, οι δυο δηλαδή αντίπαλες θεωρίες, που αργότερα ξετυλίχτηκαν η πρώτη συντηρητική, η δεύτερη ατομιστική και επαναστατική.

Το πολιτικό κράτος, αυτοκυρίαρχο, ανεξάρτητο από την εκκλησία, βρίσκει το δέκατο έκτον αιώνα τους θεωρητικούς του απολογητές, τον ιταλό Μακιαβέλλι, το γάλλο Bodin, τον Ιωάννη Αλθούσιο. Στο δέκατον έβδομο και δέκατον όγδοον αιώνα η προχώρηση της αστικής τάξης στην κατάκτηση των μέσων της παραγωγής και στη διεκδίκηση των ατομικών δικαιωμάτων, δημιουργεί τη θεωρία του φυσικού δίκιου, που απάνω σ' αυτό στηρίζεται η σύνθεση της πολιτείας. Οι άνθρωποι είναι από τη φύση προικισμένοι με μερικά «απαράγραφα» και «απαραβίαστα» και «ιερά» δικαιώματα, τα ίδια για όλους και απάνω σε μια ρητή ή σιωπηρή συμφωνία των ανθρώπων για τη διατήρηση και υπεράσπιση των δικαιωμάτων αυτών της ζωής, της λευτεριάς, της περιουσίας, θεμελιώνεται το κράτος. Η θεωρία αυτή βρίσκει τους αντιπροσώπους της και υποστηριχτές της, τον Ούγκο Γκρότιο, το Χομπς, τον Τζιοβάνι Μπατίστα Βίκο, τον Τζων Λοκκ, το Μοντεσκιέ, το Ρουσσώ, τον Κρίστιαν Βολφ. Μ' όλες τις παραλλαγές, που παρουσιάζουν αναμεταξύ τους ετούτοι οι στοχαστές, η βάση τους είναι κοινή, δηλ. ο αστικός ατομικισμός και η θεωρία τους έχει για αφετηρία και σκοπό να υποστηρίξει τα δίκια της νέας κοινωνικής τάξης, που ολοένα δυναμώνει, οργανώνεται και καταχτάει την εξουσία με αντίστοιχους πολιτικούς αγώνες, που από τον δέκατον έβδομο αιώνα ως τις ημέρες μας κυριαρχούν στην πολιτική ζωή της Ευρώπης και της Αμερικής, ανάλογα με την ανάπτυξη των οικονομικών όρων σε κάθε μια χώρα.

Η θεωρία αυτή είναι η βάση του αστικού φιλελευθερισμού. Οι αρχές αυτές αποκρυσταλλώθηκαν στη διακήρυξη της ανεξαρτησίας των Ενωμένων Πολιτειών της Αμερικής στα 1776, στη «διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη» κατά τη γαλλική Επανάσταση, περιέχονται στα συντάγματα, όλων των αστικών κρατών στο δέκατο ένατο και το πρώτο τέταρτο του εικοστού αιώνα.

Οι Κοινωνικές Επιστήμες.

(ΜΕΡΟΣ Α')

1. Νέοι ανταγωνισμοί και νέοι στοχασμοί.

Η διανοήση όμως απάνω στα κοινωνικά προβλήματα δεν περιορίζεται πια μόνο στο πρόβλημα της πολιτείας. Από τα τέλη του 18ου και τις αρχές του 19ου αιώνα, τις ευρωπαϊκές κοινωνίες δεν τις συγκλονίζει πια μόνο η σύγκρουση για την κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας ανάμεσα στη φεουδαρχία και την αστική τάξη. Τώρα γεννιούνται πολύπλευροι ανταγωνισμοί. Πριν να συμπληρωθεί καλά ο κύκλος των πολιτικών αγώνων, που φέρνει ολοένα την αστική τάξη, είτε μόνη της είτε σε συμβιβασμό με τη φεουδαρχία (όπως λ.χ. στην Αγγλία), στην ολοκληρωμένη κυριαρχία και παράλληλα με την εξέλιξη των αγώνων αυτών, γεννιούνται οι εθνικοί ανταγωνισμοί, οι απελευθερωτικοί αγώνες, οι αποικιακές κατακτήσεις και συνάμα παρουσιάζεται και ολοένα μεγαλώνει ένας νέος βασικός ανταγωνισμός. Η ανάπτυξη της καπιταλιστικής οικονομίας γεννάει μια νέα κοινωνική τάξη, το εργατικό προλεταριάτο. Το μέγλωμα και το δυνάμωμα της τάξης αυτής σ' όλο το δέκατο ένατο και τον εικοστό αιώνα στις προχωρημένες καπιταλιστικές χώρες και η διεκδίκηση των δικαιωμάτων, που παρακολουθεί το μέγλωμα τούτο, γεννάει και τον καινούργιο αυτόν ανταγωνισμό, που διέπει σήμερα όλες τις κοινωνίες του «πολιτισμένου κόσμου».

Οι αποικιακές εξορμήσεις των καπιταλιστικών κρατών προς την Ασία, την Αφρική, την Αυστραλία και την Αμερική, πλαταίνοντας τον ορίζοντα της ανθρωπότητας, έφεραν στο φως την ύπαρξη των πρωτόγονων, άγριων και μισοάγριων λαών, που κατοικούσαν σε τούτες τις χώρες, αποκάλυψαν νέες, άγνωστες κοινωνικές συνθέσεις, που παρουσιάστηκαν σαν απολιθώματα, να πούμε, από παλιότερες μορφές της ιστορικής ζωής της ανθρωπότητας.

Έπειτα, μέσα στις ίδιες τις αστικές κοινωνίες, οι ανταγωνισμοί των ομάδων, που απαρτίζονται α) από τα υπόλοιπα της φεουδαρχίας, β) από τη μεγάλη αστική τάξη, γ) από τη μεσαία αστική τάξη, δ) από τη μικροαστική τάξη, ε) από την αγροτική τάξη, με τις διαβαθμίσεις της ανάλογα με το μέγεθος της ιδιοκτησίας και στ) από το προλεταριάτο των πολιτειών, οι πολυποίκιλες τάσεις, που δημιουργούσανε τα αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα των ομάδων αυτών, η κριτική των κοινωνικών καταναγκασμών, που γίνονταν αισθητή στις ομάδες και στα άτομα που τις απαρτίζανε, πλάταιναν προς όλες τις πλευρές την προβληματικότητα της κοινωνικής σύνθεσης. Οχι μόνο πια το κράτος παρά όλοι οι θεσμοί, όλα τα στοιχεία της κοινωνικής οργάνωσης, η οικονομική οργάνωση, η οικογένεια, τα ήθη και τα έθιμα, το δίκιο, που ρυθμίζει τις οικονομικές και τις άλλες σχέσεις των ανθρώπων, οι ηθικοί κανόνες, η θρησκευτική καθιέρωση της ανθρώπινης συμπεριφοράς και αυτή η ουσία της θρησκείας, η επιστημονική γνώση, η τέχνη και οι ρυθμοί της και οι τεχνολογίες της, όλα περνούνε σιγά σιγά μέσα στην περιοχή της προβληματικότητας. Και ο νους στρέφεται προς τα πολυποίκιλα τούτα προβλήματα και ζητάει να τα λύσει.

Η σύγκρουση, που πηγάζει από τις αντιφάσεις ανάμεσα στις παραγωγικές δυνάμεις και στις παραγωγικές σχέσεις και κάνει απ' όλες τις πλευρές αισθητούς και ανυπόφορους τους καταναγκασμούς, γεννάει από τη μια μεριά την ακατανίκητη βάση να δικαιωθούν τα καθεστώτα, που αντιστοιχούνε στα συμφέροντα εκείνων, που ωφελούνται από την ύπαρξη των καθεστώτων αυτών και από την άλλη μεριά την ακατανίκητη τάση να αλλάξουν τα καθεστώτα, που καταπνίγουνε τα συμφέροντα,

όλων των ειδών τα συμφέροντα, υλικά, πνευματικά, ηθικά, εκείνων, που είνε θύματα μιας εκμετάλλειψης.

2. Η ανάπτυξη της ιστορικής επιστήμης.

Η αντίθεση αυτή και γεννάει και χαρακτηρίζει και διέπει τη νεώτερη διανόηση απάνω στα κοινωνικά προβλήματα. Οι κοινωνικές επιστήμες παίρνουνε το 19ο και 20ό αιώνα πλάτος και έχταση ολότελα άγνωστη στους περασμένους αιώνες.

Και πρώτα πρώτα η ιστορία, η γνώση και η συνειδητοποίηση της περασμένης ζωής, παίρνει ένα πλάτος αφάνταστο. Όχι μόνο πια οι μεγάλοι και οι σπουδαιότεροι λαοί, που έπαιζαν σημαντικό ρόλο στην ιστορική ζωή, οι έλληνες, οι λατίνοι, οι αγγλοσάξονες, οι γερμανοί, οι σλαύοι, οι άραβες, παρά όλοι οι λαοί και κείνοι που έπαψαν πια να υπάρχουν, όπως λ.χ. οι ασσύριοι, οι βαβυλώνιοι, οι αιγύπτιοι, οι φοίνικες, οι χιττίτες, οι αζτέκοι και εκείνοι που δεν επηρέασαν άμεσα την ιστορική ζωή της Ευρώπης, όπως οι κινέζοι, οι ιντιάνοι και εκείνοι που ως τώρα δεν είχανε ιστορία, οι «μικροί λαοί» της Ευρώπης, της Ασίας, της Αφρικής και οι πρωτόγονοι ακόμα, έγιναν αντικείμενο στην πιο λεπτομερή και ακριβολογημένη ιστορική έρευνα.

Στην περιοχή της ιστορικής έρευνας και του ιστορικού ενδιαφέροντος δε βρίσκονται πια μόνο τα πολιτικά γεγονότα, οι πόλεμοι, οι μετακινήσεις, οι κατακτήσεις, παρά και όλα τα φαινόμενα της ομαδικής ζωής, από την τροφή και το ντύσιμο και την κατοικία και τα μέσα της συγκοινωνίας και τα εργαλεία, ή τις οργανικές μορφές της ομαδοποίησης, την οικογένεια, τα γένη, τις φατρίες, τις φυλές, τα κράτη και ως τα κάθε λογής φανερώματα της συμβίωσης, τα ήθη και έθιμα, το δίκιο, τη γλώσσα, την τέχνη, τη θρησκεία και την ίδια την επιστημονική γνώση.

Και η έρευνα απλώνεται ακόμα στην προϊστορία, όσο μπορεί να προχωρήσει βαθύτερα, αναζητώντας κάθε σημάδι που άφησεν ο άνθρωπος στο πέραςμά του απάνω στη γη, στις πέτρες, στις σπηλιές, στις λίμνες. Το κάθε τι, που έκαμεν ο άνθρωπος είνε θέμα, είνε αντικείμενο της ιστορικής έρευνας, χωρίς μάλιστα να προσέχουνε τη σχετικότητα της σημασίας του.

3. Τα προβλήματα της ιστορικής γνώσης.

Και όμως τούτο το πλατύτατο και απόλυτο ενδιαφέρον, που προσπαθεί να παρουσιαστεί σα μιαν ολότελα ανυστερόβουλη διερεύνηση, που πηγάζει από τον πόθο της καθαρής επιστημονικής γνώσης, είνε στο βαθύτατο βάθος του ριζωμένο στην ανταγωνιστική τάση, που θέλει ή να δικαιώσει ή να αρνηθεί εκείνο, που υπάρχει σήμερα. Απάνω σ' αυτή την ανταγωνιστική τάση, γεννιέται από τη μια μεριά το κριτικό ιστορικό πνέμα, που ζητάει να εξακριβώσει την ιστορική πραγματικότητα, να διαπιστώσει, σαν να πούμε, μιαν αδιαφιλονίκητη ιστορική πραγματικότητα, ανάλογη με τη φυσική πραγματικότητα και από την άλλη μεριά η άρνηση της αντικειμενικής αυτής ιστορικής πραγματικότητας, θεωρία πως κάθε αναπαράσταση της ιστορικής πραγματικότητας είνε μια υποκειμενική δημιουργία, μια σύνθεση, που πηγάζει από το πρίσμα της υποκειμενικής συνείδησης του ερευνητή και πως έτσι και πρέπει να είνε. Γιατί ο ιστορικός κόσμος είνε κόσμος πνευματικός. Το πνέμα δεν ξαναπλάθεται, δεν ξαναπαρασταίνεται και δεν απολιθώνεται σαν τη φυσική πραγματικότητα. Το πολύ πολύ μπορούμε να ξαναζήσουμε μιαν ιστορική κατάσταση μέσα στη συνείδησή μας

και με τα δεδομένα της συνείδησής μας. Κάθε ξαναζήσιμο των περασμένων είναι υποκειμενικό.

Ο ιστορικός αντικειμενισμός και ο ιστορικός υποκειμενισμός είναι οι δύο αντιθέσεις, που έχουν το αντίστοιχό τους και σε ανάλογες θεωρίες και για τη φυσική ακόμη πραγματικότητα.

Από τον ίδιο βασικόν ανταγωνισμό πηγάζει από τη μια μεριά μια νέα αντίληψη για το ιστορικό γίνεσθαι, για την ιστορική ανέλιξη την αιτιοκρατημένη, που θεωρεί το κάθε νέο της κάθε ιστορικής στιγμής δημιούργημα από αντικειμενικούς όρους, που προϋπάρχουν, η αντίληψη για μian αυστηρήν ιστορικήν αλληλοεξάρτηση και αιτιοκρατία. Και από την άλλη μεριά γεννιέται η αντίληψη, πως κάθε ιστορική στιγμή είναι πρωτόγεννη, πρωτόφαντη και πηγαία. Το ιστορικό γίνεσθαι το δημιουργούνε παράγοντες ολότελα νέοι σε κάθε στιγμή, οι μεγάλες προσωπικότητες ή η επιφοίτηση μιας αναιτιακής πνευματικότητας με τις πιο ποικίλες μορφές.

Και η αντίθεση αυτή έχει το αντίστοιχό της στις θεωρίες που από τη μια πλευρά δέχονται την αιτιοκρατημένη ανέλιξη του φυσικού κόσμου και του ανόργανου και του οργανικού και του ανθρώπου και από την άλλη πλευρά προσπαθούν ν' αποδείξουνε πως τουλάχιστον ο οργανικός κόσμος και τα φαινόμενά του, τα φυτικά και ζωικά είδη και ο άνθρωπος, είναι δημιουργήματα από μian αστάθμητην υπερφυσικήν επέμβασι, ή από μian αιτιότητα τελεολογική, που πηγάζει όξω από τον κόσμο το φυσικό.

Και τέλος στον ίδιο βασικόν ανταγωνισμό ανάγεται και η αντίθεση, που παρουσιάζεται ανάμεσα στην τάση να αναζητηθούνε μέσα στα πολυποίκιλα και απειροπληθή φαινόμενα της ιστορικής ζωής τα στοιχεία για μian ιστορική σύνθεση και την τάση να θεωρηθεί το κάθε ιστορικό φαινόμενο σαν μia πραγματικότητα εντελώς ιδιότυπη και μia φορά δοσμένη που δεν επιδέχεται καμμιάν υπαγωγή σε σύνθεση.

Οι Κοινωνικές Επιστήμες.

(B' Μέρος)

Το πλάτεμα τούτο της ιστορικής γνώσης, η προσπάθεια να γνωριστεί το κάθε τι, που επήγασεν από την ομαδική συμβίωση των ανθρώπων, είχε για αποτέλεσμα να δημιουργηθούνε ή να συστηματοποιηθούνε στο δέκατον έννατο και εικοστόν αιώνα ολόκληρη σειρά από κοινωνικές επιστήμες, τις επιστήμες, που έχουν για θέμα τους τον άνθρωπο σα συμβιωτικό πλάσμα και τα δημιουργήματά του. Έτσι διαμορφώθηκαν σιγά σιγά ή βρίσκονται στη διαμόρφωσή τους, αναζητώντας ακόμη μερικές την περιοχή τους, επεμβαίνοντας ακόμη η μia στην άλλη ή όντας ακόμη στις πρώτες αναζητήσεις τους, η ανθρωπογεωγραφία η εθνολογία, η λαογραφία, η λαοψυχολογία, η οικονομολογία, η γενεολογία, η πολιτειολογία, η γλωσσολογία, η ηθολογία, η επιστήμη του δίκιου (δικαιολογία), η θρησκευιολογία, η τεχνολογία, η επιστημολογία, η φιλολογία, η ιστορία της τέχνης, η ιστορία της φιλοσοφίας.

Οι επιστήμες αυτές καταπιάνονται με τη διερεύνηση για όλα τα φαινόμενα και τα δημιουργήματα της ομαδικής συμβίωσης, δηλαδή με την κατανομή των ανθρώπινων ομάδων απάνω στη γη ανάλογα με το φυσικογεωγραφικό περίγυρο, με τη

διαμόρφωση των εθνών και τα χαρακτηριστικά γνωρίσματά τους, με τα λαϊκά πνευματικά δημιουργήματα και την εξέλιξη της ψυχολογίας των λαών, με τις μορφές της οικονομικής ζωής, με τις μορφές της αναπαραγωγικής συμβίωσης, την οικογένεια και τις πλατύτερες αιματοσυγγενικές ομάδες, με τις μορφές της οργανωμένης συνολικής ομαδοποίησης (φυλή, τάξη, κράτος), με τη γλώσσα, τα ήθη και έθιμα και τους κανόνες συμπεριφοράς, με το δίκιο και τους νόμους, με τις μορφές της θρησκευτικής ζωής, με τη γένεση και την ιστορική εξέλιξη της τεχνικής και όλων των καλών τεχνών και των εικαστικών και των κινητικών και της λογοτεχνίας, με τη γένεση και την εξέλιξη της επιστημονικής γνώσης και την ιστορία όλων των επιστημών και τέλος με την ιστορία της φιλοσοφικής σκέψης και των φιλοσοφικών συστημάτων.

Όλα τούτα τα φαινόμενα είναι μια αντικειμενοποιημένη πραγματικότητα, που αδιάκοπα ξετυλίγεται και μεταμορφώνεται, όπως αδιάκοπα ξετυλίγεται και μεταμορφώνεται και ο φυσικός κόσμος.

Ωστόσο η σύγχυση, που επικρατεί ακόμη στις επιστήμες που διερευνούν το τεράστιο αυτό έδαφος της κοινωνικής πραγματικότητας, είναι πολύ μεγάλη.

Οντολογικές και δεοντολογικές κοινωνικές επιστήμες

Η σύγχυση αυτή προέρχεται πρώτα-πρώτα από την ακαθόριστη περιοχή της κάθε μιας απ' αυτές τις επιστήμες και το ακαθόριστο απάνω στη σχέση τους με μίαν άλλη σειρά από επιστήμες, που δουλεύοντας με το ίδιο υλικό έχουν άλλο σκοπό. Σχεδόν σε κάθε μια από τούτες τις επιστήμες αντιστοιχεί μίαν άλλη συστηματοποιημένη γνώση, που έχει για σκοπό της να καθορίσει κανόνες, κανόνες του τι πρέπει να γίνεται σε κάθε μια από τις περιοχές αυτές της ανθρώπινης δράσης. Και οι επιστήμες αυτές, οι δεοντολογικές να πούμε κοινωνικές επιστήμες, προηγήθηκαν στη δημιουργία τους από τις οντολογικές κοινωνικές επιστήμες.

Το κάθε κοινωνικό φαινόμενο πηγάζει από την ομαδική ανθρώπινη βούληση. Μα η βούληση ενεργεί σύμφωνα με σκοπούς. Και οι σκοποί, που πηγάζουν από την ομαδική βούληση και δεσμεύουν την ατομική, παίρνουν τη μορφή του «πρέπει», τη μορφή επιταγών, κανόνων διαγωγής, άγραφτων ή γραφτών καταναγκασμών ή νόμων. Το «πρέπει» αυτό παίρνει τις περισσότερες φορές μια καθιέρωση θρησκευτική, πηγάζει από τη «θεία βούληση», που είναι η ενσάρκωση της ομαδικής βούλησης και ασκεί καθολικό πειθναγκασμό. Όταν όμως ο άνθρωπος αρχίσει να βάζει τα «πρέπει» αυτό κάτω από τον έλεγχο της κριτικής σκέψης και του λογικού του, τότε το «πρέπει» γίνεται αντικείμενο της φιλοσοφικής έρευνας και της «φιλοσοφικής δικαίωσης».

Γι' αυτό η φιλοσοφία περιέχει και διεκδικεί ως σήμερα ακόμα και τον αποκλειστικό χειρισμό της σκέψης, που έχει για θέμα της το «πρέπει». Έτσι η επιστήμη των κανόνων, που ορίζουν τη σωστή σκέψη, η λογική, η επιστήμη των κανόνων, που ορίζουν τη σωστή διαγωγή του ανθρώπου, η ηθική, η επιστήμη των κανόνων για τη σωστή καλλιτεχνική δημιουργία, η αισθητική, η επιστήμη για τις σωστές δικαιονομικές σχέσεις, η φιλοσοφία του δίκιου, η επιστήμη των κανόνων για τη σωστή διαμόρφωση της πολιτείας ή τη σωστή διακυβέρνηση των ανθρώπων, η πολιτική, η επιστήμη των κανόνων για το σωστό προφορικό ή γραφτό λόγο, η γραμματική, η επιστήμη των κανόνων για το σωστό τρόπο του να πειθεί κανείς τους

άλλους με το λόγο, η ρητορική, θεωρήθηκαν και θεωρούνται και σήμερα ακόμη οι περισσότερες απ' αυτές σαν μέρη της φιλοσοφικής διανοήσης. Η περιοχή πολλών απ' αυτές συγχύζεται ακόμη με την περιοχή πολλών από τις αντίστοιχες οντολογικές επιστήμες, λ.χ. της πολιτικής με την πολιτειολογία, της γραμματικής με τη γλωσσολογία, της ηθικής με την ηθολογία, της φιλοσοφίας του δίκιου με τη νομική (την έρευνα του αντικειμενικού ή θετικού δίκιου στην ιστορική διαμόρφωσή του), της αισθητικής με την επιστήμη της τέχνης, της λογικής με την επιστημολογία.

Οι Κοινωνικές Επιστήμες.

(Γ' ΜΕΡΟΣ)

Τα προβλήματα των κοινωνικών επιστημών.-- Και η σύγχυση αυτή και η αμφισβήτηση έχει και μια πολύ βαθύτερη σημασία, γιατί ανάγεται στην αμφισβήτηση σχετικά με τη μέθοδο που θα εφαρμοστεί γενικά στις κοινωνικές επιστήμες. Και η αμφισβήτηση αυτή για τη μέθοδο ανάγεται πάλι στην απώτερη εκείνη ανταγωνιστική αφετηρία, που είνε ριζωμένη στις κοινωνικές αντιθέσεις.

Οι οντολογικές κοινωνικές επιστήμες, που έχουν για θέμα τους το αντικειμενοποιημένο κοινωνικό γίνεσθαι, τα ιστορικά γεγονότα και τα ποικίλα φαινόμενα της κοινωνικής ζωής, θα χρησιμοποιήσουν για βασική τους μέθοδο την επαγωγή και γενικότερα τη μέθοδο που ισχύει στη διερεύνηση του φυσικού γίνεσθαι.

Και οι αντίστοιχες δεοντολογικές κοινωνικές επιστήμες, δηλ. η γεωπολιτική, η θεωρία του εθνισμού και του φυλετισμού, η οικονομική (η επιστήμη της σωστής οικονομίας) η θεωρία για την οργάνωση της οικογενειακής ζωής και της σχέσης των δύο φύλων, η πολιτική, η ηθική, η νομική, η αισθητική, η λογική, θα στηριχτούν απάνω στα πορίσματα των οντολογικών κοινωνικών επιστημών;

Από τη μια μεριά υποστηρίζεται, πως κατά βάση δε μπορεί να υπάρχει καμιά μεθοδολογική αντιδιαστολή ανάμεσα στη διερεύνηση του φυσικού και τη διερεύνηση του κοινωνικού γίνεσθαι, πως οι ίδιες μέθοδοι, που ισχύουν για το φυσικό γίνεσθαι, θα ισχύσουν και για το κοινωνικό γίνεσθαι και συνάμα, πως από τη στιγμή, που η επιστημονική έρευνα καθορίσει την πορεία και βρει την αλληλουχία και τη νομοτέλεια του κοινωνικού γίνεσθαι, όλες οι δεοντολογικές κοινωνικές επιστήμες δεν μπορούνε πια να έχουνε άλλο ακλόνητο στήριγμα και πηγή για τους κανόνες τους παρά μόνο τη γνώση που θα πηγάσει απ' αυτή τη διερεύνηση και ούτε τη «θεία βούληση» ούτε κανένα φιλοσοφικό απριόρι.

Από την άλλη μεριά υποστηρίζεται πως κατά βάση δε μπορεί να εφαρμοστεί η επαγωγή και γενικά οι μέθοδοι των φυσικών επιστημών στα κοινωνικά φαινόμενα, που είνε φαινόμενα ψυχικά ή πνευματικά, φαινόμενα που δεν ανάγονται στη φυσική αιτιοκρατία, που ακολουθούν άλλη αιτιότητα, την ψυχική ή δεν ακολουθούνε καμιά αιτιότητα, παρά είνε κάθε φορά κάτι ολότελα νέο και για μια φορά δοσμένο. Και όχι μόνο οι δεοντολογικές κοινωνικές επιστήμες θα παραμείνουν πάντα μέσα στην περιοχή της φιλοσοφίας και των μεθόδων της του ορθολογικού απριορισμού ή της διαίστησης, παρά αυτές οι λεγόμενες οντολογικές κοινωνικές επιστήμες δε μπορούν να θεωρήσουνε το αντικείμενό τους, που είνε άμεσα δοσμένο ψυχικό περιεχόμενο και όχι έμμεσα δοσμένο, όπως είνε το φυσικό φαινόμενο, παρά μόνο με τη μέθοδο

της άμεσης ενόρασης, της οντοσκόπησης ή της φαινομενολογίας, όπως την καθόρισε η σχολή του γερμανού φιλόσοφου Χούσερελ. Γι' αυτό το λόγο και επιμένουν ακόμη να ονομάζουν τις κοινωνικές επιστήμες γενικά, αλλού ηθικές (sciences morales) και αλλού επιστήμες πνευματικές (Geisteswissenschaften) και να τις θεωρούν ολοκληρωτικά (toto genere) διαφορετικές από τις φυσικές επιστήμες και να ξεχωρίζουν αυστηρά τις γνωστικές μέθοδες, που πρέπει να εφαρμόζονται σε κάθε μια από τις δυο αυτές κατηγορίες των επιστημών.

Η σύγχυση λοιπόν ως προς την περιοχή και το θέμα για την κάθε μια από τις οντολογικές κοινωνικές επιστήμες, και η σύγχυση ως προς τη σχέση τους απέναντι στις αντίστοιχες δεοντολογικές κοινωνικές επιστήμες, η σύγχυση και η αμφισβήτηση ως προς τη μέθοδο της έρευνας, έχει γεννήσει ένα απέραντο χάος, χάος αζεδιάλυτο σ' όλο το πεδίο των κοινωνικών επιστημών.

Και το χάος αυτό, έχοντας την απώτατη γενετική αιτία του στη βασική κοινωνική αντίθεση ανάμεσα στις κοινωνικές τάξεις, που θέλουν να συντηρήσουν ό,τι σήμερα υπάρχει και τους συμφέρει και στις κοινωνικές τάξεις, που θέλουν ν' αλλάξουν τα σημερινά κοινωνικά καθεστάτα, γιατί τα αισθάνονται σαν αποπνιχτική καταπίεση στη ζωή τους, δε μπορεί να ξεδιαλυθεί παρά μόνο με το να αρθεί αυτός ο βασικός ανταγωνισμός. Γιατί αυτό; Γιατί ο απώτατος στοχασμός, που καθορίζει την αντίθεση στο πεδίο της επιστημονικής γνώσης και που είναι ριζωμένος συνειδητά ή ασυνείδητα σε μια αντιθετική βούληση, είναι τούτος εδώ:

Αν μέσα στο κοινωνικό γίνεσθαι επικρατεί η ίδια αιτιότητα, η γενική αλληλοεξάρτηση και νομοτέλεια, που κυριαρχεί στο φυσικό γίνεσθαι, τότες κατά πρώτο λόγο η καθιερωμένη κοινωνική τάξη χάνει την αιωνιότητά της, την υπερκοσμικότητά της, την υπερφυσική καθιέρωση, την απόρροιά της από τη «θεία βούληση» ή από την άμεση επέμβαση της «θείας πρόνοιας» ή την απόρροιά της από έναν κόσμο πνευματικό, που διέπεται από την «ελευθερία», ενώ ο φυσικός κόσμος κυβερνιέται από την «ανάγκη» και γίνεται μια πραγματικότητα μεταβλητή αναγκαστικά. Και έπειτα εφ' όσον μέσα στην πραγματικότητα είναι δημιουργημένοι οι όροι μεταβολής, η καθιερωμένη κοινωνική κατάσταση αναγκαστικά θα υπακούσει στη μεταβολή της σε ορισμένα αίτια, θα ακολουθήσει ορισμένη κατεύθυνση και η κατεύθυνση αυτή προδιαγράφεται κιόλας στον ορίζοντα. Δεν πρέπει λοιπόν να επικρατεί αλληλοεξάρτηση, νομοτέλεια, και αυστηρή αιτιότητα στο κοινωνικό γίνεσθαι, είναι μάλιστα αμφισβητήσιμο αν επικρατεί και στο φυσικό γίνεσθαι.

Απ' αυτό το βασικό στοχασμό εξηγείται, γιατί η συντήρηση και η αντίδραση απ' όλες τις πλευρές και με όλους τους δυνατούς συνδυασμούς, επίμονα και ακαταπόνητα, χτυπάει το νόμο της αιτιότητας και θέλει όχι μόνο ν' αποδείξει την ανυπαρξία του στο κοινωνικό γίνεσθαι, παρά να κλονίσει σύρριζα την κυριαρχία του και σ' αυτό το φυσικό γίνεσθαι.

Το κεντρικό σημείο της πάλης ανάμεσα στη συντήρηση και την επανάσταση στο ιδεολογικό επίπεδο είναι νόμος της αιτιότητας.

Φιλοσοφία της Ιστορίας και Κοινωνιολογία.

1. Η φιλοσοφία του ιστορικού γίνεσθαι.

Εχτός όμως από το άπλωμα της επιστημονικής γνώσης στα κοινωνικά φαινόμενα, που περιγράψαμε παραπάνω και πριν μάλιστα απ' αυτό, το ενδιαφέρον για το κοινωνικό γίνεσθαι, η προβληματικότητα που γεννήθηκε από τους κοινωνικούς ανταγωνισμούς ανάμεσα στην αστική τάξη και τη φεουδαρχία πρώτα και υστέρτα ανάμεσα στην αστική τάξη και το προλεταριάτο, κίνησε πρώτα πρώτα τη φιλοσοφική σκέψη.

Γιατί αυτός είναι ο δρόμος, που ακολουθεί ο ανθρώπινος νους αντικρίζοντας την προβληματικότητα του γίνεσθαι. Πρώτα περνάει στην ανθρωπομορφική εξήγηση. Έπειτα στη φιλοσοφική εξήγηση, το ρασιοναλιστικό απριορισμό και έπειτα στρέφεται στην επιστημονική γνώση. Έτσι λοιπόν γεννήθηκε στους νεότερους χρόνους η “φιλοσοφία της ιστορίας”, σαν προσπάθεια να δοθεί μια συνθετική εξήγηση στο σύνολο της ανθρώπινης ιστορίας, στην όλη πορεία του ανθρώπου απάνω στη γη.

Μια τέτοια πρώτη προσπάθεια έχουμε στα έργο του ιταλού Τζιοβάνι Μπατίστα Βίκο (1668 -1744) «Αρχές μιας καινούριας επιστήμης για την υπόσταση των εθνών» (Principi di una scienza nuova intorno alla natura delle nazioni, 1725) και αργότερα στο έργο του γερμανού στοχαστή Χέρντερ «ιδέες για τη φιλοσοφία της ιστορίας της ανθρωπότητας» (Hender : Ideen zur philosophie der Menschheit, 1784-1789), καθώς και στα έργα του Καντ “ιδέα για μια γενική Ιστορία με κοσμοπολίτικη κατεύθυνση (Idee zur eine allgemeine Geschichte in weltburgerlicher Absicht, 1784). Η φιλοσοφικοιστορική αυτή τάση αποκορυφώνεται στη φιλοσοφία της ιστορίας του Χέγκελ (Hegel), που πραγματοποιεί μια καθολική σύνθεση της ανθρώπινης ιστορίας και του “αντικειμενικού πνεύματος” ως τον καιρό του.

Στα μέσα του περασμένου αιώνα η επικράτηση της επιστημονικής σκέψης, που δυνάμωσε από τις μεγάλες επιτυχίες των φυσικών επιστημών, έφερε σε χρεοκοπία τις φιλοσοφικές ετούτες προσπάθειες. Στα τέλη όμως του αιώνα εκείνου η αστική τάξη σ' όλο τον “πολιτισμένο” κόσμο, δηλαδή στα προχωρημένα βιομηχανικά κράτη, την Αγγλία, τη Γαλλία, τη Γερμανία, την Αμερική, την Ιταλία, κάνει ολόκληρη τη στροφή της προς τα δεξιά. Άλλαξε μέτωπο. Από κει, που είχε μέτωπο απέναντι στη φεουδαρχία και μεσουράνησε στην εξουσία για καμιά πενηνταριά χρόνια, έστρεψε μέτωπο απέναντι στον καινούριο κίντυνο.

Η φεουδαρχία συγχωνεύτηκε ή συμβιβάστηκε οριστικά με την αστική τάξη. Κίντυνος πια από κει κανένας. Απεναντίας συμμαχία. Τώρα ανεβαίνει, αποχτάει συνείδηση, μάχεται για να κατακτήσει τα δικαιώματα του και την πολιτική εξουσία, το προλεταριάτο. Από κει έρχεται ο καινούριος μεγάλος κίντυνος. Στο ιδεολογικό μέτωπο ο ανταγωνισμός αυτός θα φανερωθεί με τη στροφή της αστικής διάνοησης πρώτα - πρώτα προς την “κριτική” φιλοσοφία, θα ξαναανιώσει ο καντιανισμός με τη μορφή του νεοκαντιανισμού, για να κλονίσει στη ρίζα της την επιστημονική γνώση, να δείξει τα σύνορα της, να ξαναφέρει στην υπόληψη τον απριορισμό, ν' ανοίξει το δρόμο στην ιδεαλιστική μεταφυσική, όπως τον άνοιξε και ο Κάντ στο Φίχτε, Σέλλινγκ, Χέγκελ. θα κηρυχτεί η χρεοκοπία της επιστήμης και θα ξαναανιώσουν, θα ξαναπαρουσιαστούν στην αρχή του εικοστού αιώνα, όλα τα περασμένα μεταφυσικά συστήματα με νέες μορφές, με νέα ονόματα, με νέες σενθετικές προσπάθειες, θα ξαναπαρουσιαστεί ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης και ο Πλωτίνος ο Θωμάς ο Ακινάτος και ο Ντεκάρτ και ο Σπινόζας και ο Λάιμπνιτς και ο Φίχτε και ο Σέλλινγκ

και ο Χέγγελ με νέο πρόσωπο. Και απ' όλες τις πλευρές θα εξορμήσει ένα τεράστιο κύμα απριορισμού μεταφυσικής διανόησης, μυστικισμού.

Μέσα σ' αυτή την ατμόσφαιρα ζούμε σήμερα και η “φιλοσοφία της ιστορίας” ξαναζεί, σε χίλιες κομματιαστές προσπάθειες. Ο καθένας έχει το δικαίωμα τώρα να παρουσιάζει τις συνθέσεις του, τα ονειροφαντάσματά του και να διεκδικεί γι' αυτά το κύρος της “αλήθειας”.

Αρκεί ν' αρνιέται το κύρος του νόμου της φυσικής αιτιότητας και στον ίδιο το φυσικό κόσμο, αρκεί να κηρύχνει τη χρεοκοπία του “υλισμού” κάθε μορφής, αρκεί να στηρίζει τον απριορισμό, αρκεί ν' ανοίγει την πόρτα ή το παραπόρτι στο μυστήριο και στο θάμα, στο απρόβλεπτο, στο υπερφυσικό, στο πνέμα, που επιφαίνεται “ελέφτερα” και “αναίτια”, στη θεία βούληση.

Φιλοσοφία της Ιστορίας και Κοινωνιολογία.

(B' Μέρος)

Η Επιστήμη του κοινωνικού γίνεσθαι και τα προβλήματά της.

Η κατάσταση αυτή επηρεάζει και την εξέλιξη της συνθετικής και επιστημονικής έρευνας απάνω στα κοινωνικά ζητήματα, που από τον καιρό του Αυγούστου Κοντ πήρε το όνομα «Κοινωνιολογία».

Η κοινωνιολογία γεννήθηκεν από την ανάγκη να δοθεί μια συνολική επιστημονική θεώρηση στο κοινωνικό γίνεσθαι.

Ο Αύγουστος Κοντ, ο ιδρυτής του ποζιτιβισμού πίστευε, πως διαμορφώνει τη θεώρηση τούτη ανεξάρτητα από κάθε θρησκευτική μεταφυσική σκέψη, καθαρά επιστημονικά, χωρίς προϋποθέσεις, στηριγμένος μόνο απάνω στη θεώρηση του κοινωνικού φαινομένου. Η τάση του ήταν να θεμελιώσει την επιστημονική διανόηση για το κοινωνικό γίνεσθαι. Το ξεκίνημά του ήταν σωστό και γόνιμο, μα δεν μπορούσε να δώσει παρά μόνο γενικές και αόριστες γραμμές, γιατί έλειπε στον καιρό του και το υλικό, δηλαδή η συγκέντρωση και η επισκόπηση των δεδομένων της κοινωνικής πραγματικότητας και η μέθοδο για τη διερεύνησή τους.

Και την πρώτη και τη δεύτερη έλλειψη προσπάθησε να συμπληρώσει ο Σπένσερ, συγκεντρώνοντας και επισκοπώντας όλο το υλικό, που μπορούσε να έχει στην εποχή του και εφαρμόζοντας τη μέθοδο της επαγωγής και της αναλυτικοσυνθετικής έρευνας στα κοινωνικά φαινόμενα.

Μα και του Σπένσερ η μεγάλη προσπάθεια, που ανταποκρινότανε στη γενική επιστημονική τάση της κυρίαρχης αστικής τάξης του καιρού του, δεν μπορούσε να ικανοποιήσει και να επικρατήσει οριστικά. Γιατί και το υλικό δεν ήταν ακόμη στον καιρό του αρκετά συγκεντρωμένο και η μέθοδό του στηρίχτηκε με αποκλειστικότητα στο μηχανικόν εμπειρισμό και μην κάνοντας τη σωστή αντιδιαστολή ανάμεσα στο φυσικό και το κοινωνικό γίνεσθαι, στηρίχτηκε σε μεταφορές και παραλληλισμούς προς τη φυσιολογική εξέλιξη των ζωντανών οργανισμών επηρεασμένος από τη δαρβίνεια θεωρία για την εξέλιξη των οργανικών όντων, γενίκεψε τη θεωρία της

εξέλιξης σε όλο το φυσικό και κοινωνικό γίγνεσθαι, χωρίς να προσέξει τις ιδιομορφίες που παρουσιάζει κάθε περιοχή της πραγματικότητας.

Από τότε ως σήμερα στα πλαίσια της αστικής επιστήμης και της αστικής διανόησης, η κοινωνιολογία αγωνίζεται μάταια να βρει το δρόμο της. Το υλικό συσσωρεύτηκε πλούσιο και απέραντο απ' όλες τις ειδικές κοινωνικές επιστήμες και εξακολουθεί να συσσωρεύεται. Η επεξεργασία όμως του υλικού δεν κατορθώνει να συστηματοποιηθεί με τρόπο γενικά παραδεχτό και μέσα στην περιοχή της αστικής ακόμη διανόησης. Πρώτα - πρώτα η θέση της κοινωνιολογίας δεν κατορθώθηκε να καθορισθεί. Είναι φιλοσοφική γνώση; Ταυτίζεται με τη «φιλοσοφία της ιστορίας»; Ή είναι μια ανεξάρτητη επιστήμη; Και ποια είναι τα σύνορά της; Ποια η σχέση της με τις ειδικές κοινωνικές επιστήμες; Έχει το ίδιο θέμα μ' αυτές, είναι μια γενική σύνθεσή τους ή έχει ένα ξεχωριστό επίπεδο και ποιο είναι αυτό; Είναι λ.χ. μια ειδική θεώρηση των «τύπων», των «μορφών» της ομαδοποίησης; Έπειτα ποια είναι η μέθοδός της; Είναι η μέθοδος των φυσικών επιστημών; Είναι η φαινομενολογία, η άμεση οντοσκόπηση; Είναι ο ορθολογιστικός απριορισμός; Είναι η διαίστηση;

Οι σχολές, οι τάσεις, οι απόψεις διασταυρώνονται στο άπειρο. Αληθινό χάος. Γιατί; Γιατί το χάος ξεκινάει από τους βασικούς κοινωνικούς ανταγωνισμούς. Η αστική διανόηση δεν μπορεί να δημιουργήσει σύστημα στις κοινωνικές επιστήμες. Δεν μπορεί να δημιουργήσει επιστήμη, όταν η βασική, η βαθύτατη ορμή της είναι σήμερα αντιεπιστημονική, όταν η προσπάθειά της είναι να δημιουργήσει χάος και στις φυσικές ακόμη επιστήμες.

Η αστική διανόηση κάνει σήμερα την ίδια προσπάθεια, που κάνει η σουπιά, όταν νιώσει τον κίνδυνο. Χύνει μελάνι για να θολώσει τα νερά, όχι για να ξεκαθαρίσει την ανθρώπινη γνώση απάνω στον κόσμο και το φυσικό και τον κοινωνικό.

Με το όνομα λοιπόν της κοινωνιολογίας παρουσιάζονται σήμερα α) μερικότερες διερευνήσεις απάνω σε διάφορα φαινόμενα της σημερινής κοινωνικής ζωής, λ.χ. στατιστικές για το εργατικό πρόβλημα και την ανεργία, για τα ημερομίσθια, για την κατανομή των επαγγελμάτων, για το δημογραφικό πρόβλημα, για τους γάμους, τα διαζύγια, τις αυτοκτονίες κλπ. και γίνεται προσπάθεια να βγουν απ' αυτά οδηγητικές γραμμές για την κοινωνική πολιτική β) διερευνήσεις απάνω σε κοινωνικά φαινόμενα των πρωτόγονων λαών ή σε φαινόμενα που εξετάζουν οι μερικότερες κοινωνικές επιστήμες, λ.χ. για το γάμο και τη μορφή της συγγένειας, για την καταγωγή της έννοιας της αιμομιξίας, για την καταγωγή του τοτέμ και του ταμπού, για την καταγωγή και την εξέλιξη διαφόρων θεσμών λ.χ. της βασιλείας γ) διερευνήσεις για την κοινωνική ψυχολογία, για τα λεγόμενα κοινωνικά ορμέμφυτα, λ.χ. για τη μίμηση για το μαχητικό ένστιχτο το συμπαθητικό ένστιχτο κτλ. δ) διερευνήσεις για την κατανομή της κοινωνικής εργασίας και τη σημασία της και την εξέλιξή της ε) διερευνήσεις για τις μορφές της ομαδοποίησης, λ.χ. για την κοινότητα και την κοινωνία ή και στ) απλοί στοχασμοί γενικότεροι, υποκειμενικές ενοράσεις και αυθαίρετοι δογματισμοί για τους πολιτισμούς, την εξέλιξή τους, τη διαδοχή τους και τα παρόμοια. Καμιά γενικότερη σύνθεση και συστηματική έκθεση της κοινωνιολογίας δεν έχει ως τώρα καταχτήσει γενικό κύρος και αναγνώριση και θα μπορούσε ίσως να πει κανείς πως υπάρχουν τόσες αστικές «κοινωνιολογίες» όσοι και κοινωνιολόγοι. Ένα τέτοιο χάος δείχνει ολοκάθαρα την αδυναμία της αστικής διανόησης να συστηματοποιεί την κοινωνιολογική γνώση.

Κοινωνιολογική Γνώση - Κοινωνική Ιδεολογία.

Τι είναι κοινωνική ιδεολογία;

Και το χάος που επικρατεί στη διάνοηση φυσικά έχει τον αντίχτυπό του στην απέραντη σύγχυση που επικρατεί στην ιδεολογία του πλήθους, στην κοινωνική ιδεολογία.

Η διαπίστωση αυτή μας δίνει την ευκαιρία να εξετάσουμε το σημαντικό ετούτο πρόβλημα της σχέσης άμεσα στην κοινωνιολογική γνώση και στην κοινωνική ιδεολογία.

Σε όλες τις κοινωνίες σε κάθε καιρό και τόπο υπάρχει μια κοινωνική ιδεολογία. Κοινωνική ιδεολογία είναι το σύνολο των στοχασμών που έχουν οι άνθρωποι πάνω στην κοινωνική ζωή. Η κοινωνική ιδεολογία είναι ένα μέρος από τη γενική κοσμοθεωρία των ανθρώπων σε κάθε τόπο και σε κάθε εποχή, από τις πρωτόγονες κοινωνίες ως τις σημερινές τις πιο πολιτισμένες. Η επικρατέστερη μορφή και της γενικής κοσμοθεωρίας και της κοινωνικής ιδεολογίας ως σήμερα η θρησκευτική. Η θρησκεία δεν είναι μόνο η σχέση του ανθρώπου προς τις υπερκόσμιες και θείες δυνάμεις, με οποιαδήποτε ονόματα και τις οποιοσδήποτε μορφές, δεν είναι μόνο η εξάρτησή του, η ανάταση, η καταφυγή του σ' αυτές και η απολύτρωσή του από τα δεινά, τους φόβους και τις αγωνίες της επίγειας ζωής και αναζήτηση της σωτηρίας, της ευτυχίας και της αιώνιας μακαριότητας και γαλήνης στους κόλπους της θεότητας. Η θρησκεία δίνει πάντα απάντηση, κάποιαν απάντηση και στα κοσμικά και στα κοινωνικά απορήματα, δίνει μια λύση στο μυστήριο που περιτυλίγει τον άνθρωπο και ικανοποιεί το θυμικό του. Η θρησκεία, σε όλα της τα στάδια, είναι πάντα και μια κοσμοθεωρία και βιοθεωρία, από την πιο πρωτόγονη μορφή ως τις μονοθεϊστικές θρησκείες.

Στις κοινωνίες, που ζουν ολοκληρωτικά κάτω από τη ιδεολογική σκέπη μιας θρησκείας, υπάρχει ταυτότητα μέσα στη γνώση και την κοινωνική ιδεολογία, υπάρχει ιδεολογική ενότητα.

Η διάσπαση της κοινωνικής ιδεολογίας.

Και σ' αυτές όμως ακόμη τις κοινωνίες η κοινωνική διαφοροποίηση δημιουργεί και ιδεολογική διαφοροποίηση. Ορισμένα ανώτατα μυστικά της γνώσης γίνονται χτήμα μόνο λίγων λόγω της ανωτάτης θρησκευτικής ιεραρχίας, που ή ταυτίζεται ολότελα με την άρχουσα τάξη ή είναι το ιδεολογικό προπύργιό της. Ή γίνεται χτήμα η ανώτατη γνώση σε μερικές ομάδες, που προνομιακά κατέχουν μερικά «μυστήρια» και είναι οι «μύστες», οι «θιασώτες», όπως λ. χ. οι ορφικοί και οι πυθαγόρειοι στην αρχαία Ελλάδα.

Η κοινωνική όμως διαφοροποίηση δημιουργεί παραπέρα την ιδεολογική διάσπαση, που παίρνει πάλι ή καθαρά θρησκευτικές μορφές, διάφορες θρησκευτικές τάσεις, αιρέσεις, νέες θρησκείες, αντιδιαστολή της «λαϊκής» θρησκείας με τη θρησκεία των ανώτερων στρωμάτων, ή νέες γνωστικές μορφές, όπως είναι η φιλοσοφία και η επιστήμη. Όταν δημιουργηθούν τέτοιες διαφοροποιήσεις και διασπάσεις τότε πια η γενική κοσμοθεωρία και η κοινωνική ιδεολογία δεν παρουσιάζουν ενότητα. Κάθε

κοινωνική τάξη, κάθε ομάδα μέσα στις κοινωνικές τάξεις, έχει την κοσμοθεωρία της και την κοινωνική ιδεολογία της.

Και τότε παρουσιάζεται και δυναμώνει και τούτο το φαινόμενο: η ανώτατη γνώση, είτε θρησκευτική, είτε φιλοσοφική, είτε επιστημονική, που είναι πάντα το θεμέλιο και η αφετηρία για τη διαμόρφωση της κοσμοθεωρίας και της κοινωνικής ιδεολογίας, γίνεται προνόμιο των λίγων.

Και έχουμε μια βασική αντιδιαστολή ανάμεσα στις ιδεολογικές ολιγαρχίες και στην ιδεολογία του πλήθους, της μάζας του λαού. Το «φιλοσοφικό», το «επιστημονικό» είναι άλλη κατηγορία γνώσης από το «λαϊκό».

Μόνο η θρησκεία κατόρθωσεν ως τώρα να δημιουργήσει σε ορισμένους καιρούς πλέρια ενότητα κοσμοθεωρητική και ιδεολογική. Και μπορεί να πει κανένας, πως οι μεγάλες θρησκείες, ο χριστιανισμός, ο βουδισμός, ο μουσουλμανισμός, εδημιούργησαν, κάτω από ορισμένες κοινωνικές συνθήκες, ένα είδος δημοκρατία κοσμοθεωρητική και ιδεολογική, ενώ η φιλοσοφία και η επιστήμη έμειναν σ' όλους τους καιρούς και σ' όλους τους τόπους προνόμιο των λίγων, δεν κατόρθωσαν ποτέ να δημοκρατοποιήσουν το περιεχόμενό τους.

«Εκός οι βέβηλοι»

Η φιλοσοφία και η επιστήμη έμειναν πάντα ιδεολογικά αποχτήματα σε περιορισμένους κύκλους και δεν επιχείρησαν καν ποτέ, εκτός από ορισμένες σπάνιες περιπτώσεις, να καταχτήσουν τα πλήθη. Και μάλιστα έγινε το αντίθετο. Κλεισμένοι οι φιλόσοφοι και οι επιστήμονες μέσα στους ιδεολογικούς πύργους των, ακατάδεχτοι ή ανόητα περήφανοι για την πνευματική υπεροχή τους, περιφρόνησαν τα πλήθη, ύψωσαν σε βασική αρχή την αντιδιαστολή της φιλοσοφικής και επιστημονικής γνώσης προς την ιδεολογία των μαζών, εγκαταλείψανε τα πλήθη στην τύχη τους, στην αμάθεια, στην πρόληψη, στις λαϊκές θρησκευτικές ιδεολογίες ή στις λαϊκές κοσμοθεωρητικές και κοινωνικοϊδεολογικές πλάνες. Όπως είπε κάποτε ο Πλάτωνας στο «Σοφιστή» του (243α), «οι φιλόσοφοι λίαν των πολλών ημών υπεριδόντες ολιγόρησαν ουδέν γαρ φροντίσαντες εἴτ' επακολουθούμεν αυτοῖς λέγουσιν, εἴτ' απολειπόμεθα, περαίνουσι το σφέτερον αὐτῶν ἕκαστος».

Η φιλοσοφία και η επιστήμη έδειξαν ως τώρα μιαν απόλυτη αριστοκρατικότητα και αντίθετα προς την αυτοπεποίθηση για την υπεροχή της αλήθειας που κατέχουν, έδειξαν μιαν ολιγοπιστία για την ικανότητα αυτής της αλήθειας να καταχτήσει τα πλήθη, ή για την ικανότητα του πλήθους να υψωθεί ως την αλήθεια. Οι φιλόσοφοι και οι επιστήμονες έδειξαν ως τώρα στη μέγιστη πλειονοψηφία τους την ψυχολογική ροπή των μυστηριακών ομάδων, των «θιάσων» και η έννοια του «βέβηλου» υφίσταται στη συνείδηση ενός Καντ, όπως και στη συνείδηση ενός αρχαίου μύστη της Ορφικής μυστηριακής γνώσης. «Εκός οι βέβηλοι», στέκεται γραμμένο ως τώρα στην προμετωπίδα και της φιλοσοφίας και της επιστήμης. Η φιλοσοφία και η επιστήμη στάθηκαν στη διάθεσή τους απέναντι στο πλήθος, απέναντι στην ίδια την ανθρωπότητα που θέλουν να εξυπηρετήσουνε, κατ' εξοχήν ολιγαρχικές και αντιλαϊκές. Και φυσικά μια τέτοια στάση και μια τέτοια διάθεση, που και αυτή βέβαια πηγάζει από αίτια κοινωνικά, δεν είναι προορισμένη να διαλύσει και διαφωτίσει το ιδεολογικό χάος, οπού μέσα του παραδέρνουνε σήμερα οι μεγάλες μάζες των «πολιτισμένων» λαών και μέσα στις μάζες αυτές δεν είναι βέβαια μόνο το

προλεταριάτο και η αγροτιά, παρά και οι μικροαστοί και μεσαίοι αστοί και οι μεγαλομπουρζουάδες. Όλοι αυτοί είνε λίγο -πολύ το «βέβηλο πλήθος».

Οι κοινωνίες των «πολιτισμένων» λαών παρουσιάζουν ένα απερίγραπτο ιδεολογικό θέαμα από κουρέλια ιδεολογιών συρραμμένα σε πολύχρωμες αρλεκίνικες φορεσιές. Κουρέλια από θρησκευτικές ιδεολογίες, από επιστημονικές γνώσεις, από κοσμοθεωρητικές και κοινωνικοϊδεολογικές αποχρώσεις κάθε λογής. Και υποκρισία και ψευτιά και απιστία. Ένα οικτρό θέαμα αποσύνθεσης πνευματικής, που είνε αποτέλεσμα από την κοινωνική, αποσύνθεση του αστικού κόσμου και από τις ποικιλότητες αντιθέσεις που έχουνε γεννηθεί μέσα στους κόλπους της καπιταλιστικής οικονομίας.

Η σοσιαλιστική ιδεολογία.

Η γέννηση της σοσιαλιστικής ιδεολογίας.

Και όμως μέσα στην ίδια την αστική κοινωνία γεννήθηκαν οι όροι για το ξεπέρασμά της. Η βασική αντίθεση, που την κυριαρχεί σήμερα ανάμεσα στο προλεταριάτο και την αστική τάξη, δημιούργησε μια διπλήν εξόρμηση και στο ιδεολογικό επίπεδο, τη σοσιαλιστική ιδεολογία από τη μια μεριά, τη φασιστική ιδεολογία από την άλλη. Αυτό, που ονομάζουμε σήμερα σοσιαλιστική ιδεολογία έχει αρκετά παλιά ιστορία. Πρώτες απαρχές και τάσεις για μιαν επαναστατική ιδεολογία, που πηγάζει από τη ροπή προς την ισοχτημοσύνη και την κοινοχτημοσύνη και την ισότητα ανάμεσα στους ανθρώπους, ιδεολογία που ξεκινούσε πάντα από τα φτωχά στρώματα του πληθυσμού, τους αχτήμονες, τους χρεωμένους, τους δουλοποιημένους για χρέη, παρουσιάστηκαν και στον αρχαίο κόσμο, στην Ελλάδα, στην Ιουδαία, στη Ρώμη. Έσβησαν όμως γρήγορα τότες οι απαρχές τούτες, γιατί δεν υπήρχανε οι αντικειμενικοί, οι οικονομικοί όροι για το ξετύλιγμά τους.

Ο χριστιανισμός, που στα πρώτα χρόνια της δημιουργίας του είχε και μια μορφή κοινοχτημοσύνης στα μέσα της κατανάλωσης με τις «αγάπες», αργότερα ειδίκεψε και περιόρισε την κοινοχτημοσύνη αυτή μόνο μέσα σε ορισμένες μορφές της «μοναχικής» ζωής, γιατί γρήγορα προσαρμόστηκε στις οικονομικές και κοινωνικοπολιτικές συνθήκες που επικράτησαν, στις συνθήκες δηλαδή της μετάβασης από τη δουλοχτητική προς τη φεουδαρχική οικονομία. Γι' αυτό επρόβαλε όλα τα ιδανικά της ευτυχίας στη μεταθανάτια ζωή, στον παράδεισο, αφήνοντας στη γην ετούτη ανενόχλητη και ευλογώντας την κυριαρχία των οικονομικά ισχυρών, εκείνων που κατέχανε τα μέσα και της παραγωγής και της κατανάλωσης.

Από τα τέλη όμως του δέκατου όγδοου αιώνα, μαζί με τη δημιουργία του εργατικού προλεταριάτου και τις πρώτες απαρχές της ταξικής συνειδητοποίησής του στην Αγγλία και στη Γαλλία, η σοσιαλιστική διάνοηση αρχίζει να παίρνει ολοένα πιο συγκεκριμένες μορφές. Πρώτα -πρώτα παρουσιάζεται ο ουτοπικός σοσιαλισμός του Ουεν, του Σαιν Σιμόν, του Φουριέ, του Πруντόν, όταν ακόμη η σοσιαλιστική διάνοηση βρίσκεται κάτω από την επίδραση αστικών και μικροαστικών ιδεολογικών ροπών.

Στα μέσα όμως του δέκατου ένατου αιώνα παράλληλα με τα ξάπλωμα και την ένταση της βιομηχανικής παραγωγής, με την αύξηση και το δυνάμωμα του προλεταριάτου,

με το μέγλωμα της αντίθεσής του προς την αστική τάξη, προβαίνει και η ταξική συνειδητοποίηση και φτάνει στην ωριμότητά της με το Μαρξ και τον Ενγκελς.

Η διαμόρφωση της σοσιαλιστικής ιδεολογίας από τον Μαρξ και τον Ενγκελς.

Η σοσιαλιστική ιδεολογία, όπως διαμορφώθηκε από το Μαρξ και τον Ενγκελς στα πενήντα χρόνια της μεσουράνησης του εγγλέζικου ιμπεριαλισμού (1840-1890), αγκάλιασε σ' όλο το βάθος και το πλάτος τον αγώνα και τις διεκδικήσεις της εργατικής τάξης, θεμελιώθηκεν απάνω σε γερά, σε απράνταχτα θεμέλια.

α) Η διάνοηση απάνω στα οικονομικά προβλήματα, μέσα στο πλαίσιο του καπιταλισμού, είχε πάρει την κλασική της μορφή με την ανάπτυξη της οικονομικής επιστήμης στην Αγγλία. Η σοσιαλιστική διάνοηση απάνω στα: οικονομικά προβλήματα θεμελιώθηκε με την κλασική κριτική της αστικής πολιτικής οικονομίας, που έκαμεν ο Μαρξ και με τη βαθύτατη και εξαντλητική διερεύνηση της καπιταλιστικής οικονομίας, που έδωκεν ο Μαρξ στο «Κεφάλαιο».

β) Η φιλοσοφική διάνοηση απάνω στα κοινωνικά προβλήματα και γενικότερα απάνω στη φιλοσοφική μέθοδο είχε φτάσει στην κλασική της διατύπωση με τη γερμανική ιδεαλιστική φιλοσοφία του Φίχτε, Σέλιγκ και προ πάντων με τη διαλεκτική και τη φιλοσοφία της ιστορίας του Χέγκελ. Η σοσιαλιστική διάνοηση απάνω στα ιστορικοκοινωνικά προβλήματα θεμελιώθηκε με τη ριζικότατη κριτική της κλασικής ιδεαλιστικής γερμανικής φιλοσοφίας, που έκαμαν ο Ενγκελς και ο Μαρξ και με την αντιστροφή της διαλεκτικής και το ορθοπόδιμά της μέσα στην αντικειμενική πραγματικότητα του φυσικού και κοινωνικού γίνεσθαι.

γ) Τα ιδανικά της νέας κοινωνίας είχανε διατυπωθεί από τον ουτοπικό σοσιαλισμό χωρίς σωστή διερεύνηση και κριτική για την υπόσταση της κοινωνίας, για τις κινητήριες δυνάμεις που φέρνουν την αλλαγή της κοινωνικής πραγματικότητας και για τα μέσα, που πρέπει να χρησιμοποιήσει η εργατική τάξη για να κατακτήσει την εξουσία και να δημιουργήσει πραγματικά τη νέα κοινωνία, τη σοσιαλιστική. Ο Μαρξ και ο Ενγκελς διερεύνησαν με απόλυτη οξύνοια και βαθύτητα την υπόσταση της κοινωνίας, ανακάλυψαν τη βασική κινητήρια δύναμη της κοινωνικής αλλαγής, την πάλη των τάξεων, που πηγάζει από την αντίθεση ανάμεσα στις παραγωγικές δυνάμεις και τις παραγωγικές σχέσεις και διακρίβωσαν σωστά τα μέσα και τη στρατηγική και την ταχτική του αγώνα της εργατικής τάξης για να φτάσει στους τελικούς σκοπούς της.

Έτσι λοιπόν θεμελιώθηκεν η σοσιαλιστική ιδεολογία γερά απάνω στην επιστημονική γνώση και στο οικονομικό και στο ιδεολογικό και στο πολιτικό πεδίο. Και με την επεξεργασία που έγινε αργότερα κάτω από τις νέες συνθήκες στην παγκόσμια ανάπτυξη του ιμπεριαλισμού, στην ανάπτυξη και ένταση των κοινωνικών αγώνων, των πολέμων και των επαναστάσεων από το Λένιν και το Στάλιν και τους σύγχρονους εκπρόσωπους του επιστημονικού σοσιαλισμού, απλώθηκεν η σοσιαλιστική ιδεολογία σε γενική κοσμοθεωρία, που περιλαμβάνει κάτω από ενιαίο πρίσμα την έρευνα και του φυσικού και του κοινωνικού γίνεσθαι και την καθοδήγηση της πράξης, σύμφωνα με την αρχή πως υπάρχει ενότητα και αδιάκοπη αλληλεπίδραση ανάμεσα στη θεωρία και την πράξη. Αυτή είναι μια από τις βασικές αρχές του σοσιαλισμού.

Η σοσιαλιστική ιδεολογία.

(B' Μέρος)

Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα της σοσιαλιστικής ιδεολογίας.

Η σοσιαλιστική ιδεολογία στην πιο καθαρή μορφή της, την ολότελα απαλλαγμένη από την επιρροή αστικών και μικροαστικών ιδεαλιστικών ροπών, δηλαδή στη μορφή την κομμουνιστική, είναι μια γενική κοσμοθεωρία και βιοθεωρία, που αγκαλιάζει όλο το φυσικό και το κοινωνικό γίνεσθαι, γονιμοποιεί μεθοδολογικά όλες τις επιστήμες και θεμελιώνεται απάνω στα πορίσματα όλων των επιστημών και των φυσικών και των κοινωνικών και εξυπηρετεί με τον πιο σκόπιμο και άμεσο τρόπο την πραγμάτωση της ιστορικής αποστολής της εργατικής τάξης σε συνεργασία με την αγροτική, δηλαδή την ανατροπή και το ξεκαθάρισμα της καπιταλιστικής οικονομίας, την επικράτηση της κολλεχτιβιστικής οικονομίας με βάση την κοινοκτησία των μέσων της παραγωγής και τη θεμελίωση της νέας σοσιαλιστικής κοινωνίας απάνω σ' αυτή τη βάση.

Η σοσιαλιστική ιδεολογία, όπως βγήκε μέσα από τους αγώνες της εργατικής τάξης σαν ιδεολογικό της όπλο και σαν καθοδηγητική δημιουργική δύναμη, έχει στον υπέρτατο βαθμό σε καθαρότητα και ένταση όλα τα γνωρίσματα των μεγάλων πνευματικών κινημάτων, που με γενεσιουργό αφετηρία τους κοινωνικούς αγώνες οδήγησαν τους λαούς στη δημιουργία νέων μορφών ζωής, είτε με τη θρησκευτική τους μορφή, όπως λ.χ. ο βουδισμός, ο χριστιανισμός, ο μουσουλμανισμός, ο λουθηρανισμός, είτε με τη φιλολογικοεπιστημονική τους μορφή, όπως λ.χ. η Αναγέννηση, ο διαφωτισμός (Aufklaerung), η αστικοδημοκρατική ιδεολογία και ο εθνικισμός.

α) Η σοσιαλιστική ιδεολογία έχει για πρώτο μεγάλο της γνώρισμα την ενότητα την ιδεολογική. Είναι μια γερά σφιχτοδεμένη και με απόλυτη ακολουθία διανοητική επεξεργασία και της φυσικής και της κοινωνικής πραγματικότητας σε όλο της το πλάτος και το βάθος, μια ενιαία καθολική κοσμοθεωρία και βιοθεωρία που υψώνεται απέναντι στη διάσπαση, στο κομμάτιασμα, στην πολυμορφία, τις αντιφάσεις και την αλληλοσύγκρουση των ιδεαλιστικών κοσμοθεωριών, που φυτρώνουν απάνω στο έδαφος της αστικής κοινωνίας. Ξαναφέρει τη χαμένη ιδεολογική ενότητα, ξεκαθαρίζει τη σκέψη, την οπλίζει με ένα ακαταμάχητο όπλο για να φωτίσει ως τα βαθύτατα βάθη της την υπόσταση, την κίνηση, την εξέλιξη και τη διαμόρφωση της πραγματικότητας. Οπλίζει την ανθρώπινη σκέψη με μια αληθινή πηγή φωτός, τη διαλεκτική μέθοδο. Ανοίγει τους διανοητικούς ορίζοντες του ανθρώπου σε απέραντη έκταση και του ξαναδημιουργεί μίαν αυτοπεποίθηση και ένα αισιόδοξο αντίκρισμα της ζωής και των προβλημάτων της και, τέλος, δείχνει το μόνο πραγματικό και μόνο αλάνθαστο δρόμο για να πραγματωθούν τα πιο υψηλά ιδανικά που ο ανθρώπινος νους διαμόρφωσε και η ανθρώπινη ψυχή λαχταράει, τα ιδανικά της κοινωνικής δικαιοσύνης, της αδελφοσύνης, της αληθινής λευτεριάς και της αιώνιας ειρήνης για όλους τους ανθρώπους της γης.

β) Για τούτο το λόγο, η σοσιαλιστική ιδεολογία έχει για δεύτερο γνώρισμά της μια τεράστια ψυχοκινητική δύναμη, που γεννάει ένα απέραντο ενθουσιασμό, μια ηρωική διάθεση δράσης, μίαν αντοχή στους αγώνες και στις θυσίες μοναδική. Μόνο στη δημιουργική περίοδο του χριστιανισμού, με τους αγώνες και τις θυσίες της ατέλειωτης σειράς των μαρτύρων του, μπορούμε να βρούμε μίαν αναλογία με την

ψυχική ορμή και αντοχή, την αυτοθυσία, τον ηρωισμό των μαρτύρων της σοσιαλιστικής ιδεολογίας, των ηρώων και των μαρτύρων, που σήμερα γεμίζουν τις φυλακές, τις εξορίες, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και αντιμετωπίζουν τα βασανιστήρια και τους φριχτούς θανάτους, που τους επιβάλλει η αστική τυραννία.

γ) Γιατί η σοσιαλιστική ιδεολογία έχει τούτο το τρίτο γνώρισμα, πως δεν είναι μια θεωρία αφηρημένη, έξω από τη ζωή, κλεισμένη μέσα σ' ένα κρυστάλλινο πύργο. Δεν είναι «καθαρή» φιλοσοφία, «καθαρή» διάνοηση, «καθαρή» επιστήμη. Είναι γνώση για τη ζωή. Πηγάζει από την πραγματικότητα, για να καθοδηγεί και φωτίζει τη νέα διαμόρφωση της πραγματικότητας. Η σοσιαλιστική ιδεολογία ξαναφέρει την απόλυτη ενότητα ανάμεσα στη θεωρία και στην πράξη, την αλληλεπίδραση και αλληλογονιμοποίηση θεωρίας και πράξης.

δ) Η σοσιαλιστική ιδεολογία έχει και τέταρτο σημαντικότατο γνώρισμά της, πως δεν προορίζεται να είναι χτήμα των λίγων, κλεισμένη μέσα στον εγκέφαλο μιας πνευματικής ολιγαρχίας. Είναι ιδεολογία της μεγάλης μάζας, όλου του λαού. Καταργεί την έννοια του «βέβηλου πλήθους». Το φως της πρέπει να φωτίζει και να καθοδηγεί όλες τις διάνοιες, πρέπει να ενώνει, να ομαδοποιεί, να κινητοποιεί όλες τις ψυχές. Η σοσιαλιστική ιδεολογία δημιουργεί την πνευματική δημοκρατία, όπως δημιουργεί και την οικονομική, πολιτική και κοινωνική δημοκρατία. Καταργεί τα μεσότοιχα, συντρίβει τα πλαίσια των πνευματικών ολιγαρχιών. Είναι καθολική κοσμοθεωρία όχι μόνο με την έννοια πως αγκαλιάζει όλα τα προβλήματα της φυσικής και κοινωνικής πραγματικότητας, παρά και με την έννοια, πως αγκαλιάζει όλους τους ανθρώπους, όλες τις συνειδήσεις, όλες τις ψυχές. Είναι λοιπόν ενιαία, καθολική, γενική, επιστημονική, ψυχοκινητική κοσμοθεωρία και βιοθεωρία που φωτίζει ζεσταίνει και καθοδηγεί τον άνθρωπο για να κατακτήσει μιαν ανώτερη μορφή ζωής και σαν τέτοιο είναι το ανώτατο πνευματικό δημιούργημα της ανθρωπότητας ως σήμερα, η πιο αρμονική, η πιο ολοκληρωμένη, η πιο πλατιά και βαθιά, η πιο πλούσια σε αποτελέσματα, η πιο πολύτιμη για τον άνθρωπο πνευματική κατάκτηση.

ε) Και τέλος, η σοσιαλιστική ιδεολογία έχει και τούτο το γνώρισμα, που την ξεχωρίζει ιδιαίτερα. Δεν είναι κλείσιμο, είναι άνοιγμα του ορίζοντα σε απέραντο πλάτος και βάθος. Δεν είναι τέρμα, είναι αφετηρία. Δεν είναι το τέλος της ανθρώπινης γνώσης, της ανθρώπινης επιστήμης και της κατάκτησης του κόσμου, είναι η αρχή της. Γιατί ο σοσιαλισμός χτυπώντας στη βάση της, στη γενεσιουργό αιτία της (δηλαδή στην κατοχή των μέσων της παραγωγής) και αίροντας οριστικά την κυριαρχία και την εκμετάλλευση ανθρώπων από ανθρώπους, καταργώντας την οικονομική, την κοινωνική και την πολιτική διαφοροποίηση και αφήνοντας απόλυτα ελέφτερη την ατομική διαφοροποίηση των ανθρώπων, αναιρεί οριστικά και κάθε αιτία, κάθε συμφέρον για την παγιοποίηση, την απολίθωση και την ολιγαρχία της γνώσης, το κλείσιμο του πνευματικού ορίζοντα από τα συμφέροντα μιας κυρίαρχης τάξης και την επιβολή του μυστηριακού και του ακατανόητου, του υπερφυσικού, του «υπέρ λόγον». Ο ανθρώπινος νους απολυτρώνεται οριστικά από τα δεσμά του και οπλισμένος με την αδιάκοπη τελειοποίηση των γνωστικών μεθόδων, έχει μπροστά του ανοιχτό απ' όλες τις πλευρές τον ορίζοντα για να εισχωρήσει στα πιο απέραντα βάθη του ουρανού και της γης και της ανθρώπινης υπόστασης και μοίρας.

Με το σοσιαλισμό μπαίνει ο άνθρωπος στον παραδείσιο απέραντο χώρο της λεφτεριάς.

Η αστικοδημοκρατική ιδεολογία.

(Α' Μέρος)

Τα τρία στάδια της κεφαλαιοκρατικής οικονομίας Το εμπορικό στάδιο

Ως τόσο ο αγώνας για την κατάκτηση του θείου χώρου της λεφτεριάς πολύ απέχει από το να βρίσκεται στο τέλος του. Απεναντίας τα εμπόδια, τα μεγαλύτερα, τα πιο δυσκολοκίνητα εμπόδια τώρα υψώνονται.

Η κεφαλαιοκρατική οικονομία, που έχει για φορέα της και δημιουργημά της την αστική τάξη και την αστική κοινωνία, στη μακρόχρονη διαδρομή της περνάει τρία στάδια, ανάλογα με τον τομέα όπου το κεφάλαιο παίζει κάθε φορά τον πιο σημαντικό ρόλο του. Στο πρώτο στάδιο, το εμπορικό, η τεχνική δεν έχει ακόμη ξετυλιχτεί σε βαθμό που να μετατρέψει τη βιοτεχνία σε βιομηχανία, την προάγει μόνο από οικοτεχνία και μικρή βιοτεχνία ως τη μορφή της συγκεντρωμένης χειροτεχνίας, της μανιφατούρας. Στην περίοδο αυτή, που κρατάει πολλούς αιώνες, από το δωδέκατο αιώνα που βρίσκονται οι πρώτες απαρχές στην Ιταλία (Βενετία, Γένοβα, Φλωρεντία κλπ.) ως το τέλος του δέκατου όγδοου, προεξάρχει το εμπόριο και η ναυτιλία, ο εμποροναυτικός καπιταλισμός, που δυνάμωσε πολύ με την ανακάλυψη του νέου δρόμου για τις Ινδίες και με την ανακάλυψη της Αμερικής και το πρώτο στάδιο του αποικισμού σε τούτες τις νέες χώρες. Ιταλία, Ισπανία, Πορτογαλία, Ολλανδία, Ανσεατικές πολιτείες, Αγγλία και τα μεγάλα εμπορικά κέντρα της ηπειρωτικής Ευρώπης, ήταν οι εστίες αυτής της ανάπτυξης.

Στο στάδιο ετούτο αντιστοιχεί η διαμόρφωση, το μέγλωμα και δυνάμωμα της αστικής τάξης, η συνειδητοποίησή της, οι επαναστατικοί της αγώνες, τα μεγάλα πνευματικά κινήματα, που δημιούργησε με την αντίθεσή της προς τη μεσαιωνική πνευματική παράδοση και την απόλυτη κυριαρχία της θρησκευτικής ιδεολογίας, η Αναγέννηση, η θρησκευτική μεταρρύθμιση, ο φιλοσοφικός ορθολογισμός, ο επιστημονικός εμπειρισμός, η αναγέννηση των κλασικών σπουδών, η καλλιτεχνική αναγέννηση, το ανθρωπιστικό ιδανικό της παιδείας, η επικράτηση των εθνικών γλωσσών απέναντι της λατινικής. Τα επαναστατικά τούτα πνευματικά κινήματα στο πολιτικοκοινωνικό επίπεδο είχαν για αντίστοιχό τους τη διαμόρφωση του εθνικού κράτους και των εθνότητων, τη διεκδίκηση και την κατάκτηση των ατομικών δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη, τις λεγόμενες αστικές ελευθερίες, την περιφρούρηση της ζωής και της λεφτεριάς του πολίτη, τη λεφτεριά της συνείδησης, τη λεφτεριά του λόγου, του συνεταιρισμού κάθε μορφής και τέλος την αστική δημοκρατία είτε με τη μορφή της συνταγματικής βασιλείας του εγγλέζικου τύπου, που εκφράζει το συμβιβασμό της αστικής τάξης με τη φεουδαρχία, είτε με τη μορφή της δημοκρατίας του αμερικάνικου ή του γαλλικού τύπου.

Ο οικονομικός, ο πολιτικός και ο ηθικός ατομικισμός είναι το βαθύτερο συστατικό γνώρισμα της αστικής κοινωνίας και όλα τούτα τα οικονομικά, πολιτικά και πνευματικά κινήματα, που επήγασαν από την ανάπτυξη της αστικής τάξης και τους αγώνες της απέναντι στη φεουδαρχία, περιλαβαίνονται μέσα στη συνθετική έννοια της αστικό-δημοκρατικής επανάστασης.

Η πρώτη λοιπόν περίοδο της καπιταλιστικής οικονομίας δημιούργησε την αστικοδημοκρατική επανάσταση, που η διαδρομή της και η επιβολή της βάσταξε για αιώνες και εξακολουθεί ως σήμερα την πορεία της στις καθυστερημένες χώρες, που περνούν από το φεουδαρχικό καθεστώς στο καθεστώς της καπιταλιστικής οικονομίας. Η Τουρκία του Κεμάλ Ατατούρκ και η Κίνα του Κουομιντάγκ και του σημερινού αρχηγού της Τσαγκ Κάι Σεκ, μας δίνουν τον τύπο της διαδρομής αυτής μέσα στις σημερινές συνθήκες.

Το βιομηχανικό στάδιο της καπιταλιστικής οικονομίας

Η δεύτερη περίοδο της καπιταλιστικής οικονομίας είναι η βιομηχανική. Σ' αυτήν η εξέλιξη της τεχνικής μετατρέπει τη βιοτεχνία και τη μανιφατούρα σε συγκεντρωμένη μεγάλη και μεσαία βιομηχανία. Η παραγωγή μεγαλώνει καταπληχτικά, το κεφάλαιο δρα προπάντων στη βιομηχανία, μα και το εμπόριο και τα συγκοινωνιακά μέσα, βαπόρια και σιδηρόδρομοι, μεγαλώνουν σε αφάνταστο για κάθε άλλη εποχή βαθμό.

Η περίοδο αυτή, που βαστάει από τα τέλη του δέκατου όγδοου ως τα τέλη του δέκατου ένατου αιώνα, είναι η περίοδο που στερεώνεται η καπιταλιστική οικονομία και η αστική κυριαρχία, δημιουργείται η μεγάλη μπουρζουαζία και ο φιλελευθερισμός, που εκφράζει και τις οικονομικές και τις πολιτικοκοινωνικές αρχές της κυριαρχίας αυτής, απλώνεται σ' όλες τις χώρες που εκβιομηχανίζονται.

Συνάμα στην περίοδο αυτή η αναζήτηση ολοένα νέων αγορών για τις πρώτες ύλες και η αναζήτηση νέων αγορών για την κατανάλωση των προϊόντων της βιομηχανικής παραγωγής, δημιουργεί τα πρώτα μεγάλα ιμπερία, της Αγγλίας, της Αμερικής (οικονομικό ιμπεριουμ) και της Γαλλίας και μετατρέπει όλες τις χώρες, που βρίσκονται ακόμη σε καθυστερημένα στάδια οικονομίας σε χώρες αποικιακές ή μισοαποικιακές, που είναι κάτω από την άμεση ή έμμεση οικονομική και πολιτική εξάρτηση από τις μεγάλες βιομηχανικές χώρες. Η ανατολική Ευρώπη, η Ασία ολάκερη, η Αφρική, η Αυστραλία, η νότια Αμερική, βρίσκονται στην περίοδο αυτή κάτω από την άμεση ή έμμεση εξάρτηση από την Αγγλία, την Αμερική και τη Γαλλία.

Η πορεία όμως της μετατροπής της φεουδαρχικής σε αστική οικονομία έχει ακόμα για αποτέλεσμα τη συνειδητοποίηση των υποδουλωμένων εθνότητων. Η ανάπτυξη του εθνικισμού και των εθνικοαπελευθερωτικών αγώνων και της εθνικής συγκέντρωσης βαίνει παράλληλα με τη μετατροπή ετούτη της οικονομίας σε όσες χώρες συντρέχουν οι κατάλληλοι όροι. Εθνικισμός και φιλελευθερισμός είναι λοιπόν οι δυο κύριες μορφές της αστικής ιδεολογίας στην περίοδο αυτή.

Η Αστικοδημοκρατική Ιδεολογία.

(Β' Μέρος)

Ο αστικοδημοκρατικός πολιτισμός.

Η αστική δημοκρατία φτάνει στην ωριμότητά της. Η έννοια της «πολιτισμένης χώρας» ταυτίζεται σχεδόν με την έννοια της χώρας που διακυβερνιέται σύμφωνα με τους αστικοδημοκρατικούς θεσμούς. Με περισσότερα ή λιγότερα δικαιώματα έχουμε σ' όλες τις πολιτισμένες χώρες κοινοβούλια αντιπροσωπευτικά της «λαϊκής θέλησης». Το δικαίωμα της ψήφου ολοένα καταχτιέται από πλατύτερα στρώματα του πληθυσμού, ακόμη και από τις γυναίκες σε μερικές χώρες. Η καπιταλιστική

οικονομία, η τεράστια ανάπτυξη της τεχνικής, βοηθημένη από τη γοργότατη πρόοδο των φυσικών επιστημών, οι μεγάλες ανακαλύψεις και εφευρέσεις και οι τολμηρότατες κατακτήσεις του ανθρώπου απάνω στη φύση, που δεν έχουνε το ανάλογό τους σε καμιά προηγούμενη εποχή της ανθρωπότητας, δημιουργούν ένα μοναδικό υλικό πολιτισμό και μιαν αύξηση των υλικών αγαθών στα ανώτερα προπάντων στρώματα του πληθυσμού των μεγαλοκαπιταλιστικών χωρών, που επίσης δεν έχει το προηγούμενό της στην ανθρώπινη ιστορία. Κανένας μονάρχης ή δεσπότης οποιασδήποτε εποχής δεν είχε ποτέ στη διάθεσή του τέτια κολοσσιαία υλικά μέσα, τέτιον πλούτο αφάνταστο, τόση δυνατότητα χλιδής και πολυτέλειας, όσην απόχτησαν οι μεγάλοι Κροίσοι του καπιταλισμού, οι Ροκφέλλερ, οι Κάρνετζι, οι Βάντερπλιττ, οι Ρότσιλδ.

Εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι στις καπιταλιστικές χώρες έχουνε την δυνατότητα να ζουν ηγεμονικά. Η συγκέντρωση του πληθυσμού δημιούργησε τεράστιες πολιτείες με οικοδομικά και τεχνικά έργα και συγκοινωνιακά μέσα πρωτόφαντα. Και παράλληλα με το επίπεδο της υλικής ζωής ανεβαίνει και το επίπεδο της πνευματικής ζωής. Η παιδεία άρχισε ν' απλώνεται στις μεγάλες λαϊκές μάζες. Η απαίτησις για καθολική, υποχρεωτική και δωρεάν λαϊκή μόρφωση ολοένα ξαπλώνεται και πραγματοποιείται. Το βιβλίο, η εφημερίδα, το περιοδικό, ποτέ δεν ε γνώρισαν τέτια διάδοση. Επιστήμες, τέχνες, γράμματα ανθίζουν όσο ποτέ. Οι αστικές λεφτεριές, που φαίνονται σεβαστές, ιερές και απαραβίαστες στις μεγάλες δημοκρατικές χώρες δημιουργούν την απατηλή εντύπωση, πως τα ιδανικά της λευτεριάς, της ισότητας και της αδελφосύνης, που είνε καταχωρισμένα στα συντάγματα των πολιτειών αυτών και αναγράφονται με χρυσά γράμματα στην προμετωπίδα της γαλλικής Δημοκρατίας, αρχίζουν αληθινά να πραγματώνονται. Ισονομία και ισοπολιτεία και δικαιοσύνη αντηχούνε σαν συνθήματα καθολικά, αναγνωρισμένα και αναμφισβήτητα.

Εθνικά απολυτρωτικά κινήματα, αγώνες για την κατάργηση της δουλείας, για την απολύτρωση της γυναίκας, για την απολύτρωση του παιδιού, για την απολύτρωση του εργάτη, για την αποτίναξη κάθε λογής σκλαβιάς, θεωρούνται «κατ' αρχήν» δικαιωμένοι και σεβαστοί και περιλαμβάνονται από το φωτοστέφανο του ηρωισμού και της εκπολιτιστικής προσπάθειας.

Η μεσαία αστική τάξη και οι μικροαστοί, που πληθαίνουν εξασκώντας το μικροεμπόριο, τη μικροβιομηχανία, τη βιοτεχνία, τα υπαλληλικά και τα λεγόμενα «ελεφτέρια» επαγγέλματα, θερμαίνονται από τα ιδανικά ετούτα, που τους φαίνονται ολοκληρωτικό αντιστάθμισμα στο ιδεολογικό πεδίο για την οικονομική τους εξάρτηση και την αβεβαιότητα της θέσης τους.

Εξαρτημένοι από τον καπιταλισμό και ακολουθώντας τον αναγκαστικά στις εκμεταλλευτικές επιδιώξεις του, δημιουργούν ένα φωτεινό είδωλο απολύτρωσης και ανώτερου πολιτισμού με τον οραματισμό και τη διακατοχή των αστικών «ελευθεριών».

Ως τόσο η λαμπρή ετούτη εικόνα του «μοναδικού» αστικού πολιτισμού, που φαντάζει σαν η κορυφή της ανθρώπινης εξέλιξης και σαν πραγμάτωση των τολμηρών ονείρων του ανθρώπου, έχει τα μαύρα σκοτάδια της και σκίζεται από χίλιες πλευρές.

Από τη μια μεριά χλιδή και πολυτέλεια, πολυόροφα μέγαρα, παραμυθένια παλάτια, μεγαλοπρεπέστατες βίλλες, επαύλεις με κήπους και δάση και λίμνες τεχνητές και από την άλλη μεριά σκοτεινές και βρωμερές τρώγλες, όπου σφωριάζονται σε ανήλιαγα δωμάτια δεκάδες άντρες, γυναίκες και παιδιά. Δίπλα στα μεταξωτά, τα γουναρικά, τις

ερμίνες, τα διαμάντια και τα μπριλάντια, που αστραποβολούν απάνω σε αλαβάστρινους λαιμούς και ολόλευκα γυμνά στήθη και πλάτες και καλοχτενισμένα κεφάλια, στα θέατρα, στα παλάτια, στους δημόσιους χορούς, στα παραθαλάσσια καζίνα και τα πολυτελέστατα ξενοδοχεία του Παρισιού, της Λόντρας, της Νέας Υόρκης και του Βερολίνου, κουρέλια βρωμερά και κορμιά που τρέμουν από το κρύο. Ανεργία, πείνα και αρρώστια δέρνει εκατομμύρια ανθρώπους μέσα στις πολιτισμένες χώρες.

Στις μεγάλες κρίσεις του καπιταλισμού, που περιοδικά σαν ουράνια φαινόμενα ξαναγυρίζουν, δημιουργημένες από την αναρχία της καπιταλιστικής παραγωγής και από την αντίφαση ανάμεσα στον κοινωνικό τρόπο και σκοπό της παραγωγής και την ατομική ιδιοποίηση των προϊόντων της, στρατός από πεινασμένους, άστεγους, γυμνούς και ξετραχηλισμένους ανθρώπους σωριάζονται στις πολιτείες ή βαδίζουν σαν πειναλέα στίφη από τόπο σε τόπο ζητώντας δουλιά και ψωμί. Και την ίδια στιγμή εκατοντάδες χιλιάδες τόνοι από τρόφιμα, από μέσα συντήρησης, καφέδες, σιτάρια, λαχανικά, οπωρικά, καίγονται, σαπίζουν, ρίχνονται στη θάλασσα σαν άχρηστα και επιζήμια γιατί υπερπλεονάζουν και κατεβάζουν τις τιμές στην αγορά και τα κέρδη των επιχειρηματιών.

Η πιο αχαλίνωτη κερδοσκοπία, η σπεκουλάτσια κάθε μορφής σε κάθε επίπεδο δράσης, με σκοπό το απεριόριστο κέρδος, την απομύζηση, την εκμετάλληση του αδύνατου είνε νομιμοποιημένη και σιωπηλά ή ανοιχτά και νόμιμα αναγνωρισμένοι τρόποι δράσης. Η φριχτότερη οικονομική και ηθική αναρχία βασιλεύει. Το ψέμμα με σκοπό το κέρδος, το συμφέρον, το νόμιμο ή το άνομο, είνε θεσμός άγραφος μα παντοδύναμος, πίσω από την υποκριτική πρόσοψη των ηθικών και ανθρωπιστικών ιδανικών. Οι πιο αδιανόητες αντιθέσεις, οι πιο σκληρές αντινομίες, οι πιο φριχτοί παραλογισμοί ξεσκεπάζονται κάτω από την πορφύρα του φανταχτερού αστικού πολιτισμού.

Η αστικοδημοκρατική ιδεολογία.

(Γ' Μέρος)

Η πολιτική ισότητα, η ισονομία, η κοινωνική δικαιοσύνη αποδείχνονται οίχτρη και αξιοθρήνητη απάτη, ένα παραμύθι για πολύ απλοϊκούς. Οι πολιτικές λεφτεριές, ο μηχανισμός της αστικής δημοκρατίας, του κοινοβουλευτισμού, της λαϊκής εκπροσώπησης, της έκφρασης της κοινής γνώμης με τον τύπο, ξεσκεπάζονται σαν όργανα της κυρίαρχης κεφαλαιοκρατίας, που κρατάει όλη τη δύναμη στα χέρια της, κινάει σαν νευρόσπαστα τους πολιτικούς άντρες και εξαγοράζει τα όργανα της κοινής γνώμης και υποτάσσει και το σχολείο και το πανεπιστήμιο και την καθέδρα και τον άμβωνα και όλο το μηχανισμό της «δημοκρατίας» στα συμφέροντά της. Ολα έχουνε γίνει αξία εμπορέψιμη και ανταλλάξιμη και προπάντων οι συνειδήσεις. Ελάχιστες συνειδήσεις αντέχουνε στον καταθρυμματισμό από το φοβερό οδοστρωτήρα του καπιταλισμού. Η χρυσή σφύρα συντρίβει όλους τους θεούς. Η αντινομία ανάμεσα στην υλική και πνευματική πρόοδο, τα υλικά και πνευματικά μέσα, που διαθέτει ο άνθρωπος παρά την ηθική ποιότητα των τάξεων που κυβερνούν, γίνεται κάθε μέρα πιο χτυπητή και περισσότερο ολέθρια στ' αποτελέσματά της. Και η οικονομική και ηθική αναρχία και διάσπαση αντικαθρεφτίζεται στον ιδεολογικό τομέα. Η αστικοδημοκρατική ιδεολογία βρίσκεται σε αποσύνθεση. Η ιδεολογική ενότητα της αστικής τάξης έχει συντριφτεί και απ' όλες τις μεριές όλοι οι άνεμοι φυσούν και όλοι οι μυστικισμοί ξυπνούν. Η αδυναμία της αστικής διάνοησης να ξεκαθαρίσει το

έδαφος των κοινωνικών επιστημών, που ζωγραφίσαμε παραπάνω, είναι ένα χαρακτηριστικό σημάδι αυτής της ιδεολογικής διάσπασης. Και όσον καιρό η κυριαρχία της κεφαλαιοκρατίας είναι ασφαλισμένη, όσον καιρό ο μηχανισμός της αστικής δημοκρατίας μ' όλες τις αντιθέσεις δουλεύει αποτελεσματικά για τα συμφέροντα της κεφαλαιοκρατίας, όσον καιρό ο αγώνας του προλεταριάτου κινιέται μέσα σε πλαίσια που δεν απειλούν να γκρεμίσουν το οικοδόμημα της αστικής κοινωνίας, όσο η δύναμη της κεφαλαιοκρατίας και η εκμεταλλευτική της δράση μέσα στα καπιταλιστικά κράτη και στις αποικιακές και μισοαποικιακές χώρες υπερνικάει εύκολα, καταπνίγει μαλακά ή σκληρά και παροχετεύει σε δρόμους ακίντουνους την αντιθετική ενέργεια των νέων δυνάμεων, που ξυπνούν και επιζητούν να πραγματοποιήσουν την οικονομική δημοκρατία, σαν μόνη αληθινή βάση ανθρώπινου πολιτισμού, παραμένει και η πρόσοψη του αστικού πολιτισμού ανέγγιχτη.

Η αστικοδημοκρατική ιδεολογία απλώνεται σαν φανταχτερή σκέπη μπροστά στα μάτια των λαών και οι ίδιοι οι αστοί φαίνονται να πιστεύουνε, ή καμώνονται πως πιστεύουνε στα ωραία ιδανικά, που ύψωσαν στην περίοδο του απολυτρωτικού αγώνα τους και του δημιουργικού ανεβάσματός των και που τώρα έχουν γίνει στην πραγματικότητα για το μέγιστο μέρος του λαού κούφια και ξεγελαστικά ψέματα. Το ιμπεριαλιστικό στάδιο του καπιταλισμού και ο κλονισμός της καπιταλιστικής οικονομίας και της αστικής κυριαρχίας

Η εξασφαλισμένη όμως αυτή και απόλυτη κυριαρχία της κεφαλαιοκρατίας και της αστικής τάξης αρχίζει να κλονίζεται πολύ βαθιά στις αρχές του σημερινού αιώνα από τρεις πλευρές. α) Πρώτα, από τις αντιθέσεις που γεννιούνται ανάμεσα στις ίδιες τις μεγάλες καπιταλιστικές χώρες εξ αιτίας την ανισόχρονη ανάπτυξη του εκβιομηχανισμού στις χώρες αυτές και την ανισόχρονη εμφάνισή τους στην παγκόσμια αγορά, όπου διεκδικούν τις πρώτες ύλες και το καταναλωτικό κοινό. Τα παλαιότερα και προχωρημένα ιμπερία της Αγγλίας, της Αμερικής και της Γαλλίας έχουνε μοιραστεί τις περισσότερες και κυριότερες πηγές για πρώτες ύλες και τις πιο αποδοτικές καταναλωτικές αγορές. Έχουνε δημιουργήσει μεγάλα αποικιακά κράτη και εκμεταλλεύονται άμεσα την εργασία εκατομμυρίων «χρωματιστών» λαών της Αφρικής, της Ασίας, της Ωκεανίας και έμμεσα την εργασία εκατομμυρίων «λευκών» στην Ευρώπη, Αμερική και Ασία με την κεφαλαιοκρατική τους διείσδυση. Οι νεώτερες μεγαλοβιομηχανικές χώρες, Γερμανία, Ιαπωνία και τελευταία η Ιταλία, βρίσκουνε παντού το δρόμο κλεισμένο μπροστά τους.

Η τεράστια συγκέντρωση του κεφαλαίου στις μεγάλες Ιμπεριαλιστικές χώρες, την Αγγλία, την Αμερική, τη Γαλλία και η ασυγκράτητη ορμή του κεφαλαίου αυτού για ανάπτυξη και κυριαρχία της παραγωγής, η κοινωνικοποίηση της παραγωγής και η δημιουργία των εθνικών και υπερεθνικών βιομηχανικών και τραπεζιτικών τραστ, δημιουργεί την τρίτη περίοδο του καπιταλισμού, την τραπεζιτική, όπου το σημαντικότερο ρόλο παίζει το συγκεντρωμένο τραπεζιτικό κεφάλαιο, εξωθώντας παντού το συγκεντρωμένο και ορθολογισμένο εκβιομηχανισμό στα ακρότατα όρια, αναπτύσσοντας τεράστια το εμπόριο και τα συγκοινωνιακά μέσα και θέτοντας κάτω από τον έλεγχο του όλες τις επιχειρήσεις, όλη την παραγωγή, το εμπόριο, τη συγκοινωνία και τις κυβερνήσεις, που έχουν ανάγκη από δάνεια για τους κολοσσιαίους εξοπλισμούς των. Μα η γοργή εκβιομηχάνιση των νέων μεγάλων καπιταλιστικών χωρών Γερμανίας, Ιαπωνίας και Ιταλίας, που γίνεται με την ίδια τη βοήθεια του τραπεζιτικού κεφαλαίου της Αμερικής και της Αγγλίας και της Γαλλίας, οξύνει τις αντιθέσεις αναμεταξύ τους. Η αντίθεση αυτή πρώτα πρώτα απέναντι στον

πιο δραστήριο και πιο προχωρημένο γερμανικό ιμπεριαλισμό, μόλις αυτός άρχισε να γίνεται επικίνδυνος για τους παλιούς ιμπεριαλισμούς, δημιούργησε τον πρώτο μεγάλο παγκόσμιο πόλεμο του 1914 -1918.

Ο συγκλονισμός, που δημιούργησε η πρωτόφαντη στην ιστορία πολεμική αυτή σύγκρουση είχε το αναπάντεχο για τους καπιταλιστές αποτέλεσμα να γκρεμιστεί το σάπιο φεουδαρχικοκαπιταλιστικό καθεστώς της τσαρικής Ρωσίας, που είτανε το πιο αδύνατο ανάμεσα στα σύγχρονα κυριαρχικά καθεστώτα, γιατί βρισκότανε στο τέλος της φεουδαρχικής και στην αρχή της καπιταλιστικής του ανάπτυξης. Και το καθεστώς αυτό γκρεμίστηκε σύρριζα από τη δύναμη εκείνη, που απειλεί ν' αναποδογυρίσει όλα τα καπιταλιστικά καθεστώτα, τη δύναμη του προλεταριάτου σε συμμαχία με τη μεγάλη αγροτική τάξη της απέραντης ρωσικής γης.

Η Οχτωβριανή επανάσταση, η επικράτησή της, η στερέωσή της, η δημιουργία σοσιαλιστικής εκβιομηχάνισης και σοσιαλιστικής αγροτικής οικονομίας στη Σοβιετική Ένωση ύψωσε φοβερό μπροστά στα μάτια των καπιταλιστών τον κίνδυνο για την ανατροπή της κεφαλαιοκρατικής, κυριαρχίας σ' όλο τον κόσμο, τον κίνδυνο της παγκόσμιας επανάστασης και από την άλλη μεριά δυνάμωσε τα επαναστατικά κινήματα του προλεταριάτου σε όλες τις χώρες.

β) Αυτή είνε η δεύτερη πλευρά απ' όπου απειλείται η αστικοκαπιταλιστική κυριαρχία, η προλεταριακή επανάσταση. Και ο φόβος αυτός και ο άμεσος κίνδυνος έσπρωξε την κεφαλαιοκρατία και όλη την αστική τάξη προς τα δεξιά.

γ) Η τρίτη πλευρά απ' όπου αντιμετωπίζει μεγάλους κινδύνους η κεφαλαιοκρατική κυριαρχία είνε τα απολυτρωτικά, τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα και των αποικιακών και των μισοαποικιακών χωρών, που δυναμώνονται από την ανάπτυξη ντόπιας βιομηχανίας και γενικά από τη γοργή ή την αργή μετατροπή της φεουδαρχικής ή μισοφεουδαρχικής οικονομίας σε καπιταλιστική και σε τούτες τις χώρες προπάντων μετά τον παγκόσμιο πόλεμο. Τούτο φανερώθηκε στην Κίνα, στις Ιντίες, στην Τουρκία, στην Περσία, στο Αφγανιστάν, στη νότια Αμερική και στις ανατολικές χώρες της Ευρώπης. Γι' αυτό οι μεταπολεμικές οικονομικές κρίσεις του καπιταλισμού έγιναν πολύ βαθύτερες και συγκλονιστικότερες και απειλητικότερες.

Οι τρεις αυτοί κίνδυνοι, που διατρέχει ο καπιταλισμός σε τούτο το στάδιό του, το ιμπεριαλιστικό, είχανε τεράστια αποτελέσματα και κυριαρχούνε την παγκόσμια ζωή στον εικοστόν αιώνα προπάντων στη μεταπολεμική περίοδο.

Η φασιστική ιδεολογία

Η γέννηση του φασισμού

Το σπουδαιότατο από τα αποτελέσματα αυτά είνε η δημιουργία του φασισμού. Ο φασισμός είνε η έκφραση της αστικής απολυταρχίας, του αστικού δεσποτισμού. Με το φασισμό περνάει η αστική τάξη από την περίοδο του φιλελευθερισμού στην περίοδο της τυραννίας. Είνε το τελευταίο στάδιο της αστικοκαπιταλιστικής κυριαρχίας.

Το ρωμαϊκό αυτοκρατορικό imperium είταν η τελευταία φάση της δουλοχτητικής οικονομίας, η απολυταρχία των Λουδοβίκων, των Αψβούργων, των Χοεντζόλλερν,

των Ρωμανόφ ήταν η τελευταία φάση της φεουδαρχικής οικονομίας· η απολυταρχία του φασισμού είχε η τελευταία φάση της καπιταλιστικής οικονομίας.

Πώς δημιουργήθηκε ο φασισμός, τι αντιπροσωπεύει, πού στηρίζεται, ποιες είναι οι επιδιώξεις του, ποια είναι η ιδεολογική του μορφή;

Ο φασισμός πρωτοπαρουσιάστηκε στην Ιταλία αμέσως μετά τον παγκόσμιο πόλεμο. Ποιες αιτίες τον δημιούργησαν εκεί; Η Ιταλία στα 1914 βρισκόταν στο στάδιο της γοργής εκβιομηχάνισης. Μην έχοντας όμως πρώτες ύλες, ούτε κάρβουνο, ούτε πετρέλαιο, ούτε σίδηρο αρκετό και μην έχοντας δικές της αγορές κατανάλωσης στο εξωτερικό, είχε αρχίσει να δημιουργεί αποικιακό κράτος στη Λιβύη, ύστερ' από την αποτυχία της να κατακτήσει την Αβησσυνία. Το κράτος όμως αυτό ήτανε μηδαμινό. Και ενώ στην αρχή του παγκόσμιου πολέμου βρισκότανε σε συμμαχία με τη Γερμανία και την Αυστρία, η θαλασσινή κυριαρχία της Αγγλίας την ανάγκασε να πάει με τους αγγλογάλλους με την ελπίδα, πως έτσι θα της δοθεί η ευκαιρία να δημιουργήσει μεγάλο κράτος αποικιακό. Οι ελπίδες όμως αυτές δεν ικανοποιήθηκαν μ' όλο το νικηφόρο τέλος του πολέμου. Και τότε η Ιταλία βρέθηκε μπροστά σε μιαν εσωτερική κοινωνική κρίση, που την έφερε στα πρόθυρα της κοινωνικής επανάστασης. Το εργατικό κίνημα φούντωσε. Οι εργάτες πιάσανε τα εργοστάσια. Η ρούσικη επανάσταση χρησίμευε για παράδειγμα στο ιταλικό προλεταριάτο.

Μα το ιταλικό σοσιαλιστικό κόμμα δε στάθηκε άξιο να οδηγήσει σε θετικό αποτέλεσμα την εξόρμηση αυτή. Και το προλεταριάτο της Ιταλίας βρέθηκε ακαθοδήγητο και απελπισμένο μετά την αποτυχία της επαναστατικής του εξόρμησης.

Από τη μια μεριά λοιπόν η οικονομική κατάσταση έσπρωχνε την Ιταλία σε μια ιμπεριαλιστική πολιτική και από την άλλη η κοινωνική επανάσταση, που φάνηκε να χτυπάει τα θεμέλια του οικονομικοκοινωνικού καθεστώτος της Ιταλίας, ξέπεσε σε αναρχικές ενέργειες. Σ' αυτό προστέθηκε και η δυσαρέσκεια των μικρών και μεσαίων αστών για το ανικανοποίητο της Ιταλίας, για την «αδικία» που της έγινε απάνω στη μοιρασιά της λείας του πολέμου από τους συμμάχους της και η δυσαρέσκεια αυτή, δημιουργώντας μια ψυχολογία ηττημένου νικητή, τόνωσε το εθνικιστικό πνέμα. Και τότε παρουσιάστηκε ο Μουσολίνι συγκεντρώνοντας και εκφράζοντας την πολλαπλήν ετούτη δυσαρέσκεια. Η μεγάλη αστική τάξη ήτανε τρομοκρατημένη από την κοινωνική επανάσταση, τα μεσαία και μικροαστικά στρώματα απογοητευμένα, η εργατική τάξη σε αδυναμία να οργανωθεί και να κινηθεί σκόπιμα. Όλα τα αστικά κόμματα της Ιταλίας και όλος ο πολιτικός κόσμος ήτανε χρεωκοπημένος. Ο Μουσολίνι παρουσιάστηκε σαν επαναστάτης, που ζητούσε από τη μια μεριά να ικανοποιήσει τις ανάγκες και τα αιτήματα του προλεταριάτου χωρίς ν' ανατρέψει το καπιταλιστικό καθεστώς στη βάση του και από την άλλη μεριά να ικανοποιήσει τις εθνικοϊμπεριαλιστικές διεκδικήσεις της Ιταλίας. Ο ιταλικός καπιταλισμός ένιωσε πολύ γρήγορα, πως ο Μουσολίνι που προερχόταν από τα σοσιαλιστικά στρώματα, ήτανε όμως αποστάτης του σοσιαλισμού, ερχότανε να στηρίξει το καπιταλιστικό καθεστώς και όχι να το γκρεμίσει. Γι' αυτό τον βοήθησε οικονομικά και τον έσπρωξε στην «επαναστατική» του κίνηση.

Τα μικροαστικά και τα μεσαία αστικά στρώματα, που εύρισκαν ικανοποίηση στα εθνικιστικά ιδανικά τους με το εθνικιστικό κήρυγμα της ενότητας και της ανάστασης του ιταλισμού του Μουσολίνι και που ήτανε τρομαγμένα από τη ρούσικη επανάσταση και τα αναρχικά εργατικά κινήματα της Ιταλίας, οι άνεργοι μικροαστοί

οι καταστρεψμένοι από τον πόλεμο, ο διανοούμενοι προλετάριοι που έβρισκαν κλειστό το δρόμο μπροστά τους, πήγαν αθρόοι με το μέρος του Μουσολίνι. Ο στρατός και η δυναστεία τον ανέχτηκαν, τον άφησαν να οργανώσει ένοπλα σώματα, να χειροδικεί και να σκοτώνει τους αντιπάλους του. Και έτσι σε τέσσερα χρόνια μέσα ο Μουσολίνι βρέθηκε στην εξουσία.

Ανάλογες αιτίες δημιούργησαν το εθνικοσοσιαλιστικό κίνημα στη Γερμανία. Η Γερμανία μετά την αστική επανάσταση του 1848 είχε μπει σε μια περίοδο εκβιομηχάνισης απάνω σε μια κοινωνικοπολιτική βάση συμβιβασμού της αστικής τάξης με τη φεουδαρχία. Ο συμβιβασμός αυτός είχε για αποτέλεσμα τη γοργή οικονομική εξέλιξη της Γερμανίας, τη δημιουργία της κρατικής γερμανικής ενότητας με την ηγεσία της Πρωσίας, τους νικηφόρους πολέμους του Μπίσμαρκ, μα και συνάμα την ανάπτυξη ενός μεγάλου προλεταριακού κινήματος, που το εκπροσωπούσε πολιτικά η γερμανική σοσιαλδημοκρατία.

Στις αρχές του εικοστού αιώνα η Γερμανία είχε φτάσει σ' ένα βιομηχανικό κορεσμό κ' είχε αναπτύξει μεγάλη οικονομική δραστηριότητα, που την οδηγούσε σε επέχταση και διεξόδωση οικονομική προς όλες τις κατευθύνσεις. Η Γερμανία προχωρεί γοργά στη δημιουργία μεγάλου αποικιακού κράτους, στη διεξόδωση προς την ανατολή. Το γερμανικό Drang nach Osten γίνεται ακατάσχετο.

Η φασιστική ιδεολογία.

(Β' ΜΕΡΟΣ)

Από τη στιγμή αυτή δημιουργούνται κίντυνοι πολέμου με τη Γαλλία, την Αγγλία και τη Ρωσία. Και όταν η γερμανική εξόρμηση με τη ναυπήγηση μεγάλου στόλου γίνεται πια άμεσα επικίνδυνη για την υπόσταση του εγγλέζικου προπάντων ιμπεριαλισμού, ξέσπασε ο μεγάλος παγκόσμιος πόλεμος, που συνένωσε όλους τους άλλους ιμπεριαλισμούς ενάντια στο γερμανικό.

Ο νικημός της Γερμανίας την οδήγησε στην κοινωνική επανάσταση. Μα η επανάσταση εδώ με την ηγεσία της σοσιαλδημοκρατίας, που αποκεφάλισε τα άκρα επαναστατικά στοιχεία (Λίμπκνεχτ, Ρόζα Λούξεμπουργκ) που ήθελαν τη βασική ανατροπή του καπιταλιστικού καθεστώτος κατέληξε, στη νόθα μορφή της σοσιαλδημοκρατικής διακυβέρνησης.

Η σοσιαλδημοκρατία, διατηρώντας στη βάση του το καπιταλιστικό καθεστώς και όλο τον κρατικό και στρατιωτικό μηχανισμό της φεουδαρχοκαπιταλιστικής Γερμανίας ανέγγιχτο, στάθηκε ανίκανη ν' αντιμετωπίσει τα μεταπολεμικά προβλήματα της Γερμανίας. Ουσιαστικά, δεν εκυβέρνησε ποτέ τη Γερμανία η σοσιαλδημοκρατία. Στάθηκε ένα όργανο αρκετά γελοίο στα χέρια των φεουδαρχοκαπιταλιστών, που πίσω από τη ράχη της ετοίμαζαν και την ανατροπή της και τη νέα ιμπεριαλιστική εξόρμηση της Γερμανίας. Από τη μια μεριά οι βαρύτερες υποχρεώσεις, που επιβάλαν οι νικητές, η αφαίρεση του αποικιακού κράτους, η αφαίρεση μεγάλων πηγών από πρώτες ύλες, προπάντων σίδηρου και κάρβουνου, έκαμαν δύσκολη τη συνέχιση της ιμπεριαλιστικής πολιτικής και της οικονομικής ανάπτυξης της Γερμανίας και από την άλλη μεριά η νόθα εσωτερική πολιτική δεν ικανοποιούσε ούτε το προλεταριάτο, ούτε τις αγροτικές μάζες. Η κοινωνική επανάσταση έφτασε σε έκτρωση. Γι' αυτό η Γερμανία πέρασε φριχτά χρόνια κάτω από τη διακυβέρνηση της σοσιαλδημοκρατίας

χωρίς ελπίδα για καλύτερηση. Και οι δυσαρέσκειες συσσωρεύονταν απ' όλες τις πλευρές. Η μεγάλη φεουδαρχία και η μεγάλη κεφαλαιοκρατία ήταν απόλυτα δυσαρεστημένες καθώς και τα άνεργα στελέχη του διαλυμένου κολοσσιαίου γερμανικού στρατού, τα μεσαία και τα μικροαστικά στρώματα εξαθλιωμένα, το προλεταριάτο και η αγροτιά ανικανοποίητοι. Και όλος ο λαός, όλες οι κοινωνικές τάξεις κάτω από το βαρύ συναίσθημα της ήττας της ταπείνωσης της αδικίας.

Απάνω σ' ένα τέτιο έδαφος είνε ευκολονόητο πόσο γρήγορα έπιασε και φούντωσε ο εθνικοσοσιαλισμός. Αυτός ύψωσε τη σημαία του αγώνα για την ανόρθωση του γερμανικού λαού, για το ξέσκισμα της συνθήκης των Βερσαλλιών που εσυμβόλιζε το νικημό, την ταπείνωση, την αδικία, για την ενότητα της γερμανικής φυλής, για το ξαναπάρσιμο όλων των χαμένων αγαθών, για τη συνέχιση της κοσμοϊστορικής αποστολής του γερμανισμού. Με τα συνθήματα αυτά άγγιζε τις καρδιές όλων των γερμανών από το μεγαλοαστό ως τον τελευταίο προλετάριο της πόλης και του αγρού. Ξυπνούσε όλα τα όνειρα, ξαναζέσταινε όλα τα ιδανικά «Γερμανία ξύπνα, Γερμανία σήκω από τον τάφο».

Από την άλλη μεριά ο εθνικοσοσιαλισμός υποσχότανε να πραγματοποιήσει άμεσα τα αιτήματα του προλεταριάτου που η σοσιαλδημοκρατία στάθηκε ανίκανη να τα πραγματοποιήσει και υποσχότανε να το πράξει χωρίς να γκρεμίσει τα θεμέλια της καπιταλιστικής οικονομίας.

Οι μεγάλοι γαιοχτήμονες και οι μεγάλοι βιομήχανοι και τραπεζίτες ένιωσαν κ' εδώ, πως ο εθνικοσοσιαλισμός εΐτανε σύμμαχος, εΐταν η μόνη σωτηρία για το κλονιζόμενο καθεστώς τους. Και υποστήριξαν και οικονομικά και με όλα τα άλλα μέσα το Χίτλερ και τους οπαδούς του μόλις κατάλαβαν περί τίνος πρόκειται. Τα άνεργα στελέχη του γερμανικού στρατού πήγαν με το μέρος του, γιατί υποσχότανε τον επανεξοπλισμό και τη δημιουργία νέου μεγάλου γερμανικού στρατού. Τα μεσαία και τα μικροαστικά στρώματα, που τα είχε εξαθλιώσει η μακροχρόνια οικονομική κρίση και έβρισκαν κλεισμένο παντού το δρόμο, έτρεξαν και πύκνωσαν τα τάγματα εφόδου. Το ανικανοποίητο προλεταριάτο και η αγροτιά άρχισαν ν' ακούνε συμπαθητικά τις υποσχέσεις του για τις άμεσες πραγματώσεις, οι πεινασμένες στρατιές των άνεργων βρήκανε λιμάνι σωτηρίας στα τάγματά του. Κ' έτσι το κίνημα του Χίτλερ με μια γοργότατη κατάχτηση στα πλατύτατα στρώματα του πληθυσμού έφτασε να πάρει την εξουσία μέσα σε δεκατρία χρόνια με τα νόμιμα μέσα της ψήφου, με την ανοχή από το κράτος των παραστρατιωτικών του οργανώσεων και της τρομοκρατίας του, με την οικονομική ενίσχυση του μεγάλου κεφαλαίου. Γκρέμισε τη σοσιαλδημοκρατία, που του είχε ανοίξει το δρόμο της εξουσίας, σκούπισε όλα τα πολιτικά κόμματα και εγκαθίδρυσε τη δικτατορία του με πλατιά λαϊκή βάση. Οι δυο αυτές τυπικές μορφές της δικτατορίας, ο φασισμός και ο εθνικοσοσιαλισμός, είνε φανερό πως έχουνε κοινά τα γενεσιουργά τους αίτια. Κοινή είνε και η οικονομική βάση τους και το οργανωτικό και το ιδεολογικό τους εποικοδόμημα, μ' όλες τις εντελώς εξωτερικές παραλλαγές που παρουσιάζουνε.

Η φασιστική ιδεολογία.

(Γ' ΜΕΡΟΣ)

Η οικονομική βάση του φασισμού.

Ας εξετάσουμε λοιπόν πρώτα την οικονομική βάση του φασισμού για να κοιτάξουμε έπειτα το οργανωτικό και πνευματικό του εποικοδόμημα.

Η φασιστική διχτατορία είναι διχτατορία του καπιταλισμού στις χώρες, που κιντουνεύει περισσότερο από κάθε άλλου η υπόσταση του ή βρίσκει δυσκολίες μεγάλες στην επικράτησή του. Ο καπιταλισμός προσπαθεί με κάθε τρόπο να περισώσει το βασικό θεμέλιό του, δηλαδή την εκμεταλλευτική σχέση εργοδότη και εργάτη. Η σχέση αυτή κιντουνεύει από δυο πλευρές. Πρώτα - πρώτα από την αναρχία της καπιταλιστικής παραγωγής. Γιατί αυτή γεννάει τις οικονομικές κρίσεις, που συγκλονίζουν όλο το οικοδόμημα των καπιταλιστικών παραγωγικών σχέσεων. Και κιντουνεύει ακόμα από τα συνδικαλιστικά δικαιώματα των εργατών και από τις απεργίες, καθώς και από τα πολιτικά δικαιώματα των εργατών.

Το πρώτο λοιπόν, που επιδιώκει ο φασισμός είναι να παγιώσει την εκμεταλλευτική σχέση εργοδότη και εργάτη, το πέραςμα της υπεραξίας στα χέρια των εργοδοτών. Και για να το πετύχει αυτό περιορίζει απ' όλες τις πλευρές και ουσιαστικά καταργεί τα συνδικαλιστικά δικαιώματα των εργατών και προπάντων το δικαίωμα της απεργίας. Ο εργάτης πρέπει με απάτη και με βία να γίνει αιώνιος θεληματικός ή άθελος σκλάβος. Γι' αυτό η εργατική πολιτική του φασισμού ακολουθεί δυο δρόμους. Ο πρώτος είναι ο δρόμος της απάτης. Ο καπιταλισμός αναγκάζεται κάτω από τη φοβέρα της επανάστασης να κάμει όλες τις απαραίτητες θυσίες, που θα του εξασφαλίσουν την παραπέρα ύπαρξή του. Δέχεται και πραγματοποιεί ορισμένα αιτήματα, δανείζεται και εκφυλίζει τα επαναστατικά συνθήματα της εργατικής τάξης. Ορίζεται κατώτερο όριο στα ημερομίσθια, ανώτατο όριο δουλιάς, γίνονται ομαδικές συμβάσεις εργασίας, εφαρμόζονται οι κοινωνικές ασφαλίσεις, πραγματοποιείται κάποια κοινωνική πολιτική, ιδρύονται εργατικές λέσχες θέατρα για το λαό, μουσική, σπίνια ανάπαυσης, ταξίδια αναψυχής, εξοχές για ταξίδια των εργατών, το μέτωπο «της χαράς με τη δουλιά». Όλα τούτα απομίμηση και χαμαιλεοντισμός από όσα γίνονται στη Σοβιετική Ένωση και όσα διεκδικούν τα κομμουνιστικά και σοσιαλιστικά κόμματα. Ένα είδος έκτρωση της επανάστασης. Η «φιλεργατική» αυτή πολιτική, ενώ φαινομενικά ικανοποιεί, ως σ' ένα βαθμό τα άμεσα εργατικά αιτήματα και δίνει στον εργάτη κάποιες εξασφαλίσεις, ουσιαστικά τον καρφώνει σε μια κατάσταση, που εύκολα μπορεί να χειροτερέψει και χειροτερεύει χωρίς ο εργάτης να μπορεί να κάμει τίποτα για να εμποδίσει τη χειροτέρευση και χωρίς να μπορεί πια να αγωνιστεί ούτε για την άμεση καλύτερευση ούτε για τη μετατροπή της καπιταλιστικής οικονομίας σε σοσιαλιστική.

Η «φιλεργατική» πολιτική έχει σκοπό να τον αποκοιμίσει, να τον αποναρκώσει με την ικανοποίηση ενός ελάχιστου ποσού από τις διεκδικήσεις του για να του πάρει από την άλλη μεριά κάθε λεφτεριά και κάθε δυνατότητα για να διεκδικήσει πραγματικά και ως το τέλος τα δικαιώματά του. Το κράτος των καπιταλιστών γίνεται φιλεργατικό, φιλαγροτικό, φιλολαϊκό, για να μη φύγει η εξουσία από τα χέρια των αστών και γίνει το κράτος εργατικά και α γ ρ ο τ ι κ ό, κράτος λαϊκό, κράτος χωρίς κοινωνικές τάξεις. Το φιλολαϊκό κράτος δεν είναι λαϊκό, όπως ο φιλανθρωπισμός δεν είναι ανθρωπισμός. Και πραγματικά. Βλέπουμε στα φασιστικά κράτη το κόστος της ζωής ν' ανεβαίνει και το ημερομίσθιο ουσιαστικά να γίνεται το μισό, οι ώρες της δουλιάς μεγαλώνουν χωρίς ο εργάτης να μπορεί πια να κάμει τίποτα για ν' αλλάξει την κατάσταση. Γιατί δίπλα στην απάτη βαδίζει η βία. Αυτός είναι ο δεύτερος δρόμος. Η υποχρεωτική διαιτησία καταργεί ουσιαστικά το δικαίωμα της απεργίας. Το «μέτωπο της εργασίας» και τα εργατικά τάγματα, όπου οι νέοι υποχρεώνονται για ορισμένα χρόνια να δουλεύουν με στρατιωτική πειθαρχία και με μεροκάματο στρατιωτικού σιτηρέσιου χρησιμεύουν για μια βίαιη λύση της ανεργίας.

Ο συνδικαλισμός κρατικοποιείται και «προσαρμόζεται» στα συμφέροντα του κεφάλαιου. Για να αποκατασταθεί η αρμονία «κεφαλαίου και δουλιάς» συγχωνεύονται τα εργατικά και τα εργοδοτικά συνδικάτα σε «συντεχνίες», για τα ξανααγυρίσουμε στην κλειστή οικονομία του μεσαίωνα.

Έτσι μαζί και με τα αντίστοιχα μέτρα στο οργανωτικό επίπεδο, που θα τα εξετάσουμε παρακάτω, παγιώνεται, απολιθώνεται η εκμεταλλευτική σχέση εργοδότη και εργάτη. Με ελάχιστες φαινομενικές θυσίες της κεφαλαιοκρατίας σώζεται η βάση της αστικής κοινωνίας, η ατομική ιδιοκτησία στα μέσα της παραγωγής και η ατομική οικειοποίηση στα προϊόντα της παραγωγής, με μια λέξη εξασφαλίζεται το πέρασμα της υπεραξίας στα χέρια της κυρίαρχης τάξης.

Για να κτυπηθεί η αναρχία της καπιταλιστικής παραγωγής και για να δημιουργηθεί ανεξαρτησία από τις διακυμάνσεις των τιμών στην παγκόσμια αγορά και από το συνάλλαγμα, εισάγεται η διευθυνόμενη οικονομία με καπιταλιστικό έλεγχο. Η εσωτερική αγορά πρέπει να γίνει όσο μπορεί πιο ανεξάρτητη από την εξωτερική και ως προς τα γεωργικά και ως προς τα χτηνοτροφικά και ως προς τα βιομηχανικά προϊόντα. Για το σκοπό αυτόν εισάγεται πρώτα-πρώτα έλεγχος και διακανονισμός της παραγωγής σε όλα τα είδη των προϊόντων από το κράτος. Δεύτερο μπαίνουν προστατευτικοί δασμοί και ρυθμίζεται με απαγορευτικά μέτρα η εισαγωγή ξένων προϊόντων και τρίτο κανονίζεται αυστηρότατος έλεγχος στο συνάλλαγμα. Με αυτά τα μέσα πετυχαίνεται ανεξαρτησία από την εξωτερική αγορά των προϊόντων και ανεξαρτησία από την παγκόσμια τιμή του χρήματος, δημιουργείται εσωτερική νομισματική πολιτική, που επιτρέπει την ανάπτυξη της παραγωγής και την κυκλοφορία των προϊόντων και το διακανονισμό των τιμών της εσωτερικής αγοράς με νόμισμα ανεξάρτητο από το απόθεμα σε χρυσό και ξένο συνάλλαγμα. Ολη αυτή η πολιτική κορυφώνεται στην έννοια της αυτάρκειας.

Η αναρχική καπιταλιστική οικονομία μετατρέπεται σε σχεδιασμένη οικονομία, σε διευθυνόμενη καπιταλιστική οικονομία. Ολη όμως ετούτη η προσπάθεια δεν μπορεί να επιτύχει παρά μόνο προσωρινά και μέσα σε ορισμένα όρια. Γιατί διατηρώντας τη βάση της καπιταλιστικής οικονομίας, την οικονομία του κέρδους και της εκμετάλλευσης, η διευθυνόμενη καπιταλιστική οικονομία δεν μπορεί να παραιτηθεί ούτε από την εκμετάλλευση της εσωτερικής αγοράς, ούτε από την εκμετάλλευση ξένων αγορών για πρώτες ύλες και για κατανάλωση. Η εσωτερική αγορά, όσο και αν παγιώνει την εκμετάλλευση του αγρότη και του εργάτη και όσο και αν την επιτείνει κατεβάζοντας το επίπεδο της ζωής και των εργατών και των αγροτών, δεν μπορεί να ικανοποιήσει την εκμεταλλευτική οικονομία. Για τούτο η ανεξαρτησία από την εξωτερική αγορά είναι προσωρινή μόνο και φαινομενική και τελικά αδύνατη.

Οι μεγάλες βιομηχανικές χώρες, όπως η Ιταλία, η Γερμανία, η Ιαπωνία, είναι αδύνατο να πετύχουν ολοκληρωτική ούτε καν σχετική ανεξαρτησία από την παγκόσμια αγορά πρώτων υλών, μ' όλα τα σχέδια της αυτάρκειας. Και είναι αδύνατο να στερηθούν από μεγάλες εξωτερικές καταναλωτικές αγορές. Για το λόγο αυτό σπρώχνονται ακατανίκητα προς τον ιμπεριαλισμό. Είναι ζήτημα ζωής ή θανάτου γι' αυτές να προμηθεύονται πρώτες ύλες σε τιμές χαμηλές, άρα να έχουν αποικίες, όπου χρωματιστοί σκλάβοι να παράγουν πρώτες ύλες ζώντας σε χαμηλότατο επίπεδο ζωής και να έχουν μισοαποικιακές εξαρτημένες χώρες, όπου λευκοί ή κίτρινοι αγρότες και εργάτες να δουλεύουν με ημερομίστια πείνας για την ντόπια τους και την ξένη

κεφαλαιοκρατία. Και είναι ζήτημα ζωής ή θανάτου για τις μεγάλες βιομηχανικές χώρες να πουλάνε τα βιομηχανικά προϊόντα τους με όσο μπορεί μεγαλύτερο κέρδος σε άλλες χώρες σε καταχτημένους ή σε μισοαποικιακούς λαούς. Είναι λοιπόν απόλυτη ανάγκη για τις χώρες αυτές να έχουν δικό τους imperium. Ωστε το πρόβλημα του ιμπεριαλισμού παραμένει ακέραιο, επιταχτικό, απαιτητικότατο μπροστά τους και μη μπορώντας να το λύσουν διαφορετικά παρά με την επιβολή της βίας, εξοπλίζονται υπερεντατικά, θέτουν όλη την οικονομία τους σε κατάσταση πολεμική. Μα η κατάσταση τούτη οξύνει ακόμη περισσότερο το πρόβλημα, μολονότι δημιουργεί μια προσωρινή ένταση της παραγωγής και απορρόφηση της ανεργίας. Γιατί η πολεμική παραγωγή δεν μπορεί να εξακολουθήσει σε μακρό χρονικό διάστημα χωρίς να πετύχει αποτελέσματα. Οδηγεί τις χώρες αυτές σε οικονομικόν όλεθρο, σε γκρέμισμα όλης της οικονομίας τους. Για τον λόγον αυτόν οι φασιστικές χώρες είναι απαρέγκλιτα υποχρεωμένες ή να πετύχουν το ξαναμοίρασμα των αγορών πρώτων υλών και αγορών κατανάλωσης, αποσπώντας αποικίες και σφαίρες οικονομικής επιρροής από τις άλλες καπιταλιστικές χώρες, ή να καταστραφούν, να περιπέσουν σε εσωτερική επανάσταση. Η φασιστική οικονομία οδηγεί με μαθηματικό καταναγκασμό στον πόλεμο, σε πόλεμο καταχτητικό (Αβησσυνία, Κίνα), σε πόλεμο εμφύλιο (Ισπανία), σε πόλεμο ανάμεσα στους καπιταλιστές, όπως αυτός, που μόλις αποσοβήθηκε, τον περασμένο Σεπτέμβρη. Το φοβερό δίλημμα, που υψώνεται μπροστά στις φασιστικές χώρες, είναι ή πόλεμος ή εσωτερική επανάσταση.

Η φασιστική ιδεολογία. (Δ' ΜΕΡΟΣ)

Το οργανωτικό εποικοδόμημα του φασισμού.

Για τούτο και στο οργανωτικό επίπεδο η φασιστική δικτατορία εκδηλώνεται σαν μετατροπή του κράτους σε στρατόπεδο και φυλακή.

Το φασιστικό κράτος γίνεται «ολοκληρωτικό», δηλαδή καταργεί όλες τις λεφτεριές και τα ατομικά δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτη. Όλα εκείνα που η αστική τάξη, στην περίοδο του ανεβιάσμάτος της και της επαναστατικής της εξόρμησης, διακήρυξε σαν απαραγράφα δικαιώματα του ανθρώπου και του πολίτη, από την εποχή του «Habeas corpus» και της «Magna Charta» ως τη «διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη» της γαλλικής Επανάστασης, όλα κηρύχονται τώρα χρεωκοπημένα, άχρηστα, βλαβερά και καταργούνται. Η λεφτεριά της σκέψης και της συνείδησης, η λεφτεριά του λόγου, της επιστήμης, της τέχνης, η λεφτεριά του Τύπου, η λεφτεριά του συνεταιρισμού και της σωματειακής οργάνωσης, η προστασία και το απαραβίαστο της προσωπικής λεφτεριάς χωρίς δικαστική απόφαση, η προστασία της ζωής, το απαραβίαστο του οικογενειακού άσυλου, το απαραβίαστο των επιστολών, το δικαίωμα της φανεράς ανάκρισης και της υπεράσπισης, όλα-όλα τα δικαιώματα τούτα καταλύονται και παραβιάζονται ρητά ή σιωπηλά από το φασιστικό κράτος και την αστυνομία του. Το αστυνομικό κράτος του φασισμού δημιουργεί τον πιο τέλειο μηχανισμό τυραννικής καταπίεσης απ' όσους δημιουργήθηκαν ως τότε στον κόσμο. Κατασκοπεία, χαφιεδισμός, διάλυση κάθε δεσμού οικογενειακού και ανθρώπινου, τυραννικά μαρτύρια, εξορίες, στρατόπεδα συγκέντρωσης, καταναγκαστικά έργα, βασανιστήρια, ατιμώσεις, εξευτελισμοί, θανατώσεις επιβάλλονται ομαδικά στους πολίτες, χωρίς καμιά διαμαρτυρία, χωρίς καμιά προστασία από πουθενά. Κηρύχεται η χρεωκοπία του κοινοβουλευτισμού και της δημοκρατίας και καταλύεται ή νοθεύεται απόλυτα το αντιπροσωπευτικό

σύστημα. Τα πολιτικά κόμματα διαλύονται και επιτρέπεται να υπάρχει ένα μόνο κόμμα, το κόμμα της φασιστικής δικτατορίας, που ταυτίζεται με το κράτος. Το κράτος τότε ανακηρύχεται υπερκυρίαρχο, ανεξάρτητο από τη θέληση των πολιτών. Το κράτος στέκεται απάνω από τα συμφέροντα των ομάδων, απάνω από τις κοινωνικές τάξεις. Γιατί ίσα-ίσα είναι το κράτος μιας τάξης, που θέλει να διαιωνίσει την κυριαρχία της και την εκμεταλλευτική οικονομία της. Η έννοια της λαϊκής κυριαρχίας διακωμωδιέται, ή νοθεύεται, ή άμεσα κηρύχεται άκυρη και ανύπαρκτη.

Από τη στιγμή, που ο μηχανισμός της κοινοβουλευτικής αστικής δημοκρατίας, χρησιμοποιημένος από τα νέα κοινωνικά στρώματα, αρχίζει να γίνεται επικίνδυνος για την κυριαρχία της αστικής τάξης, από τη στιγμή που ο αριθμός των ψήφων, που παίρνουν οι σοσιαλιστές και οι κομμουνιστές φτάνει στο κρίσιμο σημείο της οριστικής μετάπτωσης της κυριαρχίας στα επαναστατικά στοιχεία με τα νόμιμα μέσα, η αστική τάξη κάνει αντεπανάσταση και καταργεί τα νόμιμα ετούτα μέσα, που φαινομενικά ήταν προορισμένα να δίνουνε την εξουσία στην πλειονοψηφία του λαού και αντικαθιστά τις λεφτεριές με την ωμή και ξεσκέπαστη και άμεση βία. Ο φασισμός στο πολιτικό επίπεδο είναι η αντεπανάσταση της αστικής τάξης.

Επειδή όμως η αντεπανάσταση πρέπει να μονιμοποιηθεί και να νομιμοποιηθεί και να μην είναι εξαρτημένη από την προσωπική δικτατορία του «Duce» ή του «Führer», αναζητιέται ο καταστατικός οργανισμός, το σύνταγμα του νέου κράτους, του «ολοκληρωτικού» και «υπερκυρίαρχου». Ξαναγύρισμα στην κληρονομική απολυταρχία δε μπορεί να γίνει. Η νέα μορφή του κράτους, σύμφωνα με τις νέες συνθήκες της ζωής, θα είναι το «συντεχνιακό ή σωματειακό κράτος».

Αυτό το κράτος είναι μια καινούρια σύνθεση, που αντιπροσωπεύει την κλειστή συντεχνιακή οικονομία, που θέλει να δημιουργήσει ο φασισμός. Και όπως ετούτη η οικονομία παγιοποιεί την εκμεταλλευτική σχέση εργοδότη, και εργάτη, έτσι και το «συντεχνιακό κράτος» θα χρησιμεύει σαν όργανο για να επιβληθεί η παγιοποιημένη αυτή παραγωγική σχέση. Τα κλειστά συνδικάτα των εργατών και των εργοδοτών ενωμένα σε συντεχνίες θα δίνουνε την αντιπροσωπεία, που θα είναι φορέας της κρατικής εξουσίας, αντιπροσωπεία που με το μηχανισμό της οργάνωσης της συντεχνίας και με τη βοήθεια του φασιστικού κόμματος θα εξασφαλίζει για πάντα την κυρίαρχη θέση των εκμεταλλευτών. Για να υποτάξει μόνιμα τα επαναστατικά στοιχεία της εργατικής και της αγροτικής τάξης χρησιμοποιεί κοντά στο πολυσύνθετο αστυνομικό σύστημα των μυστικών ασφαλειών (Ovra, Cestapo) και τα παραστρατιωτικά σώματα, τους νεοπραιτωριανούς, τα τάγματα εφόδου, τις οργανώσεις νεολαίας κτλ., που χρησιμοποιούνται στο «τέταρτο μέτωπο», το εσωτερικό, για την εξόντωση του εσωτερικού οχτρού. Και εσωτερικός οχτρός, που γεμίζει τις φυλακές και τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και τα νησιά της εξορίας είναι τα μαχητικά στελέχη της εργατικής τάξης και της αγροτιάς και τα υπόλοιπα του αστικού φιλελευθερισμού.

Γι αυτό τα συνθήματα της νέας κυριαρχίας, που αντικαθιστούν την «ισότητα, τη λεφτεριά, την αδελφοσύνη» είναι τότε πειθαρχία, ιεραρχία, διαφοροποίηση. Η λεφτεριά έγκειται στην απόλυτη υποταγή στο κράτος. Σε κανένα επίπεδο της ζωής ο πολίτης δεν έχει το δικαίωμα ούτε να ενεργεί ούτε καν να σκέφτεται διαφορετικά απ' ότι επιτάσσει το κράτος, δηλαδή η κυριαρχία των κυριάρχων.

Συνάμα όμως τα κράτος τούτο είνε υποχρεωμένο, καθώς είδαμε, να είνε στρατόπεδο. Για το λόγο τούτο μετατρέπει σε θητεία τη ζωή όλων των πολιτών, αντρών και γυναικών, από την παιδική ως το κατώφλι της γεροντικής ηλικίας. Το σκολειό γίνεται στρατόπεδο, η εξωσχολική ζωή στρατόπεδο, η νεανική ζωή στρατόπεδο, η αντρική ζωή στρατόπεδο. «Οι πολίτες πρέπει να κοιμούνται με προσκέφαλο το γυλιό», διακηρύχνει μεγαλόστομα ο Μουσολίνι. Αυτό είνε το φασιστικό κράτος και ιδανικό του προβάλλουσε την αρχαία Σπάρτη, ξεχνώντας ότι η Σπάρτη δεν έδωκε ΤΙΠΟΤΕ στον ανθρώπινο πολιτισμό, τίποτε άλλο παρά το σύνθημα της αλληλοσφαγής «ή ταν ή επί τας».

Και με τούτο το σύνθημα, ας περάσουμε τώρα στο κύριο σημείο, που μας ενδιαφέρει σε τούτη τη μελέτη, στην εξέταση και το χαρακτηρισμό της φασιστικής ιδεολογίας.

Η φασιστική ιδεολογία.

(Ε' ΜΕΡΟΣ)

Το πνευματικό εποικοδόμημα του φασισμού.

Η φασιστική ιδεολογία κινείται ανάμεσα σε δυο αντιθέσεις. Από τη μια μεριά θέλει να είνε η άρνηση της αστικοδημοκρατικής ιδεολογίας και από την άλλη θέλει να είνε η άρνηση της σοσιαλιστικής ιδεολογίας. Και τις δύο τις θεωρεί χρεωκοπημένες. Η φασιστική ιδεολογία θέλει να είνε μια «σύνθεση» νέα, που ενώνει τις δυο αντιθέσεις και δημιουργεί ένα νέον κόσμο.

Ο Χίτλερ μιλώντας προχτές στις νεοπροσαρτημένες στο γερμανικό Ράιχ σουδητικές περιφέρειες συνόπισε με δύο λόγια την άποψη αυτή. «Η επανάσταση, που σας λέω, είνε κείνη που επικράτησε χάρη στον εθνικοσοσιαλισμό. Δυο κόσμοι επάλεβαν στη Γερμανία, ο αστικός και ο μαρξιστικός. Και οι δυο απόδειξαν πόσο εΐτανε στεΐρα ή ιδεολογία τους. Εΐταν απαραίτητη μια σύνθεση των δυο ιδεολογιών, της εθνικιστικής και της σοσιαλιστικής». Το ίδιο και ο Μουσολίνι χαρακτηρίζει το δικό του κίνημα σαν επανάσταση διπλή, ενάντια στην αστικοδημοκρατική και τη σοσιαλιστική ιδεολογία και πανηγυρίζει κάθε χρόνο την επέτειο της «φασιστικής επανάστασης».

Αν όμως αναλύσουμε βαθύτερα το περιεχόμενο και της φασιστικής και της εθνικοσοσιαλιστικής ιδεολογίας, βρίσκουμε πρώτα - πρώτα, πως στη νέα αυτή σύνθεση δεν μπαίνει κανένα ουσιαστικό στοιχείο από τη σοσιαλιστική ιδεολογία. Στο οικονομικό επίπεδο είδαμε, πως ο φασισμός αγωνίζεται να περισώσει με ελάχιστους και φαινομενικούς περιορισμούς, τη βάση της αστικής κοινωνίας, την ατομική ιδιοκτησία των μέσων της παραγωγής και να παγιοποιήσει την εκμεταλλευτική σχέση εργοδότη και εργάτη. Δεν πρόκειται λοιπόν για νέα μορφή οικονομίας, ούτε για νέα σχέση παραγωγής. Γίνεται μόνο προσπάθεια να καταργηθούν όλα εκείνα τα στοιχεία, που δημιουργούν κλονισμό και κίντυνο μεταβολής της σημερινής βασικής εκμεταλλευτικής σχέσης.

Και αν ακόμη ήθελε κατορθωθεί να οργανωθεί και η παγκόσμια διευθυνόμενη οικονομία με καπιταλιστικό έλεγχο, η βασική σχέση δεν αλλάζει. Γιατί η παγκόσμια αυτή διευθυνόμενη οικονομία θα εΐταν ένα παγκόσμιο καπιταλιστικό τραστ, που θα κανόνιζε τιμές προϊόντων και ημερομίσθια με βάση το πέρασμα της υπεραξίας στα χέρια των καπιταλιστών και τη συσσώρευση του κεφαλαίου.

Ο φασισμός όμως δε βάζει καν μέσα στους σκοπούς του την παγκόσμια διευθυνόμενη οικονομία. Είναι στο οικονομικό επίπεδο, σήμερα τουλάχιστο αντιδιεθνικός. Επιδιώκει την αυτάρκεια, την κλειστή εθνικιστική οικονομία. Διευθυνόμενη οικονομία στο εσωτερικό, ανταγωνιστική οικονομία στο εξωτερικό.

Στο οργανωτικό επίπεδο ο φασισμός είναι καθαρά και απόλυτα αντιδημοκρατικός. Αρνιέται και καταργεί όλα τα δικαιώματα που κατάχτησε το άτομο, ο πολίτης και ο άνθρωπος στην περίοδο που η αστική τάξη ήταν επαναστατική. Το φασιστικό κράτος είναι κράτος απολυταρχικό, είναι κράτος της αστικής τυραννίας. Καταργεί όλα τα πολιτικά μέσα, που μπορούν να οδηγήσουν στην ανατροπή της αστικής κυριαρχίας και στην εγκαθίδρυση της κυριαρχίας των παραγωγών. Ουσιαστικά ο φασισμός στο πολιτικό επίπεδο δεν είναι τίποτε άλλο παρά η αφαίρεση της ψήφου από τον εργάτη και τον αγρότη, ο πολιτικός ευνουχισμός των στρωμάτων που απειλούν την κυριαρχία της αστικής τάξης. Ο αντιδημοκρατισμός του φασισμού βρίσκεται στον αντίποδα του σοσιαλισμού.

Μια τεράστια θεληματική σύγχυση

Στο σημείο αυτό είναι ανάγκη να διαλυθεί μια μεγάλη πλάνη που επίτηδες καλλιεργείται από τους αστούς ιδεολόγους, που τοποθετούν στην ίδια απάνω βάση τη φασιστική διχτατορία και την προλεταριακή διχτατορία. Ονομάζουν «ολοκληρωτικά καθεστώτα» και το φασισμό και τον εθνικοσοσιαλισμό και τον κομμουνισμό. Ταυτίζουν τις δυο μορφές της διχτατορίας και θεωρούνε και τις δύο σαν απόλυτη άρνηση του ατομικισμού και της δημοκρατίας, ενώ ίσα - ίσα βρίσκονται στους αντίποδες αναμεταξύ τους. Ο φασισμός είναι η βασική άρνηση της δημοκρατίας, ο σοσιαλισμός είναι η ολοκλήρωση της δημοκρατίας, η μετάβαση από τη φαινομενική αστική δημοκρατία στην ουσιαστική σοσιαλιστική δημοκρατία, που έχει για προϋπόθεσή της την οικονομική δημοκρατία.

Για το φασισμό η δημοκρατία είναι παρελθόν, για το σοσιαλισμό η δημοκρατία είναι σκοπός, είναι το μέλλον.

Για το φασισμό η απολυταρχία, το κυρίαρχο κράτος, η άρνηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη είναι κάτι οριστικό, είναι η τελειωτική μορφή του κράτους, για τον κομμουνισμό η διχτατορία του προλεταριάτου είναι περαστικός σταθμός, ένα σκαλοπάτι που οδηγεί στην ολοκλήρωση της δημοκρατίας, στην αληθινή θεμελίωση και υποστάτωση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη.

Για το φασισμό η λεφτεριά, η ισότητα, η αδελφοσύνη, η πανανθρώπινη κοινωνία είναι ξεπερασμένα ιδανικά, που οδηγούνε σήμερα στον εκφυλισμό της κοινωνίας και στην αποσύνθεση για το σοσιαλισμό η λεφτεριά, η ισότητα, η αδελφοσύνη, η πανανθρώπινη κοινωνία, ο σοσιαλιστικός ανθρωπισμός είναι τα ιδανικά τέρματα, που μόνο με την κατάργηση της ατομικής ιδιοκτησίας στα μέσα της παραγωγής μπορούνε να πραγματοποιηθούν.

Για το φασισμό υπάρχει ανταγωνισμός ανάμεσα στο άτομο και στην ολότητα, που πρέπει να εκλείψει με την υποταγή του ατόμου, για το σοσιαλισμό η ολότητα είναι το πλαίσιο για την ανάπτυξη του ατόμου, ανάμεσα στην ολότητα και στην προσωπικότητα ο σοσιαλισμός μόνο δημιουργεί αρμονία.

Για το φασισμό το άτομο εκμηδενίζεται μέσα στο κράτος (το κράτος των εκμεταλλευτών), για το σοσιαλισμό η πολύπλευρη και προς όλες τις κατευθύνσεις καλλιέργεια της προσωπικότητας, η δυνατότητα για όλους τους ανθρώπους να αναπτύξουν στον υπέρτατο βαθμό τις ικανότητές τους είναι το ιδανικό τέρμα. Ο φασισμός δεσμεύει την πλειονοψηφία για να εξασφαλίσει την κυριαρχία μιας ολιγαρχίας, ο σοσιαλισμός απολυτρώνει το σύνολο.

Ο φασισμός είναι η δέσμευση του ανθρώπινου, για να διατηρηθεί η εκμετάλλευση του υλικού, ο σοσιαλισμός είναι η ρύθμιση του υλικού για να απολυτρωθεί το ανθρώπινο μέσα στον άνθρωπο.

Ο φασισμός διαιωνίζει το βασίλειο του καταναγκασμού, ο σοσιαλισμός οδηγεί τον άνθρωπο από το βασίλειο της ανάγκης στο θείο χώρο της λεφτεριάς. Αν παραβάλει κανείς το σύνταγμα της ΕΣΣΔ με τη μορφή, που δίνουνε στο κράτος οι φασίστες και οι εθνικοσοσιαλιστές βλέπει ολοφάνερα ετούτη τη βασικότατη διαφορά. Ο φασισμός είναι αστική απολυταρχία, ο σοσιαλισμός είναι Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ, η μόνη αληθινή και ολοκληρωμένη ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ. Ο φασισμός είναι η τελευταία φάση της αστικής κυριαρχίας. Κάθε κυρίαρχη τάξη, όταν κιντνεύει να χάσει την κυριαρχία, περνάει στην απολυταρχία. Αυτό έκαναν οι αρχαίοι δουλοχτήτες με τα βασίλεια του μεγάλου Αλεξάνδρου και των διαδόχων του και με τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία, αυτό έκαναν οι φεουδάρχες με το δεσποτισμό των «βασιλιάδων ήλιων». Αυτό κάνουν οι καπιταλιστές με τη φασιστική τυραννία των Μουσολίνι και των Χίτλερ. Σε κανένα φασιστικό στρατόπεδο συγκέντρωσης δε βρίσκεται κανένας καπιταλιστής, εκτός ίσως από τους εβραίους που ληστεύτηκαν. Στα στρατόπεδα συγκέντρωσης βρίσκονται πρόμαχοι της κοινωνικής επανάστασης και της πραγματικής δημοκρατίας, ή ακριβέστερα στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και στις εξορίες και στις φυλακές της Σοβιετικής Ένωσης βρίσκονται τα τελευταία υπόλοιπα των εκμεταλλευτών και οι ιδεολογικοί πρόμαχοί των, στα στρατόπεδα συγκέντρωσης, στις εξορίες στις φυλακές των φασιστικών κρατών βρίσκονται οι εργάτες και οι ιδεολογικοί πρόμαχοί των, οι αγωνιστές της λεφτεριάς, της ισότητας, και της αδελφότητας.

Η φασιστική ιδεολογία.

(ΣΤ' Μέρος)

Τα μορφικά γνωρίσματα της φασιστικής ιδεολογίας.

Αλλά τι λογής είναι η εθνικοσοσιαλιστική ή φασιστική «σύνθεση» αστισμού και σοσιαλισμού φαίνεται το ίδιο καθαρά και στο ιδεολογικό επίπεδο.

Η φασιστική ιδεολογία απορρέει από μίαν αντεπανάσταση. Ο φασισμός θέλει να είναι κοινωνικό κίνημα πλατιάς μορφής γιατί η αστική τάξη και οικονομικά εξαρτάει από τα συμφέροντά της και ιδεολογικά επηρεάζει μεγάλες μάζες του πληθυσμού, τους μεσαίους και μικρούς αστούς, τους μεγάλους και μεσαίους αγρότες, τα ανώτερα στρώματα της εργατικής τάξης. Στην αντεπανάστασή της προσπαθεί να επηρεάσει και να σύρει μαζί της όσο μπορεί πλατύτερες μάζες και να χτυπήσει και να εκμηδενίσει τα καθοδηγητικά στοιχεία των άλλων τάξεων, τα πολιτικά κόμματα που τις εκπροσωπούν και τους ιδεολογικούς των ηγέτες.

Σαν πλατύ κοινωνικό κίνημα που θέλει να είναι, παίρνει όλα τα μορφολογικά γνωρίσματα των μεγάλων επαναστατικών ή αντεπαναστατικών κινημάτων.

α) Για πρώτο σύνθημά της η φασιστική αντεπανάσταση υψώνει την ενότητα, την ενότητα του λαού απέναντι στη διάσπαση. Αρνιέται την πάλη των τάξεων, θέλει να την εξαλείψει. Αρνιέται και αυτή την ύπαρξη των τάξεων. Απέναντι στη διάσπαση του κοινωνικού συνόλου σε τάξεις που ανταγωνίζονται, υψώνει την έννοια της ενιαίας εθνότητας και του υπερταξικού κράτους. Ένας λαός, ένα κράτος, ένας αρχηγός, είναι το σύνθημα της ενότητας.

Και παράλληλα προς αυτή την ενότητα θέλει ν' αποκαταστήσει την ιδεολογική ενότητα απέναντι στην ιδεολογική διάσπαση και αποσύνθεση, που παρουσιάζει η αστική κοινωνία με τις αντιθέσεις, που οξύνονται μέσα της. Ενιαίο δόγμα, ενιαία πίστη, ενιαία ιδεολογία.

β) Γι' αυτό παρουσιάζει η φασιστική ιδεολογία και το δεύτερο ειδοολογικό γνώρισμα των μεγάλων κοινωνικών κινημάτων, τη γενικότητα. Η ιδεολογία του φασισμού πρέπει ν' απλωθεί σ' όλα τα επίπεδα της ζωής, στην πολιτική, στην επιστήμη, στην τέχνη, στην ηθική, στη θρησκεία. Ο φασισμός θέλει να δώσει επίσης, όπως και ο σοσιαλισμός, μια γενική κοσμοθεωρία και βιοθεωρία, που ν' αγκαλιάζει όλη τη ζωή και συνάμα να είναι το δόγμα όλων των κοινωνικών στρωμάτων και όλων των πολιτών, να έχει δηλαδή και το τρίτο γνώρισμα των μεγάλων κοινωνικών κινημάτων, την καθολικότητα.

γ) Μια τέτια ιδεολογία ενιαία, γενική και καθολική ξαναφέρει και την ενότητα ανάμεσα στη θεωρία και την πράξη, περιέχει δηλαδή και

δ) το τέταρτο γνώρισμα των επαναστατικών κινημάτων. Όλη η γνώση και όλη η πνευματική ενέργεια πρέπει να εξυπηρετεί τη ζωή και από τη ζωή να πηγάζει και η θεωρία να καθοδηγεί τη ζωή. Και τέλος, μια τέτια επαναστατική ιδεολογία πρέπει αναμφισβήτητα να έχει και

ε) το πέμπτο γνώρισμα των μεγάλων πνευματικών κινημάτων, την έντονη ψυχοκινητική δύναμη, έντονο συναισθηματισμό, παρορμητική ενέργεια, που να κινεί τις μάζες σε μεγάλες και ηρωικές πράξεις και σε αυτοθυσία. «Να ζείτε επικίντυνα, να είστε πάντα έτοιμοι να θυσιάσετε τον εαυτό σας για τα ιδανικά σας!».

Μορφολογικά λοιπόν ο φασισμός προσπαθεί να έχει τα γνωρίσματα της κοινωνικής επανάστασης και όπου συντρέχουν συνθήκες αντικειμενικές για να κινούνε μεγάλες λαϊκές μάζες με τα συνθήματά του, όπως είναι το συναίσθημα της ήττας και της αδικίας, εθνικός απολυτρωτισμός και ακόμα ιμπεριαλιστικά καταχτητικά όνειρα, εκεί και απλώνεται σε πλατιά στρώματα, όπως βλέπουμε να γίνεται στη Γερμανία και, ως ένα βαθμό, στην Ιταλία.

Το περιεχόμενο της φασιστικής «ιδεολογίας». Ο φασισμός, η πατρίδα και η φυλή.

Αν όμως προχωρήσουμε να εξετάσουμε την ουσιαστική σχέση του φασισμού με τις πνευματικές αξίες τότε θα βρούμε τον αληθινό χαρακτήρα της ιδεολογίας του. Τι λογής είναι η φασιστική ιδεολογία ως προς το περιεχόμενο της;

Πρώτα-πρώτα η φασιστική ιδεολογία εντείνει στο έπακρο τον εθνικισμό, αντιτάσσοντάς τον στο διεθνισμό. Εκμεταλλεύεται το εθνικό συναίσθημα, που

δημιουργήθηκε στην περίοδο της αστικής επανάστασης και κινητοποίησε τους λαούς σε εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα, σε αυτονομία, σε ίδρυση εθνικών κρατών.

Οξύνει στο έπακρο την έννοια της πατρίδας, τον εθνικό φανατισμό, τη μισαλλοδοξία, το μίσος στους άλλους λαούς. Οι άλλοι λαοί είναι κατ' αρχήν αντίπαλοι, είναι οχτροί. Η έννοια της πατρίδας παρουσιάζεται στο φασισμό σαν η άγκυρα σωτηρίας απέναντι στο σοσιαλιστικό διεθνισμό, που θέλει να ρίξει τα σύνορα, να καλλιεργήσει την αδελφοσύνη ανάμεσα στους ανθρώπους. Κάνοντα όμως αυτό παρουσιάζει ωμή και ξεσκεπάστη την αντίφαση ανάμεσα στον καθένα εθνικισμό και το σεβασμό της εθνικής θέλησης των άλλων. Ο Χίτλερ στο όνομα της αυτοδιάθεσης των λαών και της εθνικής ιδέας ζητάει να ενώσει με το γερμανικό Ράιχ όλους τους γερμανούς σ' οποιοδήποτε μέρος κι αν ζουν της γης, συνάμα όμως ούτε μέσα στην περιοχή του Ράιχ ανέχεται την ύπαρξη οποιασδήποτε άλλης εθνικότητας και έξω από το Ράιχ ζητάει να κατακτήσει άλλες εθνότητες^{2*}. Ο Μουσολίνι υποστηρίζει κι αυτός την αρχή της εθνικής αυτοτέλειας και αυτοδιάθεσης και στ' όνομά της ζητάει να ενώσει με την Ιταλία όλους τους Ιταλούς, ζητάει την Κορσική, ζητάει τη Νίκαια, συνάμα όμως εξοντώνει μέσα στην περιοχή της Ιταλίας κάθε ξένη εθνικότητα, δε σέβεται τον εθνισμό των Δωδεκανησίων, που είναι όλοι Έλληνες, καταχτάει την Αβησσυνία, τη Λιβύη και θέλει την Τύνιδα και όσους άλλους λαούς μπορεί να καταβροχθίσει. Ο φασισμός εκμηδενίζει κάθε αρχή προστασίας των μειονοτήτων, που είχε θεσπίσει η Κοινωνία των Εθνών. Και ούτε αυτό του αρκεί. Επειδή ο φασισμός εκφράζει την ιμπεριαλιστική τάση του καπιταλισμού, την απολυταρχία της αστικής τάξης στο εσωτερικό και την κατάκτηση λαών στο εξωτερικό, σπρώχνει τον εθνικισμό στο ακρότατο άκρο του δημιουργώντας το φυλετισμό, τη θεωρία της ανώτερης ράτσας. Ο κάθε φασιστικός λαός δεν είναι πια μια ξεχωριστή εθνότητα ισότιμη κατ' αρχήν με τις άλλες εθνότητες, είναι μια ράτσα ξεχωριστή και προνομιούχα, φορέας φυλετικής αγνότητας και υπεροχής και σαν τέτοιος έχει δικαίωμα όχι μόνο στη δική του κυριαρχία και αυτοτέλεια παρά και στην κατάκτηση και υποδούλωση και την εξόντωση ακόμη των λαών που ανήκουν σε άλλες ράτσες κατώτερες, που είναι εκφυλισμένοι μιγάδες, μεσογιακοί, σλάβοι, ασιάτες, χρωματιστοί, σημίτες, χαμιτικοί, νεγροειδείς. Οι γερμανοί πρώτοι και ύστερ' απ' αυτούς οι ιταλοί καλλιεργούνε το μύθο της καθαρής και άμιχτης αριανής ράτσας, που υπάρχει τάχα ως σήμερα και είναι ανώτερη απ' όλες τις άλλες. Μα αρκεί να συγκρίνει κανείς ένα βόρειο γερμανό μ' ένα νότιο ιταλό για να ιδεί αν μπορούν αυτοί οι δυο να είναι αντίτυπα της ίδιας καθαρής φυλής.

Με αυτή την αφετηρία ξαναφουντώνει ο φασισμός τους φυλετικούς διωγμούς, ξανααγριάζει την ανθρωπότητα πίσω στην αγριότητα, στις σφαγές και τους διωγμούς και τις λεηλασίες των εβραίων, στα pogrom που ντρόπιασαν τον ανθρώπινο πολιτισμό στους αιώνες, που είχαμε συνηθίσει να τους καλούμε «βάρβαρους». Ο φασισμός είναι το ξαναγύρισμα στη βαρβαρότητα. Η ευγενικιά ιδέα του εθνικού απολυτρωτισμού μετατρέπεται στην αγριότητα της εξόντωσης κάθε αλλόφυλου, της ωμής αρπαγής, της σφαγής, της λεηλασίας, στ' όνομα της πατρίδας, της εθνότητας, της φυλής.

² *Πόσο αντιφατικά και υποκριτικά χρησιμοποιήθηκε από τον εθνικοσοσιαλισμό η αρχή της αυτοδιάθεσης των λαών έγινε ολοφάνερο λίγους μήνες αργότερα. Το Μάρτη και τον Απρίλη του 1939 η Γερμανία κατάργησε την ανεξαρτησία των τσέχων και των σλοβάκων και η Ιταλία απορρόφησε την Αλβανία.

Έτσι ο εθνικισμός, τραβηγμένος στις ακρότατες συνέπειές του σαν φυλετισμός, που στο βάθος δεν είναι τίποτε άλλο παρά η καταχρηστική εξόρμηση του ιμπεριαλιστικού καπιταλισμού στην οξύτερη αντίθεσή του με τους άλλους καπιταλιστικούς ιμπεριαλισμούς, δε γίνεται το «σκαλοπάτι», η «προβαθμίδα» του ανθρωπισμού, παρά ο αντίποδας, η άρνηση του ανθρωπισμού.

Η φασιστική ιδεολογία.

(Ζ' Μέρος)

Ο φασισμός και η «οικογένεια».

Η δεύτερη ιερή, αξία που έρχεται να περισώσει ο φασισμός είναι η οικογένεια. Και η έννοια βέβαια της οικογένειας δεν εκφράζει κάτι ομοιόμορφο, το ίδιο στο περιεχόμενό του και στη μορφή του, κάτι το πάγιο στο πέρασμα των αιώνων, γιατί είναι μια έννοια ιστορική που αλλάζει σε τόπους και καιρούς. Η κοινωνιολογική έρευνα των σεξουαλικών σχέσεων και της αντικειμενοποίησής τους με τη μορφή της οικογένειας παρουσιάζει απειράριθμες ιδιομορφίες και φάσεις από την πρωτόγονη κοινωνία ως σήμερα κάτω από την επίδραση πολυποίκιλων παραγόντων, που μέσα σ' αυτούς οι οικονομικοί παράγοντες δεν κατέχουν τη μικρότερη σημασία.

Η αστική κοινωνία κληρονόμησε στις χριστιανικές χώρες τη μονογαμική οικογένεια, με τον τύπο της πατριαρχικής οικογένειας, όπου ο πατέρας κρατεί την προέχουσα θέση, αυτός κατέχει και διοικεί την περιουσία, δίνει τ' όνομά του στα παιδιά, ασκεί την πατρική εξουσία και γενικά είναι ο κύριος, ο αφέντης του σπιτιού, ενώ η γυναίκα βρίσκεται όλως διόλου σε δευτερεύουσα και υποταχτική θέση. Ο τύπος όμως, αυτής της οικογένειας μέσα στην εξέλιξη της αστικής κοινωνίας κλονίστηκε στα θεμέλιά του από πολλές πλευρές. Και πρώτα - πρώτα αυτή η μονογαμική βάση της ουσιαστικά έχει καταλυθεί. Η μονογαμία ποτέ σχεδόν δεν είτανε πραγματική για τον άντρα. Στο διάστημα όμως της αστικής εξέλιξης και στα ανώτερα στρώματα της καπιταλιστικής κοινωνίας και στα κατώτερα στρώματα καταλύθηκε η μονογαμία και για τη γυναίκα. Σ' όλο το δέκατο ένατο αιώνα από τη μια μεριά ακμάζει ο εταιρισμός και από την άλλη μεριά απλώνεται η μοιχεία και από τις δύο πλευρές και του άντρα και της γυναίκας.

Η καθολική εκκλησία επιμένει στο αδιάλυτο του γάμου και όμως ανεξάρτητα από τις υποχωρήσεις που αναγκάζεται να κάμει, ίσα - ίσα με τούτη την απαγόρευσή της ευνοεί έμμεσα και τον εταιρισμό και τη μοιχεία. Όλη σχεδόν η θεατρική λογοτεχνία και το μυθιστόρημα του δέκατου ένατου και του εικοστού ακόμη αιώνα έχει για κυριότερο θέμα της τη μοιχεία, την αποσύνθεση της αστικής οικογένειας. Για το λόγο τούτο οι προτεσταντικές χώρες καθιερώνουνε και εκκλησιαστικά το διαζύγιο και συνάμα εισάγεται και στις καθολικές χώρες ο πολιτικός γάμος για να διευκολύνεται ο χωρισμός.

Από την άλλη μεριά στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα, τα εργατοαγροτικά και τα μικροαστικά, η γυναίκα είτε απέναντι στον ισχυρό αγροχήμονα, είτε απέναντι στον εργοδότη της πολιτείας και γενικά τον πλούσιο, αναγκάζεται από τη φτώχεια να εκπορνευτεί. Στις καπιταλιστικές χώρες η έννοια της παρθενίας της γυναίκας στον γάμο δεν υφίσταται. Μα και ο νόμιμος γάμος με βάση την οικονομική σχέση του άντρα με τη γυναίκα, τις περισσότερες φορές εκφυλίζεται σε μιαν αγοραπωλησία είτε

της μίας είτε της άλλης πλευράς, σε μιαν εμπορική πράξη που μόνο τυπικά διαφέρει από την πορνεία.

Η αποσύνθεση όμως αυτή προβαίνει ακόμη γοργότερα με τη χειραφέτηση της γυναίκας, που δημιουργιέται από την ανάγκη της συμμετοχής της στην παραγωγή. Η εργάτρια και η μικροαστή και η μεσαία αστή, που αρχίζει να εργάζεται και να κερδίζει το ψωμί της, αρχίζει συνάμα να διεκδικεί τα δικαιώματά της στη ζωή, να σπάει τα δεσμά της πατριαρχικής και φεουδαρχικής οικογένειας, που τη θέλει υποταχτική του άντρα και δεσμώτιδα του σπιτιού.

Ο αστικός ατομικισμός καταχτάει ολοένα πλατύτερα στρώματα και ανάμεσα στις γυναίκες και το κίνημα της χειραφέτησης της γυναίκας απλώνεται σ' όλες τις αστικές κοινωνίες.

Οσοσιαλισμός ζητάει ισοτιμία της γυναίκας σε όλα, στην αμοιβή και στις ώρες της δουλιάς, στο άνοιγμα όλων των επαγγελμάτων για τη γυναίκα, ισοτιμία στη μόρφωση, ισοτιμία σε όλα τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα. Και συνάμα ο σοσιαλισμός απάνω σ' αυτή τη βάση της ισοτιμίας και του σεβασμού της προσωπικότητας της γυναίκας και των παιδιών ζητάει να εξυγιάνει, να αναμορφώσει την οικογένεια, θεμελιώνοντάς την απάνω στην ύπαρξη αληθινής αγάπης και εκτίμησης ανάμεσα στη γυναίκα και στον άντρα και καταργώντας την κάθε είδους πορνεία και τη νόμιμη και την άνομη και τη φανερή και την κρυφή. Ο φιλελευθερισμός ευνοεί τη χειραφέτηση της αστής γυναίκας και της χορηγεί ακόμη το δικαίωμα της ψήφου σε πολλές χώρες.

Σε αντίθεση με αυτά τα ρέματα τέλος, ο συντηρητισμός, η αριστοκρατική αντίδραση, υψώνει για τη γυναίκα το παλιό ιδανικό της υποταχτικής θέσης της, που στη Γερμανία εκφράζεται με τα τρία ΚΚΚ, δηλαδή Kinder, Kuche, Kirche (παιδιά, κουζίνα, εκκλησία).

Σ' αυτή τη θέση βρίσκει την κατάσταση της οικογένειας ο φασισμός. Και ποιαν άποψη εγκολπώνεται; Την τρίτη, την άποψη την πισωδρομική.

Κατηγοράει το σοσιαλισμό πως θέλει να διαλύσει την οικογένεια, πως θέλει την κοινοκτημοσύνη των γυναικών, ένα είδος γενικής πορνείας, ενώ ίσα - ίσα το αντίθετο είναι αληθινό. Με τη συκοφαντία αυτή προσπαθεί να κινητοποιήσει το συναίσθημα της αντρικής περηφάνιας, της ζήλιας, τον εγωισμό της κατοχής. Στ' όνομα της ηθικής ζητάει να περισώσει την πραγματική ανηθικότητα, που διέπει σήμερα τις σχέσεις της γυναίκας και του άντρα στην αστική κοινωνία.

Και πρώτα-πρώτα ζητάει να διώξει τη γυναίκα από τη δουλιά, να την περιορίσει στο σπίτι. Το σύνθημα αυτό εξυπηρετεί κατά κύριο λόγο οικονομικούς σκοπούς, θέλει να περιορίσει την ανεργία των αντρών, τον ανταγωνισμό από τη γυναίκα στα διάφορα επαγγέλματα. Είναι όμως χαρακτηριστικό, πως ετούτο δεν μπορεί να το πετύχει ως προς τη γυναίκα εργάτρια, γιατί η βιομηχανία βρίσκει φτηνότερη εργατική δύναμη αμείβοντας τη γυναίκα λιγότερο από τον άντρα. Γι' αυτό ο διωγμός της γυναίκας από την εργασία περιορίζεται προ πάντων στα υπαλληλικά και τα ελευθέρια λεγόμενα επαγγέλματα. Έπειτα ζητάει να εκμηδενίσει το ζήτημα της γυναικείας χειραφέτησης, την ισοτιμία του άντρα και της γυναίκας στα αστικά και πολιτικά δικαιώματα. Τρίτο χαρακτηριστικό γνώρισμα αντίδρασης είναι η προσπάθειά του να διαφοροποιήσει και

να περιορίσει τη μόρφωση της γυναίκας. Καταργεί τη συνεκπαίδευση αγοριών και κοριτσιών, δημιουργεί σκολιά για τις γυναίκες, όπου να τους παρέχεται μόρφωση διακοσμητική, περιορίζει την ανώτερη μόρφωση της γυναίκας και γενικά θέλει να την κρατήσει και πνευματικά στην υποταχτική θέση της. Τέταρτο, τέλος, διευκολύνει το διαζύγιο και προστατεύει τη συμβατική ηθική της φαινομενικής μονογαμίας και τη σχέση του γάμου σε μια σχέση ιδιοκτησίας. Είνε λοιπόν ολοφάνερο και σε τούτο το επίπεδο ο φασισμός κίνημα αντίδρασης και αντεπανάστασης, προσπάθεια να εκμηδενιστούν όλες οι κατακτήσεις της γυναικείας προσωπικότητας, ξαναγύρισμα στη μεσαιωνική κατάσταση της γυναίκας. Και σε τούτο το σημείο καταφαίνεται πόσο λίγο σέβεται ο φασισμός την αξία της ανθρώπινης προσωπικότητας και πόσο αντιδράει στο θεμελίωμα της βαθύτατης ηθικής σχέσης των ανθρώπων, της σεξουαλικής σχέσης, απάνω στην αλήθεια, στην αγάπη και στην αμοιβαία εκτίμηση και το σεβασμό.

Η φασιστική ιδεολογία.

(Η' Μέρος)

Ο φασισμός και η θρησκεία.

Η τρίτη αξία του πολιτισμού, που διακηρύχνει πως θέλει να περισώσει και να αναστήσει ο φασισμός είναι η θρησκεία. Η θέση, που παίρνει ο φασισμός απέναντι στη θρησκεία είναι η αντιστροφή της αστικοδημοκρατικής επανάστασης. Από τον καιρό που ο χριστιανισμός προσαρμόστηκε στη φεουδαρχία κ' έγινε το όργανο της πνευματικής κυριαρχίας της, επικράτησε σ' όλο το μεσαίωνα ο θεοκρατικός μυστικισμός σαν η μόνη μορφή της κοσμοθεωρίας και βιοθεωρίας. Απέναντι σ' αυτή τη θεοκρατική παράδοση, που εμπόδιζε την ανάπτυξη της επιστήμης, τη διερεύνηση των νόμων του φυσικού κόσμου με βάση τη φυσική αιτιότητα, υψώθηκαν η αστική πνευματική επανάσταση κινητοποιημένη από την ανάγκη να τελειοποιηθούν τα τεχνικά μέσα της παραγωγής. Γιατί η αλλαγή της τεχνικής είταν ο βασικός όρος για την εξέλιξη της αστικής οικονομίας.

Έτσι απέναντι στη μεσαιωνική θεοκρατία και τη μονοκρατορία της θεολογίας στο γνωστικό επίπεδο, η αστικοδημοκρατική επανάσταση γέννησε από τη μια μεριά τον ορθολογισμό, την προσπάθεια να γνωρίσει ο άνθρωπος την ουσία των πραγμάτων και τους νόμους που τα διέπουν με βάση το λογικό και από την άλλη μεριά τον εμπειρισμό, την προσπάθεια να γνωρίσει ο άνθρωπος τον κόσμο, με βάση τη συστηματοποίηση της πείρας των αισθητηρίων του. Από τη συνεργασία και την αντίθεση του ορθολογισμού και του εμπειρισμού γεννήθηκε η νεώτερη φιλοσοφία και η νεώτερη φυσική επιστήμη, που βοήθησε την αστική τάξη να τελειοποιήσει σε πρωτόφαντο βαθμό την τεχνική και να μετατρέψει ριζικά τους όρους και τις σχέσεις της παραγωγής.

Ένα λοιπόν από τα κύρια γνωρίσματα της αστικοδημοκρατικής ιδεολογίας στάθηκε η αντίθεσή της προς το θεοκρατικό μυστικισμό κάθε μορφής, που έφτασεν ως την διατύπωση των καθαρών υλιστικών συστημάτων του 18ου και του 19ου αιώνα. Μπορεί μάλιστα να πει κανείς, πως η φυσική επιστήμη των νεότερων χρόνων σαν επιστήμη στάθηκε πάντα υλιστική και άθεη, ανεξάρτητα και από την κοσμοθεωρία αυτών των ίδιων των ερευνητών. Μόνο η αναγνώριση της απόλυτης κυριαρχίας των νόμων της φυσικής αιτιότητας μέσα στο φυσικό γίνεσθαι έκαμε δυνατή την εξέλιξη των φυσικών επιστημών και τις τεράστιες κατακτήσεις τους. Η αντίθεση αυτή και η ανεξαρτησία απέναντι στη μεσαιωνική θεοκρατική παράδοση είχε για αποτέλεσμα

και τη θρησκευτική μεταρρύθμιση μέσα στα όρια της θρησκευτικότητας, την ανεξίθρησκεία, την καθιέρωση και το σεβασμό της λεφτεριάς της συνείδησης και των επιστημονικών πεποιθήσεων, τη λεφτεριά της επιστήμης, το χωρισμό της εκκλησίας από το κράτος σε ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες και τη δημιουργία άθρησκης παιδείας, της λαϊκότητας (Laïcité), όπως ονομάστηκε στη Γαλλία. Σ' όλο το διάστημα των επαναστατικών αγώνων της αστικής τάξης η θρησκεία γενικά και η καθολική εκκλησία ιδιαίτερα στεκότανε σύμμαχος της φεουδαρχίας και είτανε συνάμα κατ' εξοχήν αντιδραστική. Γι' αυτά η γαλλική Επανάσταση καταργούσε επίσημα τη θρησκεία και την αντικαθιστούσε με τη λατρεία του Λόγου. Το φαινόμενο αυτό το βλέπουμε να παρακολουθεί παντού την αστικοδημοκρατική επανάσταση, αλλού πιο έντονα αλλού πιο χαλαρά, ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες. Η αστικοδημοκρατική επανάσταση του Κεμάλ Ατατούρκ αναγκάστηκε να χτυπήσει δυνατά τη μουσουλμανική θεοκρατία για να επιβληθεί.

Η επαναστατική όμως αυτή στάση της αστικής τάξης απέναντι στη θρησκεία αλλάζει με την αλλαγή των όρων της κυριαρχίας της. Οπου η κυριαρχία της αστικής τάξης εξασφαλίζεται μ' ένα συμβιβασμό προς τη φεουδαρχία, εκεί έχουμε και τη διαμόρφωση μιας συμβιβαστικής θέσης προς τη θρησκεία και γενικά προς την κοσμοθεωρία τη θρησκευτική. Γενικά η αστική τάξη, μόλις εξασφαλίσει την κυριαρχία της ανεμπόδιστη, αρχίζει να βλέπει με ανοχή και συμπάθεια τη θρησκεία. Μα η στάση της αυτή μετατρέπεται ολότελα σε θετική υποστήριξη της θρησκείας μόλις φουντώνει ο κίντυνος για την αστική κυριαρχία από τα νέα επαναστατικά στρώματα.

Τη μεταστροφή αυτή την παρακολουθούμε από τα τέλη του 19ου αιώνα και τη βλέπουμε τώρα ν' αποκορυφώνεται με την εγκαθίδρυση του φασισμού, δηλαδή της αστικής απολυταρχίας. Τώρα ο φασισμός ορθώνεται πια σαν πρόμαχος της θρησκευτικής πίστης. Παντού αντηχεί το σύνθημα του γυρισμού προς την πίστη σε υπερκόσμιες δυνάμεις. Η θρησκεία είναι το όργανο της κυριαρχίας. Πρέπει να ξαναγεννηθεί, να ξαναζήσει, να ξανακυριαρχήσει στις ψυχές, ν' αποκοιμίσει τις συνειδήσεις, που ξεσηκώνονται. Τώρα ισχύει ο λόγος «η θρησκεία είναι το όπιο των λαών». Αυτό δεν το λένε μόνο οι επαναστάτες, το αναγνωρίζουν έμμεσα και το εφαρμόζουν οι κυρίαρχοι, οι αντεπαναστάτες. Γι' αυτό ζητούνε να περισώσουνε τη θρησκευτική πίστη με κάθε τρόπο, να την περισώσουνε και με τη βία, με τον εκβιασμό των συνειδήσεων.

Και σε τούτο όμως το σημείο πεδικλώνεται και μπερδεύεται ο φασισμός μέσα στις ανυπερνίκητες αντινομίες του. Από τη μια μεριά θέλει να ξανασύρει τα πλήθη προς το θρησκευτικό μυστικισμό, από την άλλη όμως μεριά έρχεται σε σύγκρουση με την καθιερωμένη θρησκευτική τάξη, με την εκκλησία. Αυτό γίνεται από δύο λόγους, που παρουσιάζονται ολοκάθαρα στη Γερμανία. Η Γερμανία είναι προτεσταντική και καθολική. Ο γερμανικός εθνικοσοσιαλισμός συγκρούεται και με την προτεσταντική και με την καθολική εκκλησία. Με τον προτεσταντισμό συγκρούεται γιατί χτυπάει τη λεφτεριά της θρησκευτικής συνείδησης, χτυπάει τη λογική υποστάτωση του προτεσταντισμού, γιατί θέλει μια θρησκευτικότητα πολιτικής μορφής και σκοπιμότητας, μια παγγερμανιστική θρησκευτικότητα με στοιχεία ειδωλολατρικά γερμανικά, γιατί είναι απόλυτα μισαλλόδοξος από εθνικισμό και φυλετισμό, γιατί κυνηγάει τους εβραίους και την εβραϊκή καταγωγή του χριστιανισμού, γιατί δεν αναγνωρίζει την Παλιά Διαθήκη και γενικά επειδή η φασιστική θρησκευτικότητα δεν

είνε πηγαία παρά δευτερόγενη, πηγάζει άμεσα από τις εθνικοσοσιαλιστικές ανάγκες κυριαρχίας και όχι από αγνό θρησκευτισμό.

Για μερικούς απ' αυτούς τους λόγους συγκρούεται και με τον καθολικισμό, μα και για έναν άλλον ακόμη πολύ σοβαρό. Η καθολική εκκλησία διεκδικεί την απόλυτη κυριαρχία απάνω στη συνείδηση των πιστών της και θέλει προ πάντων η νεολαία να μορφώνεται κάτω από την άμεση επίδραση και τον έλεγχο της. Ο εθνικοσοσιαλισμός όμως διεκδικεί και αυτός την απόλυτη κυριαρχία απάνω στη συνείδηση των νέων, θέλει τη νεολαία ολοκληρωτικά δική του. Και απάνω σ' αυτό έρχεται σε βαθιά και έντονη σύγκρουση προς τον καθολικισμό. Γι' αυτό ο εθνικοσοσιαλισμός επιδιώκει τη δημιουργία ενός γερμανικού χριστιανισμού, απαλλαγμένου από τα εβραϊκά και τα γενικά ανθρώπινα στοιχεία, την παγκόσμια αδελφοσύνη των ανθρώπων, που είναι θεμελιακά αντίθετη προς το ιμπεριαλιστικό ιδανικό της κατάκτησης που τον εμπνέει. Ξεχωρίζει εβραϊκό χριστιανισμό, διεθνιστικό χριστιανισμό, που ταυτίζεται στους σκοπούς του με τον κομμουνισμό και γερμανικό χριστιανισμό χωρίς ετούτα τα αγελοποιητικά, τα εκφυλιστικά στοιχεία. Ή τέλος, φτάνοντας στα άκρα του εθνικισμού και του φυλετισμού, ζητάει τη δημιουργία μιας νέας γερμανικής θρησκείας με ξαναζωντανέμα παλιών ειδωλολατρικών στοιχείων, που θέλει να τα υψώσει σε νέα, αιώνια σύμβολα του γερμανισμού (Rosenberg, Ludendorf). Η ιμπεριαλιστική θρησκευτικότητα του εθνικοσοσιαλισμού τον φέρνει σε άκραν αντίθεση προς το χριστιανισμό και τις εκκλησίες του.

Λιγότερο φανερή είναι προσωρινά τουλάχιστο η αντίθεση τούτη στην Ιταλία γιατί εκεί ο φασισμός προσπάθησε να συμβιβαστεί με τον καθολικισμό, που είναι πολύ πιο δυνατός στην Ιταλία. Και εκεί όμως η αντίθεση υπάρχει και δεν είναι απίθανο να ξεσπάσει όπως και στη Γερμανία. Στις άλλες φασιστικές χώρες όπου δεν έχουμε την μορφή ετούτη της ιμπεριαλιστικής θρησκευτικότητας, η αστική απολυταρχία ζητάει στήριγμα στην καθιερωμένη θρησκεία, στην καταπολέμηση κάθε επιστημονικής λευτεριάς και γενικά κάθε λεφτεριάς στη σκέψη και στην υποστήριξη κάθε φιλοσοφίας αντιυλιστικής, μεταφυσικής και μυστικόπαθης.

Αυτός είναι ο «κατ' αντανάκλαση» θρησκευτισμός του φασισμού, θρησκευτισμός από προμελέτη και υπολογισμό συμφεροντολογικό, μια ψέφτικη μορφή θρησκευτικότητας, που θέλει να ξαναζωντανέψει τη θρησκευτική ιδεολογία και το θεοκρατικό μυστικισμό, μόνο και μόνο για ν' αποκοιμίσει τη συνείδηση της μάζας, να σταματήσει τη διεκδίκηση της επίγειας ευτυχίας με την επιδίωξη της μεταθανάτιας μακαριότητας και έτσι να εξασφαλίσει την αδιατάραχτη κυριαρχία των εκμεταλλευτών με την ευλογία και την προστασία των επουράνιων αοράτων δυνάμεων.

Η φασιστική ιδεολογία.

(Θ' ΜΕΡΟΣ)

Ο φασισμός και η φιλοσοφία και η επιστήμη.

Ανάλογη είναι η θέση του φασισμού απέναντι στη φιλοσοφία. Η αστική τάξη στην επαναστατική περίοδο, χτυπώντας τη σχολαστική και την «υπέρ λόγον» φιλοσοφία που επικρατούσε σ' όλο το μεσαίωνα, ξαναζωντανέψε την πίστη του ανθρώπου στο λογικό του και στα αισθητήριά του. Από τη μια μεριά ο Ντεκάρτ, ο Σπινόζα, ο Λάμπνιτς θεμελιώνουνε την ορθολογιστική μεταφυσική και από την άλλη μεριά ο Φραγκίσκος Βάκωνας, ο Τζων Λοκ, θεμελιώνουνε τον εμπειρισμό και οι γάλλοι

φιλόσοφοι του 18ου αιώνα προχωρούνε ως το συνακόλουθο μηχανικό υλισμό. Ο Καντ με την κριτική του φιλοσοφία προσπαθεί να συνθέσει τον ορθολογισμό και τον εμπειρισμό σε μια οριστική γνωσιοθεωρία αντιμεταφυσική, για ν' αφαιρέσει τη βάση σε κάθε μεταφυσική είτε ιδεαλιστική είτε υλιστική, ουσιαστικά όμως για να συμβιβάσει το λογικό με τη θρησκεία θεμελιώνοντάς την απάνω στον πραχτικό λόγο.

Και τούτο, γιατί η φιλοσοφία του εκπροσωπούσε το συμβιβασμό της φεουδαρχίας με την αστική τάξη και δημιουργούσε την κοσμοθεωρία της νέας κυριαρχίας, που επήγαζε από το συμβιβασμό αυτόν. Η νέα αυτή κυριαρχία όμως δεν μπορούσε να σταθεί απάνω στην κριτική φιλοσοφία του Καντ, είχε ανάγκη από μια μεταφυσική φιλοσοφία, που προσπάθησαν να τη δώσουν ο Φίχτε, ο Σέλιγγ και ο Χέγγελ, οι δημιουργοί της κλασικής ιδεαλιστικής γερμανικής φιλοσοφίας.

Οι ακατανίκητες όμως ανάγκες της οικονομικής εξέλιξης του καπιταλισμού, δεν μπορούσαν να ικανοποιηθούν παρά με μια αδιάκοπη εξέλιξη των φυσικών επιστημών. Η σύγκρουση της ιδεαλιστικής μεταφυσικής με τις φυσικές επιστήμες είχε για αποτέλεσμα στο 19ο αιώνα από τη μια μεριά το γκρέμισμα της ιδεαλιστικής μεταφυσικής και από την άλλη μεριά την εξέλιξη του εμπειρισμού και του θετικισμού και τη συνέχιση του μηχανικού υλισμού. Με τον κορεσμό της οικονομικής ανάπτυξης του καπιταλισμού στα τέλη του 19ου αιώνα και τη μεταστροφή της αστικής τάξης προς τη συντηρητικότητα, ξαναγεννιέται η κριτική φιλοσοφία και η μεταφυσική. Ο εμπειρισμός και ο μηχανικός υλισμός έφτασαν στα σύνορα της δυναμικότητάς τους. Στο μεταξύ όμως οι επαναστατικές δυνάμεις της νέας κοινωνικής τάξης, του προλεταριάτου, είχαν δημιουργήσει νέα φιλοσοφία, το διαλεκτικό υλισμό, που ξεπερνώντας τις αδυναμίες του μηχανικού υλισμού και του απλού εμπειρισμού, θεμελίωσε νέα κοσμοθεωρία, που αγκαλιάζει και ερμηνεύει και το φυσικό και το κοινωνικό γίνεσθαι.

Ο φασισμός λοιπόν, συνεχίζοντας και αποκορυφώνοντας την αντιδραστική και αντεπαναστατική τάση της αστικής κυριαρχίας και στο επίπεδο της φιλοσοφίας, είναι κατ' αρχήν οχτρός και του εμπειρισμού και του θετικισμού και του υλισμού, και του μηχανικού και του διαλεκτικού. Ευνοεί κατ' αρχήν κάθε σύστημα, που ανοίγει το δρόμο στο μυστικισμό, κάθε σύστημα που χτυπάει και αρνιέται το απόλυτο κύρος του νόμου της αιτιότητας και στο φυσικό και στο κοινωνικό γίνεσθαι, κάθε σύστημα που υποστηρίζει άμεσα ή έμμεσα την παρέμβαση υπερφυσικών δυνάμεων στην πορεία του κόσμου. Η κοσμοθεωρητική στάση της αστικής κυριαρχίας στην περίοδο της απολυταρχίας της μοιάζει καταπληχτικά με την κοσμοθεωρητική στάση της δουλοκτητικής κυριαρχίας στην περίοδο της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Αναζήτηση νέων θρησκειών, αποδοχή του ανατολικού μυστικισμού, θεοσοφία, ανθρωποσοφία, νεοεγελιανισμός, μπερξονισμός, νεοπλατωνισμός, νεοαριστοτελισμός, κάθε τι που οδηγεί στο μυστήριο ή στην αποδοχή μιας υπερφυσικής πραγματικότητας, που αναίτια καθορίζει την τύχη του ανθρώπου, είναι καλοπρόσδεχτα, βρίσκουν απήχηση, έδαφος ευνοϊκό. Ο Τζοβάνι Τζεντίλε στην Ιταλία, ο Χαϊντέγγερ στη Γερμανία είναι οι χαρακτηριστικοί εκπρόσωποι φασιστικής φιλοσοφίας.

Η ενότητα της φασιστικής κοσμοθεωρίας έγκειται στην άρνηση του υλισμού κάθε μορφής, θετική όμως ενότητα δεν υπάρχει. Η εσωτερική διάσπαση εξακολουθεί. Γιατί και σε τούτο το επίπεδο ο φασισμός μπερδεύεται μέσα στις εσωτερικές αντιφάσεις του. Δεν μπορεί να σταματήσει ολότελα, όπως θα ήθελε, την επιστημονική έρευνα, γιατί οι φυσικές επιστήμες είναι απόλυτα χρήσιμες στην τεχνική

και χωρίς την τεχνική δε μπορεί να συνεχίσει τον ιμπεριαλιστικό ανταγωνισμό. Αν ο φασισμός κατόρθωνε να επιτύχει μια απόλυτα κλειστή οικονομία, αν ο φασισμός φτάσει ποτέ σε μια απόλυτα κλειστή διευθυνόμενη παγκόσμια οικονομία με καπιταλιστική βάση - πράγμα αδύνατο, γιατί κλείνει μέσα του μια ανυπερνίκητη αντίφαση - θα σταματούσε την εξέλιξη της τεχνικής και της επιστήμης και ένας νέος μεσαίωνας θ' απλωνότανε σ' όλη την ανθρωπότητα.

Γι' αυτό και η θέση του φασισμού απέναντι στην επιστήμη διέπεται από την ίδια αντίφαση. Κατ' αρχήν ο φασισμός είναι αντιεπιστημονικός. Δε θέλει ούτε την απεριόριστη εξέλιξη της επιστημονικής γνώσης στο φυσικό γίγνεσθαι, που φέρνει μιαν αδιάκοπη τελειοποίηση της τεχνικής και οξύνει την αντίφαση ανάμεσα στις παραγωγικές δυνάμεις και στις παραγωγικές σχέσεις, ούτε την απεριόριστη εξέλιξη της επιστημονικής γνώσης στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Είναι οχτρός της λεφτεριάς της επιστήμης, θέλει μιαν επιστήμη απόλυτα υποταγμένη στους σκοπούς του, μιαν επιστήμη όχι μόνο ακίνδυνη για την αστική κυριαρχία, παρά και εξυπηρετική της κυριαρχίας των εκμεταλλευτών. Και προ πάντων δε θέλει μιαν επιστήμη, που να δίνει λύσεις στα κοσμοθεωρητικά και βιοθεωρητικά προβλήματα αντίθετες προς τις ροπές του.

Μια παγκόσμια επικράτηση του φασισμού θα εσήμαινε τον όλεθρο της επιστήμης. Και τούτο όμως είναι αδύνατο να γίνει, γιατί ο φασισμός με την ιμπεριαλιστική του τάση προκαλεί συγκρούσεις και αντιθέσεις εσωτερικές και εξωτερικές, που δεν τον αφήνουνε να κλείσει οριστικά το δρόμο σε κάθε πρόοδο της ανθρωπότητας.

Η φασιστική ιδεολογία.

(Γ' ΜΕΡΟΣ)

Ο φασισμός και η τέχνη.

Και η σχέση τέλος του φασισμού με την τέχνη είναι το ίδιο σκοτεινή, αντιδραστική και γεμάτη από αντιφάσεις.

Απ' όλα τα κοινωνικά φαινόμενα η τέχνη παρουσιάζεται στην αντίληψη και των ίδιων των καλλιτεχνών και πάρα πολλών από τους μελετητές, κριτικούς, ερμηνευτές, φιλόσοφους και κοινωνιολόγους ακόμη, σαν κάτι ανεξάρτητο και αυτόνομο, άσχετο με τα άλλα κοινωνικά φαινόμενα. Κάτι που ανάγεται σε δημιουργικούς παράγοντες αστάθμητους και μη αναγώγιμους, στην ιδιοσυγκρασία ή την ψυχή του καλλιτέχνη, που είναι κάτι αδιερεύνητο και πρωτόφαντο, στη δημιουργική φαντασία, που δεν υπάγεται σε νόμους ή σε μια επιφοίτηση πνευματική, το ίδιο ανεξάρτητη και αυτόνομη ή και ολωσδιόλου χωρίς κανένα νόμο και κανέναν ειρμό.

Η αντίληψη αυτή ως ένα βαθμό δικαιολογείται, γιατί και το καλλιτέχνημα και η καλλιτεχνική δημιουργία γενικά είναι κάτι τόσο σύνθετο, προπάντων στις εποχές, όπου πολλά ταυτόχρονα καλλιτεχνικά ρέματα κυκλοφορούν και πολλές έντονες καλλιτεχνικές ιδιοφυίες δημιουργούν και τόσα πολλά ιδιότυπα και προσωπικά στοιχεία αποκρυσταλλώνονται μέσα στο καλλιτέχνημα, ώστε η αναγωγή τους είναι δυσκολότατη ή και αδύνατη, τόσο περισσότερο όσο σήμερα τουλάχιστο η επιστήμη της τέχνης και η επιστήμη γενικά δεν είναι ακόμη σε θέση να αναλύσει όλους τους παράγοντες, που συντρέχουνε στη δημιουργία ενός καλλιτεχνικού έργου.

Το σύνολο αυτών των παραγόντων μπορεί να αναχθεί σε τρεις κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία, που προέρχονται από την ψυχοσύνθεση του καλλιτέχνη. Και η ψυχολογία, και η ψυχολογική ανάλυση γενικά βρίσκεται ακόμη στα πρώτα της βήματα και πολύ απέχει από το να μπορεί να δώσει μια εξαντλητική ανάλυση μιας τόσο σύνθετης και εξαιρετικής προσωπικότητας, όπως είναι η προσωπικότητα του δημιουργού καλλιτέχνη. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία, που προέρχονται από το κοινωνικό περίγυρο, όπου μέσα σ' αυτό μεγαλώνει, διαμορφώνεται και δημιουργεί ο καλλιτέχνης. Και η κοινωνιολογική επιστήμη βρίσκεται ακόμη πολύ μακριά από το να μπορεί να δώσει μια εξαντλητική ανάλυση των κοινωνικών παραγόντων, που σε μια ορισμένη εποχή σ' έναν ορισμένο τόπο μπορούν να συντρέξουν και να καθορίσουν ως ένα βαθμό την καλλιτεχνική δημιουργία, τόσο περισσότερο μάλιστα σήμερα, που οι κοινωνικοί παράγοντες με την παγκοσμιότητα που διέπει και την καλλιτεχνική δημιουργία και τις πολυποίκιλες επιρροές, γίνονται ολοένα πιο σύνθετοι και πιο πολύτροποι.

Η τρίτη τέλος κατηγορία των παραγόντων, που συντρέχουν στη δημιουργία ενός καλλιτεχνικού έργου, περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία, που προέρχονται από την εξέλιξη της ίδιας της καθεμιάς τέχνης, στοιχεία υλικά και πνευματικά, στοιχεία τεχνικά και στοιχεία της εσωτερικής νομοτέλειας της κάθε τέχνης και της παράδοσης της καλλιτεχνικής. Και η επιστήμη της τέχνης που διερευνά για κάθε μια τέχνη και τούτα τα στοιχεία, παράλληλα μ' όλα τάλλα, ακόμη δεν είναι σε θέση να μας δώσει μια εξαντλητική ανάλυσή τους και συνάμα, συνθέτοντας τα δεδομένα και των άλλων σχετικών επιστημών, να μας δώσει τη νομοτέλεια της καλλιτεχνικής δημιουργίας.

Ωστόσο, και το ότι δε γίνονται όλες αυτές οι έρευνες με κατεύθυνση την τέτοια κατανόηση του καλλιτεχνικού έργου και της καλλιτεχνικής δημιουργίας και το ότι επικρατούν σε τόσο πλάτος οι αντιλήψεις εκείνες για το ανεξήγητο και μη αναγώγιμο του καλλιτεχνικού έργου και της καλλιτεχνικής δημιουργίας, είναι και τούτο ακόμη ένα κοινωνικό φαινόμενο, καθοριζόμενο από συντελεστές, που δεν περιορίζονται μέσα στην περιοχή της τέχνης. Και το σύνθημα «η τέχνη για την τέχνη» και το σύνθημα «η τέχνη μόνο τέχνη» και το σύνθημα πως η τέχνη είναι φαινόμενο μη αναγώγιμο και το καλλιτεχνικό έργο ανεξήγητο, έχουνε τη γενετική αιτία τους σε κοινωνικές καταστάσεις. Επικρατούν όταν η τέχνη γίνεται το προνόμιο μιας ολιγαρχίας, είναι συνθήματα αντιδραστικά.

Ο φασισμός στο σημείο ετούτο παρουσιάζεται μορφολογικά επαναστατικός. Είναι αντίθετος στο χωρισμό της τέχνης από την άλλη ζωή. Θέλει τη σύνδεση της τέχνης με την ομαδική ζωή, τη θέλει εξυπηρετική της ζωής και ζητάει να την υπαγάγει στους γενικότερους σκοπούς του. Αρνιέται, λοιπόν, τα συνθήματα η τέχνη για την τέχνη, η τέχνη μόνο τέχνη και άρα η τέχνη ανεξάρτητη και μη αναγώγιμη.

Ως προς την ουσία όμως της τέχνης μπερδεύεται στις βασικές αντιφάσεις του. Η ουσία της τέχνης ανάγεται στο περιεχόμενο και στη μορφή, τα δυο αυτά είναι αλληλένδετα και αξεχώριστα, ολότελα συνυφασμένα και ο χαρακτήρας της τέχνης καθορίζεται από τον τρόπο που συνυφαίνονται. Ο τρόπος που συνυφαίνεται το περιεχόμενο με τη μορφή δίνει το ρυθμό στην τέχνη και ο τρόπος αυτός πάλι, ο ρυθμός της τέχνης, ανάγεται σε κοινωνικά αίτια.

Η αστική λοιπόν τέχνη στην τελευταία της περίοδο χαρακτηρίζεται από την απόλυτη επικράτηση των μορφολογικών στοιχείων. Η γενική ανησυχία της αστικής τάξης, η

αβεβαιότητα, ο τρόμος μπροστά στη ζωή, η φυγή από την πραγματικότητα, αντικαθρεφτίζεται στην τέχνη με τον υποκειμενισμό, την ανησυχία και την ταραχή και τη διάσταση προς την πραγματικότητα, την ανεξαρτησία και το σπάσιμο των μορφών.

Ο ιμπρεσιονισμός και ο εξπρεσιονισμός, ο κυβισμός, ο φουτουρισμός, ο υπερρεαλισμός είναι οι τεχνοτροπίες, που γεννήθηκαν από την ψυχική αυτή θέση της κλονιζόμενης αστικής κυριαρχίας απέναντι στην κοινωνική πραγματικότητα. Ο φασισμός, που θέλει να στερεώσει αυτή την κυριαρχία, να τη θεμελιώσει απάνω στην καινούρια «σύνθεσή» του, που καθώς είδαμε είναι η παγιοποίηση της εκμεταλλευτικής σχέσης, αγωνίζεται να δώσει και στην τέχνη μιαν αρμονική ισορροπία ανάμεσα στη μορφή και το περιεχόμενο. Εδώ όμως δε μπορεί να βρει το δρόμο του. Γι' αυτό παρουσιάζεται από τη μια μεριά ευνοϊκός και από την άλλη μεριά αντίθετος στις μορφικές ιδιορρυθμίες της αστικής τέχνης του ξεπεσμού. Ο φουτουρισμός γίνεται η τεχνική μορφή του ιταλικού φασισμού. Ο εθνικοσοσιαλισμός διώχνει από τα μουσεία του όλα τα δημιουργήματα των μορφικών ιδιορρυθμιών της νεότερης αστικής τέχνης και τα θεωρεί προϊόντα εκφυλισμού. Αναζητώντας έναν καινούριο δρόμο ξεπέφτει σ' έναν κούφιο κλασικισμό.

Αυτή η σύγχυση, η αδυναμία του φασισμού να βρει ένα δρόμο της τέχνης δείχνει πάλι πόσο ψεύτικη είναι η επαναστατική του φόρμουλα, πόσο φαινομενική είναι η επαναστατικότητά του, πόσο του είναι αδύνατο να λύσει τις βασικές αντιφάσεις του.

Γενικός χαρακτήρας της φασιστικής «Ιδεολογίας».

Έτσι η επισκόπηση και ανάλυση της φασιστικής ιδεολογίας στα κυριότερα στοιχεία της, μας αποκάλυψε την υπόστασή της, όπως μας την αποκάλυψε και η ανάλυση της οικονομικής και της οργανωτικής βάσης του φασισμού.

Η φασιστική ιδεολογία είναι επαναστατική στη μορφή, αντιδραστική στο περιεχόμενό της, άρα δημιουργήμα αντεπανάστασης, της αστικής αντεπανάστασης. Για καμιά αξία του πολιτισμού δε δημιουργεί νέα προοπτική, νέα πλατφόρμα, που να πηγάζει από μιαν αληθινά νέα σύνθεση της ζωής. Θέλει να σταματήσει τη ζωή, να την απολιθώσει απάνω σε μια βάση και η βάση αυτή είναι η διατήρηση της ατομικής ιδιοκτησίας των μέσων της παραγωγής. Πίσω απ' όλα τα συνθήματά του, απ' όλες τις ιδεολογικές κραυγές του, για πατρίδες, θρησκείες, οικογένεια, αυτοθυσία, για το σύνολο, πειθαρχία, ιεραρχία, πειθαρχημένη λεφτεριά, ένα και μόνο είναι το ιερό, το απαραβίαστο, το υπέρτατο αγαθό, η ιδιοκτησία, ένας είναι ο αληθινός θεός, ο Μαμωνάς. Ο φασισμός είναι η θρησκεία του Μαμωνά, η θρησκεία της εκμετάλλευσης ανθρώπων από ανθρώπους, η λατρεία της ιδιοποίησης της απόλαυσης του ιδρώτα των σκλάβων.

Η γενική αυτή επισκόπηση και ανάλυση των ιδεολογιών, που αντιμάχονται μέσα στον σημερινό κόσμο, της αστικοδημοκρατικής ιδεολογίας, που βρίσκεται σε ξεπεσμό και αποσύνθεση, της σοσιαλιστικής ιδεολογίας, που είναι το μαχητικό πνευματικό όπλο της εργατικής τάξης και γενικά των σκλάβων του καπιταλισμού και της φασιστικής ιδεολογίας, που είναι το μαχητικό όπλο της αστικής αντεπανάστασης, μας έδωσε από τη μια μεριά την εξήγηση για το χάος, που επικρατεί στο σημερινό πνευματικό κόσμο και από την άλλη μεριά μας εξήγησε την αδυναμία της αστικής

κοινωνιολογικής σκέψης να δώσει μιαν ενιαία και γενικά παραδεχτή επιστημονική λύση της κοινωνικής προβληματικότητας.

Συνάμα όμως η επισκόπηση αυτή και η ανάλυση μας έδωσε το νήμα, για να οδηγηθούμε στη σωστή μέθοδο, που μόνη αυτή φαίνεται να δίνει στον άνθρωπο το γνωστικό μέσο για να ξεδιαλύνει το χάος.

Ας προσπαθήσουμε λοιπόν τώρα να καθορίσουμε αυτή τη μέθοδο και να βρούμε το αναλυτικό διάγραμμα για τη σύνθεση της κοινωνίας και την κατανόηση της γενικής αλληλουχίας του κοινωνικού γίνεσθαι.

Η κοινωνιολογική μέθοδο.

(Α' ΜΕΡΟΣ)

Το γνωσιολογικό πρόβλημα βρίσκεται συνειδητά ή ασυνείδητα στα προπόλια κάθε επιστημονικής γνώσης. Επιστημονική γνώση είναι κάθε γνώση, που βεβαιώνεται και όσο βεβαιώνεται από την πείρα. Κάθε κατάχτηση, που κάνει ο άνθρωπος στο επίπεδο το γνωστικό, προϋποθέτει πως μεταχειρίζεται σ' όλους τους καιρούς και σ' όλους τους τόπους τη σωστή μέθοδο για να τη βρει. Και όμως ο άνθρωπος ούτε μεταχειρίζεται σ' όλους τους καιρούς και σ' όλους τους τόπους τη σωστή μέθοδο, ούτε τη συνειδητοποιεί. Αυτό αποτελεί μια πραγματικότητα, που την παραβλέπουν όλοι εκείνοι, όσοι εξετάζουν τον άνθρωπο σαν κάτι αφηρημένο και τις γνωστικές του ικανότητες σαν κάτι απόλυτα δοσμένο έξω από τόπο και καιρό. Αυτό είναι το βασικό λάθος όλης της εξωδιαλεχτικής γνωσιολογίας. Παραβλέπουνε το ότι η γνωστική ενέργεια του ανθρώπου και η συνειδητοποίησή της στη γνωσιολογία είναι και αυτή ένα κοινωνικό φαινόμενο εξαρτημένο από τις αντικειμενικές συνθήκες της ανθρώπινης ζωής μέσα σε τόπο και καιρό. Όταν ο πρωτόγονος άνθρωπος φτάνει να κατασκευάσει ένα μονόξυλο και να πλέει απάνω στο νερό, χρησιμοποιεί σωστά την πείρα του και τις ιδιότητες των πραγμάτων που του χρειάζονται για να πετύχει αυτό το αποτέλεσμα. Ωστόσο το σωστό αυτό μεταχείρισμα της άμεσης πείρας μένει περιορισμένο για πολλούς αιώνες. Γιατί αυτό; Γιατί μέσα στα αντικειμενικά δεδομένα της κοινωνικής ζωής του, δεν υπάρχουν οι όροι που θα τον αναγκάσουν να βγει από τον περιορισμόν αυτόν. Από τα τέλη του αρχαίου κόσμου ως το 15ο αιώνα μετά Χριστό, ο άνθρωπος σταματάει απάνω στην αποχτημένη πείρα και δεν προχωρεί ούτε βήμα. Γιατί αυτό; Στα ερωτήματα τούτα δε δίνει καμιά απάντηση η εξωδιαλεχτική γνωσιολογία. Γιατί δε βλέπει τη γνώση σαν κοινωνικό φαινόμενο, σαν παράγωγο της κοινωνικής εξέλιξης. Ο άνθρωπος δε μπορεί ούτε να μεταχειριστεί τη σωστή μέθοδο για την κατάχτηση της γνώσης, ούτε να συνειδητοποιήσει τη μέθοδο αυτή, αν δεν υπάρξουν ορισμένοι αντικειμενικοί όροι, που να τον αναγκάσουνε γι' αυτό. Η αρχή αυτή διαπιστώνεται και ως προς τη μέθοδο της κοινωνιολογικής γνώσης.

Και η κοινωνιολογική γνώση είναι παράγωγο της κοινωνικής εξέλιξης. Ούτε τη σωστή μέθοδο για τη γνώση του κοινωνικού γίνεσθαι ούτε τη συνειδητοποίηση της μεθόδου μπορεί να πετύχει ο άνθρωπος σε κάθε τόπο και κάθε καιρό. Τον εμποδίζουνε σ' αυτό τα δεδομένα της κοινωνικής πραγματικότητας, οι αιτίες που ξεκινάν από τις αντικειμενικές συνθήκες της κοινωνικής ζωής. Αυτό μας εξηγεί γιατί και σήμερα επικρατεί τόση αοριστία, τόση ασάφεια, τόση αμφισβήτηση και ως προς τη χρησιμοποίηση μιας γνωστικής μεθόδου, που να δίνει ικανοποιητικά αποτελέσματα

για την κατανόηση του κοινωνικού γίνεσθαι και να ερμηνεύει εξαντλητικά τα δεδομένα της πείρας και ως προς τη συνειδητοποίηση της μέθοδος αυτής.

Αν κοιτάξουμε αντικειμενικά ποιες μέθοδες χρησιμοποιούνται και συνειδητοποιούνται για την κοινωνική γνώση, παρατηρούμε με κατάπληξή μας, πως ακόμη και ο πρωτόγονος ανθρωπομορφισμός δε μένει έξω από την περιοχή της κοινωνικής μεθοδολογίας. Κανείς βέβαια σήμερα μέσα στην περιοχή της επιστήμης δε θα υποστηρίξει πως μια βροντή και μια αστραπή ή μια πλημμύρα ή ένας σεισμός είναι δημιουργήματα της οργής μιας θεότητας· υπάρχουν όμως πλήθος κοινωνιολόγοι, που μπορούν να υποστηρίξουνε πως η ανθρώπινη ιστορία ή και μερικότερα κοινωνικά φαινόμενα, η εμφάνιση μιας θρησκείας, το πέσιμο μιας κυριαρχίας, η ακμή ενός πολιτισμού και ακόμη και το παρουσίασμα ορισμένων προσωπικοτήτων, είναι δημιουργήματα μιας παρέμβασης υπερφυσικών δυνάμεων, μιας θέλησης υπερκόσμιας, μιας πνευματικής επιφοίτησης ή και της άμεσης παρέμβασης ενός προσωπικού θεού. Οτι ο Χίτλερ είναι σταλμένος από τη θεία πρόνοια, από το θεό των γερμανών, για να οδηγήσει το γερμανικό λαό στην κατάκτηση του κόσμου, δεν είναι μόνο ένας αγύρτικος μυστικισμός του Χίτλερ του ίδιου και των οπαδών του, παρά μπορεί να βγει πολύ καλά σαν συμπέρασμα από τον τρόπο που ερευνούνται τα κοινωνικά φαινόμενα από πολλούς κοινωνιολόγους και όχι μόνο γερμανούς. Πολλών «κοινωνιολόγων» η «επιστήμη» βρίσκεται ακόμη στο μυθοπλαστικό ή μυθολογικό στάδιο.

Μπορούμε να διακρίνουμε δυο κατηγορίες από μέθοδες που εφαρμόζονται στο κοινωνικό γίνεσθαι, τις απριορικές μέθοδες ή από τα πριν και τις αποστεριορικές μέθοδες ή από τα ύστερα.

Οι απριορικές μέθοδες ξεκινάν από την αντίληψη πως το κοινωνικό γίνεσθαι είναι ολοκληρωτικά διαφορετικό από το φυσικό γίνεσθαι. Ο καθαρός απριορισμός ύστερα από την κριτική του Καντ δε μπορεί πια να σταθεί στην έρευνα του φυσικού κόσμου. Και αυτοί ακόμη οι εμπειριοκριτικιστές και οι καθαροί ιδεαλιστές, αυτοί που δέχονται πως τα δεδομένα της εμπειρίας μας είναι δοσμένα μόνο σαν ψυχικά φαινόμενα και δεν έχουμε κανένα μέσο να τ' αναγάγουμε σε κάτι που βρίσκεται έξω από τον άνθρωπο, ωστόσο είναι υποχρεωμένοι ν' αναγνωρίσουνε μιαν αντιδιαστολή σε αντικειμενικά και υποκειμενικά δεδομένα αυτής της εμπειρίας της καθαρά ψυχικής και να εφαρμόσουνε στη μελέτη της αντικειμενικής εμπειρίας, τις εμπειρικές μέθοδες συνυφασμένες με το μαθηματικό σχετικό απριορισμό. Τα δεδομένα όμως της κοινωνικής πραγματικότητας, λένε οι απριοριστές, σαν ενέργειες ανθρώπινες, σαν απόρροια καθαρής ψυχικών λειτουργιών, ανάγονται στην υποκειμενική, την άμεση, την εσωτερική, την ψυχική εμπειρία και γι' αυτό είναι των αδυνάτων αδύνατο να κατανοηθούν κοιταγμένα από τα έξω, με τις εμπειρικές μέθοδες. Η ψυχική πείρα είναι κάτι, που κάθε φορά είναι ολότελα καινούριο, είναι κάτι που ποτέ δεν επαναλαμβάνεται αυτούσιο και όμοιο, είναι κάτι που δεν ξαναρχίζει, δεν επαναλαμβάνεται όπως ένα φυσικό πείραμα, κάτι που δεν αντιστρέφεται και ακόμη, είναι κάτι που δεν υπάγεται στο φυσικό χρόνο, οι νόμοι της διαδρομής και της διάρκειάς του είναι εντελώς διαφορετικοί από τη διαδρομή και τη διάρκεια του φυσικού χρόνου. Γι' αυτό και αν ακόμη θεωρήσουμε τα κοινωνικά φαινόμενα ολωσδιόλου ποζιτιβιστικά, ανεξάρτητα από κάθε μεταφυσική οντολογία, από κάθε αναγωγή τους σ' ένα πνευματικό είναι ή στο είναι γενικά, πάλι είμαστε υποχρεωμένοι να τα διερευνούμε με εντελώς διαφορετικές μέθοδες από τις φυσιογνωστικές.

Η Κοινωνιολογική Μέθοδος.

(B` Μέρος)

Με τέτοιους στοχασμούς θεμελιώνεται η κοινωνιολογική απριωρική μεθοδολογία, που ξεχωρίζεται πάλι σε τρεις υποκατηγορίες ανάλογα με τη γνωστική δύναμη, που πρωτοστατεί στη γνώση και την κατανόηση του κοινωνικού γίνεσθαι. Είνε δηλαδή η μεθοδολογία τούτη η ορθολογική, όταν το λογικό, η καθαρή λογική σκέψη, αναβρίσκει και ξεσκεπάζει τα νόημα των κοινωνικών γεγονότων. Και τον τύπο μιας τέτιας κοινωνιολογίας μας τότε δίνει η φιλοσοφία της ιστορίας του Χέγγελ, που θεωρεί μάλιστα τα κοινωνικά γεγονότα σαν αντικειμενική υποστάτωση της ιδέας, του ίδιου του πνέματος, που γνωρίζοντάς τα και συνειδητοποιώντας τα φτάνει στην τέλεια αυτεπίγνωση.

Ή είνε η απριωρική μεθοδολογία διαισταντική, ιντουισιονιστική, όπου ατενίζει με άμεσην εσωτερικήν ενόραση το είναι, την ουσία του κοινωνικού γίνεσθαι και η ενόραση αυτή δεν είνε λογική ενόραση, μα μια ιδιαίτερη δύναμη, κάτι που συγγενεύει με το ένστιχτο.

Ή τέλος είνε η απριωρική μεθοδολογία οντοσκοπική ή φαινομενολογική, με σύνθεση του ορθολογισμού και της διαίστησης, που κατανοεί την ουσία, το είναι του κάθε ιστορικού φαινομένου, που μια φορά δίνεται, ατενίζοντάς το εσωτερικά σαν μια άμεση ψυχική εμπειρία του ερευνητή, ζώντας το και ενδοσκοπώντας το. Όλες ετούτες οι μέθοδοι έχουνε βέβαια ως ένα σημείο κάποια δικαίωση. Και η δικαίωση βρίσκεται στο αναμφισβήτητο γεγονός πως το κοινωνικό φαινόμενο, δημιούργημα της ενέργειας του ανθρώπου, προϋποθέτει την ψυχική δράση του, προϋποθέτει το αντικαθρέφτισμα του γίνεσθαι μέσα στον άνθρωπο, τη συναισθηματική του αντίδραση, τη θέλησή του και τις ανάγκες της ζωής του, που αυτός εξυπηρετεί και όλος ο ψυχικός βίος του. Οτι όμως η ενέργεια του ανθρώπου είνε κάτι toto genere διαφορετικό από κάθε άλλη ενέργεια που γίνεται μέσα στη φύση, είτε την ανόργανη είτε την οργανική, ότι αυτή η ενέργεια δεν υπάγεται σε καμιά νομοτέλεια, αυτό είνε μια αναπόδειχτη προϋπόθεση, είνε μια αυθαίρετη βεβαίωση που δε στέκεται μπροστά στην ανθρώπινη πείρα και την επεξεργασία της από το ανθρώπινο μυαλό. Και για το λόγον αυτό ό,τι επιστημονικό ενυπάρχει στα πορίσματα των απριωρικών μεθόδων είνε έμμεσα και ανομολόγητα βγαλμένο από μιαν εμπειρικήν επεξεργασία των δεδομένων του κοινωνικού γίνεσθαι.

Ο καθαρός απριωρισμός, ο καθαρός ορθολογισμός, ο καθαρός ιντουισιονισμός, η καθαρή φαινομενολογία και οντοσκόπηση ή δεν υπάρχει καθόλου, ή αν πραγματικά εφαρμοστεί δεν οδηγεί σε επιστημονική γνώση παρά σε εντελώς υποκειμενικά και αυτόβουλα κατασκευάσματα, σε παραμύθια, που πηγάζουν από το συναίσθημα και τη βούληση και όχι από τη γνώση. Ουσιαστικά, οι απριωριστές παραιτούνται από την επιστημονική γνώση του κοινωνικού φαινομένου και, ομολογημένα ή ανομολόγητα, αρνιούνται τη δυνατότητά της. Ο καθαρός απριωρισμός στα κοινωνικά φαινόμενα ούτε καν μυθολογία κοινωνική μπορεί να φτιάσει, γιατί και ο μύθος είνε μετουσιωμένη πείρα μιας δεδομένης στιγμής. Ο καθαρός απριωρισμός είνε εντελώς στείρος σε επιστημονικά πορίσματα.

Από την άλλη μεριά εφαρμόζονται στην κοινωνιολογική έρευνα οι μέθοδοι της αντικειμενικής εμπειρίας, ο εμπειρισμός. Και σ' αυτόν πάλι μπορούμε να διακρίνουμε

δυο υποκατηγορίες, την πραγματολογική και τη φυσικοεμπειρική. Η πρώτη θεωρεί το κοινωνικό φαινόμενο σαν ένα πράμα, σαν κάτι αντίστοιχο με τα δεδομένα της φυσικής πραγματικότητας. Το κοινωνικό όμως αντικείμενο είναι κάτι διαφορετικό από το φυσικό αντικείμενο. Γι' αυτό πρέπει να υπάρξει μια ιδιαίτερη κοινωνιολογική μέθοδος, που τους κανόνες της προσπάθησε να διατυπώσει ο γάλλος κοινωνιολόγος Ντυρκέμ και η σχολή του.

Η φυσικοεμπειρική πάλι μέθοδος δεν κάνει κατ' αρχήν καμιά διάκριση ανάμεσα στο φυσικό και το κοινωνικό φαινόμενο και πιστεύει πως η εφαρμογή των μεθόδων των φυσικών επιστημών, η επαγωγή, η συστηματική παρατήρηση κι αυτό το πείραμα, η συναγωγή νόμων από τα δεδομένα της κοινωνικής εμπειρίας, όπως γίνεται η συναγωγή νόμων από τα δεδομένα της φυσικής εμπειρίας, οδηγεί στην εξακριβωμένη επιστημονική γνώση.

Η δεύτερη αυτή μεθοδολογική κατηγορία, ο κοινωνιολογικός εμπειρισμός, είναι αναμφισβήτητο πως είχε πλούσια αποτελέσματα. Πρώτα - πρώτα έστρεψε το μάτι των ερευνητών στη συγκέντρωση, τον κριτικό έλεγχο και τη συστηματοποίηση τεράστιου κοινωνικού υλικού. Μελετήθηκαν πλατύτατα όλα τα κοινωνικά φαινόμενα στις πρωτόγονες κοινωνίες, που σώζονται ως σήμερα, απλώθηκε η έρευνα στην προϊστορία και σε όλα τα ιστορικά δεδομένα, συγγενικές σχέσεις, κοινωνική οργάνωση, γλώσσα, μύθους, ήθη, έθιμα, δίκιο, ηθική, θρησκεία, τέχνη, επιστήμη.

Μα ο κοινωνιολογικός εμπειρισμός προχώρησε και πάρα πέρα στην επιστημονική επεξεργασία του υλικού αυτού και εξακρίβωσε και διεπίστωσε την ύπαρξη της εξέλιξης στα κοινωνικά φαινόμενα ανάλογα με την εξέλιξη στα φυσικά φαινόμενα. Τον τύπο της τέτιας επεξεργασίας έδωκεν ο Herbert Spencer. Στη συνολική του όμως επισκόπηση εταύτισε τα φυσικά με τα κοινωνικά φαινόμενα και οι γενικοί νόμοι και οι μορφές της εξέλιξης που διατύπωσε, έχουνε δυο βασικά ελαττώματα. Πρώτα - πρώτα η όλη ενατένιση του γίνεσθαι και του φυσικού και του κοινωνικού γίνεται μηχανικά, γιατί στη βάση της θεώρησης του Σπένσερ υπάρχει η αντίληψη της μηχανικής αιτιότητας και δεύτερο, προκειμένου για τα κοινωνικά φαινόμενα, παραβλέπεται η ιδιομορφία τους και κρίνονται αυτά με απλές αναλογίες προς τα φυσικά και ιδιαίτερα προς τα βιολογικά φαινόμενα. Για τους λόγους αυτούς και η σύνθεση του Σπένσερ δεν ικανοποιεί και αφήνει ανεξήγητη και ολωσδιόλου ατελή την αιτιακή σχέση των κοινωνικών φαινομένων και τη νομοτέλειά τους.

Η ανεπάρκεια αυτή της θεώρησης των κοινωνικών φαινομένων με βάση τη μηχανική αιτιότητα έδωσε την ευκαιρία στους απριοριστές, που εξόρμησαν από τα τέλη του 19ου αιώνα ευνοημένοι από την ιδεολογική ροπή της αστικής κυριαρχίας προς την άρνηση της φυσικοεπιστημονικής αιτιότητας και προς την αποδοχή της θαματοποιητικής αιτιότητας προπάντων μέσα στο κοινωνικό γίνεσθαι, να αρνηθούν ολότελα την αξία του φυσικοεπιστημονικού εμπειρισμού στην έρευνα των κοινωνικών φαινομένων και να ξαναζωντανέψουνε τις κάθε λογής ανθρωπομορφικές και μυστηριακές ερμηνείες.

Ενώ όμως γίνονται αυτά μέσα στην περιοχή της αστικής κοινωνιολογίας και δημιουργούνε το χάος που περιγράψαμε, η επιστήμη, που ξεκινάει από το διαλεκτικό υλισμό είναι η μόνη, που στέκεται απάνω σε στέρεο έδαφος, σε ακλόνητη βάση και είναι η μόνη, που όχι μόνη δίνει την πιο ικανοποιητική ερμηνεία, παρά και επαληθεύεται από την πείρα και την κοινωνική εξέλιξη κάθε μέρα και περισσότερο.

Ας στραφούμε λοιπόν στην εξέταση της διαλεκτικής μεθοδικής και ας κοιτάξουμε και τη γνωσιολογική βάση της και τα κύρια δεδομένα της και ας δοκιμάσουμε, αν μας βοηθεί να βγούμε από το χάος. Αυτή άλλωστε μας βοήθησε και ως ετούτη τη στιγμή για να θέσουμε το πρόβλημα και να ξεκαθαρίσουμε τα δεδομένα του.

"ΚΑΙ ΕΠΙ ΓΗΣ ΕΙΡΗΝΗ,,

«θα μετατρέψουν τα σπαθιά τους σε αλέτρια και τις λόγχες τους σε δρεπάνια. Κανένας λαός δε θα σηκώσει το σπαθί του ενάντια στον άλλο και δε θα γνωρίζουν πιά τον πόλεμο»,

(*Π. Δ. Ησαΐας 2.4* *πρβλ. και Ήσ. 11 και 56*).

Η προαιώνια λαχτάρα του ανθρώπου. Ειρήνη.

Το όνειρο της ειρήνης στη διάνοια των προφητών, των πολιτικών, των στοχαστών. Η φιλοσοφία της ειρήνης.—Ο φιλειρηνισμός.—Η Κοινωνία των Εθνών.— *Die Richtung des Krieges*

Α'. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΔΡΟΜΗ

Ο δρόμος της ειρήνης Η ανταγωνιστική ολότητα. Η πρωτόγονη ορδή.

Η πολιτική κοινότητα.—Η συνείδηση της ολότητας. Η γενναρχία (*gens* - φρατρία - φυλή). Ομοφυλία. Το άστυ.

Το κράτος.—Εθνικό κράτος, ιμπεριαλιστικό κράτος. Το υπερεθνικό κράτος.

Β'. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΡΧΗΣ

Η ταξική ολότητα. Η ταξική πάλη.—Η εθνική πάλη. Η εσωτερική ειρήνη (αταξική κοινωνία). Η εξωτερική ειρήνη (διεθνική - υπερεθνική κοινωνία). Η πανανθρώπινη κοινωνία.

Η ιμπεριαλιστική πάλη.—Ο ρόλος των ανταγωνισμών και των ιδανικών.—Ο καταναγκασμός.— Λογική και νόμος.

Πολιτισμός - ειρήνη - ανθρωπισμός.

«Οι πολιτισμοί».—Ο ρόλος της οικονομίας στην επιβολή της ενότητας και στο σχηματισμό των ολοτήτων.

Παγκόσμια οικονομία και παγκόσμια ειρήνη.

Άτομο και ολότητα - λεφτεριά και καταναγκασμός.

Το μαχητικό ένστιχτο και η ειρηνιστική εξύψωση του.

ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ. ΚΑΙ ΕΠΙ ΓΗΣ ΕΙΡΗΝΗ

Ο φιλειρηνισμός και η αναζήτηση των μέσων για να πάψουν οι πόλεμοι.—Η

φιλειρηνική προπαγάνδα.—Η αποτυχία της, η γελοιοποίηση της.

Ο πόλεμος μίαν αναγκαιότητα; — Ο φιλειρηνισμός μια ουτοπία ;

Μεθοδολογικά: Η ιστορική εξέταση του προβλήματος.

Η αρχέγονη ειρήνη και ο αρχέγονος πόλεμος.— Τα οικονομικά αίτια.— Παράλληλη εξέλιξη πόλεμου και ειρήνης.— Πόλεμος ανάμεσα στις ολότητες.— Πόλεμος προς τα έξω, ειρήνη προς τα μέσα.— Η εξέλιξη της ολότητας— Το μέγαλωμα της ολότητας.— Το έθνος η τελευταία ολότητα ; — Η υπερνίκηση του έθνους από το *imperium* — Η υπερνίκηση του έθνους από την ΕΣΣΔ.— Τα δύο είδη της νέας ολότητας. (Το *imperium* και η ΕΣΣΔ. Το αγγλικό *imperium* είναι τρίτο είδος;) Ειρήνη και υπερεθνική ολότητα.— Η κατάργηση του πολέμου αποτέλεσμα της ολοκλήρωσης της ολότητας.— Σύμπτωση ολότητας και ανθρωπότητας.

Ο ερχόμενος πόλεμος. Η θέση των ειρηνιστών. Ουτοπικοί ειρηνιστές και ειρηνιστές. — Ειρήνη και κοινωνική επανάσταση.— Πόλεμος και κοινωνική επανάσταση.— Ο ειρηνιστής και ο κοινωνικός επαναστάτης.— Ο ειρηνισμός και ο ερχόμενος πόλεμος.— Ειρήνη με κάθε θυσία ; — Η προοπτική

της ειρήνης.— Η ειρήνη προτιμότερη από τον πόλεμο; Η προοπτική του πολέμου. Η μόνη δικαίωση του πολέμου και ο μόνος σωστός πόλεμος.

Σημ. τον εκδότη: Από το τρίτο μέρος τής Τριλογίας τον Πόλεμον ο συγγραφέας άφησε μόνο τα παραπάνω σχεδιαγράμματα, πού δημοσιεύουμε όπως ακριβώς βρέθηκαν στα χειρόγραφα του.